

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΚΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ

ΚΑΙ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

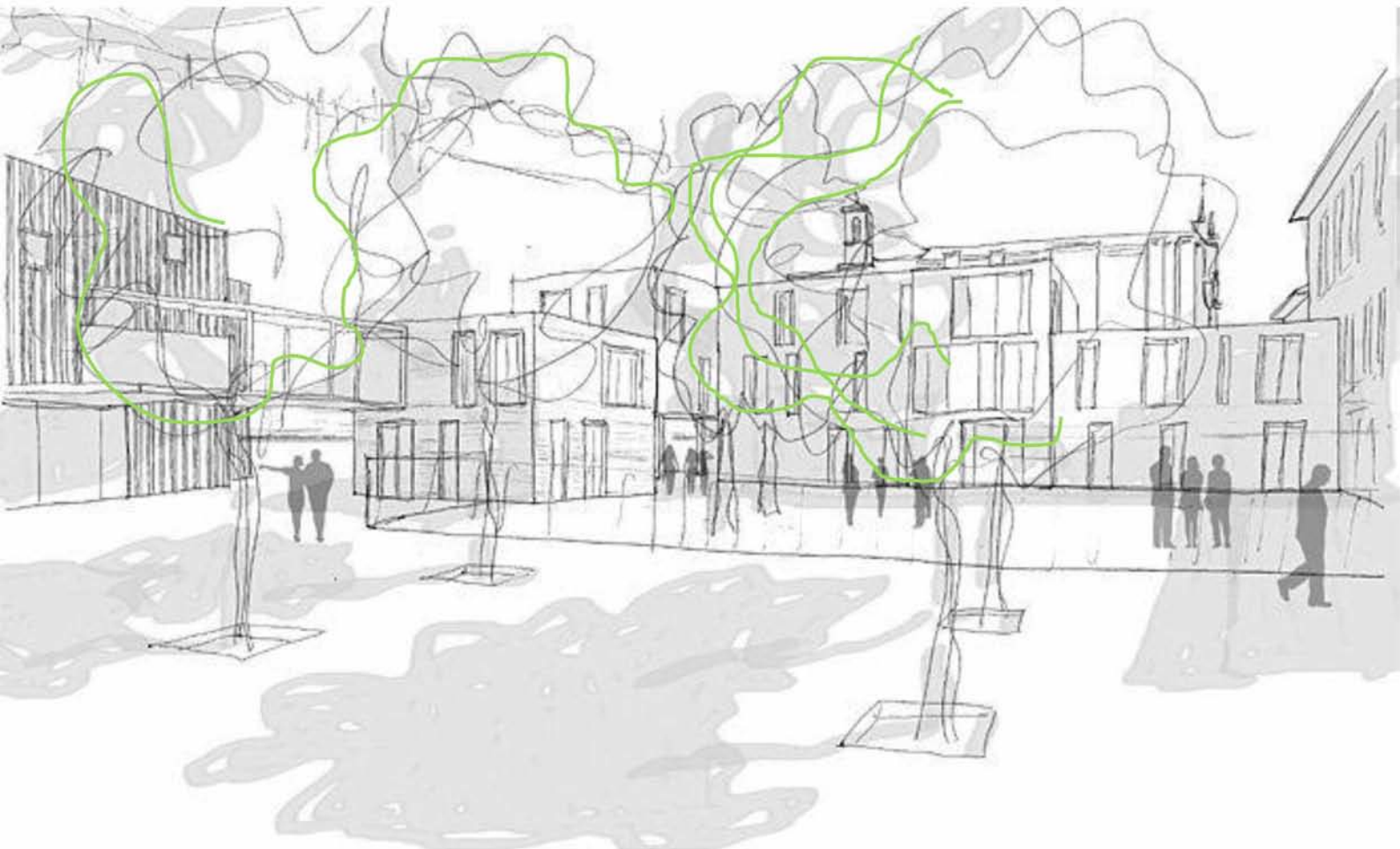
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ |

*ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΙΘΥΡΙΟΙ ΧΩΡΟΙ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΟ ΠΡΑΣΙΝΟ,
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΥΨΕΛΗΣ*

ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΠΑΡΚΟΥ ΚΥΠΡΟΥ & ΠΑΤΗΣΙΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗ ΜΑΡΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΣΑΠΟΥΝΑΚΗΣ ΑΡΗΣ

ΒΟΛΟΣ, 2019

Δήλωση

Βεβαιώνω ότι η παρούσα εργασία είναι δική μου, δεν έχει συγγραφεί από άλλο πρόσωπο με ή χωρίς αμοιβή, δεν έχει αντιγραφεί από δημοσιευμένη ή αδημοσίευτη εργασία άλλου και δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί για βαθμολόγηση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ή αλλού. Βεβαιώνω ότι είμαι εν γνώσει των κανόνων περί λογοκλοπής του ΤΜΧΠΠΑ και ότι στο πλαίσιο αυτού έχουν τηρηθεί όλοι οι κανόνες κατά την ακαδημαϊκή δεοντολογία, σχετικά με αναφορές, βιβλιογραφία, κ.λ.π., τόσο από έντυπες όσο και από ηλεκτρονικές πηγές. Σε περίπτωση λογοκλοπής αποδέχομαι όλες ανεξαιρέτως τις ποινές που προβλέπουν οι εκάστοτε Κανονισμοί του ΠΘ ή και του ΤΜΧΠΠΑ.

Ημερομηνία: 02/07/2019

Όνοματεπώνυμο: Ανδρουλάκη Μαρία

Υπογραφή:

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η σύγχρονη ελληνική πόλη έρχεται συχνά αντιμέτωπη με την έλλειψη χώρων πρασίνου, γεγονός που συχνά υποβαθμίζει το αστικό περιβάλλον αλλά και την ποιότητα ζωής των κατοίκων. Η ύπαρξη πρασίνου μέσα στον αστικό χώρο είναι ύψιστης σημασίας καθώς συνοδεύεται από ωφέλειες σε κοινωνικό, περιβαλλοντικό και οικονομικό επίπεδο. Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την έννοια των δημόσιων υπαίθριων αστικών χώρων με επίκεντρο τους χώρους αστικού πρασίνου, μελετώντας τον ρόλο τους μέσα στην πόλη. Αποτελείται από δύο βασικά μέρη, στο πρώτο περιλαμβάνεται το θεωρητικό πλαίσιο που αφορά το αστικό τοπίο, τους δημόσιους υπαίθριους χώρους και εν τέλει το αστικό πράσινο. Εξετάζοντας τη σημασία του αστικού πρασίνου δίνεται το έναυσμα για τη μετάβαση στο δεύτερο μέρος που αποτελεί και το case - study της εργασίας. Στο δεύτερο μέρος αναλύεται η περιοχή της Κυψέλης, ως προς την αναγκαιότητα χώρων πρασίνου και καταλήγει στον σχεδιασμό ενός πάρκου, πάρκο Κύπρου και Πατησίων, σε δημόσιο χώρο στην περιοχή. Στο σχεδιασμό εκτός από το πράσινο τίθενται ζητήματα εξυπηρέτησης και άλλων λειτουργιών, όπως πχ. δραστηριότητες αναψυχής και πολιτισμού.

Λέξεις κλειδιά: αστικό πράσινο, δημόσιος χώρος, δημόσιος υπαίθριος χώρος, αστικός σχεδιασμός, Πάρκο Κύπρου και Πατησίων

ABSTRACT

The urban environment and quality of life of the people residing in big cities is often jeopardized by the lack of public open and green spaces. The existence of urban green space is of paramount importance as it comes along with significant benefits at social, environmental and economical levels as well. This thesis studies the notion of public open space and focuses on the added value of the urban green space. It is comprised of two main units. The first unit analyses the existing urban landscape and studies the theoretical research foundations of public open and urban green spaces. Through examining the importance of urban green spaces on social, economical and environmental level we pass on the second part, which is the case-study analysis. In this part, the area of Kypseli is analyzed on the necessity of green areas, which leads to designing a park in the neighborhood of Kypseli. During the designing process a variety of issues were taken into consideration such as leisure and cultural activities.

Keywords: urban green space, public open space, urban planning, Patision and Kiprou Park

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	2
ABSTRACT	3
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	7
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	9
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ	10
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	10
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	10
ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΑ	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	13
ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	14
1. ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ	18
1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	18
1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ	21
1.3 ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΟΛΕΙΣ	29
2. ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΙΘΡΙΟΙ ΧΩΡΟΙ	32
2.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	32
2.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ	35
2.2.1 ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ	36
2.2.2 ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ	37
2.2.3 ΡΩΜΑΪΚΟ FORUM	39
2.2.4 Η ΠΟΛΗ ΣΤΟΝ ΜΕΣΑΩΝΑ	40
2.2.5 Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΑΚΗ ΠΟΛΗ	42
2.2.6 ΟΙ ΠΟΛΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΝ 17Ο ΕΩΣ ΤΟΝ 18Ο ΑΙΩΝΑ	43
2.2.7 Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΟΛΗ	44
2.2.8 ΑΠΟ ΤΟΝ 19Ο ΑΙΩΝΑ ΣΤΟΝ 20Ο ΑΙΩΝΑ	46
2.2.9 ΑΠΟ ΤΟΝ 20ο ΣΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ	48
2.3 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ	50
2.4 Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΙΘΡΙΟΣ ΧΩΡΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ	52
2.5 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΥΠΑΙΘΡΙΟΥ ΧΩΡΟΥ	55

2.5.1 Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΥΠΑΙΘΡΙΟΥ ΧΩΡΟΥ	57
2.5.2 Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΩΡΟΥ.....	58
3. ΧΩΡΟΙ ΑΣΤΙΚΟΥ ΠΡΑΣΙΝΟΥ	61
3.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	61
3.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ	62
3.3 ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΧΩΡΩΝ ΑΣΤΙΚΟΥ ΠΡΑΣΙΝΟΥ	65
3.4 ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΣΤΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ	68
3.5 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ	71
3.4.1 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΟΦΕΛΗ	71
3.4.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΟΦΕΛΗ.....	75
3.4.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΟΦΕΛΗ	80
3.6 ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ	86
3.6.1 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	88
3.6.2 ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ.....	91
4. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ .92	
4.1 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΑΣΙΝΩΝ ΧΩΡΩΝ	94
4.1.1 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΠΡΑΣΙΝΩΝ ΧΩΡΩΝ.....	96
4.2 Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟ ΥΠΑΙΘΡΙΟ ΧΩΡΟ	97
4.2.1 Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ	98
4.2.2. ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ	99
4.2.3 Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΩΝ ΑΙΣΘΗΣΕΩΝ.....	99
4.2.4 ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ.....	101
4.2.5 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΤΗΤΑ, ΟΙΚΕΙΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ.....	102
4.3 Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ.....	102
4.4 Ο ΦΥΣΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ	108
5. Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΚΥΨΕΛΗΣ.....	111
5.1 ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ	112
5.1.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ, ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΟΡΙΑ.....	112
5.1.2 ΦΥΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	113

5.1.3 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	115
5.1.4 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ.....	117
5.1.5 ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	119
5.1.6 ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ.....	122
5.2 ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΙΘΡΙΟΙ ΧΩΡΟΙ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΟ ΠΡΑΣΙΝΟ ΣΤΗ ΚΥΨΕΛΗ	123
5.3 ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ - ΠΑΡΚΟ ΚΥΠΡΟ.....	126
5.3.1 ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	126
5.3.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ.....	128
5.3.3 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ.....	131
5.3.4 ΕΦΑΡΜΟΓΗ- ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	135
5.3.5 ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ.....	140
5.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	143
6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ.....	144
6.1 ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ.....	144
6.2 ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ.....	144
6.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ.....	145
ΤΡΙΣΔΙΑΣΤΑΤΗ ΑΠΕΙΚΟΚΙΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗΣ.....	151
6.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	156
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	159
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ.....	173

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: Πόλη και περιαστικός χώρος, Αδελαΐδα, Αυστραλία.

Εικόνα 2: Η πόλη Μοχέντζο-Ντάρο στην κοιλάδα του Ινδού.

Εικόνα 3: Το Ιπποδάμειο σχέδιο της Αθηναϊκής αποικίας της Μιλήτου.

Εικόνα 4: Χάρτης του Μανχάταν, Νέα Υόρκη.

Εικόνα 5: Η πόλη της Αθήνας στους κλασικούς χρόνους με το Θεμιστόκλειο Τείχος.

Εικόνα 6: Η πολεοδομική πρόταση των Κλεάνθη-Scahubert για την πόλη των Αθηνών του 1833.

Εικόνα 7: Η τελική μορφή του πολεοδομικού σχεδίου των Αθηνών, μετά την επέμβαση του Gaertner.

Εικόνα 8: Η θέα από το νότιο τμήμα των Τουρκοβουνίων προς το κέντρο της Αθήνας, δείχνει την επέκταση του αστικού ιστού στον τελευταίο αιώνα.

Εικόνα 9: Δημόσιοι χώροι στην πόλη, Πλατεία Ομονοίας, Αθήνα.

Εικόνα 10: Σχηματική αναπαράσταση των ανταλλακτικών σχέσεων μεταξύ των οίκων (αριστερά) και της δημιουργίας της πρώτης «Αγοράς» (δεξιά).

Εικόνα 11: Αναπαράσταση της αρχαίας Αγοράς των Αθηνών το 150 μ.Χ.

Εικόνα 12: Κάτοψη των Imperial Fora, Rome.

Εικόνα 13: Εικόνα 13: Η μεσαιωνική πόλη της δυτικής Ευρώπης, Stralsund 12ος αιώνας.

Εικόνα 14: Η αναγεννησιακή πόλη της Φλωρεντίας

Εικόνα 15: Βιομηχανική πόλη Staffordshire, Αγγλία.

Εικόνα 16: The National Mall plan, σχέδιο 1901, Ουάσιγκτον.

Εικόνα 17: Οι «Τρεις Μαγνήτες» του Sir Ebenezer Howard.

Εικόνα 18: Διάγραμμα πόλης στο κίνημα της Κηπούπολης.

Εικόνα 19: Πάρκο Ελευθερίας, Αθήνα, τεχνητός υπαίθριος χώρος σε συνδυασμό με φυσικό υπαίθριο χώρο.

Εικόνα 20: Ο δημόσιος χώρος ως πεδίο έκφρασης, Πλατεία Συντάγματος.

Εικόνα 21: Δημόσιος χώρος, Sønder Boulevard, Κοπεγχάγη.

Εικόνα 22: Αστικό πράσινο, πάρκο μέσα στην πόλη, Μελβούρνη.

Εικόνα 23: Ζώνη Πρασίνου, Emerald Necklace, Βοστώνη.

Εικόνα 24: Διάγραμμα Garden City του Ebenezer Howard.

Εικόνα 25: Πάρκο Σταυρός Νιάρχος, συνδυασμός δομικών και φυσικών στοιχείων.

Εικόνα 26: Πολιτιστική εκδήλωση σε πάρκο.

Εικόνα 27: Χαλαρώνοντας στο πάρκο, Εθνικός κήπος.

Εικόνα 28: Κάνοντας γιόγκα στο πάρκο, πάρκο Ιδρύματος Σταυρός Νιάρχος.

Εικόνα 29: Κοινωνικές συναναστροφές, συνάθροιση και αναψυχή.

Εικόνα 30: Παιδιά ζωγραφίζουν και μαθαίνουν στο πάρκο.

Εικόνα 31: Αναψυκτήριο μέσα σε πάρκο, Cennential Park Sydney.

Εικόνα 32 : Τουρίστες στον λόφο Φιλοπάππου, Αθήνα.

Εικόνα 33: Πάρκο και Μνημείο Ηρώων, Μελβούρνη.

Εικόνα 34: Άποψη του λόφου Φιλοπάππου, στο βάθος η πυκνοδομημένη Αθήνα.

Εικόνα 35: Σημάδια εγκατάλειψης στο Πάρκο Τρίτση, χώρος που απωθεί.

Εικόνα 36: Αγριολούλουδα φυτεμένα σε αστικό πάρκο, London Fields.

Εικόνα 37 : Superkilen Park, Κοπεγχάγη.

Εικόνα 38: Εμπορευματοποιημένος χώρος, Nokia Plaza, Los Angeles.

Εικόνα 39: Περιπτώσεις σχεδιασμού με και χωρίς ιδιαίτερη πρόβλεψη για σκίαση, (αριστερά) Kiener Plaza St Louis, δεξιά κομψό στέγαστρο Wilsonville, Oregon.

Εικόνα 40: Διαμόρφωση υπαίθριου χώρου για στάση και χαλάρωση, HafenCity, Αμβούργο.

Εικόνα 41: Το νερό ως στοιχείο αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, με στόχο την κοινωνική επαφή, την αναψυχή και διασκέδαση των χρηστών, Cumberland Park, Nashville, USA.

Εικόνα 42: Χάρτης Οριοθέτησης δήμου Αθηναίων.

Εικόνα 43 : Διοικητικά όρια Δήμου Αθηναίων, 6ο δημοτικό διαμέρισμα.

Εικόνα 44 : Οι συνοικίες και οι γειτονιές της Κυψέλης.

Εικόνα 45: Χάρτης οριοθέτησης Κυψέλης 1908.

Εικόνα 46: Ο λόφος Ελίκωνος.

Εικόνα 47: Ο δενδροφυτεμένος πεζόδρομος Φωκίωνος Νέγρη.

Εικόνα 48: Χάρτης με τη θέση του οικοπέδου μελέτης και σημείωση σημαντικών θέσεων.

Εικόνα 49: Τοπογραφικό σχέδιο του ΟΤ που τροποποιεί το εγκεκριμένο ρυμοτομικό.

Εικόνα 50: Συσχετισμός του οικοπέδου μελέτης με τις υφιστάμενες πλατείες της περιοχής.

Εικόνα 51: Το Πάρκο πριν και μετά την κοπή των δέντρων για μετατροπή σε χώρο στάθμευσης.

Εικόνα 52: Αεροφωτογραφία του ΟΤ μελέτης.

Εικόνα 53: Απεικόνιση των περιοχών αστικού πρασίνου στην περιοχή της Κυψέλης όπως αυτές προσδιορίστηκαν στα πλαίσια της παρούσας μελέτης. Ποσοστό εδαφοκάλυψης από βλάστηση > 15%.

Εικόνα 54: Απεικόνιση του βόρειου και νότιου τμήματος της περιοχής της Κυψέλης όπως πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της παρούσας μελέτης.

Εικόνα 55: Βασική κάτοψη - ροές κίνησης

Εικόνα 56: Κάτοψη Πρότασης σχεδιασμού πάρκου Κύπρου και Πατησίων | επεξεργασία συντάκτη

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: Πρότυπα ελεύθερων χώρων - χώρων πρασίνου

Πίνακας 2: Εύρη τιμών Δείκτη Απομόνωσης.

Πίνακα 3: Τιμές δεικτών μελέτης για το βόρειο και νότιο τμήμα της περιοχής της Κυψέλης.

Πίνακας 4: Τιμές δεικτών –νότιο τμήμα περιοχής Κυψέλης. Με τον συνυπολογισμό του πάρκου Κύπρου και χωρίς αυτόν.

Πίνακας 5: Συνοπτικός πίνακας αποτελεσμάτων.

Πίνακας 6: Συνοπτικός πίνακας κατάταξης βάσει δεικτών.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 1: Πυκνότητα Πληθυσμού περιοχής Κυψέλης σύμφωνα με την τελευταία απογραφή και ακόλουθες διορθώσεις.

Χάρτης 2: Χάρτης Γενικών Χρήσεων γης στην περιοχή της Κυψέλης.

Χάρτης 3: Απεικόνιση των περιοχών αστικού πρασίνου στην περιοχή της Κυψέλης όπως αυτές προσδιορίστηκαν στα πλαίσια της παρούσας μελέτης. Ποσοστό εδαφοκάλυψης από βλάστηση > 15%.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1: Βασικές λειτουργίες της πόλης

Σχήμα 2: Συνθετικό πλαίσιο των σύγχρονων πόλεων

Σχήμα 3: Κατηγοριοποίηση αστικού χώρου.

Σχήμα 4: Παράμετροι προτεινόμενης σχεδιαστικής παρέμβασης

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Κατανομή οικονομικών δραστηριοτήτων κατοίκων περιοχής Κυψέλης

ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΑ

ΑΚ	Αστικός Κώδικας
ΓΠΣ	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΠΕ	Πολεοδομική Ενότητα
ΟΤ	Οικοδομικό Τετράγωνο
ΥΑ	Υπουργική Απόφαση
ΥΠΕΚΑ	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδος της Κυβερνήσεως
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΝΔ	Νομοθετικό Διάταγμα
ΕΟΠ	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή μου για τη συμβολή του στην ολοκλήρωση της διπλωματικής εργασίας, καθώς υπήρξε ανέκαθεν πολύτιμος σύμβουλος δίνοντας τις κατάλληλες κατευθύνσεις, ώστε να επιτευχθεί το βέλτιστο αποτέλεσμα. Επιπλέον θα ήθελα να ευχαριστήσω την οικογένεια μου και τους φίλους μου για την στήριξη τους, όπου με τις συζητήσεις μας αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για την ολοκλήρωση της διπλωματικής εργασίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο άνθρωπος από αρχαιοτάτους χρόνους, επέλεξε να κατοικεί σε οικισμούς και πόλεις, να συμβιώνει και να συνυπάρχει μαζί με άλλους ανθρώπους. Αυτή η επιλογή προκύπτει από την επιθυμία να καλύψει τις υλικές και ψυχικές του ανάγκες. Βασική μέριμνα είναι να καλύψει πρώτα τις βασικές του ανάγκες για τροφή, στέγαση, προστασία, υγεία και έπειτα τις κοινωνικές του ανάγκες. Η ίδια του η φύση λοιπόν, τον οδήγησε να κατοικεί σε οικισμούς και πόλεις, αποτελώντας μονάδα ενός ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Η δημιουργία, η δομή, οι λειτουργίες μίας πόλης συνδέονται άμεσα με την στέγαση, την εξυπηρέτηση και την κάλυψη των αναγκών τόσο σε ατομικό όσο και κοινωνικό επίπεδο. Η μορφή μίας αστικής δομής με κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά οφέλη για τον κάθε κάτοικο ξεχωριστά, αλλά και για το κοινωνικό σύνολο είναι βασική προϋπόθεση για τον σχεδιασμό μίας πόλης. Η ποιότητα αποτελεί βασικό παράγοντα για ένα ελκυστικό αστικό περιβάλλον και επιτυγχάνεται από ένα σύνολο παραγόντων, σχετικών με το επίπεδο διαβίωσης, ασφάλειας, μετακίνησης κλπ, όπως επίσης και με την παρουσία χώρων πρασίνου εντός του αστικού ιστού.

Από την στιγμή που εμφανίστηκαν οι πρώτοι οικισμοί έως και σήμερα, το δομημένο περιβάλλον είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με το φυσικό, καθώς το ένα ενυπάρχει μέσα στο άλλο. Στους πρώτους οικισμούς, η οικονομία των κοινωνιών στηριζόταν κυρίως στον αγροτικό τομέα, το φυσικό στοιχείο μέσα στους οικισμούς ήταν έντονο. Σταδιακά, με την ανάπτυξη της βιομηχανίας, της τεχνολογίας και την αύξηση του αστικού πληθυσμού το φυσικό περιβάλλον φαίνεται να «υποχωρεί» όλο και περισσότερο από τις πόλεις. Ο ρόλος του πρασίνου μέσα στην πόλη, και εν γένει του φυσικού περιβάλλοντος, μεταβάλλεται διαχρονικά, από την πλήρη απουσία του στα τέλη του 19ου αιώνα, έως και την ενσωμάτωσή του ως βασικό τμήμα του αστικού τοπίου τις τελευταίες δεκαετίες.

Οι σημερινές πόλεις έρχονται αντιμέτωπες με τα προβλήματα που επέφερε η γρήγορη και ανεξέλεγκτη ανάπτυξη του περασμένου αιώνα. Ο έντονος ρυθμός αστικοποίησης, ο υπερπληθυσμός σε πόλεις που δεν είχαν τις κατάλληλες υποδομές, η άναρχη δόμηση είχαν ως άμεσο επακόλουθο την αισθητή μείωση των αστικών υπαίθριων χώρων και εν

τέλει την υποβάθμιση του αστικού χώρου. Το οποίο με την σειρά του οδηγεί στην υποβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων μίας πόλης.

Η ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος εξαρτάται από ένα σύνολο παραγόντων, σχετικών με το επίπεδο διαβίωσης, μετακίνησης αλλά και άλλων σημαντικών στοιχείων που καθορίζουν την πόλη τμηματικά αλλά και ως σύνολο. Η παρουσία δημόσιων υπαίθριων χώρων και χώρων πρασίνου αποτελεί ουσιαστικό στοιχείο για την ποιότητα της αστικής διαβίωσης και ο σχεδιασμός τους αποτελεί πρόκληση αφού θα πρέπει να συνδυαστούν στοιχεία και δεδομένα που ίσως να συγκρούονται μεταξύ τους. Η ύπαρξη τους όμως δεν είναι αρκετή, θα πρέπει να εξασφαλιστεί η ποιότητα των χώρων ώστε να παρέχουν τα απαραίτητα οφέλη για τους κατοίκους μίας πόλης.

Με αυτές τις σκέψεις επιλέχθηκε το συγκεκριμένο θέμα, η έλλειψη πράσινων και ελευθέρων χώρων, η κακή διαχείριση τους, αποτέλεσαν πηγή για την αναζήτηση τρόπων ενσωμάτωσης πράσινων χώρων στο πυκνοδομημένο αστικό περιβάλλον αλλά και μεθόδων για την καλύτερη αξιοποίηση τους από τον άνθρωπο της πόλης.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να μελετηθεί η έννοια του δημόσιου χώρου και ειδικότερα του αστικού πράσινου μέσα σε αυτόν. Συγκεκριμένα, σκοπός είναι να διερευνηθεί η αξία και ο ρόλος των δημόσιων υπαίθριων χώρων για τον άνθρωπο και την πόλη συνολικά. Μελετάται ο ρόλος της πλατείας και των χώρων πρασίνου ως βασικά στοιχεία δημόσιων υπαίθριων χώρων και τέλος προσδιορίζεται πως ο σχεδιασμός των χώρων αυτών μπορεί να επηρεάσει τον χρήστη αλλά και το αστικό περιβάλλον.

ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η εργασία αποτελείται από δύο βασικά μέρη. Στο πρώτο μέρος πραγματώνεται η θεωρητική έρευνα, όπου μελετάται η πόλη, οι δημόσιοι χώροι και το αστικό πράσινο ενώ στο δεύτερο μέρος διεξάγεται έρευνα για την περιοχή της Κυψέλης στην Αθήνα, ως μελέτη περίπτωσης. Η έρευνα στηρίζεται στο θεωρητικό πλαίσιο που αναπτύσσεται στο πρώτο μέρος και επικεντρώνεται στον σχεδιασμό ενός πάρκου, το Πάρκο Κύπρου και Πατησίων.

Η συλλογή του ερευνητικού υλικού βασίζεται σε βιβλιογραφική και αρχειακή έρευνα, καθώς και έρευνα στο διαδίκτυο. Η προσέγγιση του θέματος έγινε κυρίως μέσα από δευτερογενή έρευνα η οποία αφορά βιβλιογραφία και άρθρα επιστημονικών περιοδικών. Σημαντικές πηγές αποτέλεσαν επίσης δημοσιευμένες έρευνες, εργασίες και σημειώσεις αντίστοιχων μαθημάτων.

Τα βήματα που ακολουθήθηκαν είναι τα εξής:

1. Βιβλιογραφική έρευνα και αναζήτηση πηγών
2. Αξιολόγηση και επεξεργασία δεδομένων
3. Συγγραφή θεωρητικού μέρους και διεξαγωγή συμπερασμάτων
4. Έρευνα μελέτης περίπτωσης, βιβλιογραφική έρευνα αλλά και επί τόπια παρατήρηση και καταγραφή δεδομένων
5. Διατύπωση και εφαρμογή βασικών δεικτών επάρκειας χώρων πρασίνου
6. Σχεδιαστική επεξεργασία

Αναλυτικότερα, το πρώτο κεφάλαιο μας εισάγει στην έννοια της πόλης και των παραγόντων που την συνθέτουν και επηρεάζουν τις συνθήκες διαβίωσης στον αστικό χώρο. Στο δεύτερο κεφάλαιο ορίζεται ο δημόσιος υπαίθριος χώρος μέσα στην πόλη, αναλύεται ιστορικά και δίδεται ο ρόλος που διαδραματίζει στην αστική διαβίωση. Στο τρίτο κεφάλαιο ακολουθεί ανάλυση των χώρων αστικού πράσινου. Μελετάται η σημασία και ο ρόλος των χώρων αυτών σε κοινωνικό, περιβαλλοντικό και οικονομικό επίπεδο. Στο τέλος του πρώτου μέρους, το τέταρτο κεφάλαιο, επικεντρώνεται σε προσεγγίσεις, κριτήρια και παράγοντες που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά τον σχεδιασμό των δημόσιων υπαίθριων χώρων αλλά και πως μπορεί να ελεγχθεί η επάρκεια πράσινων χώρων σε μία πόλη.

Στο δεύτερο μέρος γίνεται έρευνα για την περιοχή της Κυψέλης, στην Αθήνα. Στο πρώτο κεφάλαιο του παρατίθενται στοιχεία για τα βασικά χαρακτηριστικά της περιοχής και έπειτα χρησιμοποιούνται ποσοτικοί δείκτες ώστε να εξακριβωθεί η επάρκεια πράσινων χώρων στην περιοχή. Η διαδικασία εφαρμογής των δεικτών γίνεται δύο φορές, η πρώτη δεν περιλαμβάνει το πάρκο Κύπρου ενώ στη δεύτερη

συμπεριλαμβάνεται. Με αυτό το τρόπο γίνεται αντιληπτή η σημασία του πάρκου στην αστική γειτονιά. Τέλος γίνεται πρόταση σχεδιασμού και διαμόρφωσης του πάρκου.

Ανδρουλάκη Μαρία

Α ΜΕΡΟΣ

**ΔΗΜΟΣΙΟΙ
ΥΠΑΙΘΡΙΟΙ ΧΩΡΟΙ
&
ΑΣΤΙΚΟ ΠΡΑΣΙΝΟ**

1. ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

1.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η έννοια της πόλης είναι μια πολυδιάστατη, σύνθετη και πολύπλοκη έννοια και έτσι δεν μπορεί να έχει έναν μοναδικό ορισμό. Πολλές επιστήμες έχουν ασχοληθεί με την έννοια της πόλης και των παραγόντων που την συνθέτουν και δεν υπάρχει ένας σαφής ορισμός. Κάθε επιστήμη μελετά τον αστικό χώρο από διαφορετικό πρίσμα, ανάλογα με την σκοπιά που κάθε ερευνητική ομάδα επιθυμεί να μελετήσει, έτσι μπορούν να δοθούν διαφορετικοί ορισμοί και ερμηνείες. Για να κατανοηθεί καλύτερα η συγκεκριμένη έννοια, συστήνεται η ανασκόπηση της εξέλιξης της πόλης, αλλά και η παρουσίαση διαφορετικών απόψεων που έχουν δοθεί από πολλούς μελετητές.

Με την έννοια αστικό περιβάλλον μπορεί να θεωρηθεί ο χώρος που αποτελείται από το φυσικό περιβάλλον που περικλείεται στα όρια μίας πόλης και το δομημένο περιβάλλον αυτής (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1990). Η λέξη πόλη παραπέμπει σε μία πολύ συγκεκριμένη και προσδιορισμένη εικόνα, είναι εκείνος ο χώρος της εγκατάστασης πολλών ανθρώπων, όπου περιλαμβάνει σπίτια δρόμους και άλλες δομικές εγκαταστάσεις. Η εικόνα της πόλης διαφοροποιείται από την εικόνα της υπαίθρου και το φυσικό περιβάλλον (Park, 2010).

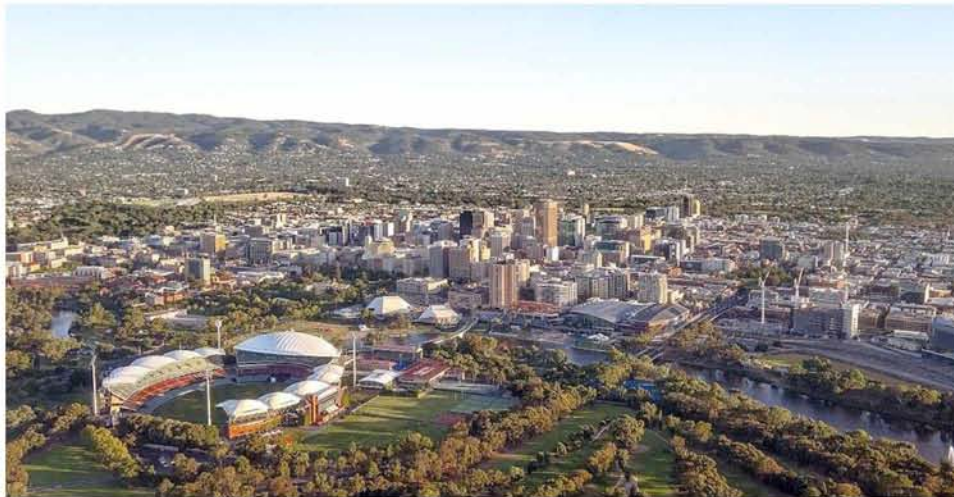
Με μία πρώτη ματιά, ο αστικός χώρος περιλαμβάνει δομημένους και αδόμητους χώρους. Το δομημένο περιβάλλον της πόλης περιλαμβάνει τον συνδυασμό κτιρίων, ιστορικών μνημείων, αστικού ιστού, και γενικότερα τα δομημένα στοιχεία μέσα στον αστικό χώρο, αναφέρεται δηλαδή σε οποιαδήποτε κατασκευή. Το αδόμητο περιβάλλον αποτελεί τον σύνδεσμο μεταξύ των δομημένων χώρων που επιτρέπει την επέκταση της πόλης και την κίνηση μέσα σε αυτήν. Ως φυσικό περιβάλλον μέσα στη πόλη ορίζεται το σύνολο των ανθρωπογενών και φυσικών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση μεταξύ τους και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα ζωής, την υγεία των κατοίκων, την πολιτιστική και ιστορική παράδοση, την αισθητική αξία. Για κάθε πόλη τα στοιχεία αυτά είναι μοναδικά και διαφορετικά και εξαρτώνται από την ιστορική ταυτότητα, την αρχιτεκτονική της περιοχής και το περιβάλλον (Dunnett, Swanwick and Wooley, 2002).

Όμως η πόλη δεν είναι μονάχα μία χωρική οντότητα, είναι ένα χώρος μέσα στον οποίο αναπτύσσονται δομές, σχέσεις και δράσεις που αλληλεπιδρούν και

αλληλοεπηρεάζονται μεταξύ τους, διαμορφώνοντας εν τέλει το σύνολο του αστικού περιβάλλοντος. Η πόλη μοιάζει περισσότερο με έναν «ζωντανό οργανισμό», παρά με μία στατική δομή στον χώρο. Η πολυπλοκότητα αυτή, προκύπτει από τις πολλές και διαφορετικές λειτουργίες τις οποίες φιλοξενεί. Η πόλη είχε πάντα σχέσεις με την κοινωνία στο σύνολό της με τη σύνθεση και τη λειτουργία της, με τα συστατικά της στοιχεία, με την ιστορία της. Υπάρχει μία σχέση εξάρτησης και αμεσότητας μεταξύ της κοινωνίας και της πόλης, καθώς οι σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των προσώπων και ομάδων που συνθέτουν την κοινωνία επηρεάζουν την κοινωνική δομή και κατ' επέκταση επηρεάζει την συνθήκες της πόλης (Lefebvre, 1974).

Ως εκ τούτου, η πόλη δεν είναι απλά μία συγκέντρωση ατόμων και κοινωφελών εξυπηρετήσεων όπως δρόμων, κτιρίων, δικτύων και υπηρεσιών αλλά ούτε αποτελεί μία συγκέντρωση θεσμών και διοικητικών μηχανισμών (δικαστηρίων, νοσοκομείων, σχολείων, αστυνομίας) και πολιτικών υπηρεσιών. Αποτελεί μία υλικοτεχνική δομή που εκ φύσεως εμπλέκεται στις ζωτικές, συναισθηματικές και υλικές διεργασίες των ανθρώπων που την αποτελούν. Με αυτήν την ερμηνεία η πόλη είναι ένας τόπος σκέψης, συναισθήματος, παραδόσεων, συνηθειών και εν τέλει εμπεριέχει τις ζωτικές διεργασίες των ανθρώπων που την αποτελούν (Sombart, 2010).

Εικόνα 1: Πόλη και περιαστικός χώρος, Αδελαΐδα, Αυστραλία

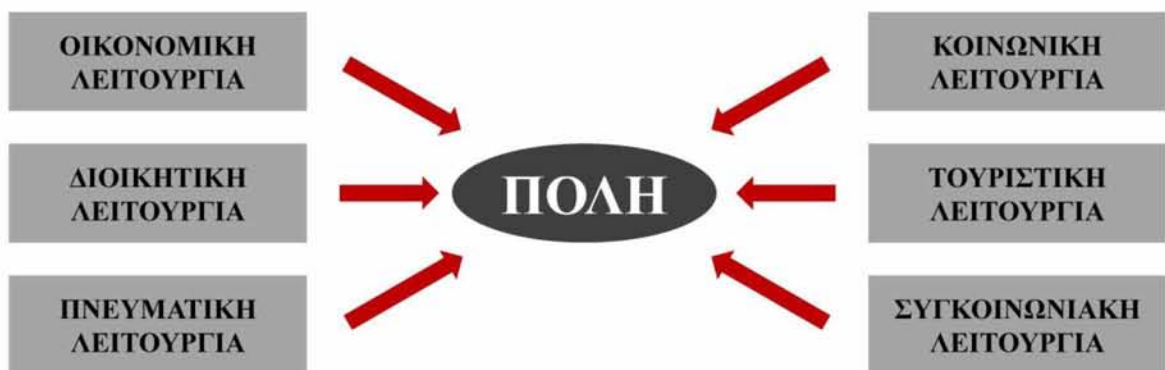

Πηγή: <https://www.atomix.com.au/blog/why-to-move-to-adelaide/>

Η εικόνα μίας πόλης μετασχηματίζεται και αλλάζει μέσα στον πέρασμα των αιώνων, όπως άλλωστε αλλάζει και η κοινωνία ολόκληρη. Όσο όμως και να μετασχηματίζεται, διατηρεί τον αρχικό της ρόλο, εξυπηρετώντας βασικές ανάγκες και λειτουργίες, πέρα

από την πρωταρχική ανάγκη της στέγασης. Η παραγωγή και η κατανάλωση αγαθών, η εργασία, η περίθαλψη, η εκπαίδευση είναι κάποιες από τις βασικές ανθρώπινες ανάγκες που προκύπτουν. Σύμφωνα με την Χάρτα των Αθηνών η πόλη πρέπει να εξυπηρετεί τέσσερις βασικές ανάγκες: κατοικία, εργασία, αναψυχή και κυκλοφορία, ενώ σύμφωνα με τον Αραβαντινό (2007) η πόλη, εκτός της κατοίκησης, εξυπηρετεί οικονομικές, διοικητικές, πνευματικές, κοινωνικές, τουριστικές και συγκοινωνιακές λειτουργίες. Η καταγραφή, η ανάλυση των λειτουργιών αλλά και η κατανόηση των μεταξύ τους σχέσεων είναι απαραίτητο στοιχείο για τον σχεδιασμό των χωρικών παρεμβάσεων στον αστικό ιστό.

Σχήμα 1: Βασικές λειτουργίες της πόλης

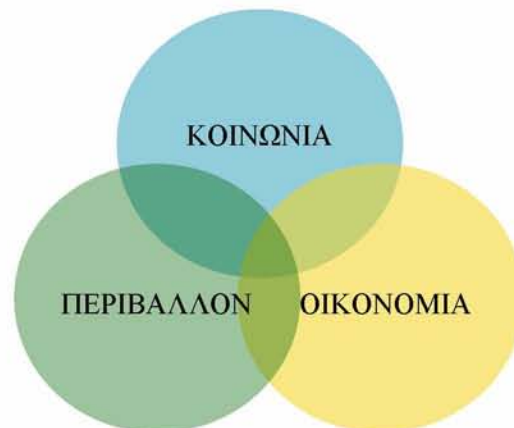

Πηγή: Αραβαντινός, 2007 | επεξεργασία συντάκτη

Μία πόλη λοιπόν, δεν αποτελεί μεμονωμένο σύνολο κτιρίων και δρόμων αλλά ένα σύνολο θεσμών, λειτουργιών και στοιχείων που μπορεί να ερμηνευτεί ως φυσικό αποτέλεσμα των επιδράσεων της κοινωνίας, του περιβάλλοντος και της οικονομίας (Smith, Whitelegg and Williams, 1998). Με την έννοια στοιχεία της κοινωνίας αναφέρονται οι κοινωνικό-οικονομικές και πολιτισμικές δομές, η ιστορία και η πολιτιστικές αξίες ενός τόπου αλλά και διάφορες λειτουργίες που χρειάζεται μία κοινωνική ομάδα, όπως η ασφάλεια των πολιτών, η πρόσβαση και κάλυψη σε βασικές ανάγκες, η εκπαίδευση, η περίθαλψη κ.α. (Τρατσέλα, 2012). Στο περιβάλλον περιλαμβάνεται το σύνολο των στοιχείων που επικρατούν στον φυσικό χώρο, πχ. χλωρίδα, πανίδα, κλιματολογικές συνθήκες, εδαφολογικά χαρακτηριστικά, ήλιος, αέρας νερό κλπ. αλλά και ο αστικός ιστός η ενέργεια και οι πρώτες ύλες που

χρειάζονται για την φυσική λειτουργία της πόλης, οι χρήσεις γης, οι ανοιχτοί και οι φυσικοί χώροι μέσα στο αστικό περιβάλλον (Smith et.al.,1998). Τέλος, στην οικονομία βρίσκονται όλες οι οικονομικές συναλλαγές, εισόδημα, παραγωγή και κατανάλωση αγαθών και υπηρεσιών, οι επενδύσεις κ.α. (Smith et.al., 1998).

Σχήμα 2: Συνθετικό πλαίσιο των σύγχρονων πόλεων

Πηγή: Smith et.al., 1998 | επεξεργασία συντάκτη

Όλοι αυτοί οι παράγοντες συνθέτουν ένα πολύπλοκο σύστημα και δημιουργούν ένα σύνολο σχέσεων και αλληλεπιδράσεων, που τελικά οδηγούν στην ανάπτυξη της πόλης. Οι συνθετικοί παράγοντες αυτοί δημιουργούν ένα σύμπλεγμα ροών που δημιουργούν είτε άμεσα είτε έμμεσα μεταβολές στην εξέλιξη μίας πόλης (Smith et.al., 1998). Η πόλη εν τέλει, αποτελεί έναν δυναμικό χώρο που βρίσκεται σε συνεχή εξέλιξη, δημιουργούνται χρήσεις, συνήθειες, ρυθμίσεις, με τον άνθρωπο να δραστηριοποιείται μέσα σε αυτό αλλά και να επηρεάζεται από αυτό. Μπορεί να παρομοιαστεί με έναν ζωντανό οργανισμό συνεχώς μεταβαλλόμενο, η οργάνωση του οποίου είναι δύσκολα αναγνώσιμη και ελέγξιμη.

1.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ

Από τους αρχαίους χρόνους έως και την σημερινή εποχή, οι πόλεις, φαίνεται να κατείχαν ένα σπουδαίο ρόλο στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική πρόοδο των

χωρών. Στην αρχαία Ελλάδα, στη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία, στο Μεσαίωνα, αλλά και στη νεότερη περίοδο μέχρι και τον 21^ο αιώνα, οι ευρωπαϊκές πόλεις αποτέλεσαν τα βασικά κέντρα οικονομικής δραστηριότητας, καινοτομίας και πολιτισμού (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1990). Ο M. Billinge (2004: 39) τονίζει πως η ιστορία της πόλης αντιπροσωπεύει το ιστορικό της εξέλιξης του ανθρώπου. Παρακάτω θα γίνει μια μικρή περιγραφή της αστικής ανάπτυξης κυρίως στον ελλαδικό χώρο.

Ήδη από την 3η χιλιετία π.Χ. υπάρχουν στοιχεία που μαρτυρούν την ύπαρξη σχεδιασμένου χώρου, όπως η πόλη Μοχέντζο-Ντάρο, κοντά στον Ινδό ποταμό, στην οποία βρέθηκαν τμήματα ενός σχεδιασμένου συστήματος δρόμων και καναλιών απορροής. Στον ελλαδικό χώρο, χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο ορθογωνικός κήναβος που σχεδιάστηκε από τον Ιππόδαμο, για την αποικία της Μιλήτου στην Ιωνία το 450 π.Χ. Το λεγόμενο ιπποδάμειο σύστημα υιοθετήθηκε από την Ρωμαϊκή αυτοκρατορία και διαδόθηκε σε όλη την Ευρώπη. Ακόμη και σύγχρονες πόλεις αξιοποιούν το σύστημα αυτό, με θεαματικό παράδειγμα τον σχέδιο του Μανχάταν της Νέας Υόρκης (Ανδρικοπούλου κ.α., 2007: 28).

Εικόνα 2: Η πόλη Μοχέντζο-Ντάρο στην κοιλάδα του Ινδού

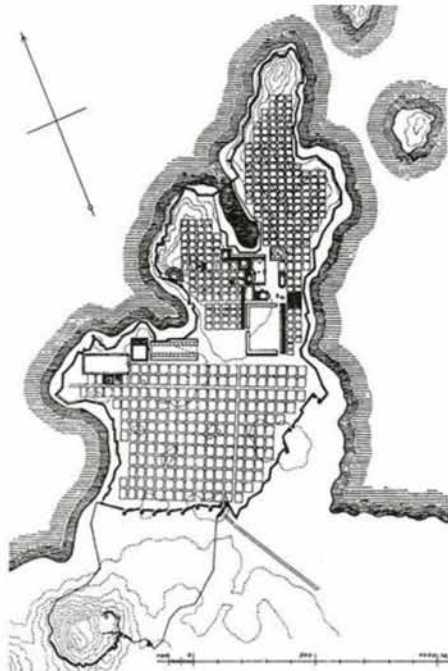

Πηγή: <http://www.indiatimes.com/culture/who-we-are/9-facts-you-must-know-about-mohenjo-darobefore-watching-the-film-258775.html>

Από τη νεολιθική περίοδο και μετά, με την σταδιακή εγκατάλειψη της αδιάκοπης κινητικότητας του ανθρώπου δημιουργήθηκαν οι κατάλληλες συνθήκες για μόνιμη εγκατάσταση και εκμετάλλευσης του περιβάλλοντος, πχ. γεωργία, έτσι εμφανίστηκαν οι πρώτες κοινωνικό-οικονομικές μονάδες που καταλαμβάνουν έναν οριοθετημένο

χώρο (Κωτσάκης, 2004: 55-59). Η ανάπτυξη των πόλεων είναι ένα κράμα πολλών παραγόντων που μετασχηματίζεται ανά τους αιώνες ανάλογα με τις συνθήκες τις εκάστοτε περιόδου. Οι πολιτικές οικονομικές, κοινωνικές, πολιτισμικές, τεχνολογικές συνθήκες, το φυσικό περιβάλλον, οι ανάγκες στέγασης είναι παράγοντες που επηρεάζουν τον τρόπο ανάπτυξης των πόλεων. Όπως συνοπτικά αναφέρεται στο «Πόλη και πολεοδομικές πρακτικές», διακρίνονται τρεις ευδιάκριτες φάσεις στην προέλευση των πόλεων.

Εικόνα 3: Το Ιπποδάμειο σχέδιο της Αθηναϊκής αποικίας της Μιλήτου

Πηγή: http://www.wikiwand.com/it/Ippodamo_nyc/

Εικόνα 4: Χάρτης του Μανχάταν, Νέα Υόρκη

Πηγή: <http://gdgg.tk/manhattan-map->

Η πρώτη φάση άρχισε πριν 5 έως 6 χιλιάδες χρόνια πριν, όπου έγιναν οι πρώτες μόνιμες εγκαταστάσεις στις κοιλάδες της Μεσοποταμίας, της Αιγύπτου, της Κίνας και της Ινδίας. Η οικονομία στηριζόταν κυρίως στην γεωργία και στην κτηνοτροφία, με την πάροδο του χρόνου οι πόλεις αυτές αποτέλεσαν πόλο συγκέντρωσης των τεχνιτών, των εμπόρων αλλά και των κυβερνητικών υπαλλήλων. Η διάκριση μεταξύ υπαίθρου αρχίζει να διαφαίνεται. Σχεδόν ίδια πορεία εξέλιξης ακολουθήθηκε και από τον ελληνικό και τον ρωμαϊκό πολιτισμό (Ανδρικοπούλου κ.α., 2007).

Η δεύτερη φάση, όπου έχουμε μία μεγάλη αλλαγή στην ανάπτυξη των πόλεων, έρχεται το 18ο αιώνα, με την βιομηχανική επανάσταση στην Ευρώπη. Οι ραγδαίες μεταβολές στα μέσα παραγωγής, στο εμπόριο, στην οικονομία δεν μπορούσαν να μην αποτυπωθούν στην εξέλιξη του αστικού ιστού. Όλες οι αλλαγές που συνόδευσαν την περίοδο αυτή δημιούργησαν ζήτηση εργατικού δυναμικού και έτσι δημιουργήθηκαν νέες θέσεις εργασίας στα αστικά κέντρα (Ανδρικοπούλου κ.α., 2007).

Η τρίτη φάση άρχισε μετά το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου, όπου υπήρξε η γρηγορότερη αύξηση του αστικού πληθυσμού σε παγκόσμια κλίμακα. Το μέγεθος των πόλεων άλλαξε δραστικά (Ανδρικοπούλου κ.α., 2007).

Γενικά αυτές οι διευρυμένες φάσεις αντικατοπτρίζουν τις μεγαλύτερες αλλαγές στην ιστορία της ανθρωπότητας και κατ' επέκταση της πόλης και πολεοδομίας. Τώρα, αν μελετήσει κανείς εκτενεστέρα την ιστορία, θα εντοπίσει σαφώς πολύ περισσότερες αλλαγές στην δομή και ανάπτυξη των πόλεων. Στα πλαίσια της εργασίας παρουσιάζονται οι βασικοί σταθμοί αυτής της εξέλιξης, κυρίως στον Ελλαδικό χώρο.

Πιο συγκεκριμένα, οι ανεσκαμμένες προϊστορικές θέσεις της νησιωτικής αλλά και ηπειρωτικής Ελλάδας, μαρτυρούν την σημαντικότερη οικιστική και πολιτιστική ακμή της περιόδου. Ωστόσο, η ακριβής χρονολογικά εποχή της μετάβασης από τον οικισμό σε σχηματισμούς τύπου πόλης είναι ακόμη υπό επιστημονική διερεύνηση. Η πόλη - κράτος της κλασικής περιόδου αναπτύσσεται σε περιορισμένη, συνήθως περιτειχισμένη έκταση και βασίζεται στην απόλυτη αυτονομία, γεγονός που συνέβαλε στην ταύτιση των πολιτών με την πόλη τους, ενώ οι νέες ανάγκες διοίκησης οδηγούν στην ανέγερση πρότυπων κτηριακών συγκροτημάτων που μετασχηματίζουν συνεχώς τη δομή της πόλης, δίνοντας τεράστια σημασία στην κοινωνική διάσταση του δημόσιου χώρου (Hoerpfner, 2004: 205). Το οικοδομικό πρόγραμμα της κλασικής

Αθήνας, με επίκεντρο φυσικά την ανέγερση των κτηρίων του συγκροτήματος της Ακρόπολης, υπήρξε πραγματικά μεγαλειώδες για την εποχή του, μαρτυρώντας τη σημασία των λατρευτικών οικοδομημάτων, αλλά και το απόγειο πολιτιστικής και τεχνικής ακμής της αρχαιότητας.

Εικόνα 5: Η πόλη της Αθήνας στους κλασικούς χρόνους με το Θεμιστόκλειο Τείχος

Πηγή: <https://taneadiasporadotnet.files.wordpress.com/2017/07/themistokleia-teixi-tis-athinas-1.jpg>

Στην ελληνιστική περίοδο το Ιπποδάμειο σύστημα φέρνει μία ουσιώδη αλλαγή στην πολεοδομία, αφού πλέον η πόλη νοείται ως σύνολο πανομοιότυπων τετραγώνων στα οποία και προσαρμόζονται οι ανάγκες σε κτηριακές υποδομές. Η ρωμαϊκή κατάκτηση μετά την πρώτη παρακμή του ελλαδικού χώρου, θα φέρει την ανάπτυξη κυρίως στα ανατολικά κέντρα που συνδέεται με την πολιτική σταθερότητα, συνέπεια επικράτησης της *pax romana*, περίοδο σχετικής ειρήνης και αμελητέας επέκτασης της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας.

Οι πρώιμες βυζαντινές αλλά και οι μεσοβυζαντινές πόλεις την περίοδο της ακμής αποτελούν μετεξέλιξη της ρωμαϊκής πόλης, σταδιακά οχυρώνονται για να αντιμετωπίσουν τις ποικίλες επιδρομές και χαρακτηρίζονται από άτακτο, δαιδαλώδη πολεοδομικό ιστό, συνέπεια της απουσίας σχεδιασμού (Μουτσόπουλος, 2004: 275-

277). Η παρακμή των σημαντικών βυζαντινών κέντρων στην υστεροβυζαντινή περίοδο είχε ως αποτέλεσμα τη σταδιακή κατάκτηση της Βαλκανικής από τους Οθωμανούς.

Το φεουδαρχικό σύστημα και η αστική συγκρότηση σε κοινότητες όμοιας πολιτιστικής και θρησκευτικής υπόστασης (*millet*) της πρώιμης τουρκοκρατίας, όπως και η διαμόρφωση ενός δικτύου επικοινωνίας, αποτέλεσαν υπόβαθρο για αστική και οικονομική ανάπτυξη στην αγροτική ελληνική ενδοχώρα (Καρύδης, 2004: 336-339). Από τον 18^ο αιώνα οι νέες συνθήκες εμπορικών σχέσεων θα προκαλέσουν την αναζωογόνηση των ελληνικών οικισμών του ηπειρωτικού χώρου και των πόλεων.

Μετά την Απελευθέρωση, το νεοσύστατο ελληνικό κράτος θα δεχθεί το επιβεβλημένο αρχιτεκτονικό ρεύμα του ακμάζοντος στην Ευρώπη νεοκλασικισμού. Σε αναζήτηση της εθνικής μας ταυτότητας, η νεοκλασική πολεοδομία, με κύρια χαρακτηριστικά την ορθολογική οργάνωση και συμμετρία, θα χρησιμεύσει ως μέσο αποδέσμευσης από το παρελθόν και νέας ιδεολογικής ταύτισης με την κλασική αρχαιότητα, με τρανταχτό παράδειγμα την ανοικοδόμηση της Αθήνας, από Βαυαρούς κυρίως αρχιτέκτονες. Η πόλη της Αθήνας από επαρχιακή πόλη της Οθωμανικής αυτοκρατορίας γίνεται πρωτεύουσα του Ελληνικού Βασιλείου. Το πρώτο σχέδιο γίνεται από τους αρχιτέκτονες Σταμάτη Κλεάνθη και Eduard Schaubert, και εγκρίνεται το 1833.

Εικόνα 6: Η πολεοδομική πρόταση των Κλεάνθη-Schaubert για την πόλη των Αθηνών του 1833

Πηγή: Μπίρης, 1996

Το σχήμα των κυρίων αξόνων ήταν ένα ισοσκελές τρίγωνο με κορυφή τη σημερινή πλατεία Ομονοίας, σκέλη τις οδούς Πειραιώς και Σταδίου, και βάση την οδό Ερμού. Ο όλος προσανατολισμός είχε ως στόχους τον Πειραιά, το Στάδιο και, κυρίως, την Ακρόπολη, στα πόδια της οποίας η πόλη απλωνόταν σαν μια ανοικτή αγκαλιά. Στην κορυφή του τριγώνου προβλεπόταν η ανέγερση των Ανακτόρων: Η γεωμετρική κορυφή και η κορυφή της κρατικής εξουσίας σε μια συμβολική σύμπτωση. Μόλις ξεκίνησε η υλοποίηση του σχεδίου υπήρξαν έντονες διαμαρτυρίες από τους ιδιοκτήτες γης καθώς θα έπρεπε να απαλλοτριωθούν αρκετές εκτάσεις. Έτσι τα σχέδια σταμάτησαν και πήραν τελικά άλλη μορφή, μετά από επεμβάσεις του αρχιτέκτονα Leo von Klenze και εν τέλει του αρχιτέκτονα Friedrich von Gaertner (Μπίρης, 1996).

Ταυτόχρονα, οι ισχυροί δεσμοί με την ακτινοβολία της πρωτεύουσας θα εκφραστούν στα νέα σχέδια πόλεων του 19^{ου} αιώνα σε όλη την επικράτεια, σε συνδυασμό με τις σύγχρονες ανάγκες των πόλεων για αστικό και οικιστικό εξοπλισμό, αλλά και με τα μεγάλα εθνικά έργα υποδομής, πχ. λιμένες, συγκοινωνιακό δίκτυο, κλπ. Το ιστορικό και ιδεολογικό πλαίσιο του μοντερνισμού επηρέασε αποφασιστικά την πολεοδομία της Ευρώπης. Ο μεσοπόλεμος, η Μικρασιατική Καταστροφή, η νομοθεσία, το ζήτημα της κατοικίας, η εσωτερική μετανάστευση και η ραγδαία αστικοποίηση έχουν επηρεάσει την εξέλιξη της ελληνικής πόλης (Γκιζέλη, 2004: 403-404).

Εικόνα 7: Η τελική μορφή του πολεοδομικού σχεδίου των Αθηνών, μετά την επέμβαση του Gaertner

Πηγή: Μπίρης 1996

Στο πέρασμα από τον 20^ο στον 21^ο αιώνα μία σειρά οικονομικών και τεχνολογικών αλλαγών και εξελίξεων αλλάζουν το παγκόσμιο χάρτη τόσο κοινωνικό-οικονομικά όσο και γεω-πολιτικά. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας, η ανάπτυξη της τεχνολογίας, η ανάδυση νέων οικονομιών, το έντονο μεταναστευτικό ρεύμα, αλλάζουν το τοπίο της πόλης. Οι πόλεις αρχίζουν να μετασχηματίζονται ακολουθώντας τα πρότυπα της σύγχρονης εποχής, τα παλαιά ιστορικά τους κέντρα μετατρέπονται σε αστικές περιοχές που περιβάλλονται από πολυώροφες κατασκευές. Ο όρος «πόλη» διευρύνεται και αποκτά νέες έννοιες, αποτελεί ένα σύνολο αστικών περιοχών που συνδέονται με επικοινωνιακά και συγκοινωνιακά δίκτυα επιτρέποντας τη μετακίνηση ατόμων και αγαθών. Η πόλη εξαπλώνεται προς την περιφέρεια, καταναλώνοντας τον περιαστικό της χώρο, με συνέπεια τα όρια πόλης και υπαίθρου να μην είναι πλέον σαφή και ο κατακερματισμός των ανοιχτών χώρων σταδιακά να οδηγεί το σημερινό άνθρωπο στην αποξένωση από το φυσικό περιβάλλον (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 1990).

Η τυπική δομή της νεότερης ελληνικής πόλης αφορά την προσθετική ανάπτυξη γύρω από μονοκεντρικό πυρήνα, συνηθέστερα το ιστορικό της κέντρο, όπου ακτινωτά συγκλίνουν οι βασικοί άξονες με σταδιακή ενσωμάτωση κυρίως της περιοχής κατοικίας (Λουκάκης, 2004: 417). Στη μεταπολίτευση η τάση αυτή λαμβάνει νέες μορφές, καθώς εξαρτάται πλέον από τη διόγκωση της περιοχής κατοικίας, με συνακόλουθη απαίτηση αύξησης των εμπορικών εξυπηρετήσεων, όπως και από την ανάπτυξη περιαστικών κέντρων με αντίστοιχους πυρήνες υπηρεσιών και τέλος από τα προβλήματα στο φυσικό και δομημένο περιβάλλον των μεγάλων αστικών κέντρων (Λουκάκης, 2004: 417-419).

Από την πολύ σύντομη αυτή αναδρομή αντιλαμβανόμαστε την πόλη ως χώρο συνεχούς μετεξέλιξης με βάση τις εκάστοτε κοινωνικές ανάγκες και τα ιστορικά γεγονότα που καθόρισαν την πορεία του ανθρώπου, αλλά και ως πεδίο πειραματισμών. Σήμερα, η ελληνική πόλη, που είναι και το αντικείμενό μας, έχει οπωσδήποτε ανάγκη επεμβάσεων που θα βελτιώσουν την ποιότητα ζωής, σχεδιάζοντας ένα καλύτερο μέλλον.

1.3 ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΟΛΕΙΣ

Οι πόλεις τον 20^ο και 21^ο αιώνα αντιμετωπίζουν μία σειρά κοινωνικών, οικονομικών και πολιτικών εξελίξεων οι οποίες επηρεάζουν τη μορφή του αστικού χώρου, αλλά και τη ζωή των ανθρώπων γενικότερα. Νέα χωρικά φαινόμενα και νέες αντιλήψεις έρχονται να αλλάζουν τις αντιλήψεις που κυριαρχούσαν για την πόλη. Ο διαχωρισμός των χρήσεων γης (zoning) σύμφωνα με την Χάρτα της Αθήνας, δίνει την θέση του στην ανάμιξη των χρήσεων, η δημιουργία «επιλεκτικών χωρικών συγκεντρώσεων», θυλάκων (clusters) μέσα στον αστικό ιστό, η αστική διάχυση, η τσιμεντοποίηση της ελληνικής πόλης στις δεκαετίες του '60 και '70 συμβάλλουν ολοκληρωτικά στον μετασχηματισμό του σύγχρονου αστικού περιβάλλοντος (Γοσποδίνη και Μπεριάτος, 2006). Μεγάλα συγκροτήματα υπηρεσιών, αναψυχής, πολιτισμού, εμπορίου, πχ. πολυχώροι, εμπορικά κέντρα, κάνουν όλο και πιο συχνά την εμφάνισή τους στις μεγάλες ελληνικές πόλεις, περιβαλλόμενα συχνά από χώρους στάθμευσης, με σαφείς αναφορές σε πρότυπα που ξεφεύγουν από την ανθρώπινη κλίμακα. Το μέγεθος των κατασκευών αυτών διασπά τη συνοχή των περιοχών στις οποίες εμφανίζονται, ενώ η εξειδικευμένη λειτουργία τους οδηγεί στην ερημοποίηση του άμεσου περιβάλλοντός τους κατά τις ώρες μη λειτουργίας. Η γενίκευση της χρήσης του αυτοκινήτου, που μετατράπηκε σε κύριο μέσο μεταφοράς, συνοδεύτηκε με κυκλοφοριακά προβλήματα που υποβαθμίζουν το αστικό και φυσικό περιβάλλον.

Η ελληνική πόλη αποτελεί ειδική περίπτωση, λόγω των ιδιαίτερων συνθηκών που καθόρισαν την εξέλιξη και ανάπτυξή της, όπως η ταραγμένη πολιτική και κοινωνική κατάσταση και η ασταθής εθνική οικονομία μέχρι τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, που είχαν ως αποτέλεσμα την αδυναμία εφαρμογής εθνικού προγραμματισμού και σχεδιασμού για την αστική ανάπτυξη. Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η ανάγκη άμεσης ανοικοδόμησης αντιμετωπίστηκε με έλλειψη ολοκληρωμένου αστικού σχεδιασμού που θα μπορούσε να καλύψει τις ανάγκες κατοικίας, εργασίας, παραγωγής, υπηρεσιών και παράλληλα να εξασφαλίσει ποιότητα στη ζωή με αποτέλεσμα οι υπαίθριοι αστικοί χώροι να περιοριστούν σημαντικά. Η ανεξέλεγκτη μεταπολεμική αστυφιλία είχε ως συνέπεια την ραγδαία αστική ανάπτυξη, την άναρχη επέκταση των πόλεων, την πυκνή και χωρίς όρια δόμηση υπό καθεστώς υψηλών συντελεστών δόμησης, που οδήγησαν

σε κατασπατάληση των ελεύθερων χώρων εντός του αστικού ιστού (Βουτυράκης, 2007).

Συνοψίζοντας, το σύγχρονο αστικό τοπίο δέχεται μεγάλες κοινωνικές, οικονομικές και χωρικές αλλαγές που ασκούν μεγάλη επίδραση στην εξέλιξη της πόλης. Από τα σοβαρότερα προβλήματα που καταγράφονται στην νέα πραγματικότητα είναι η δραματική μείωση και υποβάθμιση των ελεύθερων χώρων, η έλλειψη πρασίνου που απειλεί ακόμη και με αφανισμό τα φυσικά οικοσυστήματα, το κυκλοφοριακό, η ρύπανση, και τέλος η ανάπτυξη υπολειμματικών περιαστικών εκτάσεων λόγω της αστικής διάχυσης.

Εικόνα 8: Η θέα από το νότιο τμήμα των Τουρκοβουνίων προς το κέντρο της Αθήνας, δείχνει την επέκταση του αστικού ιστού στον τελευταίο αιώνα.

Πηγή:

<https://sites.google.com/site/galatsigames/classschedule/2/991?tmpl=%2Fsystem%2Fapp%2Ftemplates%2Fprint%2F&showPrintDialog=1>

Το αστικό τοπίο αποτελεί άμεση αντανάκλαση της πολιτιστικής, κοινωνικής και οικονομικής πραγματικότητας, και έτσι είναι δυνατό να ερμηνευθεί η εξέλιξη του χώρου και στην συγκεκριμένη περίπτωση των δημόσιων υπαίθριων χώρων και χώρων πρασίνου σε σχέση με τον αστικό ιστό, σε διάφορες χρονικές περιόδους και περιοχές. Οι σημερινές πόλεις έρχονται αντιμέτωπες καθημερινά με τις επιπτώσεις της αστικής ανάπτυξης, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την καταπάτηση και οικοπεδοποίηση των αδόμητων χώρων, τον περιορισμό των ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων και των χώρων

πρασίνου, τη συχνά άτακτη επέκταση στον περιαστικό χώρο. Η ανάγκη νέων υποδομών απαιτεί ολοένα και περισσότερο δημόσιο, υπαίθριο χώρο

Τα παραπάνω φαινόμενα απειλούν επικίνδυνα τη συνοχή των αστικών κέντρων, με επακόλουθα τη βαθμιαία διάσπαση του πολεοδομικού ιστού και την απώλεια της συνεκτικότητας στην ελληνική πόλη, τη δημιουργία μεγάλων αδόμητων μη βιώσιμων χώρων, ως αστικά κενά μεταξύ κτιρίων, πχ. υπαίθρια parking στα ιστορικά κέντρα των πόλεων, την αλλοίωση ή και εξαφάνιση των εναπομείναντων μεγάλων δημόσιων χώρων. Τα φαινόμενα αυτά, στοίχισαν σε όλη τη μεταπολεμική περίοδο τον αστικό χώρο σε παγκόσμια κλίμακα και έχουν προκαλέσει τις τελευταίες δεκαετίες σειρά αντιδράσεων τόσο σε θεωρητικό, όσο και σε επίπεδο υλοποιημένων παρεμβάσεων στην πόλη (Τριποδάκης, 2011).

Μελετώντας τα προβλήματα μίας πόλης, πχ. έλλειψη χώρων πρασίνου, ατμοσφαιρική ρύπανση, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη όλοι οι παράγοντες που επηρεάζουν το δομημένο περιβάλλον. Για την αποτελεσματική διαχείριση του αστικού περιβάλλοντος θα πρέπει να υπάρξει συστηματική μελέτη του αστικού συστήματος και ανάλυση των συνολικών προβλημάτων ώστε να οδηγηθούμε σε ένα συνολικό πλάνο επέμβασης. Για τη βιώσιμη ανάπτυξη των πόλεων κρίνεται απαραίτητη η καταγραφή και διαφύλαξη των δομικών στοιχείων του συστήματος και η κατανόηση της έννοιας του δομημένου και αδόμητου περιβάλλοντος.

2. ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΙΘΡΙΟΙ ΧΩΡΟΙ

Οι έννοιες δημόσιος χώρος, ελεύθερος χώρος, κοινόχρηστος χώρος, κοινόχρηστο πράσινο, αστικό πράσινο, αστικός υπαίθριος χώρος συχνά συγχέονται και ταυτίζονται μεταξύ τους, έχοντας πολλαπλές ερμηνείες και σημασία. Η έννοια του δημόσιου αστικού χώρου έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης πολλών επιστημονικών κλάδων, νομικές και οικονομικές επιστήμες, κοινωνιολογία, πολεοδομία, αρχιτεκτονική. Οι ερμηνείες που ο κάθε επιστημονικός τομέας δίδει δεν έρχονται απαραίτητα σε αντίθεση μεταξύ τους, αντιλαμβάνονται όμως με διαφορετικό τρόπο την έννοια του δημόσιου αστικού χώρου. Η καθεμία επικεντρώνεται σε μια διαφορετική προσέγγιση της έννοιας του δημόσιου χώρου, έτσι λειτουργούν περισσότερο συμπληρωματικά και όχι ανταγωνιστικά μεταξύ τους. Ο δημόσιος υπαίθριος χώρος αποτελεί χώρο έκφρασης του κοινωνικού συνόλου, χρησιμοποιείται από όλους τους ελεύθερους πολίτες, οπότε και οι ερμηνείες που μπορούν να δοθούν είναι τόσες όσοι και οι χρήστες του.

Στην προσπάθεια να κατανοηθεί ο όρος «δημόσιος χώρος» προκύπτουν κάποια βασικά ερωτήματα, ποιος είναι αυτός ο χώρος, τι τον ορίζει και τι τον ξεχωρίζει από τον ιδιωτικό χώρο, που βρίσκεται αυτός ο χώρος, ποιοι είναι οι χρήστες, τι σχέσεις αναπτύσσονται μεταξύ των χρηστών και του χώρου. Βασικό μέλημα για την ερμηνεία του δημόσιου χώρου είναι να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα και να κατανοηθούν οι σχέσεις και οι δυναμικές που αναπτύσσονται μεταξύ χώρου και χρήστη.

2.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Μία πρώτη προσπάθεια ανάλυσης του όρου «δημόσιος χώρος» αναπόφευκτα οδηγεί στην διάσπαση του όρου και στην μεμονωμένη ανάλυση των λέξεων που τον συνθέτουν. Έτσι, αναλύοντας τους όρους προκύπτει ότι ο όρος δημόσιος «αναφέρεται σε ότι σχετίζεται με τον λαό, που υπάρχει για το σύνολο του λαού» (Μπαμπινιώτης, 1998). Αν και η έννοια φαίνεται απλή, ωστόσο, αποτελεί έναν εξελισσόμενο όρο, καθώς η έννοια του δημόσιου αλλάζει ανά εποχή και ανά χώρα σύμφωνα με τις κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες που επικρατούν.

Με την έννοια χώρος αναφερόμαστε στην «γεωγραφική έκταση, περιοχή, στην επιφάνεια που έχει ορισμένο πλάτος, μήκος ή και ύψος» (Μπαμπινιώτης, 1998). Πέρα

όμως από τη γεωγραφική ή γεωμετρική οριοθέτηση του, ο χώρος μπορεί να περιγράψει ένα σύνολο κοινωνικό-οικονομικών, πολιτισμικών, πολιτικών και άλλων παραγόντων, και να αποτελέσει μία δυναμική μεταβλητή που συνεχώς εξελίσσεται. Σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να μη σημαίνει έναν τόπο με υλική υπόσταση αλλά ένα κοινό σύνολο στοιχείων, ιδεών, απόψεων, ενδιαφερόντων, όπως για παράδειγμα πολιτικός χώρος.

Απομονώνοντας τις λέξεις, προκύπτει λοιπόν ότι με την έννοια του δημόσιου χώρου αναφέρεται στον γεωγραφικό τόπο, που είναι διαθέσιμος για το σύνολο του λαού. Σχετίζεται με το κοινωνικό σύνολο και αποτελεί χώρο συνάντησης και ανάπτυξης κοινωνικών σχέσεων για το σύνολο των ατόμων ανεξαρτήτως φύλου, φυλής, εθνικότητας, ηλικίας ή κοινωνικό-οικονομικού επιπέδου. Συμπερασματικά δημόσιος χώρος είναι η επιφάνεια που χρησιμοποιείται από το κοινό, δηλαδή προορίζεται για κοινή χρήση.

Ακόμη, δημόσιος χώρος θεωρείται κάθε άλλος, ανοικτός και ελεύθερα προσβάσιμος χώρος σε απροσδιόριστο αριθμό προσώπων, ο οποίος με οποιοδήποτε νόμιμο τρόπο (π.χ. οικοδομική άδεια) έχει τεθεί σε κοινή χρήση. Στην τελευταία περίπτωση μπορεί να ανήκουν μεγάλα εμπορικά κέντρα, ειδικά πάρκα, χώροι αναψυχής, κ.λπ. Στους δημόσιους χώρους συγκαταλέγονται, τέλος, και οι σταθμοί διακίνησης επιβατών σε μέσα μαζικής μεταφοράς, όπως μετρό, κτίρια επιβατών του αεροδρομίου, κ.λπ., χώροι προσβάσιμοι σε απεριόριστο αριθμό ατόμων, που όμως μπορεί να είναι και κλειστοί και η είσοδος σε αυτούς ελεγχόμενη. Χαρακτηριστικά ο Κ. Λαλένης αναφέρει «δημόσιοι χώροι είναι καταρχήν αυτοί που δεν προορίζονται για ιδιωτική χρήση και έχουν κοινό γνώρισμα το ότι εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον. Οι δημόσιοι χώροι διακρίνονται σε κοινόχρηστους και σε κοινωφελείς» (Λαλένης, 2004:273). Οι κοινόχρηστοι χώροι ορίζονται από την ελεύθερη χρήση του κοινού που τους επισκέπτεται και την απαγόρευση δόμησης σε αυτούς ενώ οι κοινωφελείς χώροι περιλαμβάνουν χώρους στους οποίους επιτρέπεται η δόμηση και προορίζονται για την εξυπηρέτηση ειδικών δημόσιων και γενικά κοινωφελών σκοπών (Ν.Δ. 17/07/1923).

Αντίστοιχα στο βιβλίο «*What time is the Place?*» ο Κ. Lynch αναφέρει ότι οι ελεύθεροι αστικοί χώροι νοούνται οι χωροθετήσεις του πολεοδομικού σχεδίου στις οποίες δεν προβλέπονται κατασκευές κτιρίων. Είναι οι χώροι που δίνονται στους χρήστες και είναι ανοιχτοί στις ελεύθερες δραστηριότητες και τις μετακινήσεις (Lynch, 1972).

Παρόμοια δίδεται ο ορισμός του δημόσιου χώρου στο «λεξικό της ανθρωπογεωγραφίας», σύμφωνα με τον οποίο στο δημόσιο χώρο η πρόσβαση είναι ελεύθερη για όλους τους πολίτες, σε αντιπαράθεση με τον ιδιωτικό χώρο ή με τον χώρο στον οποίον εφαρμόζονται κανόνες ιδιωτικής ιδιοκτησίας, όπως το δικαίωμα των ιδιοκτητών τους να αποκλείουν τους άλλους από τη χρήση και απόλαυση του χώρου. Γίνεται ξεκάθαρο πως ο δημόσιος χώρος είναι ανοιχτός σε όλους (Gregory et al, 2009).

Ένας αρκετά πλήρης ορισμός περί του δημόσιου χώρου δίνεται στο συλλογικό βιβλίο «*Public Space*» όπου ορίζεται ως η σκηνή όπου εκτυλίσσεται το έργο της δημόσιας ζωής, περιλαμβάνονται οι δρόμοι, οι πλατείες και τα πάρκα μιας πόλης, τα οποία δίνουν μορφή στο είδος και την εξέλιξη των ανθρώπινων συναναστροφών. Αναφέρεται στους δημόσιους χώρους ως δυναμικούς χώρους όπου λειτουργούν συμπληρωματικά στην καθημερινή ζωή της πόλης, παρέχοντας δίκτυα κίνησης, κόμβους επικοινωνίας, κοινούς χώρους χαλάρωσης και παιχνιδιού (Carr et al, 1992).

Ενδιαφέρουσα είναι και η προσέγγιση του Jan Gehl (2004) όπου χαρακτηριστικά αναφέρει πως οι ανοιχτοί υπαίθριοι χώροι «είναι μια αρένα, αυτή που επιτρέπει την διεξαγωγή διαφόρων δραστηριοτήτων, υποχρεωτικών, προαιρετικών και κοινωνικών». Στον ορισμό που δίδεται από το Συμβούλιο της Ευρώπης (1986) για τους ανοιχτούς χώρους μέσα στη πόλη, επισημαίνονται όλα τα παραπάνω στοιχεία και τονίζεται ο ρόλος τους μέσα στην πόλη. Συγκεκριμένα αναφέρεται: «Ο ανοιχτός χώρος είναι βασικό τμήμα της αστικής κληρονομιάς, δομικό στοιχείο της αισθητικής και αρχιτεκτονικής μορφής μίας πόλης ... βοηθάει στην μείωση εγγενών εντάσεων και συγκρούσεων σε υποβαθμισμένες αστικές περιοχές της Ευρώπης. Ο ρόλος του είναι πολύ σημαντικός, συνεισφέροντας στις ανάγκες αναψυχής και ελεύθερου χρόνου της κοινωνίας και έχοντας οικονομική αξία στην ενίσχυση του περιβάλλοντος» (Council of Europe, 1986).

Εικόνα 9: Δημόσιοι χώροι στην πόλη, Πλατεία Ομονοίας, Αθήνα

Πηγή: <http://kataskevesktirion.gr/wp-content/uploads/2017/06/square.jpg>

Στην παραπάνω εικόνα φαίνεται το κέντρο της Αθήνας, συγκεκριμένα η πλατεία Ομονοίας και οι οδοί γύρω από αυτήν. Ο δημόσιος χώρος της πόλης, δρόμοι περιμετρικά της πλατείας, που εξυπηρετούν την κίνηση και την μεταφορά, στη μέση η πλατεία Ομονοίας, τοπόσημο για την πόλη. Χώροι προορισμένοι για το κοινό, διευκολύνοντας την κίνηση και την ροή μέσα στην πόλη, η χρήση και η πρόσβαση είναι ελεύθερη προς όλους. Είναι χώροι μέσα στους οποίους εκτυλίσσεται η ζωή της πόλης.

2.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ

Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα οι δημόσιοι χώροι λειτουργούν ως πεδία έκφρασης, κίνησης, δράσης των πολιτών, ως χώροι αναψυχής και κοινωνικής επαφής. Ο δημόσιος χώρος επιτρέπει την ανθρώπινη συγκέντρωση και την κοινωνική συναναστροφή, σε ένα πλαίσιο κοινωνικών συμβάσεων χωρίς να περιορίζεται η ελευθερία και η ατομικότητα του κάθε πολίτη. Η δημιουργία, η διαμόρφωση και η λειτουργία των δημόσιων χώρων ταυτίζεται με την δημιουργία της πόλης. Είναι μια διαδικασία που

συμβαίνει παράλληλα καθώς η διαμόρφωση και ο σχεδιασμός του χώρου εκ των πραγμάτων γεννά ελεύθερους (αδόμητους) χώρους για την εξυπηρέτηση του κοινωνικού συνόλου.

Από την εξέταση της ιστορική εξέλιξης των δημόσιων υπαίθριων χώρων προκύπτει ότι ο χώρος διαμορφώνεται ανάλογα με τις συνθήκες και ανάγκες της εκάστοτε εποχής και τις απαιτήσεις του περιβάλλοντος. Παρακάτω παρουσιάζονται βασικοί ιστορικοί σταθμοί στην εξέλιξη των δημόσιων χώρων μέσα στην πόλη, κυρίως στον ευρωπαϊκό χώρο. Η ανάλυση που γίνεται δεν καλύπτει το ευρύ φάσμα της εξέλιξης αυτή, αλλά έχει σκοπό να κατανοηθεί η διαδικασία παραγωγής και οι παράγοντες που συντελούν στην διαμόρφωση αυτών των χώρων.

2.2.1 ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Προϊστορικά οι άνθρωποι ζούσαν σε κατοικίες διάχυτες μέσα στο χώρο, η παραγωγή προϊόντων και αγαθών κάλυπτε τις απαιτούμενες ανάγκες μέσω της ανταλλαγής (Παπαρηγορίου, 2009). Η ενασχόληση του ανθρώπου με τη γεωργία και την κτηνοτροφία, έφερε αλλαγές στην κοινωνική οργάνωση με την κατανομή εξουσιών και εργασιών μεταξύ των μελών των πρώτων οικισμών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα την μόνιμη εγκατάσταση σε ένα τόπο και έτσι ιδρύονται οι πρώτοι προϊστορικοί οικισμοί (Παπαρηγορίου, 2009). Έτσι διαμορφώνονται παράλληλα και οι πρώτοι δημόσιοι χώροι για την κίνηση, επικοινωνία, εξυπηρέτηση των αναγκών των ατόμων.

Έπειτα, με την αύξηση της παραγωγής εντείνονται οι ανταλλακτικές διαδικασίες καθώς δημιουργείται πλεόνασμα. Προκύπτει έτσι οι ανάγκη δημιουργίας χώρου για την κάλυψη των εμπορικών συναλλαγών. Δημιουργείται έτσι ένας ανοιχτός χώρος που εξυπηρετούσε την ανταλλαγή προϊόντων, οριοθετείται και καθορίζεται γεωμετρικά σε σχέση με το φυσικό περιβάλλον, με ένα περιτοιχισμένο ορθογώνιο. Έτσι, δημιουργείται η πρώτη υπαίθρια μορφή δημόσιου χώρου, βάσει της οποίας δομείται ο υπόλοιπος ιστός τους οικισμού. Η λεγόμενη «Αγορά» αποτελεί όχι μόνο χώρο εμπορίου αλλά και σημείο συνάντησης, τόπο εκδηλώσεων λατρευτικών παραδόσεων (Δεσποτόπουλος, 1997). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται «Εδώ δημιουργήθηκε η σχέση ανθρώπου προς άνθρωπο, η αναγκαιότητα δημοσιοποίησης των συμβάντων και έτσι η αρχή του κοινωνικού και ιδεολογικού βίου» (Δεσποτόπουλος, 1997: 23).

Εικόνα 10: Σχηματική αναπαράσταση των ανταλλακτικών σχέσεων μεταξύ των οίκων (αριστερά) και της δημιουργίας της πρώτης «Αγοράς» (δεξιά).

Πηγή: Δεσποτόπουλος, 1997

Σταδιακά, με την εξέλιξη των εμπορικών, γεωργικών, χειροτεχνικών δραστηριοτήτων ο χρόνος παραμονής στην «Αγορά» αυξάνεται, οι άνθρωποι αποκτούν στενότερες επαφές, αναπτύσσονται σχέσεις εμπιστοσύνης, ενδιαφερόντων και συμφερόντων. Πλέον δεν υπάρχει λόγος ο άνθρωπος να ζει απομονωμένος στη φύση σε στενά οικογενειακά πλαίσια αλλά εγκαθίστανται περιμετρικά της εμπορικής πλατείας (Δεσποτόπουλος, 1997).

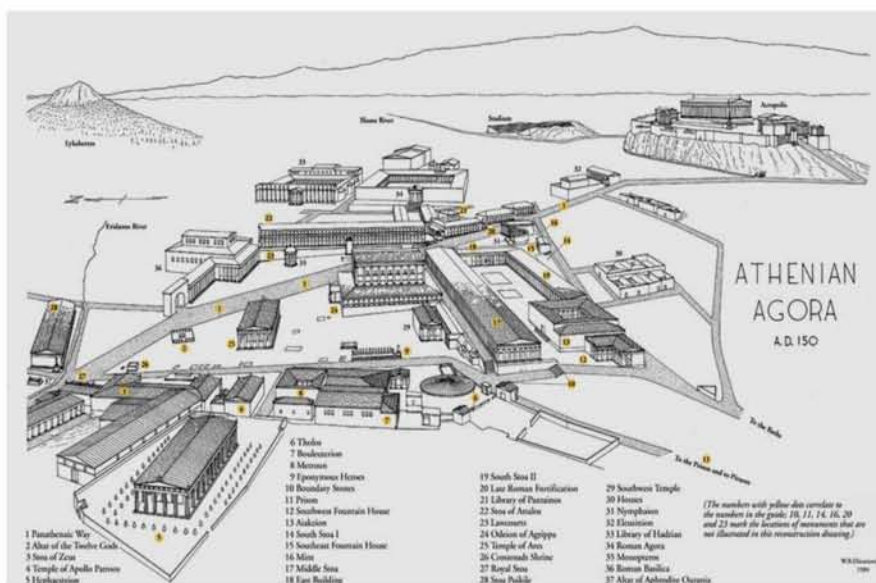
2.2.2 ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

Στην αρχαία Ελλάδα αλλά και στη ρωμαϊκή περίοδο η *Αγορά* αποτελούσε τον βασικό δημόσιο αστικό χώρο, όπου ο πολίτης συμμετείχε στα κοινά μέσα από το λόγο και την δράση του. Η λέξη «Αγορά» προέρχεται από το αρχαίο ρήμα *αγείρω* που σημαίνει «συγκεντρώνω», συνεπώς είναι το σημείο συγκέντρωσης των πολιτών. Στην αρχαία ελληνική πόλη η *Αγορά* δεν ήταν μόνο ένας αστικός χώρος αλλά λειτουργούσε και ως σημείο αναφοράς της πολιτικής ζωής των κατοίκων. Ήταν το κέντρο που ασκείται η πολιτική και διοικητική εξουσία και εκτυλίσσεται η πολιτική και κοινωνική ζωή της

πόλης. Η ελληνική *Αγορά* ήταν ο χώρος όπου ο πολίτης συμμετείχε στη δημόσια ζωή μέσω της ομιλίας τους και της δράσης του (Webb, 1990).

Η βασική λειτουργία της αγοράς σχετιζόταν με την κοινωνική επαφή, την συναναστροφή και άλλες δραστηριότητες που αφορούσαν το κοινό, τον λαό. Αργότερα άρχισε να δραστηριοποιούνται εμπορικές και θρησκευτικές λειτουργίες, παράλληλα διέθετε έναν επαρκή αριθμό θρησκευτικών κτιρίων (βωμοί, ναοί), χωρίς φυσικά να συγκρίνεται με την Ακρόπολη (Δημητριάδης, 1995).

Εικόνα 11: Αναπαράσταση της αρχαίας Αγοράς των Αθηνών το 150 μ.Χ.

Πηγή: http://www.eie.gr/archaeologia/gr/02_DELTIA/Agora_or_Kerameikos.aspx

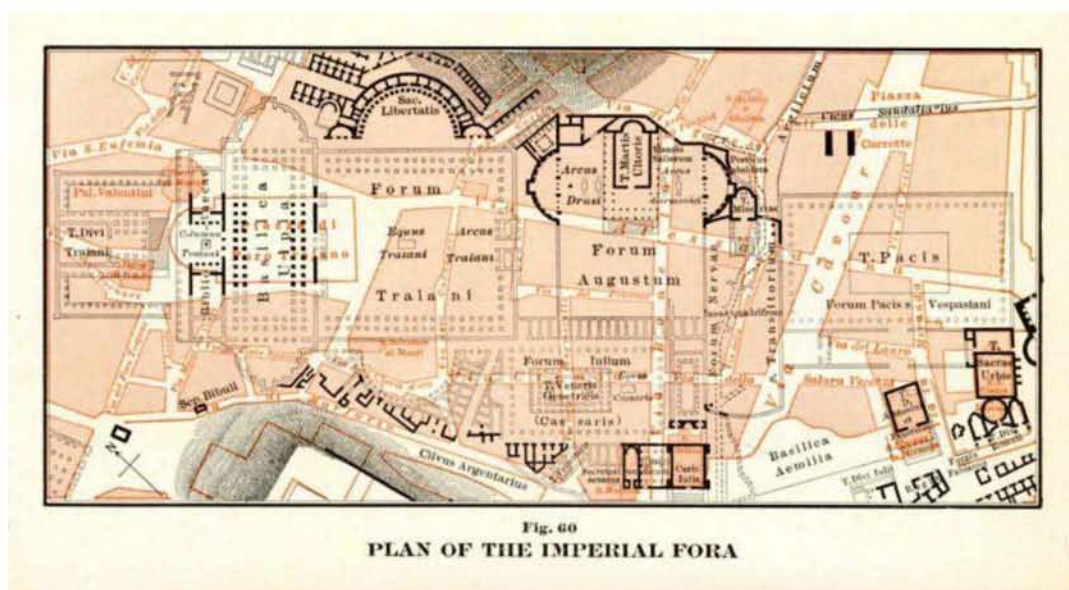
Ο υπαίθριος χώρος της Αγοράς στην Αθήνα, τουλάχιστον στην αρχική του μορφή, δεν ήταν σαφώς προσδιορισμένος και τα όρια του καθορίζονταν από τα δημόσια κτίρια που τον περιτείχιζαν, αν και ήταν το μοναδικό σχεδιασμένο μέρος της πόλης (Δημητριάδης, 1995).

Αντίστοιχα και σε άλλες πόλεις, όπως στην Πριήνη και στη Μίλητο, η Αγορά διατάσσεται με «...προσεκτικό -γεωμετρικό αλλά όχι τυποποιημένο- τρόπο...», στο κέντρο, την καρδιά του οικισμού. Με την πάροδο του χρόνου το σχήμα της Αγοράς έγινε πιο συγκεκριμένο αποκτώντας όρια -σε τρεις τουλάχιστον πλευρές- μέσω του περιστυλίου, παρέχοντας έτσι έναν σαφέστερο «εσωτερικό» χώρο (Δημητριάδης, 1995).

2.2.3 ΡΩΜΑΪΚΟ FORUM

Στις ρωμαϊκή περίοδο η πλατεία εμφανίζεται στα πρότυπα της ελληνικής πόλης, με έναν καλά σχεδιασμένο κεντρικό αστικό χώρο και με τον υπόλοιπο χώρο να παραμένει ασχεδιάστο. Οι πόλεις αναπτύσσονται γύρω από το Forum, που αντιστοιχεί στην Αγορά των ελληνικών πόλεων. Με την λατινική λέξη Forum (φόρουμ), όπου στα ελληνικά σημαίνει αγορά, νοείται ο χώρος συνάθροισης κοινού όπου οι πολίτες συζητούσαν, συνευρίσκονταν αλλά και εμπορεύονταν αγαθά.

Εικόνα 12: Κάτοψη των Imperial Fora, Rome

Πηγή: <https://www.antiquemapsandprints.com/the-imperial-fora-rome-fori-imperiali-romavintage-ground-plan-1956-map-290363-p.asp>

Όπως και στην αρχαία Ελλάδα, η Ρωμαϊκή Αγορά (Forum Romanum ή Forum Magnum) ήταν το κέντρο της πολιτικής, οικονομικής, νομικής, κοινωνικής και θρησκευτικής ζωής της πόλης. Ο χώρος εγκατάστασης του Forum γινόταν σε κεντρικό σημείο της πόλης, συνήθως στη διασταύρωση των κυριότερων οδικών αξόνων, καταλάμβανε μεγάλη έκταση και συνήθως συγκροτείτο από δημόσια κτίρια με μνημειώδη χαρακτήρα ενώ στη μία ή σε περισσότερες πλευρές του υπήρχε περιστύλιο (Παπαγρηγορίου, 2009). Το ίδιο το Forum φιλοξενεί λειτουργίες πολιτικού, θρησκευτικού, εμπορικού και διοικητικού χαρακτήρα, κι έτσι δημιουργείται ένα είδος κοινωνικού και πολιτιστικού κέντρου (Benevolo, 1997).

2.2.4 Η ΠΟΛΗ ΣΤΟΝ ΜΕΣΑΙΩΝΑ

Ο Μεσαίωνας στην Ευρώπη αφορά μία μεγάλη χρονική περίοδο περίπου χιλίων ετών και αποτελεί βασικό ιστορικό σταθμό που επηρέασε καθοριστικά την εξέλιξη της Ευρώπης. Η περίοδος του μεσαίωνα χωρίζεται σε τρεις βασικές περιόδους, πρώιμο, ύστερο και ώριμο μεσαίωνα. Χρονικά μπορούμε να την κατατάξουμε από το 5ο έως τον 15ο αιώνα μ.Χ., όμως δεν είναι μία περίοδος που είχε σαφή και ξεκάθαρα όρια. Τα συμβατικά χρονικά πλαίσια λοιπόν, ορίζονται συνήθως από το 330 μ.Χ. (εγκαίνια της Κωνσταντινούπολης) έως το 1453 μ.Χ. (κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τους Οθωμανούς). Υπάρχουν όμως και διαφορετικές απόψεις οι οποίες μπορούν να γίνουν αποδεκτές. Έτσι, πολλοί ιστορικοί θεωρούν ως αφετηρία το έτος 476 μ.Χ., το έτος όπου οριστικά καταλύεται το Δυτικό ρωμαϊκό κράτος από τις ορδές των γερμανικών φύλων. Άλλοι ιστορικοί θεωρούν πως το 529 μ.Χ., όταν ο Ιουστινιανός έκλεινε και σφράγιζε οριστικά το τελευταίο προπύργιο των ειδωλολατρών (εθνικών), την Φιλοσοφική σχολή του Πλάτωνα, είναι μια καλή ημερομηνία για να οριστεί ως αφετηρία (Δημητριάδης, 1995). Η κοινωνική δομή εκείνης της περιόδου στηρίζεται στο φεουδαρχικό οικονομικό σύστημα, με τους φεουδάρχες στην άρχουσα τάξη, τον κλήρο και τους εμποροβιοτέχνες σε εξέχουσα θέση και τέλος τους δουλοπάροικους (Σαρηγιάννης, 1987). Ειδικότερα ο κλήρος ασκούσε μεγάλη εξουσία στη κοινωνικοπολιτική σκηνή εξαιτίας της απόκτησης μεγάλων αγροτικών εκτάσεων (Νικολαΐδου, 1993).

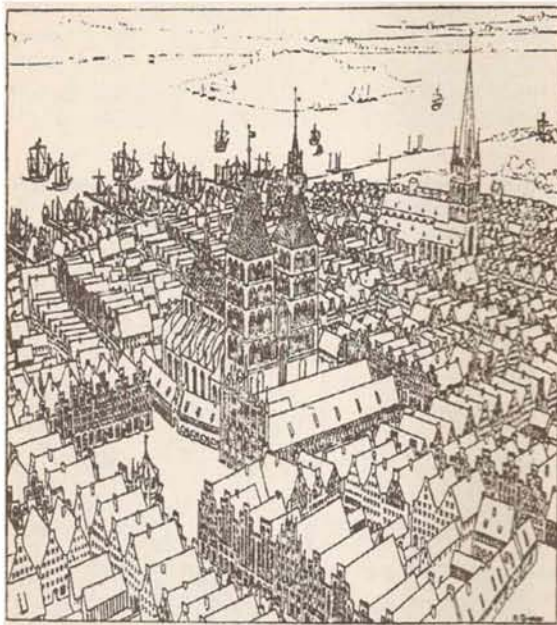
Οι μεσαιωνικές πόλεις της Δύσης είχαν ρωμαϊκό παρελθόν και διατηρούσαν την βασική μορφή της ρωμαϊκής πόλης. Υπήρξαν όμως και πόλεις που δημιουργήθηκαν εκ νέου ή αποτελούσαν διευρυμένες μορφές μικρών οικιστικών πυρήνων του πρώιμου Μεσαίωνα (Δημητριάδης, 1995). Ο αστικός χώρος ξεκίνησε να οργανώνεται γύρω από έναν πυρήνα ο οποίος είχε πλεονεκτική θέση σε σχέση με την οικονομική, γεωγραφική και στρατιωτική σκοπιά, ο πυρήνας αυτός συνήθως ήταν ένα παλιό ρωμαϊκό στρατόπεδο, ένα μοναστήρι ή ένας πύργος φεουδάρχη (Σαρηγιάννης, 1987).

Κατά την πρώτη φάση του μεσαίωνα, (πρώιμος μεσαίωνας) οι πόλεις χαρακτηρίζονται από έλλειψη ενός κεντρικού δημόσιου χώρου. Πρόκειται ουσιαστικά για μία πόλη καθαρά αγροτική όπου η κοινωνική διάκριση και ιεραρχία καθορίζεται από την ιδιοκτησία γης. Ο χώρος της πόλης αποτελεί απλά μια συγκέντρωση κατοικιών βιοτεχνών και εμπόρων, καλφάδων και άλλων ομάδων της εποχής εκείνης που ήταν σε

σχέση δουλοπαροικίας με τον φεουδάρχη (Σαρηγιάννης, 1987). Εν συνεχεία, ο αστικός ιστός οργανώνεται με βάση την επαγγελματική και κοινωνική τάξη των πολιτών. Ο χώρος της πόλης παίρνει μία αρκετά ομοιογενή μορφή σύμφωνα με τις κοινωνικές και επαγγελματικές δομές όμως είναι διαφοροποιημένος ως προς την έκταση που καταλαμβάνει κάθε επαγγελματική ομάδα. Από τον 11ο αιώνα μ.Χ. και μετά η εκκλησία αρχίζει να αποκτά μεγαλύτερη δύναμη και ο ναός αποκτούν πρωταρχικό ρόλο στον αστικό σχεδιασμό (Δημητριάδης, 1995).

Από τον 12ο αιώνα και μετά έχουμε μια πιο οργανωμένη μορφή του δημόσιου χώρου, όπου πρόκειται για τον χώρο της πλατείας, ο οποίος χωροθετείται κεντρικά της πόλης. Η πλατεία και εδώ κατείχε σημαντικό ρόλο στην κοινωνική, πολιτική, θρησκευτική αλλά και οικονομική ζωή της πόλης εφόσον αποτελεί πόλο έλξης όλων αυτών των δραστηριοτήτων. Στην μεσαιωνική πλατεία χωροθετούνται δημόσια κτίρια, ναοί και οι αγορές (Mumford, 1961). Η πλατεία της αγοράς, ο ναός, τα διοικητικά κτήρια, τα χειροτεχνικά εργαστήρια και τα καταστήματα χωροθετούνται κεντρικά της πόλης (εικ. 13) και δομικά κυριαρχούν έναντι των ομοιογενών κτηρίων κατοικίας.

Εικόνα 13: Η μεσαιωνική πόλη της δυτικής Ευρώπης, Stralsund 12ος αιώνας.

Πηγή: Σαρηγιάννης Γ. Μ., 1987, σελ.23

Σχετικά με την χρήση της πλατείας από τους πολίτες, ήταν ταξικό προνόμιο αφού υπήρχε εκπροσώπηση όλων των επαγγελματικών κλάδων. Αυτή είναι και η ειδιοποιός διαφορά μεταξύ της Μεσαιωνικής πόλης και του κεντρικού δημόσιου χώρου της αρχαίας Ελλάδας. Στην ελληνική αγορά ο πολίτης λαμβάνει χώρα ο ίδιος στην Αγορά ενώ στο μεσαίωνα εκπροσωπείται από την επαγγελματική του τάξη (Mumford, 1961). Στο μεσαίωνα εμφανίζονται και τα πρώτα αστικά πάρκα, τα οποία δημιουργήθηκαν προς όφελος των Βασιλικών οικογενειών και

της αριστοκρατικής τάξης, όμως θα γίνει εκτενέστερη αναφορά τους σε επόμενα κεφάλαια.

2.2.5 Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΑΚΗ ΠΟΛΗ

Από τον 14ο αιώνα ήδη έχει αρχίσει το τέλος της μακράς μεσαιωνικής περιόδου στην Ευρώπη. Η κοινωνία αποδεσμεύεται σταδιακά από τις θεοκρατικές αντιλήψεις όπου πλέον κέντρο της ηθικής και των αξιών αποτελεί ο άνθρωπος και όχι η ιδέα του Θεού. Στη νέα αυτή περίοδο διαρρηγνύεται το φεουδαλικό σύστημα και οι συντεχνιακές σχέσεις, αρχίζουν να ανθίζουν οι τέχνες και οι επιστήμες, η μελέτη της φύσης και του ανθρώπου και γίνεται μία στροφή προς τον αρχαιοελληνικό πολιτισμό (Νικολαΐδου, 1993).

Η οργάνωση της πόλης και η αρχιτεκτονική δεν έμειναν ανεπηρέαστες από το ουμανιστικό κλίμα της εποχής. Η διαμόρφωση του χώρου ήταν αποτέλεσμα των τεχνολογικών ανακαλύψεων της εποχής, των κοινωνικών ανακατατάξεων και των αισθητικών αντιλήψεων. Για πρώτη φορά δίδεται σημασία στην αισθητική εικόνα της πόλης αλλά και στην έννοια της υγιεινής (Νικολαΐδου, 1993). Η επικράτηση του μονάρχη και ο ατομικισμός αποτυπώνεται στην οργάνωση του αστικού ιστού. Οι πόλεις είναι κέντρα εξουσίας και δύναμης και αυτό εκδηλώνεται ξεκάθαρα στο σχεδιασμό και την αρχιτεκτονική. Χαρακτηριστικά του σχεδιασμού είναι η αίσθηση της μεγαλοπρέπειας, η μνημειακότητα, η συμμετρία, η θεατρικότητα.

Εικόνα 14: Η αναγεννησιακή πόλη της Φλωρεντίας

Πηγή: <https://el.wikipedia.org/wiki/%>

Και σε αυτή τη χρονική περίοδο, ο δημόσιος χώρος κατείχε κεντρική θέση μέσα στον αστικό ιστό, ενώ η πόλη εκτείνεται ακτινωτά γύρω από την πλατεία. Ο σχεδιασμός της είναι μείζονος σημασίας καθώς αποτελεί βασικό σημείο αναφοράς μέσα στην πόλη. Οι πλατείες οι οποίες προϋπήρχαν από τις μεσαιωνικές πόλεις παραμένουν στον αστικό ιστό και διατηρούν τις λειτουργίες τους φιλοξενώντας τις κοινωνικές, θρησκευτικές και εμπορικές δραστηριότητες της καθημερινότητας (Ανανιάδου-Τζημοπούλου, 1997). Η έννοια της πλατείας δεν υπηρετούσε κατ' ανάγκη την αναγκαιότητα για κοινωνική συναναστροφή ή εμπορικές συναλλαγές, ο σχεδιασμός της στηριζόταν σε θεωρητικές επεξεργασίες σχετικά με το γεωμετρικό της σχήμα, την αισθητική που οφείλει να πρεσβεύει η οποία αντανάκλα την νέα την νέα οικονομική εξουσία της εποχής. Ο χώρος είναι αποτέλεσμα των κοινωνικών ομάδων που κατέχουν την γνώση και απευθύνεται στις αντίστοιχες κοινωνικές ομάδες της προνομιούχας τάξης, που κατέχουν οικονομική και κοινωνική δύναμη (Δημητριάδης, 1995).

Προχωρώντας χρονικά στην περίοδο του Μπαρόκ (μέσα 16ου με 18ο αιώνα) οι δημόσιοι χώροι αποτελούν ενιαίο σύνολο μαζί με τα παλάτια και τις εκκλησίες δίνοντας έτσι μία νέα διάσταση στην οργάνωση του αστικού χώρου (Ανανιάδου-Τζημοπούλου, 1997). Είναι φανερό πως ο δημόσιος υπαίθριος χώρος απευθύνεται σε συγκεκριμένη κοινωνική τάξη.

2.2.6 ΟΙ ΠΟΛΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΝ 17Ο ΕΩΣ ΤΟΝ 18Ο ΑΙΩΝΑ

Οι επόμενοι αιώνες χαρακτηρίζονται από έντονες οικονομικές, τεχνολογικές και κοινωνικές αλλαγές οι όποιες ανατρέπουν τις αντιλήψεις του παρελθόντος και αλλάζουν τις κοινωνικές δομές. Αυτές οι μεταβολές δεν άφησαν ανεπηρέαστες την πολεοδομία και την αρχιτεκτονική. Η μορφή του αστικού χώρου αποδεσμεύεται από τους συμβολισμούς και τις κοσμολογικές αντιλήψεις του παρελθόντος. Ο σχεδιασμός της πόλης γίνεται στα πλαίσια μίας ενιαίας σχεδιαστικής πρότασης, μελετώνται και επανασχεδιάζονται ανεξάρτητα τμήματα μέσα στον αστικό χώρο. Στα μεγάλα αστικά κέντρα αυξάνονται οι δημόσιοι υπαίθριοι χώροι, κήποι, αυλές και πλατείες (Ανανιάδου-Τζημοπούλου, 1997).

Ο 18ος αιώνας πέρα από τις μεγάλες τεχνολογικές αλλαγές συνοδεύεται από έντονες μεταβολές στην διάρθρωση του πληθυσμού και του παραγωγικού συστήματος. Έτσι οι νέες ανάγκες στέγασης αλλάζουν ριζικά την μορφή των πόλεων. Το κτιριακό απόθεμα

δεν είναι επαρκές για να καλύψει τις νέες ανάγκες, οι πόλεις δεν ήταν έτοιμες να διαχειριστούν τα νέα δεδομένα και έτσι αναγκαστικά επιβάλλεται η αναδιοργάνωση της πόλης (Ανανιάδου-Τζημοπούλου, 1997).

Ένας ακόμη παράγοντας που άλλαξε τα δεδομένα στο δημόσιο χώρο των πόλεων είναι η μετάβαση από την αριστοκρατία σε μία νέα ακμάζουσα αστική τάξη. Αυτή η αλλαγή στην κοινωνική σύνθεση αλλάζει και την αλληλεπίδραση και τις σχέσεις μεταξύ των πολιτών. Αλλάζει η δημοσία ζωή και ως εκ τούτου αλλάζει και η σχέση του χρήστη με το χώρο. Στις αρχές του 18ου αιώνα, οι πλατείες δεν αποτελούν πλέον σημείο συνάντησης, παρατηρείται σημαντική αλλαγή στην συνάθροιση του πλήθους εντός του χώρου της πλατείας. Η κοινωνική συναναστροφή λάμβανε χώρα σε πιο εξειδικευμένους χώρους όπως τα καφενεία, τα άλση περιπάτου και το θέατρο. Σημαντική αλλαγή επίσης είναι η σταδιακή εκτόπιση του εμπορίου από τον χώρο της πλατείας (Sonnet, 1999).

Η περίοδος αυτή σηματοδοτεί της αρχή του τέλους της δημόσιας ζωής που έως τότε ήταν γνωστή, δηλαδή δεν αποτελεί πλέον κέντρο αναφοράς για την κοινωνική επαφή, την ενασχόληση με τα κοινά, τις εμπορικές, πολιτικές και θρησκευτικές δράσεις. Η αναδιάρθρωση των μεγαλύτερων πόλεων της δυτικής Ευρώπης για την εξυπηρέτηση των νέων αναγκών και του νέου πληθυσμιακού όγκου συνδέεται με τη διάνοιξη πλατειών, οι οποίες χωροθετούνται μεν κεντρικά, έχουν όμως μνημειακό χαρακτήρα.

2.2.7 Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΠΟΛΗ

Ο επόμενος αιώνας συνοδεύεται από ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις που οδηγούν στην βιομηχανική επανάσταση που αποτελεί σημείο σταθμό για την εξέλιξη της ιστορίας. Η βιομηχανική επανάσταση ήταν ένα σύνθετο σύστημα ραγδαίων μεταβολών και ανακατατάξεων - τεχνικών, οικονομικών, κοινωνικών και πνευματικών που οδήγησε στην «εκβιομηχάνιση» της κοινωνίας και είχε ως αφετηρία την Μ. Βρετανία (1760-1860). Οι αλλαγές αυτές εξαπλώθηκαν και στον υπόλοιπο ευρωπαϊκό χώρο αλλά και στις Η.Π.Α.

Οι ανατροπές αυτές έχουν άμεσο αντίκτυπο στην αστικές δομές και σύνθεση της πόλης. Η πληθυσμιακή έκρηξη των πρωτεύουσών της Ευρώπης, και όσων πόλεων έχουν εισέλθει στη νέα παραγωγική πραγματικότητα, βρίσκει απροετοίμαστες τις πόλεις και μεταβάλλει τις έως τότε αστικές συνθήκες. Η εργατική μάζα συρρέει στα

αστικά κέντρα και έρχεται αντιμέτωπος με άθλιες συνθήκες διαβίωσης. Για πρώτη φορά ο άνθρωπος των πόλεων αποκόβεται από την ύπαιθρο και τη φύση και διαμένει σε περιορισμένους και ανθυγιεινούς χώρους (Νικολαΐδου, 1993: 174).

Εικόνα 15: Βιομηχανική πόλη Staffordshire, Αγγλία

Πηγή: https://1.bp.blogspot.com/chMT0rjs6T0/Vh_e6IDZs/s320/staffordshire.jpg

Η έλλειψη υποδομών, οι κοινωνικές ανισότητες, η οικονομική δυσχέρεια οδηγεί στην εξαθλίωση της ανθρώπινης ζωής και επηρεάζει τις ανθρώπινες σχέσεις και αλληλεπιδράσεις. Οι συνθήκες διαβίωσης κάνουν τον άνθρωπο να μην συμμετέχει στα κοινά και στην δημόσια ζωή και απομακρύνεται στην ασφάλεια του σπιτιού του (Mumford, 1961). Για πρώτη φορά αλλάζει η έννοια της συναθροίσεως και της συνάντησης των ατόμων στο δημόσιο χώρο. Σύμφωνα με τον Ροδολάκη, οι ανθρώπινες συναθροίσεις παρουσιάζουν μία όψη επιθετική και χαώδη που έως τότε δεν είχαν. Η συγκέντρωση των ανθρώπων σε τόσο περιορισμένους και ανθυγιεινούς χώρους είναι πρωτοφανής στην ιστορία των πόλεων (Ροδολάκης, 1997).

Ο δημόσιος υπαίθριος χώρος όμως δεν μένει κενός, απλά αλλάζει ο τρόπος με τον οποίο τον αντιλαμβάνεται ο χρήστης. Ο άνθρωπος κρατά μία νέα παθητική και αποστασιοποιημένη στάση όπου δεν συμμετέχει ενεργά στις κοινωνικές διαδικασίες.

Μία ακόμη σημαντική αλλαγή στο δημόσιο υπαίθριο χώρο είναι η μεταφορά της εμπορικής

Εικόνα 16: The National Mall plan, σχέδιο 1901, Ουάσιγκτον

δραστηριότητας σε προστατευμένους εσωτερικούς χώρους, μεταφέροντας έτσι και σημαντικό μέρος της δημόσιας ζωής. Αυτό σε συνδυασμό με την ύπαρξη «ξένων» μεταξύ των ανθρώπων συντελούν στον περιορισμό των δημόσιων χώρων της πόλης ως φορέων δημόσιας ζωής (Δανιήλ, 2007). Ο άνθρωπος αρχίζει να περιπλανιέται στο δημόσιο υπαίθριο χώρο και να περνά το χρόνο του «άσκοπα», φαινομενικά απαρατήρητος και αμέτοχος από την δημόσια σφαίρα (Stevenson, 2007).

Παράλληλα με την διόγκωση των πόλεων που επέφερε η «βιομηχανοποίηση» της κοινωνίας, αυτή η περίοδος σηματοδοτεί μια εποχή όπου οι αστικοί χώροι πρασίνου αυξήθηκαν και αναπτύχθηκαν. Ήδη από τον 18ο αιώνα το ενδιαφέρον για την φύση και εμφανίζονται πάρκα, άλση και δίκτυα περιπάτων μέσα στις πόλεις. Συγκεκριμένα τον 19ο αιώνα, οι κρατικοί φορείς δεν έδωσαν μονάχα θεωρητικά κείμενα για την μορφή της «ιδανικής πόλης», αλλά παρήγαγαν και μεγάλα πολεοδομικά έργα. Παράδειγμα αποτελεί η αναδιαμόρφωση των δασών γύρω από το Παρίσι σε ένα «ρομαντικό» σύστημα πάρκων (Ανανιάδου-Τζημοπούλου, 1997).

2.2.8 ΑΠΟ ΤΟΝ 19Ο ΑΙΩΝΑ ΣΤΟΝ 20Ο ΑΙΩΝΑ

Στα τέλη του 19ου και προχωρώντας στο 20ο αιώνα, τα αστικά κέντρα στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ είχαν ήδη αναπτυχθεί, ήταν συνωστισμένα, βρώμικα και θορυβώδη. Αρχίζει να δίδεται ιδιαίτερη σημασία στον δημόσιο χώρο και στον σχεδιασμό του. Σε αυτή την περίοδο, οι δημόσιοι χώροι σχεδιάζονται προσεχτικά και αναπτύσσονται παράλληλα με την πόλη, πρέπει να συντηρούνται από τους δημόσιους πόρους. Ο σχεδιασμός τους πρέπει να αντικατοπτρίζει το πολιτιστικό επίπεδο, να καλύπτει τις ανάγκες των πολιτών και να δημιουργεί ένα ευχάριστο περιβάλλον ξεκούρασης και αναψυχής (Ανανιάδου-Τζημοπούλου, 1997). Έτσι ξεκίνησαν δύο κινήματα, το «City Beautiful» και το «Garden City».

Εικόνα 16: The National Mall plan, σχέδιο 1901, Ουάσιγκτον.

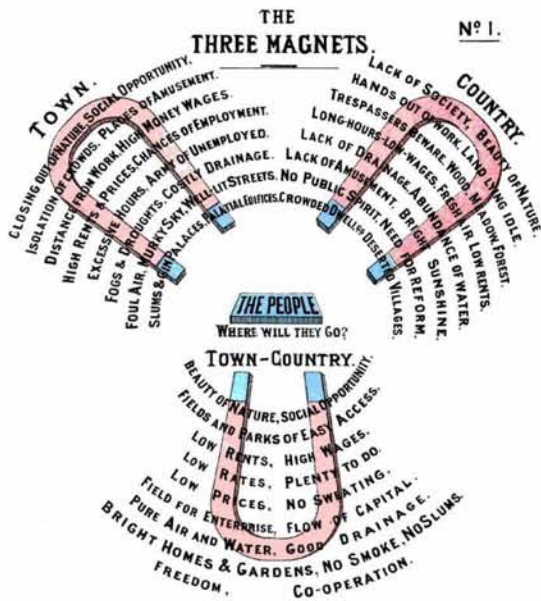
Πηγή:
<https://sidewalksprouts.wordpress.com/history/city-beautiful-movement/>

βασίζεται στον συνδυασμό των θετικών πλευρών της πόλης (αναψυχή, ευκαιρίες απασχόλησης) και της υπαίθρου (άνεση χώρου, καθαρό περιβάλλον) ενώ συνάμα σκοπός είναι να αποφευχθούν οι αρνητικές επιπτώσεις της αστικής ζωής και η απομόνωση της υπαίθρου. Ο Howard παρουσίασε τις βασικές πλευρές της ιδέας με ένα διάγραμμα, γνωστό ως οι «Τρεις Μαγνήτες» το οποίο πρότεινε ως πλαίσιο επιλογής του τόπου εγκατάστασης των πολιτών. Η πολεοδομική πρόταση του Howard σήμαινε την προετοιμασία αστικών περιοχών περιορισμένου μεγέθους και με σαφή όρια που επέτρεπαν τη γειννίαση φύσης και πόλης. Το πρώτο παράδειγμα βρετανικής κηπούπολης είναι το Letchworth Garden City που ξεκίνησε το 1903 από τον ίδιο τον Howard ως ένα πείραμα διαφορετικής αντίληψης για την αστική ζωή.

Το πρώτο αναπτύχθηκε κυρίως στις ΗΠΑ με χαρακτηριστικό παράδειγμα το σχέδιο του 1901 για την κεντρική περιοχή της Ουάσιγκτον με το Καπιτώλιο και το μνημείο του Λίνκολν στο δυο άκρα του κεντρικού άξονα. Ακόμη ένα παράδειγμα είναι η ανακατασκευή του Haussmann στο Παρίσι του Ναπολέοντα III και η ταυτόχρονη κατασκευή του Ringstrasse της Βιέννης ήταν τα κλασικά μοντέλα του κινήματος (Hall, 2002).

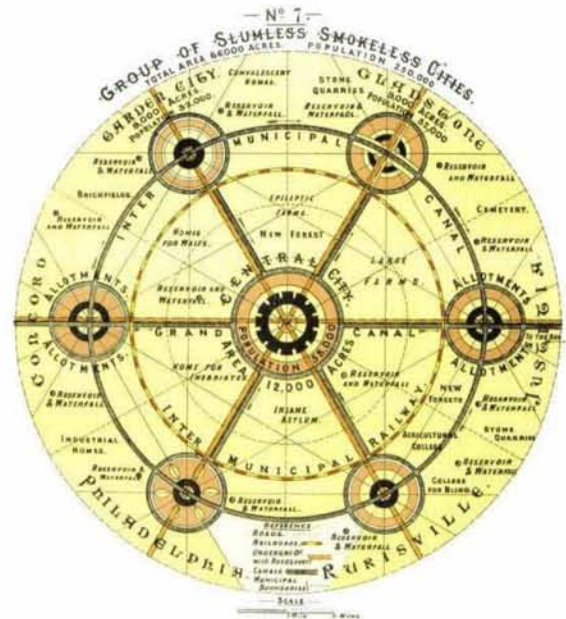
Το δεύτερο κίνημα αναπτύχθηκε στην Αγγλία και εφαρμόστηκε από τον Ebenezer Howard. Η ιδέα της «Κηπούπολης» (Garden City) παρουσιάζεται αναλυτικά στο βιβλίο του Howard που κυκλοφόρησε αρχικά το 1898 με τον τίτλο *To-Morrow: A Peaceful Path to Real Reform* και επανεκδόθηκε το 1902 με τον τίτλο *Garden Cities of To-Morrow*. Η κεντρική ιδέα του

Εικόνα 17: Οι «Τρεις Μαγνήτες» του Sir Ebenezer Howard

Πηγή: <https://www.kuehlebom.org/?p=761>

Εικόνα 18: Διάγραμμα πόλης στο κίνημα της Κηπούπολης

Πηγή: <https://www.researchgate.net/figure/Figure-3-1-Ebenezer-Howard-Garden-city-as->

Ο Howard σχεδιάζει την Κηπούπολη ως ένα καταφύγιο από τον αποξενωτικό χαρακτήρα της μεγάλης πόλης και μία αμοιβή για τις ανεπάρκειες της αγροτικής ζωής (Choay, 1989). Ακόμη και σήμερα, ομάδες σχεδιαστών μελετούν τα σχέδια του Howard για ιδέες και έτσι το 2014 η URBED, μια ομάδα αστικού ντιζάιν στο Μάντσεστερ, παρουσίασε το σχέδιό της για το πώς θα μπορούσε να λειτουργεί μια σύγχρονη κηπούπολη.

2.2.9 ΑΠΟ ΤΟΝ 20ο ΣΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ

Σήμερα τα νέα αστικά τοπία ακολουθούν μία κοινή κατεύθυνση ως προς το δημόσιο υπαίθριο χώρο, κατά την οποία ενθαρρύνεται το δικαίωμα της δημοκρατικής χρήσης του δημόσιου χώρου αλλά και το βίωμα του ελεύθερου χώρου. Βασική αναζήτηση της σύγχρονης εποχής είναι η εξασφάλιση ενός πλαισίου ευχάριστης ζωής μέσα στον αστικό χώρο, οι ελεύθεροι χώροι αρχίζουν να αξιοποιούνται και να οργανώνονται διάφορες δράσεις μέσα σε αυτούς. Ήδη την δεκαετία το 1960 δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην διαμόρφωση, στον σχεδιασμό και στην ποιότητα των χώρων αυτών. Η

στροφή στη ποιότητα αλλά και στην αναζήτηση των ελεύθερων χώρων ξεκίνησε αρχικά από την Βόρεια και τις ΗΠΑ, με στόχο να είναι εύκολα προσβάσιμοι, προσιτοί και ευχάριστοι για τους πολίτες. Σταδιακά, η αναζήτηση αυτή επεκτάθηκε και σε άλλες χώρες και αρχίζει να περικλείεται και ο παράγοντας της αισθητικής κατά τον σχεδιασμό των χώρων (Ανανιάδου-Τζημοπούλου, 1997).

Σήμερα, οι πόλεις αντιμετωπίζουν μία σειρά κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών εξελίξεων που αλλάζουν όχι μόνο το τοπίο μέσα στην πόλη αλλά και την ζωή των ανθρώπων. Με την έντονη ανοικοδόμηση των πόλεων του προηγούμενου αιώνα, οι ελεύθεροι αδόμητοι χώροι έχουν συρρικνωθεί σημαντικά, η αύξηση του πληθυσμού των πόλεων, η εκτεταμένη χρήση ΙΧ στους δρόμους, οι μεγάλες αποστάσεις που πρέπει να διανύσει ο άνθρωπος της μεγαλούπολης αποτελούν σημαντικά ζητήματα για την σύγχρονη πόλη. Πολλές φορές δημόσιος χώρος γίνεται αντιληπτός ως ο αδόμητος χώρος της πόλης.

Ακόμη, το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης έρχεται με τη σειρά του να επηρεάσει την μορφή των δημόσιων χώρων, όπου συχνά εμπορευματοποιούνται και μετατρέπονται σε σημεία οικονομικής εκμετάλλευσης. Παράλληλα, η τεχνολογική και ψηφιακή εξέλιξη μετατοπίζει το πλαίσιο της ανθρώπινης επαφής από την «εξ' επαφής» επικοινωνία στην «εξ' αποστάσεως» επικοινωνία, όπου δίνεται η δυνατότητα επικοινωνίας σε έναν απεριόριστο δυνητικό χώρο ο οποίος αλλάζει τα δεδομένα της προσωπικής και συλλογικής ζωής. Πρόκειται για μια μετατόπιση της δημόσιας σφαίρας στην νέα ψηφιακή πραγματικότητα (Gregory et.al, 2009).

Ο ρόλος των δημόσιων υπαίθριων χώρων ως συστατικών στοιχείων της ζωής της πόλης και της ποιότητας του αστικού περιβάλλοντός φαίνεται να είναι αρκετά υποβαθμισμένος, ιδιαίτερος μητροπολιτικά κέντρα. Η βάση για την υποβάθμιση αυτή συνδέεται άμεσα με τον ανάπτυξης του αστικού χώρου, όπου σε συνδυασμό με τις νέες εξελίξεις υποδαυλίζουν ακόμη περισσότερο τον ρόλο των δημόσιων χώρων. Η έλλειψη, η απουσία ταυτότητας, η απομόνωση, η εγκατάλειψη, η αδυναμία λειτουργίας και διαχείρισής τους, έχουν τις ρίζες τους στο γεγονός ότι έχουν χάσει τη θέση τους στην πόλη (Κοσμάκη, 1998).

2.3 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ

Οι αστικοί δημόσιοι χώροι, διακρίνονται στους υπαίθριους και τους κλειστούς δημόσιους χώρους. Στα πλαίσια του κειμένου θα αναλυθούν οι υπαίθριοι δημόσιοι χώροι, οι οποίοι είναι οι χώροι που επιτρέπουν την κίνηση μέσα στον αστικό ιστό και έχουν την δυνατότητα ανάμιξης ατόμων και δραστηριοτήτων σε ένα κοινό τόπο, όπως είναι οι πλατείες, οι δρόμοι, οι πεζόδρομοι, τα πάρκα κλπ. Οι δημόσιοι αστικοί υπαίθριοι χώροι μπορούν να ενταχθούν σε δύο βασικές κατηγορίες με βάση τα στοιχεία που κυριαρχούν στην οργάνωση του χώρου και στη λειτουργία του:

1. Τεχνητοί υπαίθριοι χώροι ή γκρι χώροι.
2. Φυσικοί υπαίθριοι χώροι ή πράσινοι χώροι.

Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τμήματα του ιστού της πόλης που ορίζονται από τεχνητά κατασκευασμένα στοιχεία με σκληρή υφή που διαμορφώνουν ένα τεχνητό σκληρό τοπίο (hard landscape). Πρόκειται για λειτουργικούς χώρους (δρόμοι, πεζοδρόμια, χώροι στάθμευσης) ή χώρους αναψυχής (πλατείες, πεζόδρομοι) μέσα στον αστικό ιστό. Οι χώροι αυτοί μπορούν να λειτουργήσουν ως «ανοικτοί» προς το φυσικό περιβάλλον αν κατά το σχεδιασμό και την χωροθέτησή τους ληφθούν υπόψη οι περιβαλλοντικοί παράγοντες, όπως ο προσανατολισμός, ο ηλιασμός, ο αερισμός, όπως επίσης στοιχεία και υλικά συμβατά και φιλικά στο περιβάλλον (Dunnett et al, 2003).

Ως χώροι πρασίνου προσδιορίζονται οι χώροι που αποτελούν μέρος του φυσικού περιβάλλοντος της πόλης. Ορίζονται με παρουσία βλάστησης και διαμόρφωση της επιφάνειάς τους με διαπερατά υλικά (χώμα, γρασίδι), στοιχεία που επικρατούν στη συνολική επιφάνεια του χώρου. Μπορεί να είναι στη φυσική τους κατάσταση ή να είναι διαμορφωμένοι από τον άνθρωπο. Η υφή των στοιχείων αυτών σχηματίζουν ένα μαλακό και ήπιο τοπίο (soft landscape). Οι χώροι αυτοί χαρίζουν επαφή με τη φύση, χαλάρωση, περίπατο και αναψυχή. Χαρακτηριστικοί χώροι αυτής της κατηγορίας θεωρούνται φυσικές ενότητες που παραμένουν μέσα στην πόλη, στον ιστό της ή στα όριά της, όπως ρέματα, δάση, ακτές, υγρότοποι, παρόχθιες περιοχές ποταμών, ακτές, ή διαμορφωμένοι χώροι όπως πάρκα και κήποι (Dunnett et al., 2003).

Οι χώροι πρασίνου και οι «γκρι» χώροι λειτουργούν συμπληρωματικά μεταξύ τους, καθώς οι «γκρι» χώροι είναι κοινωνικοί, χωρίς περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά, ενώ οι

χώροι πρασίνου αποτελούν μεν τον σύνδεσμο του αστικού τοπίου με τη φύση, αλλά δε μπορούν να λειτουργήσουν χωρίς το δίκτυο των υπόλοιπων υπαίθριων χώρων, μέσω των οποίων εντάσσονται στην κοινωνική ζωή της πόλης (Dunnett et al., 2003).

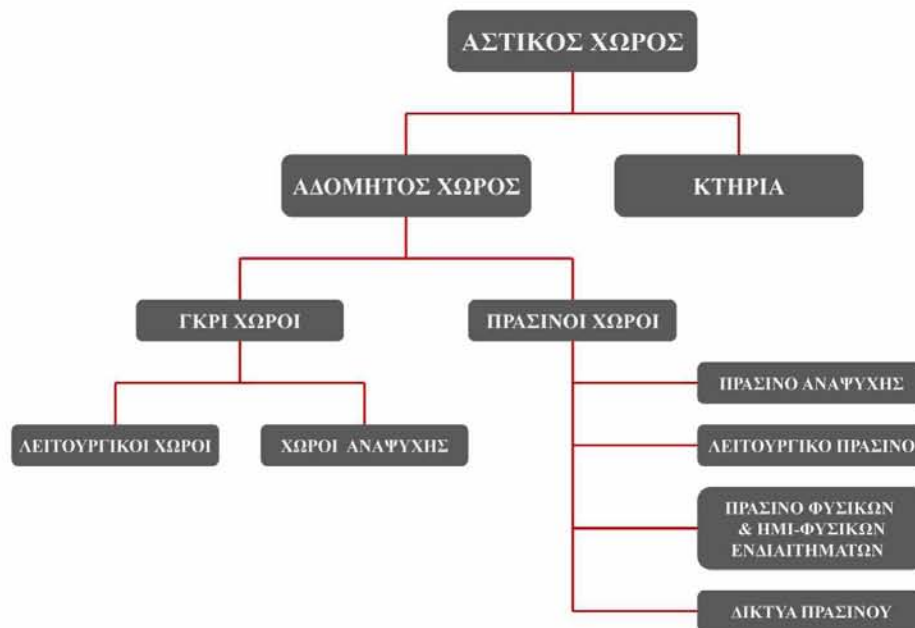
Εικόνα 19: Πάρκο Ελευθερίας, Αθήνα, τεχνητός υπαίθριος χώρος σε συνδυασμό με φυσικό υπαίθριο χώρο

Πηγή: <https://www.naturanrg.gr/wp-content/uploads/2016/06/gy5yvnyqa.jpg>

Ο αστικός χώρος περιλαμβάνει τις κατηγορίες που φαίνονται στο παρακάτω σχήμα (3), όπου παρατηρούμε πως η κατηγοριοποίηση του αδόμητου χώρου είναι πολύ πιο εξειδικευμένη, επομένως ο αδόμητος αστικός χώρος έχει πολύ περισσότερες και διαφορετικές ποιότητες από τον αστικό χώρο που καταλαμβάνουν τα κτήρια.

Σχήμα 3: Κατηγοριοποίηση αστικού χώρου.

Πηγή: Dunnett et al., 2003 | επεξεργασία συντάκτη

2.4 Ο ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΥΠΑΙΘΡΙΟΣ ΧΩΡΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Όσο αφορά την νομοθεσία, η νομική επιστήμη ασχολείται με θέματα ιδιοκτησίας του χώρου, έτσι ως δημόσιος ορίζεται ο χώρος του οποίου η ιδιοκτησία είναι δημόσια και δεν προορίζεται για οικονομική εκμετάλλευση. Στον Αστικό Κώδικα δημόσιοι χώροι είναι οι χώροι που προορίζονται για την κοινή χρήση π.χ. οδοί, πλατείες, άλση, αιγιαλός, παραλία, λιμάνια, όχθες λιμνών και ποταμών, δημόσια δάση (άρθρο 967 Π.Δ.456/1984). Ουσιαστικά λοιπόν, δημόσιοι χώροι είναι οι χώροι που προορίζονται για το κοινό, άρα είναι κοινόχρηστοι. Οι κοινόχρηστοι χώροι είναι γενικά όλοι οι χώροι που προορίζονται για κοινή χρήση (δρόμοι, πλατείες, άλση κλπ) και καθορίζονται από το εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο του οικισμού ή έχουν τεθεί σε κοινή χρήση με οποιοδήποτε άλλο νόμιμο τρόπο (Ζυγούρη, 2007:23)

Η έννοια των κοινόχρηστων πραγμάτων, σύμφωνα με τον Αστικό Κώδικα, είναι τόσο ευρεία ώστε να καταλαμβάνει μεγάλο μέρος του φυσικού αλλά και του οικιστικού περιβάλλοντος. Το άρθρο 967 του Αστικού Κώδικα (ΑΚ) ορίζει ότι 'πράγματα κοινής χρήσης είναι ιδίως τα νερά με ελεύθερη και αέναη ροή, οι δρόμοι, οι πλατείες, οι γιαλοί, τα λιμάνια και οι όρμοι, οι όχθες πλεύσιμων ποταμών, οι μεγάλες λίμνες και οι όχθες τους'. Τα κοινόχρηστα πράγματα είναι εκτός συναλλαγής και ανήκουν είτε στο δημόσιο (αιγιαλός, παραλία) είτε στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), οι οποίοι αναλαμβάνουν τη διαχείριση και την αξιοποίησή τους κατά τρόπο που να μην αναιρεί την κοινή χρήση (ΑΚ, άρθρο 970) και να προάγει την κοινή ωφέλεια (ΑΚ, άρθρο 969). Κάθε πολίτης έχει εξουσία να χρησιμοποιεί ελεύθερα τους κοινόχρηστους χώρους, εξουσία που απορρέει από το δικαίωμα της προσωπικότητας (ΑΚ, άρθρο 57), καθώς και το δικαίωμα να απαιτεί από τους υπεύθυνους για τη διαχείρισή τους ΟΤΑ την προστασία της ακώλυτης χρήσης τους όταν αυτή παρεμποδίζεται. Σύμφωνα με το Άρθρο 153 του Κώδικα Βασικής Πολεοδομικής Νομοθεσίας, τα σχέδια πόλεων καθορίζουν 'τις οδούς, τις πλατείες, τους κοινόχρηστους κήπους, τις πρασιές και άλση και γενικά τους κοινόχρηστους χώρους που είναι αναγκαίοι για κοινωφελείς σκοπούς'.

Η έννοια του κοινόχρηστου χώρου εμφανίζεται για πρώτη φορά από την ίδρυση του ελληνικού κράτους, στο ΒΔ 3/1835 «Διάταγμα περί υγιεινής, οικοδομής πόλεως και κωμών», το οποίο περιλαμβάνει γενικούς κανόνες οργάνωσης και χωροθέτησης δραστηριοτήτων με στόχο την υγιεινή των πόλεων. Στο ΝΔ 1923, που αποτέλεσε το πρώτο νομοθέτημα πολεοδομικού σχεδιασμού στην Ελλάδα, στο Άρθρο 2, προβλέπεται δημιουργία κοινόχρηστων χώρων στα σχέδια πόλεων, ενώ το επόμενο σημαντικό νομοθέτημα, ο Ν. 947/79, στο Άρθρο 3, συμπεριλαμβάνει τους «ελεύθερους χώρους» στις γενικές χρήσεις γης, χωρίς να τους ορίζει ιδιαίτερα, ενώ σύμφωνα με το Άρθρο 7 του ίδιου νόμου, εντάσσονται οι δασικές εκτάσεις στην οικιστική περιοχή με προϋπόθεση τη διατήρηση του δασικού χαρακτήρα τους και χαρακτηρίζονται ως άλση, ενώ επιτρέπεται η οικοδόμηση τμημάτων τους για κοινωφελείς όμως σκοπούς.

Ο νόμος 1337/1983 'Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων και, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις', ο οποίος προέβλεπε το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ), την Πολεοδομική Μελέτη, καθώς και τις Πράξεις Εφαρμογής, αφορά τον πολεοδομικό σχεδιασμό γενικότερα και κατ' επέκταση και το σχεδιασμό των χώρων πρασίνου, χωρίς όμως να ορίζει τον ορθό τρόπο διαχείρισής τους ή το ρόλο που πρέπει να

διαδραματίζουν στον αστικό χώρο με βάση τις εκάστοτε ανάγκες και αστικές λειτουργίες. Στο άρθρο 28 ορίζει ότι 'ιδιωτικοί δρόμοι, πλατείες και λοιποί χώροι κοινής χρήσεως, που έχουν σχηματισθεί με οποιονδήποτε τρόπο έστω και κατά παράβαση των κείμενων πολεοδομικών διατάξεων και που βρίσκονται μέσα σε εγκεκριμένα σχέδια πόλεων, θεωρούνται ως κοινόχρηστοι χώροι και ανήκουν στον οικείο Δήμο ή Κοινότητα' (Ν.1337/1983).

Στον *Νέο Οικοδομικό Κανονισμό* (Ν. 4067/2012), ορίζεται στο Άρθρο 2 ότι «κοινόχρηστοι χώροι είναι οι κοινής χρήσης ελεύθεροι χώροι, που καθορίζονται από το εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο ή έχουν τεθεί σε κοινή χρήση με οποιονδήποτε νόμιμο τρόπο». Επομένως, η πολεοδομική νομοθεσία εφαρμόζεται σε κοινόχρηστα που έχουν λάβει την ιδιότητα αυτή, ως χαρακτηριζόμενοι κοινόχρηστοι χώροι από το οικείο πολεοδομικό σχέδιο και τη συνεπαγόμενη απαλλοτρίωσή τους.

Τώρα στο Π.Δ. 59 «Κατηγορίες και χρήσεις γης» ορίζονται οι περιοχές ελευθέρων χώρων - χώρων αστικού πρασίνου, όπου έχουμε:

1. Κοινόχρηστους χώρους που καθορίζονται από το εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο. Ως κοινόχρηστοι χώροι για την εφαρμογή του παρόντος, νοούνται οι χώροι για την παραμονή, αναψυχή και μετακίνηση πεζών και τροχοφόρων, όπως οδοί, οδοί ήπιας κυκλοφορίας, πεζόδρομοι, αμιγείς πεζόδρομοι, ποδηλατόδρομοι, πλατείες, άλση, πράσινο, και παιδικές χαρές. Στις πλατείες – χώρους πρασίνου επιτρέπονται τα οριζόμενα στο άρθρο 20 του ν.4067/2012 και επιπλέον περιορισμένης έκτασης χρήσεις εστίασης και αναψυχής, για την εξυπηρέτηση του κοινόχρηστου χώρου, εφόσον προβλέπονται από το εγκεκριμένο σχέδιο η και τον πολεοδομικό κανονισμό. Στους Κοινόχρηστους Χώρους και τις Πλατείες επιτρέπεται η κατασκευή υπογείων χώρων για τη στάθμευση αυτοκινήτων (σταθμοί αυτοκινήτων) εφ' όσον προβλέπεται από τον σχεδιασμό με μέριμνα διατήρησης τυχόν υψηλής βλάστησης που φέρουν. Σε περιοχές πρασίνου και σε άλση η κατασκευή υπόγειων χώρων στάθμευσης γίνεται σε περιορισμένο τμήμα τους και μόνο για την εξυπηρέτηση των χρηστών. Στους χώρους αυτούς επιτρέπονται, επιπλέον, οι γωνιές ανακάλυψης εφόσον δεν καταλαμβάνουν επιφάνεια άνω του 15% του κοινοχρήστου χώρου.

2. Ελεύθερους χώρους αστικού και περιαστικού πρασίνου.

Οι περιοχές αυτές είναι χώροι εκτός εγκεκριμένων ρυμοτομικών σχεδίων, οι οποίοι προβλέπονται από τον πολεοδομικό σχεδιασμό και νοούνται ως χώροι δημιουργίας πνευμόνων πρασίνου και αναψυχής, με στόχο τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος. Στις περιοχές αυτές, εκτός από δραστηριότητες ήπιας αναψυχής, επιτρέπονται οι παρακάτω λειτουργίες εφόσον προβλέπονται από τον πολεοδομικό σχεδιασμό:

- Μικρές αθλητικές εγκαταστάσεις
- Γωνιές ανακύκλωσης
- Γεωργικές, δασικές και λοιπές αγροτικές εκμεταλλεύσεις
- Αστική γεωργία

Οι κοινόχρηστοι χώροι και τα κοινωφελή ακίνητα ανήκουν στη δημόσια περιουσία του κράτους και εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον άμεσα ή έμμεσα (Χριστοφιλόπουλος, 1984). Την ευθύνη για τη διαχείριση, την καθαριότητα και την φροντίδα των ελεύθερων χώρων μιας πόλης έχουν οι Δήμοι. Στον *Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων* (Ν. 3463/2006) ορίζονται ο τρόπος διαχείρισης, οι υποχρεώσεις των Δήμων, οι όροι και προϋποθέσεις για την εγκατάσταση άλλων χρήσεων (λαϊκές αγορές, καταστήματα αναψυχής, κλπ) σε κοινόχρηστους χώρους.

Σκοπός της δημιουργίας τους είναι η εξασφάλιση της προστασίας του οικιστικού περιβάλλοντος και η περαιτέρω αναβάθμισή του καθώς και η κάλυψη των αναγκών μιας πολεοδομικής ενότητας ή μιας ευρύτερης περιοχής που αποτελείται από περισσότερους οικισμούς. Οι χώροι αυτοί διατίθενται στην ελεύθερη χρήση των πολιτών καθώς και στην εξυπηρέτηση των οικοδομήσιμων χώρων και δεν μπορούν να οικοδομηθούν για οποιαδήποτε χρήση. Κάθε εργασία δόμησης και γενικά κάθε προσωρινή ή μόνιμη εγκατάσταση στους χώρους αυτούς, είναι απαγορευμένη εκτός από συγκεκριμένες εξαιρέσεις, που αφορούν στην εξυπηρέτηση κοινών αναγκών, δηλαδή είναι σαφής η πρόθεση οι χώροι αυτοί λειτουργικά, αλλά και νομικά να αποδοθούν στο ευρύ κοινό.

2.5 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΥΠΑΙΘΡΙΟΥ ΧΩΡΟΥ

Οι αλλαγές στην αντίληψη περί δημόσιου αστικού χώρου και ιδιωτικού διαφέρουν, ανάλογα με τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες κάθε εποχής και

διαμορφώνουν την εικόνα της πόλης και τον χαρακτήρα της. Οι δημόσιοι υπαίθριοι χώροι είναι αναπόσπαστο κομμάτι του αστικού τοπίου και της αστικής διαβίωσης. Ο ρόλος τους δεν είναι μονοσήμαντος αλλά αποκτά έννοια και νόημα για τον κάθε χρήστη ξεχωριστά. Ο δημόσιος χώρος μπορεί να ερμηνευθεί μέσω επεκτάσεων και αντιλήψεων που ο κάθε χρήστης μπορεί να προσδώσει σε αυτόν. Στις σύγχρονες πόλεις εντοπίζονται δύο επίπεδα στα οποία ο ρόλος του δημόσιου χώρου είναι πολύ σημαντικός. Το πρώτο είναι διαχρονικό, από την αρχαιότητα έως σήμερα, και αφορά το δημόσιο χώρο ως υποδοχέα της δημόσιας και κοινωνικής ζωής. Το δεύτερο συνδέεται με τα περιβαλλοντικά ζητήματα των σύγχρονων αστικών κέντρων και πως ο δημόσιος χώρος μπορεί να συνδράμει στην αντιμετώπιση τους. Προκύπτουν περιβαλλοντικά, λειτουργικά, πολεοδομικά, κοινωνικά, ψυχολογικά αλλά και οικονομικά οφέλη.

Κάθε χώρος μέσα στην πόλη εξυπηρετεί συγκεκριμένους ρόλους στη ζωή και το περιβάλλον του τμήματος της πόλης στο οποίο ανήκει. Οι δημόσιοι υπαίθριοι χώροι αποτελούν ένα σημαντικό συμπλήρωμα μέσα στον αστικό χώρο και παίζουν σημαντικό ρόλο στην καθημερινότητα, παρέχοντας δίκτυα κίνησης, κόμβους επικοινωνίας και κοινούς χώρους αναψυχής και χαλάρωσης. Σε λειτουργικό επίπεδο, οι δημόσιοι χώροι βοηθούν τους ανθρώπους να ικανοποιήσουν αυτές τις ανάγκες, εξασφαλίζοντας ροές και κινήσεις εντός των πόλεων, ενώ σε περιπτώσεις σεισμών χρησιμοποιούνται ως καταφύγια προσφέροντας ασφάλεια στους κατοίκους (Carr, Francis et al., 1992).

Οι χώροι αυτοί, όσον αφορά την κοινωνική χρήση τους, χρησιμοποιούνται από τους ανθρώπους ως τόποι συνάντησης, αναψυχής, παιχνιδιού, φυσικής άσκησης, πολιτιστικών εκδηλώσεων αλλά και ως χώροι αποκλεισμού και διεκδικήσεων, να διαμορφώσουν και να προστατέψουν βασικά ανθρώπινα δικαιώματα και να μεταδώσουν ιδιαίτερα πολιτισμικά νοήματα (Carr, Francis et al., 1992). Αυτή η προσέγγιση σχετίζεται με την αντίληψη του δημόσιου αστικού χώρου ως τόπο ο οποίος ικανοποιεί συγκεκριμένες ανθρώπινες ανάγκες. Η κοινωνική προσέγγιση αφορά την αντίληψη του δημόσιου αστικού χώρου ως κύριο φορέα της δημόσιας ζωής.

Η προσέγγιση σύμφωνα με τις δραστηριότητες, τέλος, έχει να κάνει με τους τύπους ανθρώπινων δραστηριοτήτων οι οποίες μπορούν να λάβουν χώρα σε ένα δημόσιο αστικό χώρο. Ένας αστικός δημόσιος χώρος μπορεί να γίνεται αντιληπτός είτε

μονοδιάστατα, είτε πολυδιάστατα, δηλαδή συνδυάζοντας περισσότερες και διαφορετικές προσεγγίσεις.

2.5.1 Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΥΠΑΙΘΡΙΟΥ ΧΩΡΟΥ

Η δημόσια φύση του χώρου αποτελεί τόπο έκφρασης κοινωνικών αλληλεπιδράσεων και δραστηριοτήτων και ουσιαστικά είναι αυτές που τον χαρακτηρίζουν ως δημόσιο, όχι η μορφή του (Larco, 2003). Ο δημόσιος χώρος είναι μέσο διεξόδου και εκτόνωσης δραστηριοτήτων, είναι ο χώρος μέσα στον οποίο εκτυλίσσεται η δημόσια ζωή και οι κοινωνικά αφανείς διαδικασίες παίρνουν μορφή (Carr, Francis et al., 1992).

Συμφώνα με την κοινωνική προσέγγιση, που αναφέρεται στο ρόλο του δημόσιου αστικού χώρου ως βασικού φορέα της δημόσιας ζωής ο δημόσιος αστικός χώρος γίνεται αντιληπτός ως χώρος προορισμένος να ικανοποιεί τις κοινωνικές ανθρώπινες ανάγκες.

Εικόνα 20: Ο δημόσιος χώρος ως πεδίο έκφρασης, Πλατεία Συντάγματος

Πηγή: https://kourdistoportocali.com/wp-content/uploads/2018/01/syntagma_5_june_2011.jpg

Ο όρος δημόσια ζωή συνδέεται αυτό που αποκαλούμε «δημόσια σφαίρα» της κοινωνίας. Ως δημόσια σφαίρα, μπορεί να χαρακτηριστεί ο τόπος διαβούλευσης εντός του οποίου λαμβάνει χώρα ελεύθερα ο ορθός διάλογος μεταξύ των πολιτών, αποστασιοποιημένος από τις ιδιαιτερότητες του κράτους, της οικονομίας και του

ιδιωτικού τομέα. Ο δημόσιος χώρος μπορεί να αποτελέσει βασικό και αναπόσπαστο συστατικό της δημόσιας σφαίρας εντός της οποίας λαμβάνουν χώρα οι λειτουργίες της δημόσιας ζωής (Harbemas, 1991). Αποτελεί, σε μία δημοκρατική πάντα κοινωνία, βήμα για την διατύπωση ιδεών, συζητήσεων, κριτικής, αντιπαραθέσεων. Η δημόσια σφαίρα λειτουργεί στο βαθμό που όσοι μετέχουν σε αυτήν, αισθάνονται, παρά τις όποιες αντιπαραθέσεις, ότι ανήκουν σε μια κοινότητα, ότι είναι πολίτες. Λειτουργεί, δηλαδή, ως δημόσια σφαίρα στο βαθμό που υπάρχει έστω και σε ελάχιστο βαθμό κοινωνική συνοχή (Μαντούβαλου, 1998).

Η δημόσια ζωή προϋποθέτει τις κοινωνικές αλληλεπιδράσεις μεταξύ άγνωστων ανθρώπων και δίνει τη δυνατότητα σε διαφορετικές ομάδες να έρθουν σε επαφή και να μάθουν η μία από την άλλη. Με αυτό το τρόπο προωθείται μία επαφή πολυταξική, πολυπολιτισμική και ετερογενή (Carr et al., 1992). Οι πολίτες έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν στην δημόσια ζωή της κοινωνίας και να βρίσκουν πρόσφορο έδαφος ατομικής και συλλογικής έκφρασης στο δημόσιο χώρο.

Επί προσθέτως, οι δημόσιοι χώροι διαδραματίζουν και πολιτικό ρόλο στην κοινωνία, δίνοντας βήμα για τις πολιτικές δράσεις, όπου οι άνθρωποι μετέχουν ενωμένοι για να διαμαρτυρηθούν για την αδικία, να διεκδικήσουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες τους. Υπό αυτή την έννοια η δημόσια ζωή είναι δημοκρατικό δικαίωμα, διευκολύνει τη δημιουργία μιας κοινωνίας ελευθέρων πολιτών και συλλογικών αποφάσεων. Όλες αυτές οι δημοκρατικές δράσεις και οι κοινωνικοί αγώνες γίνονται ορατοί στους δημόσιους χώρους (Carr et al., 1992).

2.5.2 Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΩΡΟΥ

Πολύ σημαντική είναι η συνεισφορά των δημόσιων υπαίθριων χώρων στην λειτουργία ενός αστικού χώρου. Οι χώροι αυτοί εξυπηρετούν την κίνηση, ροές και τα δίκτυα μεταφοράς μέσα στην πόλη και επιτρέπουν τον ηλιάζμο και αερισμό των χώρων μέσα στη πόλη. Καθημερινά λαμβάνουν χώρα δραστηριότητες μέσα σε αυτόν. Οι δραστηριότητες μπορούν να διακριθούν σε καθημερινές, προαιρετικές και κοινωνικές. Όταν ένας δημόσιος αστικός χώρος συγκεντρώνει εκτός από τις καθημερινές βασικές δραστηριότητες, προαιρετικές και κοινωνικές τότε χαρακτηρίζεται ως πιο ποιοτικός. Σε υποβαθμισμένες αστικές περιοχές, ο πολίτης μπορεί να καλύψει μόνο «βασικές δραστηριότητες», ενώ σε αναβαθμισμένες αστικές περιοχές, μπορεί να εκτελέσει εκτός

από τις βασικές, ένα πλήθος προαιρετικών, ψυχαγωγικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, στις οποίες μετέχει με ευχαρίστηση. Ωστόσο αυτές οι δραστηριότητες είναι εφικτές μόνο υπό συνθήκες κατάλληλες, δηλαδή όταν οι πόλεις διαθέτουν δελεαστικούς και ποιοτικούς δημόσιους χώρους (Gehl, 1996).

Οι βασικές δραστηριότητες αναφέρονται σε καθημερινές αναγκαίες δράσεις που πρέπει να κάνει ο άνθρωπος στην πόλη, πχ. η μετακίνηση στον εργασιακό χώρο ή στο σχολείο. Οι δραστηριότητες αυτές καλύπτονται, ανεξάρτητα από τη ποιότητα του φυσικού περιβάλλοντος, καθώς είναι σε μεγάλο βαθμό υποχρεωτικές, ενδέχεται όμως να παίρνουν και τη μορφή ψυχαγωγικών, πχ. διάλειμμα από την εργασία. Μία πόλη πρέπει να παρέχει ευνοϊκές συνθήκες για τη διεκπεραίωση πολλών βασικών δραστηριοτήτων τις οποίες διαχρονικά ενισχύει και διατηρεί (Gehl, 1996).

Οι προαιρετικές δραστηριότητες ή δραστηριότητες αναψυχής αναφέρονται στις δραστηριότητες στις οποίες οι άνθρωποι τείνουν να συμμετέχουν όταν οι κλιματικές συνθήκες, ο ευρύτερος και ο άμεσος χώρος είναι ελκυστικοί και κατάλληλοι. Τέτοιες δραστηριότητες είναι πολύ ευαίσθητες όσον αφορά στην ποιότητα του χώρου, καθώς αυτή η ποιότητα αποτελεί την ειδοποιό διαφορά που τις έλκει ή τις απωθεί. Όσο πιο ελκυστικός είναι ένας χώρος τόσο οι άνθρωποι επιθυμούν να κάνουν πράγματα και να περάσουν τον χρόνο τους μέσα σε αυτόν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι πως μία ελκυστική πόλη αναγνωρίζεται από το γεγονός ότι πολλοί άνθρωποι επιλέγουν να περνούν το χρόνο τους στους δημόσιους χώρους, καθώς οι κοινωνικές δραστηριότητες παρατηρούνται όποτε οι άνθρωποι κινούνται στους ίδιους χώρους, βλέπουν, ακούν, βιώνουν μαζί με τους άλλους, συμμετέχοντας παθητικά ή ενεργητικά (Gehl, 1996).

Στους δημόσιους χώρους συναντώνται πολλοί χρήστες που κατηγοριοποιούνται ανάλογα με τις δραστηριότητές τους. Οι καθημερινοί χρήστες, πχ. είναι εκείνοι που έρχονται σε επαφή με το χώρο καθημερινά είτε γιατί μένουν κοντά είτε γιατί δουλεύουν στην γύρω περιοχή και απλά διέρχονται από αυτόν. Υπάρχουν και χρήστες που λειτουργούν ως πελάτες καθώς επισκέπτονται τον χώρο λόγω των ειδικών λειτουργιών που αναπτύσσονται γύρω ή μέσα σε αυτόν, πχ. εμπορικά καταστήματα, αναψυκτήρια, εστιατόρια, χώροι άθλησης, κλπ. Άλλη κατηγορία χρηστών είναι εκείνοι που επισκέπτονται το χώρο αναζητώντας ευχαρίστηση και αναψυχή και τον χρησιμοποιούν για φυσική άσκηση, παιχνίδι, βόλτα, κλπ. Τέλος, υπάρχουν και εκείνοι που αξιοποιούν τους χώρους για εκδηλώσεις και διοργανώσεις ή τους επισκέπτονται

επειδή υπάρχει κάποιο ειδικό γεγονός, πχ. μουσική συναυλία, υπαίθρια θεατρική παράσταση, κλπ.

Εικόνα 21: Δημόσιος χώρος, Sønder Boulevard, Κοπεγχάγη

Πηγή: <https://gehlpeople.com/books/favour-public-space/>

Όταν μια πόλη παρέχει μεγάλο εύρος ελκυστικών προαιρετικών δραστηριοτήτων, τότε πολλοί άνθρωποι μαζί συγκεντρώνονται στους δημόσιους χώρους της και βιώνουν παθητικά ή ενεργητικά την κοινωνικοποίηση. Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι δημόσιοι χώροι θα είναι ζωντανοί και δημοφιλείς, θα πρέπει να παρέχονται οι κατάλληλες συνθήκες στην προαναφερθείσα ομάδα ανθρώπων. Ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δίνεται σε ειδικές ομάδες κοινού, πχ. παιδιά, έφηβοι, ηλικιωμένοι, καθώς έχουν ειδικές απαιτήσεις αναψυχής και κυρίως ασφάλειας. Κάποιος θα μπορούσε να υποθέσει ότι εάν ένας δημόσιος χώρος είναι ιδιαίτερα ελκυστικός, τότε τις ημέρες με καλό καιρό, η πλειοψηφία των χρηστών του χώρου αυτού θα απαρτίζεται από τους επισκέπτες που ζητούν αναψυχή (Burk, 2003).

3. ΧΩΡΟΙ ΑΣΤΙΚΟΥ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

3.1 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Οι χώροι αστικού πρασίνου αποτελούν μέρος των δημόσιων υπαίθριων χώρων μέσα στη πόλη, και αποτελούν το φυσικό στοιχείο μέσα στο δομημένο αστικό περιβάλλον. Ήδη από την συνοπτική παρουσίαση της ισχύουσας νομοθεσίας για τους κοινόχρηστους χώρους, είναι σαφές οι κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου είναι υποκατηγορία των προσδιοριζόμενων από το πολεοδομικό σχέδιο (αστικών) κοινοχρήστων χώρων. Οι κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου αναφέρονται στις διατάξεις του π.δ. 17.7/16.8.23, του ΝΟΚ/2012 και του π.δ. 23.2./6.3.1987, ως κοινόχρηστοι κήποι, πάρκα και άλση.

Συγκεκριμένα ως κοινόχρηστο χώρο πρασίνου ορίζεται κάθε ελεύθερος χώρος στον οποίο έχει αναπτυχθεί φυσική ή έχει εγκατασταθεί τεχνητή βλάστηση (δενδροφυτεμένες πλατείες, διαχωριστικές νησίδες οδών, πεζοδρόμια με φυτεύσεις, πρασιές κ.λπ.), σε αντίθεση με τους χώρους εκείνους, οι οποίοι δεν έχουν ως υποχρεωτικό συστατικό τους στοιχείο το πράσινο, καθώς και εκείνους που, ως εκ της φύσης και του προορισμού τους, δεν δύνανται να φυτευτούν (Μελισσάς κ.α., 2009). Για παράδειγμα, μια πλατεία που συνιστά κοινόχρηστο χώρο συγκέντρωσης, δεν περιλαμβάνει υποχρεωτικά κάποιου είδους βλάστηση, όπως συμβαίνει στην περίπτωση ενός άλσους. Επίσης, κοινόχρηστοι χώροι κυκλοφορίας, όπως οδοί ή πεζόδρομοι, έχουν προορισμό την διευκόλυνση της κυκλοφορίας οχημάτων και πεζών, και δεν είναι απαραίτητο να περιλαμβάνουν φυτεύσεις.

Ο όρος «αστικό πράσινο» αναφέρεται κυρίως στους χώρους εντός του πολεοδομικού ιστού που είτε σχεδιάστηκαν είτε παρέμειναν κενοί από κτίσματα κατά την διαδικασία ανάπτυξης της πόλης και διαθέτουν κάποια μορφή βλάστησης. Το αστικό πράσινο διαφέρει με το περιαστικό πράσινο, το οποίο ακολουθεί το φυσικό πράσινο σε μεγαλύτερες επιφάνειες και άλλη αναλογία μορφής, χρήσης και σύνθεσης βλάστησης (Κασσιός, 2005).

Σύμφωνα με τους C. Nikol και R. Blake η έννοια του αστικού πρασίνου καταλαμβάνει όλους τους φυτοκαλυμμένους ελεύθερους χώρους ενός πολεοδομικού συγκροτήματος, μπορεί να περιλαμβάνει από πάρκα μητροπολιτικής σημασίας και μεγαλύτερης εμβέλειας έως μικρά «rocket parks» διαχειριζόμενα από ιδιωτικό ή δημόσιο, φυσικό ή νομικό πρόσωπο. Επίσης, στον όρο περιλαμβάνονται ελεύθεροι αδόμητοι χώροι και άλλοι μη διαμορφωμένοι χώροι στους οποίους υπάρχει χλωρίδα ή πανίδα και μπορεί να εντοπίζονται στο κέντρο της πόλης, στα προάστια και τον περιαστικό χώρο (Nikol & Blake, 2000).

Εικόνα 22: Αστικό πράσινο, πάρκο μέσα στην πόλη, Μελβούρνη

Πηγή:

<https://www.ausleisure.com.au/news/international-parks-congress-highlights-the-value-of-green-urban-spaces/>

3.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Μελετώντας ήδη σε προηγούμενο κεφάλαιο την ιστορική εξέλιξη των δημόσιων υπαίθριων χώρων καθίσταται σαφές ότι σε κάθε ιστορική περίοδο οι χώροι πρασίνου όπως και οι δημόσιοι χώροι καθορίζονται ανάλογα με τις εκάστοτε συνθήκες. Στην αρχαιότητα δεν έχουμε αναφορές για αστικό πράσινο και χώρους πρασίνου και οι πρώτοι κήποι αναφέρονται από τον μεσαίωνα και μετά, ως ιδιωτικοί κήποι σε οικίες υψηλών κοινωνικών στρωμάτων. Ίσως η πρώτη φορά που εμφανίζονται σχεδιασμένοι χώροι πρασίνου στην πόλη είναι στην Βαβυλώνα, με τους κρεμαστούς κήπους, όμως η ύπαρξη του είναι αμφισβητούμενη καθώς δεν υπάρχουν ίχνη για αυτό το λεγόμενο θαύμα. Στην αρχαιότητα οι ακροπόλεις, οι ναοί, οι φιλοσοφικές σχολές και οι δημόσιοι χώροι γενικότερα περιβάλλονται από κήπους και άλση. Επίσης, έχουν εντοπιστεί σχεδιασμένοι κήποι και σε άλλους λαούς (Αίγυπτος, Κίνα, Ιαπωνία κ.α.) αλλά η χρήση τους ανήκε κυρίως στην άρχουσα τάξη.

Στις Μεσαιωνικές πόλεις η έλλειψη πράσινου στον αστικό ιστό αρχίζει να είναι φανερή, οι χώροι πρασίνου, εμφανίζονται σε μοναστηριακούς κήπους γύρω από την πόλη, σε ναούς και κατοικίες, σε αυλές αβαείων και κάστρων με αυστηρά χρηστικό χαρακτήρα (Ανανιάδου - Τζημοπούλου, 1997). Στην αναγέννηση επικρατεί περίπου η ίδια νοοτροπία, με τους κήπους και τα πάρκα να εμφανίζονται κυρίως για ιδιωτική χρήση, ανήκουν σε εύπορες τάξεις και δεν εντάσσονται στον αστικό ιστό της πόλης. Επίσης, στα αυτοκρατορικά βασίλεια συναντώνται μεγάλης έκτασης χώροι πρασίνου. Οι χώροι αυτοί χρησιμοποιούνταν, κυρίως, από τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, ως χώροι άθλησης, κυνηγιού, κοινωνικών συγκεντρώσεων και εορτών εξασφαλίζοντας ένα ασφαλές φυσικό περιβάλλον (Τσαλικίδης, 2005).

Στις αρχές του 17ου αιώνα, στο κέντρο των οικισμών δημιουργούνται δημόσια πάρκα και κοινόχρηστοι χώροι που έχουν γρασίδι και εμφανίζονται στο κέντρο των οικισμών σε ορθογωνικό ή κυκλικό σχήμα (Αραβαντινός, Κοσμάκη, 1988). Από την βιομηχανική επανάσταση και έπειτα η ανάγκη ύπαρξης χώρων πρασίνου αυξανόταν όλο και περισσότερο, η αστικοποίηση, οι κακές συνθήκες διαβίωσης, η γρήγορη και έντονη ανάγκη δόμησης οδήγησε στην άμεση ανάγκη για πράσινο. Έτσι στα τέλη του 18ου αιώνα έρχονται ριζικές πολεοδομικές παρεμβάσεις, με τις οποίες επιχειρείται η ισοκατανομή των ελεύθερων χώρων και της ιδιωτικής γης και γίνεται μια προσπάθεια ενσωμάτωσης των χώρων πρασίνου στον αστικό χώρο. Οι δημόσιοι υπαίθριοι χώροι και το πράσινο αποκτούν μεγάλη σημασία για την υγεία και την αναψυχή των κατοίκων. Έτσι, στο τέλος του 19ου αιώνα επιτυγχάνεται ο σχεδιασμός χώρων πρασίνου, οι όποιοι συνδέουν τα προάστια με τα κέντρα των πόλεων (Κανταρτζής & Τσαλικίδης, 1981). Παράδειγμα αποτελεί η ζώνη πρασίνου που περικλείει την πόλη στην Βοστώνη που σχεδιάστηκε από τον F. L. Olmstead την περίοδο 1878-1890.

Εικόνα 23: Ζώνη Πρασίνου, Emerald Necklace, Βοστώνη

εκτόπιζε το φυσικό περιβάλλον από την πόλη, οι πράσινοι χώροι εντός του πολεοδομικού ιστού κρίθηκε απαραίτητη.

3.3 ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΧΩΡΩΝ ΑΣΤΙΚΟΥ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Αναφορικά με τους χώρους πρασίνου δεν υπάρχει ένα συγκεκριμένο σύστημα ταξινόμησης και κατηγοριοποίησης. Οι χώροι πρασίνου σε ένα αστικό περιβάλλον θα μπορούσαν να κατηγοριοποιηθούν με πολλούς διαφορετικούς τρόπους ανάλογα με τους σκοπούς και τους στόχους που ο εκάστοτε μελετητής και ερευνητική ομάδα επιθυμεί να ικανοποιήσει. Για παράδειγμα κάποια από τα κριτήρια ταξινόμησης είναι το ιδιοκτησιακό καθεστώς, η κλίμακα μεγέθους τους αλλά και οι ανάγκες που εξυπηρετούν. Η κατηγοριοποίηση όμως δεν αφορά μια θεωρητική έννοια, αλλά κάθε φορά γίνεται προκειμένου να εξυπηρετήσει ένα σκοπό και για αυτό το λόγο σε κάθε περίπτωση μπορεί να είναι διαφορετική και σε διαφορετικό επίπεδο λεπτομέρειας.

Στις σύγχρονες πόλεις οι χώροι πρασίνου δεν αναφέρονται μόνο σε κήπους και άλση, αλλά παρουσιάζουν μία πολυμορφικότητα τόσο στην χρήση όσο και στο μέγεθος. Για την ταξινόμηση τους υπεισέρχεται επομένως το στοιχείο του μεγέθους, του σχεδιασμού και της χρησιμότητας αλλά και της σχέσης τους με το δομημένο και αδόμητο αστικό περιβάλλον, ακόμη και το θέμα του είδους της χλωρίδας που περιλαμβάνει. Έτσι δεν υπάρχει ενιαία ταξινόμηση αλλά κάθε χώρα και μελετητική ομάδα μπορεί να αξιοποιεί όποια ταξινόμηση εξυπηρετεί τους σκοπούς και τους στόχους της μελέτης και της πολιτικής που ακολουθείται.

Σύμφωνα με την Ελληνική νομοθεσία (ΥΑ 10788/2004) οι χώροι πρασίνου στον αστικό ιστό χωρίζονται σε τέσσερις κατηγορίες με βάση το μέγεθος, τη χρήση και την ακτίνα επιρροής τους:

1. *Νησίδες πρασίνου*, με ρόλο στην ορθολογική οριστικοποίηση του σχεδιασμού και στη δημιουργία ανοιγμάτων στο δομημένο αστικό ιστό, χωρίς να έχουν άλλη ειδική χρήση.
2. *Παιδικές χαρές - παιδικές γωνιές*, που αφορούν στην αναψυχή - παιχνίδι των μικρών ηλικιακών ομάδων.

3. *Πάρκο Πολεοδομικής Ενότητας - Γειτονιάς*, όπου εκτός από το πράσινο μπορεί να περιλαμβάνει δραστηριότητες ενεργητικής αναψυχής, πχ. μικρές αθλητικές εγκαταστάσεις, παιδικές χαρές, χώρους παιχνιδιού.
4. *Πάρκο Πόλης - Οικισμού*, που περιλαμβάνει φυσικές περιοχές που αποτελούν «φυγές» από το αστικό περιβάλλον. Πίνακας 1: Πρότυπα ελεύθερων χώρων - χώρων πρασίνου

Πίνακας 2: Πρότυπα ελεύθερων χώρων - χώρων πρασίνου

ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΤΑ ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΟ ΜΕΓΕΘΟΣ ΠΟΛΗΣ				
Κατηγορία	Επιφάνεια m ² / κάτοικο		Ακτίνα εξυπηρέτησης (m)	Βιώσιμο μέγεθος (ha)
	ΠΕ - Γειτονιά	Πόλη		
Νησίδες πρασίνου	0,25	-	800	0,01 - 0,10
Πλατείες	0,50	-	800	0,10 - 0,50
Παιδικές χαρές	0,25	-	---	0,01 - 0,10
Πάρκο ΠΕ - Γειτονιάς	---	1,50	1500	0,50 - 1,50
Πάρκο Πόλης	---	5,50	Πόλη	> 1,50
ΣΥΝΟΛΟ	8,00			

Πηγή: ΥΑ 10788/2004 | επεξεργασία συντάκτη

Μία ενδιαφέρουσα ταξινόμηση δίδεται στο άρθρο «Nature, Role and Value of Green Space in Towns and Cities: An Overview», όπου βασικό κριτήριο είναι η κύρια χρήση που αναπτύσσεται στο χώρο και ξεχωρίζει τις εξής κατηγορίες:

1. *Πράσινο αναψυχής (amenity green)* που περιλαμβάνει χώρους πρασίνου που σχεδιάστηκαν και προορίζονται για αναψυχή (αισθητική - ενεργητική), αναφέρεται σε ιδιωτικούς και δημόσιους χώρους και συναντάται σε περισσότερες από μια χρήσεις γης (Dunnett, Swanwick et al 2003).
2. *Λειτουργικό πράσινο (functional green)* που περιλαμβάνει χώρους πρασίνου όπου κύρια χρήση δεν είναι η αναψυχή άλλα συνδέονται με τις βασικές λειτουργίες της πόλης, πχ. κοινωνική, οικονομική, διοικητική, πνευματική. Οι χώροι είναι δυνατόν να είναι δημόσιοι ή ιδιωτικοί, με πρόσβαση σχετική με τη λειτουργία τους, ελεύθερη ή και περιορισμένη, πχ. δημόσια κτίρια, σχολεία, νεκροταφεία (Dunnett, Swanwick et al., 2003).

3. *Πράσινο των φυσικών και ημι-φυσικών ενδιαιτημάτων (semi-natural habitats)* που περιλαμβάνει αστικούς χώρους που έμειναν ηθελημένα ανεκμετάλλευτοι και αδόμητοι ως φυσικοί χώροι ή εγκαταλείφθηκαν και αποικίσθηκαν από χλωρίδα και πανίδα. Σε αυτή τη κατηγορία περιλαμβάνονται δάση, υγρότοποι, Η πρόσβαση σε αυτούς είναι δυνατόν να επιτρέπεται ή να απαγορεύεται και το ιδιοκτησιακό καθεστώς μπορεί να μην είναι σαφές (Dunnett, Swanwick et al., 2003).
4. *Δίκτυα πρασίνου (linear green)* που περιλαμβάνουν τις γραμμικές φυτεύσεις που συναντάμε κατά μήκος δρόμων, ποδηλατοδρόμων, πεζοδρομίων κ.α. ή ακόμα και σε όχθες ποταμών και παραποτάμιων περιοχών (Dunnett, Swanwick et al., 2003).

Στο ίδιο άρθρο οι συγγραφείς δίδουν ακόμη μία ταξινόμηση με βάση το μέγεθος αλλά και τις χρήσεις που απαντώνται μέσα σε αυτούς. Έτσι έχουμε:

1. Μητροπολιτικά πάρκα, τα οποία η έκταση είναι πάνω από 8 εκτάρια και περιλαμβάνει ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και μπορεί να αποτελέσει αξιοθέατο ή ακόμη τουριστικό προορισμό (Dunnett, Swanwick et al., 2003).
2. Συνοικιακά Πάρκα ή Πάρκα Πολεοδομικής ενότητας (district parks), με έκταση έως 8 εκτάρια και ακτίνα επιρροής από 1500 έως 2000 μέτρα και περιλαμβάνουν πληθώρα λειτουργιών όπως αθλητικές εγκαταστάσεις - γήπεδα, παιδικές χαρές και χώρους διαμορφωμένους για παιχνίδι και χαλάρωση (Dunnett, Swanwick et al., 2003)
3. Πάρκα γειτονιάς, έως 4 εκτάρια με ακτίνα επιρροής 1000 έως 1500 μέτρα όπου και πάλι έχουν φυσικά διαμορφωμένους χώρους και εγκαταστάσεις ικανές να εξυπηρετήσουν μία γειτονιά (Dunnett, Swanwick et al., 2003)
4. Τοπικά πάρκα, έως 2 εκτάρια με ακτίνα επιρροής 500 έως 1000 μέτρα, τα οποία έχουν χώρους πρασίνου με φυσική ή τεχνητή βλάστηση, έναν μικρό χώρο παιχνιδιού αλλά δεν έχουν άλλες εγκαταστάσεις (Dunnett, Swanwick et al., 2003)

Ένας άλλος τρόπος διαχωρισμού είναι με βάση τη προέλευση τους σε *αυτοφύες* και *ανθρωπογενές* ή *φυσικούς* και *διαμορφωμένους* χώρους. Στους φυσικούς χώρους ο

ανθρώπινος παράγοντας επεμβαίνει για την προστασία τους, τη συντήρησή τους και τη διαμόρφωση τους μέχρι ένα ορισμένο όμως βαθμό, που δεν ενοχλεί τη χλωρίδα και την πανίδα της περιοχής όπως είναι το άλσος Αιγάλεω, ενώ σε αυτά που έχουν ήδη διαμορφωθεί έχει προηγηθεί ο φυσικός σχεδιασμός, όπως το πάρκο Αλκαζάρ στη Λάρισα (Μπελαβίλας και Βαταβάλη 2009).

Με βάση την θέση τους σε σχέση με την πόλη μπορούν να χωριστούν σε *αστικούς* και *περιαστικούς*. Το περιαστικό πράσινο, σε σχέση με το αστικό, αναφέρεται σε ελεύθερες εκτάσεις πρασίνου, που βρίσκονται εκτός σχεδίου, στον περιαστικό χώρο των πόλεων (Μπελαβίλας και Βαταβάλη 2009).

Με βάση το χαρακτήρα του, σε αστικό, αγροτικό και δασικό, όπου αστικό πράσινο είναι το πράσινο σε πάρκα μέσα στις πόλεις, το αγροτικό περιλαμβάνει εναπομείναντες αγροτικές εκτάσεις μέσα στις πόλεις, όπως συναντάμε στον Ελαιώνα στην Αθήνα, και τέλος το δασικό που αναφέρεται σε δασικές εκτάσεις όπως είναι το δάσος Συγγρού στο Μαρούσι πόλεων (Μπελαβίλας και Βαταβάλη 2009).

Με βάση το ύψος τους σε χαμηλό ή υψηλό, χαμηλό πράσινο έχει η πλατεία Αριστοτέλους στην Θεσσαλονίκη ενώ υψηλή βλάστηση έχει το Πεδίο του Άρεως στην Αθήνα (Μπελαβίλας και Βαταβάλη 2009).

3.4 ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΣΤΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Η περιβαλλοντική πολιτική που εφαρμόζεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, προσαρμόζεται στις περιβαλλοντικές ανάγκες που επιτάσσει κάθε χρονική περίοδο. Από την πρώτη περίοδο χάραξης της Ευρωπαϊκής Περιβαλλοντικής πολιτικής, η κατάσταση έχει αλλάξει ραγδαία και πλέον τα ζητήματα που πρέπει να αντιμετωπιστούν είναι διαφορετικά. Στις δεκαετίες του 1970 και 1980 δόθηκε έμφαση σε περιβαλλοντικά ζητήματα, όπως η προστασία της βιοποικιλότητας και η μείωση της ρύπανσης. Σήμερα, η περιβαλλοντική πολιτική στρέφεται σε ζήτημα παγκόσμιας διάστασης όπου προσεγγίζονται συστηματικά για την καλύτερη εφαρμογή πολιτικών για την αντιμετώπισή τους. Η προστασία του περιβάλλοντος υποστηρίζεται από ένα ευρύ πλαίσιο διατάξεων και μέτρων που τα κράτη μέλη οφείλουν να προσαρμόσουν στις ρυθμίσεις τους.

Οι Ευρωπαϊκές Οδηγίες δεν αφορούν αποκλειστικά μόνο θέματα αστικού πράσινου αλλά δίνουν κατευθύνσεις σε ένα γενικότερο πλαίσιο προστασίας του περιβάλλοντος εντός και εκτός των πόλεων και μπορεί να ενισχύονται με προγράμματα και πρωτοβουλίες της Αυτοδιοίκησης. Κάθε κράτος – μέλος έχει διαφορετική νομοθεσία, πολιτικές σχεδιασμού, διαφορετικό πλαίσιο για το περιβάλλον και την προστασία του, όμως υπάρχει, κοινή κατευθυντήρια γραμμή και κοινοί στόχοι βάσει των οποίων πρέπει να λειτουργήσουν.

Οι κατευθυντήριες γραμμές της περιβαλλοντικής πολιτικής, βασίζονται στην Συνθήκη για την λειτουργία της ΕΕ. Συγκεκριμένα, η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί πρωταρχικό στόχο και θα πρέπει να υπάρχει «υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος» (άρθρο 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση). Στο άρθρο 191 θέτει ως στόχο την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Το 1990, εκδόθηκε το «Πράσινο Βιβλίο για το αστικό περιβάλλον» από την Επιτροπή Ευρωπαϊκών κοινοτήτων, όμως δεν γίνεται σαφή αναφορά στο αστικό πράσινο. Η Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εκδίδει το 2004 Ανακοίνωση με θέμα «Προς μια θεματική στρατηγική για το αστικό περιβάλλον», στην οποία τίθενται ως θέματα προτεραιότητας η αστική διαχείριση, οι αστικές μεταφορές, η δόμηση και ο πολεοδομικός σχεδιασμός αποβλέποντας σε μια πιο ολοκληρωμένη προσέγγιση της επίτευξης της αειφόρου αστικής ανάπτυξης (Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2004). Από τα 2013 έως και σήμερα, τρέχει το πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον «Ευημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας», με μια από τις θεματικές στρατηγικές να επικεντρώνεται στην διαχείριση του αστικού περιβάλλοντος και αποτελεί παράλληλη ευθύνη των οργάνων της ΕΕ και των εθνικών κυβερνήσεων (http://ec.europa.eu/environment/index_en.htm)

Το αστικό πράσινο στην ελληνική νομοθεσία, όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα της εργασίας αυτής, υπάγεται στους ελεύθερους κοινόχρηστους χώρους σύμφωνα με τον Π.Δ. 59/2018. Ανακεφαλαιώνοντας, σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, κοινόχρηστοι χώροι αστικού πρασίνου είναι χώροι πρασίνου (πάρκα, άλση, δενδροστοιχίες) σε περιοχές εντός ρυμοτομικού σχεδίου και διαφοροποιείται από τους κοινόχρηστους αστικούς χώρους (πλατείες, δρόμοι, πεζόδρομοι κ.α). Η διαχείριση πράσινων χώρων πραγματοποιείται σύμφωνα με το θεσμικό πλαίσιο που ισχύει για την προστασία και τη διαχείρισή ανάλογα με την μορφή της πράσινης έκτασης.

Το κοινόχρηστο αστικό πράσινο είναι ένα δημόσιο αγαθό που βάσει του πολεοδομικού και χωρικού σχεδιασμού συμμετέχει στην διαμόρφωση βιώσιμων πόλεων, και σύμφωνα με το άρθρο 24 του Συντάγματος η προστασία του καθορίζεται από το κράτος και αποτελεί δικαίωμα κάθε πολίτη. Τα πάρκα και τα άλση υπόκεινται ως προς την προστασία τους, στο θεσμικό καθεστώς των δασικών εκτάσεων και δασών, μάλιστα η προστασία τους είναι ισχυρότερη, ειδικά αν πρόκειται για αναδασωτέες περιοχές. Συγκεκριμένα, η προστασία τους εντάσσεται σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 3 του νόμου 998/1979, όπως ισχύει σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 32 του νόμου 4280/2014. Σε αυτούς τους χώρους, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 58 του νόμου 998/1979, όπως ισχύει με το άρθρο 36 του νόμου 4280/2014, δεν επιτρέπεται καμία επέμβαση που να εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον, όπως επιτρέπεται στα δάση και τις δασικές εκτάσεις της χώρας. Επιτρέπεται μόνο σε περιπτώσεις οδοποιΐας, έργων Μετρό ή Τραμ, που θα έχουν προσωρινό χαρακτήρα και θα ακολουθήσει αποκατάσταση του διαταραγμένου χώρου. Επιτρέπονται επίσης δραστηριότητες ήπιας αναψυχής, κοινωφελών λειτουργιών και εγκαταστάσεων αστικών υποδομών, υπό την προϋπόθεση όμως ότι αυτές οι δραστηριότητες και χρήσεις προβλέπονται από τον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό. Σύμφωνα με το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 2 του άρθρου 59 του νόμου 998/1979 όπως ισχύει σύμφωνα με το άρθρο 36 του νόμου 4280/2014, σε πάρκα και άλση εκτελούνται έργα ή δραστηριότητες που είναι απολύτως αναγκαίες για τη λειτουργία τους.

Σχετικά με την διαχείριση τους, σύμφωνα με την αριθ. 133384/6587/23-12-2015 απόφαση του Υπουργού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (ΦΕΚ 2828/Β'/2015), συντάσσεται μελέτη σύμφωνα με τις προδιαγραφές διαχείρισης πάρκων & αλσών της χώρας, αρμόδιος φορέας είναι οι ΟΤΑ στους οποίους ανήκει η εκάστοτε περιοχή. Οι μελέτες διαχείρισης, εγκρίνονται από τον Συντονιστή της οικείας Αποκεντρωμένης Διοίκησης, ύστερα από έλεγχο και θεώρηση της αρμόδιας δασικής υπηρεσίας, η οποία έχει και την αρμοδιότητα παρακολούθησης της υλοποίησής της.

Πρέπει να επισημανθεί ότι οι τεχνικές και διαχειριστικές μελέτες που διέπουν τα πάρκα και τα άλση, συντάσσονται υπό το πρίσμα μίας ολιστικής διαχείρισης του αστικού πρασίνου, κάνοντας προβλέψεις για τη διασύνδεση των μορφών αστικού πρασίνου και τη συνδυαστική λειτουργία τους.

3.5 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Οι χώροι πρασίνου, αποτελούν ένδειξη ύπαρξης του φυσικού περιβάλλοντος μέσα στον αστικό ιστό, είναι στοιχεία της φύσης μέσα στον δομημένο αστικό χώρο έτσι συνδέονται άμεσα με περιβαλλοντικά οφέλη. Όμως, η ύπαρξη αστικών χώρων πρασίνου εντός του αστικού ιστού επηρεάζει θετικά όλους τους τομείς της αστικής διαβίωσης, και η συνεισφορά τους είναι πολύτιμη τόσο σε κοινωνικό όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Η διατήρηση του περιβάλλοντος, η προστασία της βιοποικιλότητας μέσα στον αστικό χώρο, η βελτίωση της ψυχικής και σωματικής υγείας των ανθρώπων και γενικότερα η βελτίωση της ποιότητας ζωής επηρεάζονται άμεσα από την ύπαρξη πράσινων χώρων εντός των πολεοδομικών συγκροτημάτων. Το πράσινο, σε οποιαδήποτε μορφή βλάστησης, αποτελεί από τους σημαντικότερους παράγοντες για τη δημιουργία ενός υγιούς αστικού περιβάλλοντος όπου προκαλεί μία ροή ωφελειών πολλές φορές αλληλένδετων μεταξύ τους.

3.4.1 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΟΦΕΛΗ

Τα πλεονεκτήματα της παρουσίας πρασίνου στην πόλη είναι πολλά: παρέχει οξυγόνο, μεταβάλλει το κλίμα της περιοχής, δροσίζει τις ζεστές ημέρες του καλοκαιριού τον ατμοσφαιρικό αέρα με τη διαπνοή των δέντρων, λειτουργεί ως βελτιωτικό της ατμοσφαιρικής σύστασης (Κασσιός, 2005).

Από τα πιο σημαντικά και άμεσα πλεονέκτημα της βλάστησης και ειδικότερα των δέντρων είναι η *μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης* και η *βελτίωση της ποιότητας του αέρα*. Τα φύλλα των δένδρων έχουν την ικανότητα να δεσμεύουν διοξείδιο του άνθρακα και να απελευθερώνουν οξυγόνο στην ατμόσφαιρα, επίσης φιλτράρουν τον αέρα από τους ατμοσφαιρικούς ρύπους, πχ. σκόνη, μικροσωματίδια, οξείδια του αζώτου, του άνθρακα του θείου κλπ. (Georgi & Dimitriou, 2010; Dunnet et al., 2002). Για παράδειγμα, το φύλλωμα ενός ώριμου πλάτανου, μέσω της εισπνοής και εκπνοής των φύλλων παράγει 1,7kg οξυγόνο την ώρα, αναλόγως το είδος των δένδρων το ποσό αυτό αυξομειώνεται, ενδεικτικά ένα στρέμμα με 100 δένδρα μπορεί να διοχετεύσει στην ατμόσφαιρα μέχρι και 170kg την ώρα (Κάσσιος, 2005). Παρομοίως, μία έκταση ενός στρέμματος με δένδρα, θάμνους και πόες είναι ικανή να αποδώσει 60kg οξυγόνου σε 12 ώρες, ενώ δεσμεύει 90kg διοξειδίου του άνθρακα (Αραβαντινός και Κοσμάκη, 1988).

Τώρα σχετικά με την δέσμευση μικροσωματιδίων και σκόνης, σε αντίστοιχες έρευνα έχει παρατηρηθεί ότι 100 στρέμματα αστικού πρασίνου (πχ. οξείες), κατακρατούν 4 τόνους σκόνης ετησίως, η οποία αποπλένεται στο έδαφος ως οργανική ουσία (Κασσιός, 2005, Dunnet et al., 2002). Έχει διαπιστωθεί ότι για να επιτευχθεί πιο αποδοτικός έλεγχος της ατμοσφαιρικής ρύπανσης πρέπει να φυτεύονται δέντρα κοντά στις πηγές ρύπανσης, διαμορφώνοντας ένα περιμετρικό τείχος προστασίας. Σε βιομηχανικές περιοχές, όπου η ρύπανση είναι εκτεταμένη, οι ζώνες πρασίνου στις γύρω περιοχές μπορούν να μειώσουν τη ρύπανση από σωματίδια έως 40%. Αντίστοιχα οι ζώνες πρασίνου μπορούν να μειώσουν το ποσοστό αέριων ρύπων έως 45% εντός πολεοδομικών συγκροτημάτων, από τους βασικότερους ρύπους είναι οξείδια του άνθρακα, του αζώτου και του θείου. Το ποσοστό μείωσης των ρύπων κυμαίνεται ανάλογα με το είδος της φύτευσης (McPherson et al., 1999).

Πέρα όμως από το είδος της βλάστησης, η χωροθέτηση χώρων πρασίνου σε μια περιοχή παίζει καθοριστικό ρόλο στην βελτίωση της ατμόσφαιρας. Μπορεί το πράσινο να βοηθά στην μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, να βελτιώνει την ποιότητα του αέρα, όμως απαιτείται σωστός σχεδιασμός, διαφορετικά οι αέριοι ρύποι είναι δυνατόν να εγκλωβιστούν σε μια περιοχή και η κατάσταση να επιδεινωθεί αντί να βελτιωθεί (Κασσιός, 2005).

Μία ακόμη σημαντική συνεισφορά του αστικού πρασίνου είναι η *επίδραση που έχει στο μικροκλίμα* της αστικής περιοχής. Η θερμοκρασία, η υγρασία, η ταχύτητα του ανέμου, η ηλιακή ακτινοβολία και ο ιονισμός του αέρα είναι από τα πρωταρχικά στοιχεία που επηρεάζονται ευμενώς από την παρουσία πράσινων χώρων. Οι ανοιχτοί χώροι πρασίνου επιτρέπει την κίνηση αέριων μαζών που με την σειρά τους βελτιώνουν το δροσισμό, ανανεώνουν τον αέρα, προσφέρουν σκίαση που σε συνδυασμό με την υδροπερατή εδαφοκάλυψη σταθεροποιούν και μειώνουν τις υψηλές θερμοκρασίας κατά τους ζεστούς μήνες (Urban Green Space, the EU 5th Framework Programme, 2006).

Συγκεκριμένα, τα φύλλα έχουν την ικανότητα να συγκρατούν, να απορροφούν, να αντανακλούν και να μεταβιβάζουν την ηλιακή ακτινοβολία. Ένα δένδρο με επάρκεια νερού, διοχετεύει καθημερινά στην ατμόσφαιρα μέχρι 400lt νερό υπό μορφή υδρατμών. Σε συνθήκες καύσωνα, το κατάλληλο αστικό και περιαστικό πράσινο μπορεί να μειώσει τη θερμοκρασία μέχρι και 5° C (Ελευθεριάδης, Ματζίρης, 2008).

Επίσης στη σκιά ενός δέντρου παρατηρείται ελάττωση κατά 25-30% της ορατής ακτινοβολίας, ακόμα και το γρασίδι χωρίς την ύπαρξη δέντρων διοχετεύει μέρος της ηλιακής ακτινοβολίας στο έδαφος, οπότε υπάρχει μεγαλύτερη δροσιά. Τα φυτά απορροφούν μεγάλο μέρος της θερμότητας του ήλιου την ημέρα και την ελευθερώνουν σταδιακά το βράδυ, οπότε απαλύνουν τη θερμοκρασία της ημέρας και θερμαίνουν τη νύχτα (Κασσιός, 2005). Πέρα από το δροσισμό κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, η ύπαρξη βλάστησης συνδράμει στη διατήρηση σταθερού θερμοκρασιακού επιπέδου όλη την διάρκεια του έτους. Το χειμώνα όπου τα φύλλα των δένδρων πέφτουν, επιτρέποντας έτσι την ακτινοβολία να εισχωρήσει στο έδαφος θερμαίνοντας το. Η συνολική αύξηση της θερμοκρασίας κυμαίνεται από 2 – 7° C (Κασσιός, 2005).

Ακόμη, τα δέντρα και οι θάμνοι μέσα σε μία πόλη μπορούν να παρέχουν ως ένα βαθμό *αντιανεμική προστασία* καθώς η μορφή, το είδος, το ύψος, η πυκνότητα του φυλλώματος αλλά και η διάταξη των φυτών είναι σε θέση να ρυθμίσουν ή να αποτρέψουν την κίνηση του ανέμου (Ντάφης, 1989). Ανάλογα με τα αντίστοιχα γεωγραφικά και δομικά χαρακτηριστικά επηρεάζεται και η κίνηση των αέριων μαζών και κατ' επέκταση των ατμοσφαιρικών ρύπων. Μια πόλη που θα αξιοποιήσει αυτά τα χαρακτηριστικά μπορεί να έχει καλό αερισμό, ενώ αν τα υποτιμήσει, θα αντιμετωπίσει εκ των υστέρων τις συνέπειες. Οι χώροι πρασίνου για να αποφέρουν θετικά αποτελέσματα δεν πρέπει απλώς να υφίστανται, αλλά να συνδέονται μεταξύ τους με ζώνες πρασίνου, σχηματίζοντας έτσι δίκτυο (Κάσσιος, 2005).

Η ύπαρξη βλάστησης εντός των αστικών περιοχών, συμβάλλει στον *εμπλουτισμό του υδροφόρου ορίζοντα*, στην ποιότητα των υδάτων αλλά και στην διαχείριση τους. Αυτό συμβαίνει καθώς ένας μέρος της βροχής εισχωρεί στα ανώτατα επιφανειακά στρώματα του εδάφους ικανό να καλύψει τις ανάγκες των εδαφοκαλυπτικών φυτών, ένα άλλο μέρος εισέρχεται βαθύτερα στο έδαφος μέσω του ριζικού συστήματος των φυτών, από αυτό ένα μέρος του συγκρατείται στις ρίζες ενώ το υπόλοιπο διαχέεται στον υδροφόρο ορίζοντα. Επίσης, μέρος του βρόχινου νερού δεν φτάνει ποτέ στην επιφάνεια του εδάφους, αλλά συγκρατείται από τα φύλλα των φυτών και εξατμίζεται.

Η πορεία των όμβριων υδάτων, όπως περιγράφηκε παραπάνω, μπορεί να ελαττώσει ή και να αποτρέψει την υπερχειλίση χειμάρων και λιμνών εντός πόλεων. Οι δομημένες επιφάνειες δεν έχουν την δυνατότητα απορρόφησης του βρόχινου νερού, οπότε τα ύδατα, αφού πρώτα συγκεντρώσουν όλα τα βλαβερά συστατικά από τους δρόμους, τα

πεζοδρόμια και τις οροφές των κτηρίων, διοχετεύοντα σε όποιο φυσικό αποδέκτη είναι διαθέσιμος. Τα φυτά έχουν την δυνατότητα να απορροφήσουν μεγάλες ποσότητες νερού αποτρέποντας τις πλημμύρες ή την υπερχειλίση φυσικών υδάτινων στοιχείων μέσα στην πόλη, ενώ παράλληλα φιλτράρουν το νερό και εμπλουτίζουν τον υδροφόρο ορίζοντα (Design Centre for American Urban Landscape, 2003).

Όσον αφορά την ποιότητα του εδάφους, οι χώροι πρασίνου βοηθούν στην συγκράτηση των εδαφών, εμποδίζοντας σημαντικά την διάβρωση τους. Ειδικά στις πόλεις με απότομο γεωγραφικό ανάγλυφο περιορίζουν το φαινόμενο των κατολισθήσεων. Αυτό συμβαίνει καθώς το ριζικό σύστημα των φυτών δημιουργεί ένα είδος πλέγματος, το οποίο συγκρατεί το έδαφος και μειώνει την ποσότητα φερτών υλών. Το οποίο ως επακόλουθο, βοηθά την αποφυγή φραγής των φρεατίων και αγωγών όμβριων υδάτων, συμβάλλοντας ως ένα βαθμό στην αντιπλημμυρική προστασία. Η επιμελής συντήρηση των χώρων πρασίνου κρίνεται και σε αυτή την περίπτωση αναγκαία, ώστε να αποτρέπεται η ενδεχόμενη φραγή των φρεατίων από ξένα σώματα, για παράδειγμα πεσμένα φύλλα κατά τους φθινοπωρινούς μήνες, σκουπίδια κ.α. (Design Centre for American Urban Landscape, 2003).

Εντός πολεοδομικών περιοχών, ιδιαίτερα σε μεγάλα πολεοδομικά συγκροτήματα, το φαινόμενο της ηχορύπανσης είναι έντονο. Τα φυτά έχουν την ικανότητα απορρόφησης του ήχου, συμβάλλοντας σημαντικά στη μείωση του φαινομένου. Τα ηχητικά κύματα απορροφώνται από τα φυτά ή εκτρέπονται όταν έρχονται σε επαφή με αυτά προς διαφορετική κατεύθυνση. Η *ηχομονωτική λειτουργία* ενός χώρου πρασίνου εξαρτάται κατά κύριο λόγο από το δασοπονικό είδος που τον συνθέτει (Ντάφης, 1989). Σε μετρήσεις που πραγματοποιήθηκαν στη Σόφια, παρατηρήθηκε μείωση των επιπέδων του θορύβου κατά 0,17DB ανά τετραγωνικό μέτρο δενδρώδους επιφάνειας (Κασσιός, 2005).

Οι χώροι αστικού πρασίνου, όπως ήδη έχει αναφερθεί, αποτελούν σημεία του φυσικού περιβάλλοντος μέσα στην πόλη. Το γεγονός αυτό, μετατρέπει τους χώρους αυτούς σε σημαντικούς για την χλωρίδα και την πανίδα εντός αστικών περιοχών. Τόποι πρασίνου αποτελούν καταφύγιο για πολλά και διαφορετικά είδη της τοπικής πανίδας, είδη πτηνών, μικρών θηλαστικών αλλά και ερπετών συγκεντρώνεται σε πάρκα, συστάδες δέντρων, ρέματα και ποτάμια. Το αστικό πράσινο λοιπόν, κατέχει σημαντικό ρόλο στην προστασία και την διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Τέλος, ένας καλά σχεδιασμένος και περιποιημένος χώρος πρασίνου βελτιώνει σημαντικά την εικόνα μίας πόλης. Οι πράσινοι χώροι σε συνδυασμό και με άλλα φυσικά στοιχεία (π.χ. νερό) ενισχύουν την αισθητική ποιότητα του δομημένου περιβάλλοντος. Οι πράσινες επιφάνειες μπορούν να προσδιορίσουν το χώρο μεταξύ των κτιρίων, να απαλύνουν τις αρχιτεκτονικές γραμμές, να τονίσουν ή να συμπληρώσουν τα δομικά στοιχεία του αστικού περιβάλλοντος.

Εικόνα 25: Πάρκο Σταυρός Νιάρχος, συνδυασμός δομικών και φυσικών στοιχείων

Πηγή: <http://peiraias.me/news/therapeftikoi-khpoi-sto-parko-stavros-niarchos-2/>

Τα δένδρα, οι θάμνοι, τα λουλούδια σε συνδυασμό με άλλα φυσικά στοιχεία, νερό, πέτρες, κ.α., . Μία σύνθεση φυσικών στοιχείων μέσα στην πόλη μπορεί να απαλύνει τις αρχιτεκτονικές γραμμές, να τονίσει και συμπληρώσει τα αρχιτεκτονικά στοιχεία, να εισάγουν φυσικότητα μέσα στο αστικό τοπίο ενοποιώντας τις τόσο διαφορετικές φόρμες. Το πράσινο δίνει την αίσθηση της ενοποίησης των τόσο έντονα διαφορετικών αστικών στοιχείων προσφέροντας οπτική ανακούφιση.

3.4.2 ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΟΦΕΛΗ

Η κοινωνική συνεισφορά των αστικών χώρων πρασίνων έχει διττή διάσταση, από την μία πλευρά υπάρχει η αξία ύπαρξης, απλά γιατί ο άνθρωπος γνωρίζει την ύπαρξη του ενώ παράλληλα υπάρχει και η αξία χρήσης, καθώς παρέχει ένα μεγάλο εύρος

δραστηριοτήτων (Dunnet et al., 2003). Τα κοινωνικά οφέλη σχετίζονται με την ψυχική και σωματική υγεία των κατοίκων, την εκπαίδευση και την πολιτιστική ταυτότητα του τόπου.

Ένα από τα βασικά κοινωνικά οφέλη που προκύπτουν είναι η *κοινωνική επαφή* που αναπτύσσεται μέσα στους χώρους αυτούς. Το αστικό περιβάλλον, οι γρήγοροι ρυθμοί, οι αυστηρά αρχιτεκτονικές δομές, δεν διευκολύνουν την κοινωνική επαφή, αντιθέτως απομονώνουν τους κατοίκους και εντείνουν την κοινωνική αποσύνδεση (Coley, Kuo, Sullivan, 1997). Οι χώροι πρασίνου είναι τόποι όπου οι άνθρωποι έρχονται σε επικοινωνία, ανταλλάζοντας απόψεις και εμπειρίες, ενισχύοντας έτσι τους κοινωνικούς δεσμούς. Η κοινωνική επαφή βοηθά τον άνθρωπο να μην απομονωθεί, να εκφραστεί, να επικοινωνήσει, να ανταλλάξει απόψεις, ιδέες, να μοιραστεί εμπειρίες και έτσι διατηρεί μπορεί να διατηρήσει μία καλή ψυχική κατάσταση. Με αυτό τον τρόπο μπορεί να περιοριστούν τα ψυχολογικά προβλήματα που θα είχαν αρνητική επίπτωση στο άτομο και κατ' επέκταση στο κοινωνικό σύνολο. Είναι από τις βασικές προϋποθέσεις για μία υγιή κοινωνία (Dunnet et al., 2002).

Ένα ακόμη μεγάλο όφελος που προκύπτει για το κοινωνικό σύνολο, είναι η *δυνατότητα ψυχαγωγίας και αναψυχής*. Η αναζήτηση του ανθρώπου για χαλάρωση, διασκέδαση, χαρά, παιχνίδι, κοινωνική συναναστροφή μπορεί να ικανοποιηθεί σε μεγάλο βαθμό μέσα σε ένα χώρο πρασίνου. Τέτοιοι χώροι όπως ειπώθηκε παραπάνω, αποτελούν τόπους συνάντησης, έτσι υπάρχει πρόσφορο έδαφος για ψυχαγωγικές δραστηριότητες και χαλάρωση. Πάρκα και πλατείες αποτελούν πρόσφορο έδαφος για την εκδήλωση πολιτιστικών, αθλητικών και άλλων ψυχαγωγικών δράσεων και πολλές φορές με ελεύθερη ή χαμηλή είσοδο. Δίδεται χώρος στους πολίτες να διασκεδάζουν και να παρακολουθήσουν ενδιαφέρουσες εκδηλώσεις, ξεφεύγοντας από την καθημερινότητα και την ρουτίνα. Οι δυνατότητες αυτές συντελούν στην καλή ψυχική κατάσταση και στην πνευματική αναζωογόνηση του ατόμου.

Εικόνα 26: Πολιτιστική εκδήλωση σε πάρκο

Πηγή: <http://lastpoint.gr/wp-content/uploads/2018/05/zise-ta-parka-allios13.jpg>

Συνάμα, έρευνες έχουν δείξει πως η επαφή με το πράσινο συμβάλλει σημαντικά στην ψυχική ανάταση και ηρεμία. Τα χρώματα των φυτών, ο ιονισμός του αέρα, η μειωμένη ηχορύπανση συνεισφέρουν στη χαλάρωση και μπορούν να λειτουργήσουν αγχολυτικά για τον άνθρωπο. Σύμφωνα με την έρευνα η επαφή με τη φύση είναι από τα ισχυρότερα αγχολυτικά (van den Berg et al, 2010). Το φυσικό πράσινο χρώμα επηρεάζει θετικά τον ψυχισμό, καθώς προσφέρει ηρεμία, χαλαρώνει το νου και ανακουφίζει από το στρες. Εν κατακλείδι, ο άνθρωπος επισκεπτόμενος ένα φυσικό χώρο ηρεμεί από το έντονο και αγχωτικό περιβάλλον της πόλης, διασκεδάζει, συναναστρέφεται κοινωνικά, αποφεύγοντας έτσι συμπτώματα ψυχικής, νοητικής και πνευματικής κόπωσης.

Πέρα από την ψυχική υγεία οι αστικοί χώροι πρασίνου συντελούν και στην καλή σωματική υγεία. Ο άνθρωπος έχει τη δυνατότητα υπαίθριας άθλησης αξιοποιώντας τα οφέλη του φυσικού περιβάλλοντος μέσα στον αστικό χώρο. Εκτός όμως από τις αθλητικές δραστηριότητες, το πράσινο προσφέρει και αλλά *οφέλη στην υγεία* που δεν είναι τόσο εμφανή. Είναι αποδεδειγμένο πως η διαδικασία ανάρρωσης επιτυγχάνεται ευκολότερα σε ένα πράσινο, φυσικό περιβάλλοντα χώρο, απ' ό,τι σε ένα αστικό περιβάλλον (Ulrich, 1984). Επιπλέον, στα άμεσα οφέλη των χώρων πρασίνου είναι ο ρύθμιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, ο ιονισμός του αέρα το οποίο συμβάλλει στην

βελτίωση της ποιότητας του αέρα που αναπνέει ο άνθρωπος. Ως εκ τούτου, συνδέεται άμεσα με την ανθρώπινη υγεία. Δεν είναι λίγες οι φορές που προτείνεται στους ασθενείς να περνάνε χρόνο στη φύση, για περιπάτους ή ήπιες μορφές άθλησης (Hartig et.al. 2003).

Εικόνα 27: Χαλαρώνοντας στο πάρκο, Εθνικός κήπος

Πηγή:
<https://www.dikaiologitika.gr/media/k2/items/>

Εικόνα 28: Κάνοντας γιόγκα στο πάρκο, πάρκο Ιδρύματος Σταυρός Νιάρχος

Πηγή:<http://www.ert.gr/wp-content/uploads/>

Συμφώνα με τον Οργανισμό Παγκόσμιας Υγείας, υγεία είναι η κατάσταση πλήρους σωματικής, πνευματικής και κοινωνικής ευημερίας και όχι απλώς η απουσία ασθενειών ή αναπηρία» (WHO, 2006). Έτσι, η ψυχική και σωματική υγεία ίσως είναι από τα πιο σημαντικά οφέλη των χώρων αστικού πρασίνου.

Συνεχίζοντας δε μπορεί να παραβλεφθεί ο ρόλος των χώρων αυτών στην *κοινωνική ένταξη και συνοχή*. Η ύπαρξη υπαίθριων δημόσιων χώρων συμβάλλει σημαντικά στην κοινωνική συνοχή, αφού οι χώροι αυτοί είναι διαθέσιμοι προς όλους και η πρόσβαση είναι ελεύθερη. Μπορούν όλοι οι πολίτες, ανεξαιρέτως κοινωνικής τάξης να επισκεφτούν και να χρησιμοποιήσουν τους χώρους αυτούς. Μία αστική περιοχή πρασίνου μπορεί να αποτελέσει όριο μεταξύ των αστικών περιοχών και γειτονιών όμως παράλληλα μπορεί να λειτουργεί και ως ενωτικός κρίκος μεταξύ αυτών. Ως εκ τούτου, οι χώροι αυτοί μπορούν να αποτελέσουν σημεία συνάντησης ατόμων από διάφορες γειτονιές και περιοχές της πόλης, επιτρέποντας σε όλες τις ομάδες πληθυσμού, ίσες ευκαιρίες να απολαύσουν και να επωφεληθούν το πράσινο (Hutchinson 2004, Loukaitou-Sideris 1995). Όσο αφορά την κοινωνική ένταξη, τα άτομα πολλές φορές,

επισκεπτόμενα έναν τόπο, συνδέονται συναισθηματικά με αυτόν, με τις δραστηριότητες που αναπτύσσουν εκεί και με τα άτομα που συναναστρέφονται, έτσι νιώθουν μέλη μίας ομάδας. Οι χρήστες νιώθουν ότι ανήκουν κάπου και συνδέονται μεταξύ τους με μία ιδιαίτερης σχέσης και επαφής, ενδυναμώνοντας έτσι το επίπεδο της κοινωνικής συνοχής.

Εικόνα 29: Κοινωνικές συναναστροφές, συνάθροιση και αναψυχή

Πηγή:<https://www.videoblocks.com/video/active-retired-people-old-friend>

Τώρα αναφορικά με τον εκπαιδευτικό ρόλο των χώρων πρασίνου, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η επαφή με τη φύση μπορεί να εκπαιδεύσει ποικιλοτρόπως. Η ύπαρξη χώρων πρασίνου καθιστά δυνατή την προώθηση της περιβαλλοντικής συνείδησης των κατοίκων, καθώς είναι η μόνη επαφή που μπορεί να έχει ο άνθρωπος της πόλης με το φυσικό περιβάλλον. Παράλληλα, μπορεί να βοηθήσει στην περιβαλλοντική εκπαίδευση μαθητών και φοιτητών εκτός του μαθησιακού χώρου, καθώς και να βοηθήσει στην πρακτική εκπαίδευση ειδικοτήτων σχετικών με το αντικείμενο, όπως πχ. γεωπόνοι, βιολόγοι, αρχιτέκτονες τοπίου, κλπ. ς (Ντουνιαδάκη, 2006). Τα παιδιά μεγαλώνοντας σε μία πόλη δεν έχουν πολλές ευκαιρίες να έρθουν σε επαφή με τη φύση και ιδιαίτερα σήμερα, με την τόσο έντονη τεχνολογική εξάρση, περνάνε τον περισσότερο χρόνο τους μπροστά από μία οθόνη υπολογιστή. Δίδεται μία μεγάλη ευκαιρία στα παιδιά των πόλεων να έρθουν σε επαφή με τη φύση, προσφέροντας δημιουργικά και εκπαιδευτικά

παιχνίδια μέσα στην ύπαιθρο. Οι υπαίθριες δραστηριότητες μπορούν να διεγείρουν την φαντασία και την εφευρετικότητα νεαρών ατόμων (Chen, Jim 2008). Η ανάπτυξη μιας υγιούς σχέσης των ανθρώπων με το περιβάλλον από μικρή ηλικία πρέπει να περιλαμβάνεται στους στόχους ενός σύγχρονου μοντέλου εκπαίδευση (Noschis 1992, Taylor et al. 1998).

Εικόνα 30: Παιδιά παίζουν και μαθαίνουν στο πάρκο

Πηγή: [https://www.athinorama.gr/lmnts/articles/2530185/morfes_ekfrasis%20\(1\).jpg](https://www.athinorama.gr/lmnts/articles/2530185/morfes_ekfrasis%20(1).jpg)

Εν ολίγοις, οι χώροι πρασίνου προωθούν την σωματική και ψυχική υγεία των κατοίκων, δίνουν βήμα έκφρασης και εκδήλωσης πολιτιστικών εκδηλώσεων, παρέχουν την δυνατότητα επαφής με το φυσικό περιβάλλον που είναι κάτι δυσεύρετο μέσα στις μεγαλουπόλεις. Ουσιαστικά δίνουν διέξοδο στον άνθρωπο από την καθημερινότητα του, όπως και αν εκφράζεται αυτό.

3.4.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΟΦΕΛΗ

Οι χώροι πρασίνου όμως συμβάλουν και στην *τοπική οικονομία*, η εκτίμηση των οικονομικών ωφελειών δεν είναι εύκολη και απλή διαδικασία, καθώς δεν είναι άμεσα αντιληπτά και συνδέονται σε μεγάλο βαθμό από τα περιβαλλοντικά και κοινωνικά οφέλη. Η οικονομική αποτίμηση των χώρων πρασίνου είναι μια πολύπλοκη διαδικασία καθώς δεν υπάρχει μία αγοραία τιμή και τα οικονομικά αποτελέσματα δεν είναι άμεσα εμφανή. Επομένως, η αξία των χώρων αυτών δεν μπορεί να ταυτιστεί

καθαρά με νομισματικούς όρους, αλλά συνδέεται με έμμεσα οικονομικά οφέλη που προκύπτουν από την ύπαρξη και χρήση των αστικών χώρων πρασίνου.

Ένας τρόπος αποτίμησης των ωφελειών, είναι η διάκριση τους σε "επί τόπου" οφέλη (on-site benefits) και σε "εκτός τόπου" ή εξωτερικά οφέλη (Dunnett et al. 2002). Τα "επί τόπου οφέλη προκύπτουν από την άμεση χρήση του πάρκου ενώ τα "εκτός τόπου" οφέλη από την ύπαρξη του χώρου και όχι από την χρήση. Τα κύρια οφέλη, τα "επί τόπου" είναι οι ευκαιρίες για ψυχαγωγία, χαλάρωση, άθληση κ.α. και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τις εγκαταστάσεις που υπάρχουν στον χώρο αλλά και την ποιότητα τους. Παραπάνω αναλύθηκαν τα κοινωνικά οφέλη που προκύπτουν από τις δραστηριότητες αυτές και πως οι εμπειρίες αναψυχής αποτελούν από τις σημαντικότερες προσφορές του πράσινου χώρου. Για να ερμηνευθούν αυτά τα οφέλη σε οικονομικούς όρους χρησιμοποιούνται αρκετές μέθοδοι και τεχνικές ανάλογα με την κρίση κάθε μελετητή.

Ένας τρόπος να ελέγξουμε τα οικονομικά οφέλη είναι η μέθοδος κόστους ταξιδιού, η οποία αποσκοπεί στον υπολογισμό της συνάρτησης ζήτησης και του οφέλους που προκύπτει από δραστηριότητες αναψυχής στην υπαίθρο. Ουσιαστικά, για να εκτιμηθεί η αξία αναψυχής, υπολογίζουμε το πόσο που διατίθεται να καταβάλλει ο χρήστης για να απολαύσει τον χώρο πρασίνου. Καθώς η είσοδος είναι ελεύθερη, το κόστος ισοδυναμεί με το κόστος μετακίνησης που έχει για να φτάσει στον χώρο (Dwyer et al., 1977). Από τη στιγμή που ο καταναλωτής αποφασίζει να μπει στο αυτοκίνητό του (ή άλλο μέσο μεταφοράς) και να ταξιδέψει στη θέση αναψυχής τότε η ωφέλεια που έχει είναι σίγουρα μεγαλύτερη από το κόστος που αναλαμβάνει για να ταξιδέψει στη θέση αυτή (συμπεριλαμβανομένου του κόστους του χρόνου που δαπανά). Στο υποθετικό σενάριο ότι η εμπειρία έχει την ίδια αξία για όλους τους χρήστες, ο χρήστης που πρέπει να διανύσει τη μεγαλύτερη απόσταση είναι ο οριακός χρήστης, ενώ χρήστες που ζουν κοντά στην πράσινη περιοχή, αποκομίζουν το "πλεόνασμα του καταναλωτή". Αυτό συμβαίνει καθώς απολαμβάνουν τα ίδια οφέλη με μικρότερο κόστος μετακίνησης. Στο μοντέλο του κόστους ταξιδιού το συνολικό πλεόνασμα του καταναλωτή σε όλους τους χρήστες, αντιπροσωπεύει τη συνολική οικονομική αξία του πάρκου. Αν και το μοντέλο αυτό έχει χρησιμοποιηθεί για αστικές περιοχές, στην περίπτωση των πάρκων γειτονιάς δεν είναι η κατάλληλη μέθοδος καθώς το κόστος μετακίνησης είναι σχεδόν μηδενική ή υπάρχει μικρή διακύμανση (Dwyer et al. 1983).

Αναφορικά με τα εξωτερικά οφέλη - εκτός τόπου οφέλη (off site benefits) είναι ακόμη δυσκολότερο να εντοπιστούν και να υπολογιστούν, έχουν διαμορφωθεί αρκετές τεχνικές και μοντέλα ώστε να πλησιάσουμε τον υπολογισμό τους. Στα εξωτερικά οφέλη συγκαταλέγονται η "αξία ύπαρξης", δηλαδή η αξία που έχει απλά επειδή οι άνθρωποι γνωρίζουν την ύπαρξη του και η "αξία προαίρεσης" επειδή γνωρίζουν ότι θα μπορούσαν να το χρησιμοποιήσουν κάποια στιγμή. Για παράδειγμα, μπορεί μία οικογένεια να επιλέξει να μείνει σε μία γειτονία με πάρκο για να παίζουν τα παιδιά στο πάρκο.

Ο πράσινος χώρος μπορεί να *βελτιώσει την αξία της ιδιοκτησίας*, οι κάτοικοι είναι διατεθειμένοι να καταβάλλουν μεγαλύτερο οικονομικό αντίτιμο για να αποκτήσουν μια ιδιοκτησία που γειτνιάζει με ένα χώρο πρασίνου, πχ. πάρκο, από ότι για μια ίδια ιδιοκτησία που δε βρίσκεται κοντά σε χώρους πρασίνου (Crompton, 2005). Η βελτίωση του περιβάλλοντα χώρου μίας γειτονιάς, έλκει νέο πληθυσμό αυξάνοντας τη ζήτηση ακινήτων και κατά συνέπεια την εμπορική αξία τους. Αυτό ουσιαστικά συνιστά αύξηση υπεραξίας της γης. Έχει παρατηρηθεί σε μελέτες των Mansfield (2005) και Luttkik (2000), ότι η αξία των ακινήτων είναι μεγαλύτερη όταν αυτά γειτνιάζουν με χώρους πρασίνου ενώ μειώνεται όσο μεγαλώνει η απόσταση από αυτούς. Σε μελέτη των Brander και Koetse (2011), αποδείχθηκε πως γενικά οι ανοικτοί υπαίθριοι χώροι σχετίζονται με την αύξηση στις τιμές των ακινήτων, είτε πρόκειται για πώληση είτε για ενοικίαση, ιδιαίτερα στην περίπτωση πάρκων η αύξηση τιμών είναι μεγαλύτερη. Ακόμη και στην περίπτωση μικρών πάρκων έχει παρατηρηθεί μικρή αύξηση στις τιμές ακινήτων.

Βέβαια, οι συγκεκριμένες μελέτες γίνονται σε συγκεκριμένες πόλεις και περιοχές όπου υπάρχει ένα σύνολο παραγόντων που σε συνδυασμό με τους υπαίθριους χώρους έχουν θετικό αντίκτυπο στις τιμές ακινήτων. Σε μερικές περιπτώσεις υπέστη πτώση στις τιμές ακινήτων, το οποίο σχετίζεται με τα ποσοστά βίας και εγκληματικότητας μίας περιοχής, ένας πολύ σημαντικός παράγοντας για την επιλογή κατοικίας (Troy, Grove, 2008). Επιπλέον, ο θόρυβος που προκαλείται σε τέτοιους χώρους μπορεί και πάλι να αποτελέσει αρνητικό παράγοντα για την επιλογή κατοικίας. Περιοχές με πάρα πολύ μεγάλα πάρκα φαίνεται να είναι λιγότερο ελκυστικές σε σχέση με περιοχές με μικρότερα πάρκα (Jiao, Liu, 2010). Η αξία ακινήτων επηρεάζεται από ένα σύνολο παραγόντων που θα πρέπει να συνυπολογιστούν ώστε να καταλήξουμε σε ασφαλή

συμπεράσματα. Οι μελέτες γίνονται σε συγκεκριμένες πόλεις και περιοχές, που η καθεμία έχει διαφορετικά χαρακτηριστικά, στις περισσότερες βρέθηκε να υπάρχει θετική συσχέτιση τιμής και χώρων πρασίνου και πως είναι ανάλογη της ακτίνας επιρροής των χώρων αυτών. Εφόσον αυξάνεται η αξία ακινήτων, αυξάνονται και τα ανταποδοτικά οικονομικά οφέλη για τους κατασκευαστές. Η άνοδος της τιμής ωφελεί και το κράτος από την φορολογία που επιβάλλεται σε ιδιοκτησίες κοντά σε περιοχές πρασίνου και καρπώνονται τις υψηλές αντικειμενικές αξίες (Arvanitidis and Skouras, 2008).

Εικόνα 31: Αναψυκτήριο μέσα σε πάρκο, Centennial Park Sydney

Πηγή: <https://www.hellosydneykids.com.au/centennial-park-cafe-review-kids-sydney/>

Πέρα από την προτίμηση κατοικίας σε πράσινες περιοχές παρατηρείται έντονη προσέλκυση οικονομικών δραστηριοτήτων κοντά σε πράσινους χώρους και πλατείες, για την εξυπηρέτηση των κατοίκων της περιοχής. Η επιλογή ποιοτικού χώρου στέγασης και ευχάριστου περιβάλλοντος, αποτελεί μείζον θέμα, διότι αντανακλά στη δημόσια εικόνα και το κύρος που επιδιώκει να αποκτήσει μια επιχείρηση. Αναψυκτήρια, κυλικεία, εστιατόρια και άλλα καταστήματα μαζικής εστίασης τείνουν να είναι πιο ελκυστικά όταν βρίσκονται δίπλα ή και μέσα σε χώρους πρασίνου, έτσι η επισκεψιμότητα μεγαλώνει και ενισχύεται η τοπική οικονομία (Heidt & Neef, 2005).

Η παροχή νέων επιχειρηματικών και τουριστικών ευκαιριών είναι μία εναλλακτική πρόταση για τους χώρους πρασίνου όπου συμβάλλει στις πρωτοβουλίες για την υγιή

διαβίωση στην πόλη. Οι πράσινοι χώροι μπορούν να βοηθήσουν στην προσέλκυση εσωτερικών επενδύσεων, να διατηρήσουν επιχειρήσεις, να δημιουργήσουν ευκαιρίες απασχόλησης, να υποστηρίξουν τον τουρισμό, ενισχύοντας με αυτό τον τρόπο η τοπική οικονομία (Dunnett et al., 2002).

Εικόνα 32 : Τουρίστες στον λόφο Φιλοπάππου, Αθήνα

Πηγή: <https://www.tovima.gr/2018/08/18/society/o-lofos-toy-filopappoy/>

Ορισμένοι πράσινοι χώροι όχι μόνο παρέχουν ευκαιρίες στους κατοίκους της περιοχής, αλλά μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν ως περιφερειακά ή εθνικά αξιοθέατα για τους τουρίστες. Ανάλογα με το χαρακτήρα που θα δοθεί στον χώρο αυτό μπορεί να είναι εφικτή και η τουριστική εκμετάλλευση δίνοντας ευκαιρία τοπικά στην περιοχή και ευρύτερα στην πόλη να ενισχύσουν την προβολή τους μέσω της τουριστικής ανάπτυξης. Τέτοια τουριστικά αξιοθέατα μπορούν να περιλαμβάνουν βοτανικούς κήπους, και πολιτιστικούς χώρους που συνδέονται με γνωστά αξιοθέατα όπως μουσεία, αρχαιολογικά ευρήματα, ιστορικά μνημεία κ.α. Κάποιοι απ' αυτούς τους προορισμούς σε αστικές περιοχές, διαφημίζονται ανοικτά ως τουριστικοί προορισμοί, όπως το πάρκο ηρώων στην Μελβούρνη, το Hyde Park στο Λονδίνο, οι βοτανικοί κήποι στο Εδιμβούργο. Αλλά και στην Αθήνα έχουμε πράσινους χώρους που αποτελούν σημεία τουριστικού ενδιαφέροντος, ο λόφος του Φιλοπάππου, το πάρκο Σταυρός Νιάρχος κ.α.

Από τη στιγμή που οι χώροι πρασίνου, αποτελούν πόλους έλξης για διάφορες ομάδες (κάτοικοι, έμποροι, επιχειρήσεις, τουρίστες) και εφόσον λειτουργούν συνδυαστικά επιφέρουν πολλαπλά οικονομικά οφέλη. Για αυτό το λόγο, πολλές ευρωπαϊκές πόλεις ασκούν πολιτικές για τη δημιουργία χώρων αστικού πρασίνου με απώτερο στόχο την ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας και την αύξηση των επενδύσεων (Tajima, 2003). Παράδειγμα τέτοιας πολιτικής αποτελεί το «Big Dig» στη Βοστώνη, πολιτική που διήρκεσε πάνω από δύο δεκαετίες. Στα πλαίσια της πολιτικής υπογειοποιήθηκε μια κεντρική αρτηρία στο κέντρο της πόλης απελευθερώνοντας μια μεγάλη έκταση της οποίας το 75% αποτελεί χώρο αστικού πρασίνου και το υπόλοιπο 25% μπορούσε να ανοικοδομηθεί (Tajima, 2003). Κατά την Morancho (2003), ο πολεοδομικός σχεδιασμός θα πρέπει να υιοθετήσει πολιτικές που να ενσωματώνουν πολυάριθμους χώρους πρασίνου στην πόλη και όχι λίγα και μεγάλα πάρκα.

Ακόμη, οι χώροι αυτοί προσφέρουν έδαφος εκδήλωσης διάφορων ειδικών γεγονότων, όπως πολιτιστικές εκδηλώσεις, ανοιχτές εκθέσεις, συναυλίες, υπαίθριες αγορές κλπ. που οργανώνονται από τις τοπικές αυτοδιοικήσεις οι οποίες μπορούν να δημιουργήσουν επιπλέον εισόδημα. Με την δημιουργία και την μακροπρόθεσμη συντήρηση του αστικού πράσινου χώρου, δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας. Ειδικότερα η συντήρηση ενός πάρκου απαιτεί μόνιμη απασχόληση σε αυτό.

Εικόνα 33: Πάρκο και Μνημείο Ηρώων, Μελβούρνη

Πηγή: <https://whatson.melbourne.vic.gov.au/placestogo/parksandgardens/>

Τέλος, ένα ακόμη οικονομικό αλλά και περιβαλλοντικό όφελος που δεν είναι άμεσα αντιληπτό η εξοικονόμηση ενέργειας. Μέσα στον αστικό χώρο, κατά τις θερμούς μήνες του έτους η αύξηση της θερμοκρασίας είναι μεγαλύτερη από ότι σε πράσινους χώρους, λόγω της έκλυσης θερμότητας από τις δομημένες επιφάνειες. Έτσι η ανάγκη ψύξης είναι μεγαλύτερες στους εσωτερικούς χώρους ώστε να αποκτηθεί η επιθυμητή θερμοκρασία, όποτε υπάρχει αυξημένη κατανάλωση ενέργειας. Όταν υπάρχουν πράσινες επιφάνειες δίπλα στα κτίρια, όπως δένδροστοιχίες, προσφέρουν σκίαση και δροσισμό, διαμορφώνουν ένα καλύτερο μικροκλίμα για την περιοχή με αποτέλεσμα να έχουμε μικρότερες απαιτήσεις σε κατανάλωση ενέργειας (Dunnet κ.α., 2002).

3.6 ΕΠΑΡΚΕΙΑ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Κάθε πόλη παρουσιάζει διαφορετική κατανομή και ανάγκη στους χώρους πρασίνου, για αυτό το λόγο ο προσδιορισμός ενός επιθυμητού επιπέδου πρασίνου εντός του αστικού χώρου δεν είναι εύκολο να προσδιοριστεί. Στην εξελικτική πορεία διάφορων ευρωπαϊκών πόλεων, παρατηρείται έντονα η διαφορετικότητα που παρουσιάζουν οι χώροι πρασίνου μέσα στον αστικό ιστό. Πόλεις με μακρά ιστορία, που εξελίχθηκαν γύρω από ένα κεντρικό ιστορικό πυρήνα όπως π.χ. το Παρίσι, η Ρώμη και η Αθήνα παρουσιάζουν μέχρι το 1990 χαμηλότερα ποσοστά αστικού πρασίνου/κάτοικο σε σύγκριση με νεότερες ιστορικά πόλεις, που αναπτύχθηκαν κατά την βιομηχανική περίοδο, όπως το Σέφιλντ, το Μόναχο ή πόλεις, που είχαν αραιή δόμηση, όπως η Στοκχόλμη και άλλες πόλεις της σκανδιναβικής ηπείρου (Sandstrom, 2002). Κάθε περιοχή έχει ιδιαίτερα φυσικά και ιστορικά χαρακτηριστικά, διαφορετικό μέγεθος, διαφορετική αστική δομή και όλα αυτά θα πρέπει να συνυπολογιστούν στον αστικό σχεδιασμό (Πολύζος, 2001).

Σύμφωνα με τους Αραβαντινό και Βλαστό (1997), το ποσοστό πράσινων χώρων μέσα σε μία πόλη εξαρτάται από μία σειρά παραγόντων αλληλοεξαρτώμενων μεταξύ τους. Η έκταση της πόλης είναι βασικός παράγοντας που πρέπει να συνυπολογίζεται για την επάρκεια των πράσινων χώρων, όσο πιο εκτεταμένο είναι ένα αστικό συγκρότημα τόσο πιο πολλές περιοχές είναι απομονωμένες από την φύση, έτσι η αναγκαιότητα για πράσινους χώρους είναι μεγαλύτερη. Η πληθυσμιακή πυκνότητα παίζει επίσης σπουδαίο ρόλο, μεγαλύτερος αριθμός κατοίκων σημαίνει λιγότερο ποσοστό πρασίνου χώρου ανά κάτοικο. Οι χρήσεις γης είναι και αυτός παράγοντας επιρροής καθώς η

παρουσία οχλουσών χρήσεων γης δημιουργεί την ανάγκη πράσινων εκτάσεων περιμετρικά των χώρων αυτών για μόνωση αλλά και μείωση των ρυπογόνων ουσιών. Από την άλλη, σε περιοχές κατοικίας οι πράσινοι χώροι θα πρέπει να σχεδιάζονται και να κατανέμονται έτσι ώστε να εξυπηρετούν τις ανάγκες των κατοίκων. Οι αρχιτεκτονικές δομές μέσα στο χώρο αποτελεί επίσης ένα σημαντικό κριτήριο για την ανάγκη και χωροθέτηση πράσινων χώρων, το ύψος και το μέγεθος των κτιρίων γεννά διαφορετικές απαιτήσεις στο χώρο. Για παράδειγμα, η κατασκευή πολυώροφων κτιρίων σε μία έκταση μπορεί να ερμηνευτεί ως περισσότερες κατοικίες άρα και μεγαλύτερο αριθμό κατοίκων στον ίδιο χώρο, άρα μικρότερο ποσοστό πράσινων χώρων ανά κάτοικο. Επίσης τα υλικά δόμησης όπως το τσιμέντο εντείνουν την θερμοκρασιακή άνοδο κατά τους καλοκαιρινούς μήνες όποτε η ανάγκη για δροσισμό είναι μεγαλύτερη. Άλλοι σημαντικοί παράγοντες είναι οι περιβαλλοντικές συνθήκες, μορφολογία εδάφους, κλιματολογικές συνθήκες, ηλιασμός κ.α. αλλά και η ισχύουσα νομοθεσία για το σύστημα δόμησης και το περιβάλλον παίζουν σημαντικό ρόλο.

Στις περισσότερες σύγχρονες πόλεις διαμορφώθηκαν συγκεκριμένες προδιαγραφές σχετικά με την πυκνότητα, τη χωροθέτηση, το είδος του πράσινου. Στην ελληνική πραγματικότητα, οι προδιαγραφές εφαρμόστηκαν με τα πολεοδομικά σταθερότυπα (standards), στα οποία ορίζονται τα όρια πυκνοτήτων και η απαραίτητη έκταση αστικών χώρων πρασίνου. Τα σταθερότυπα βρίσκουν εφαρμογή κατά την εκπόνηση των Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων και των πολεοδομικών μελετών.

Το 2004 εγκρίθηκε η Υ.Α. 10788/5.3.2004 «Εγκριση πολεοδομικών σταθεροτύπων (αναφορά στο κεφάλαιο 3.3) και ανώτατα όρια πυκνοτήτων που εφαρμόζονται κατά την εκπόνηση των γενικών πολεοδομικών σχεδίων, των σχεδίων χωρικής και οικιστικής οργάνωσης και των πολεοδομικών μελετών» (ΦΕΚ 285 Δ'). Σύμφωνα με αυτή την υπουργική απόφαση, τα Πολεοδομικά πρότυπα προσδιορίζουν τα βασικά μεγέθη σχεδιασμού για τον πληθυσμό, την χωρητικότητα – φέρουσα ικανότητα, την πυκνότητα και το συντελεστή κορεσμού. Επίσης, προσδιορίζουν τις ανάγκες σε μονάδες γης για τις παρακάτω ενότητες μιας πόλης:

- Διοίκηση – Εξυπηρετήσεις
- Εκπαίδευση
- Υγεία – Πρόνοια

- Αθλητισμός
- Πράσινο – Ελεύθεροι χώροι
- Πολιτιστικά
- Δίκτυα κυκλοφορίας

Η επάρκεια των χώρων αστικού πρασίνου, στις ελληνικές πόλεις και κυρίως στα μεγάλα αστικά κέντρα, δεν είναι ικανοποιητική σε σχέση με τις ευρωπαϊκές πόλεις, αφού οι πόλεις επεκτείνονται χωρίς σχέδιο εις βάρος των ελεύθερων χώρων. Η ταχεία οικοδομική ανασυγκρότηση της χώρας μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, τα κίνητρα, που δόθηκαν στην οικοδομική δραστηριότητα, η πολιτική της αντιπαροχής και η μεγαλύτερη δυνατή εκμετάλλευση των οικοπέδων σε κάλυψη και ύψος δεν επέτρεψαν τη δημιουργία ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων πρασίνου. Ωστόσο ακόμα και τα τελευταία χρόνια η κατάσταση επιδεινώθηκε λόγω της πληθώρας των οικοδομήσεων και έργων οδοποιίας και της καταπάτησης δημόσιων ελεύθερων χώρων (Κουκλαδάς, 2002).

3.6.1 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Στο πρώτο κεφάλαιο έγινε αναφορά στην κατάσταση των σημερινών πόλεων και ειδικά στο ελληνικό αστικό τοπίο και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει. Ένα από τα βασικά προβλήματα είναι η μείωση, υποβάθμιση ή ακόμη και εξαφάνιση των δημόσιων υπαίθριων χώρων. Η έλλειψη πρασίνου στις ελληνικές πόλεις υπήρξε απόρροια της απουσίας στρατηγικού σχεδιασμού στα σχέδια πόλεων. Η τυπική, για την ελληνική πραγματικότητα, μέθοδος επέκτασης των πόλεων, όπου συνήθως ο σχεδιασμός και η νομιμοποίηση ακολουθούν την κατασκευή, δεν επέτρεψε τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό ούτε στις επεκτάσεις των σχεδίων.

Έτσι, οι πόλεις διαμορφώθηκαν με καθεστώς συνεχούς δόμησης και υψηλούς συντελεστές, ελλιπείς υποδομές, απουσία υπαίθριων χώρων και πρασίνου. Αρκετοί δημόσιοι χώροι παραμένουν απλώς χωροθετημένοι σε επίπεδα Ρυθμιστικού Σχεδίου ή ΓΠΣ καθώς δε συμβαδίζουν με ποικίλα αναπτυξιακά έργα (Κοσμάκη, 2009). Οι μακροχρόνιες διαδικασίες εκπόνησης και εφαρμογής των σχεδίων πόλεων από πλευράς διοικητικών πράξεων, όσο και η έλλειψη οικονομικών πόρων των πρωτοβάθμιων ΟΤΑ

για την αποζημίωση των προς απαλλοτρίωση ιδιοκτησιών για τη δημιουργία των ελεύθερων χώρων, διαιωνίζουν την κατάσταση (Σημαιοφορίδης, 2005).

Στη σημερινή συγκυρία της πολυεπίπεδης κρίσης, η διατάραξη των θεσμών, των κοινωνικών δομών και της οικονομίας, αποτυπώνονται στο δημόσιο χώρο με την αδιαφορία, την εγκατάλειψη, τη ρύπανση, τις εντάσεις, τις αντιθέσεις και τις συγκρούσεις που συνθέτουν την εικόνα του. Τώρα περισσότερο από ποτέ εντείνεται η ρευστότητα της σχέσης μεταξύ δημόσιου - ιδιωτικού, με συνεχείς αλληλοδιεισδύσεις. Η ιδιωτικοποίηση και ο κατακερματισμός του δημόσιου χώρου, η εμπορευματοποίηση των αγαθών, του τρόπου ζωής και των κοινωνικών σχέσεων, είναι περισσότερο εμφανείς στις σύγχρονες πόλεις σε όλο το φάσμα της ανθρώπινης δραστηριότητας. Ο δημόσιος χώρος συρρικνώνεται και η σημασία του ατονεί, παρουσιάζοντας σταδιακά έντονα σημάδια εγκατάλειψης. Η μετάθεση των λειτουργιών του σε ιδιωτικούς χώρους, το αίσθημα ανασφάλειας που νομιμοποιεί την ιδιωτικοποίηση και η παραχώρηση του δημόσιου χώρου για ιδιωτική χρήση και κατανάλωση, συνθέτουν το σκηνικό εμπορευματοποίησης της αστικής εμπειρίας.

Στον εξαιρετικά πυκνοδομημένο ελληνικό ιστό, οι ελεύθεροι αδόμητοι χώροι είναι ελάχιστοι και το πράσινο εμφανίζεται διάσπαρτο μέσα στην πόλη. Το πρόβλημα της ανεπαρκούς επιφάνειας και της κακής κατανομής των υπαίθριων χώρων, έρχεται να εντείνει η κατάληψη των διαθέσιμων δημόσιων χώρων από άλλες χρήσεις. Η διάθεση ολοένα μεγαλύτερου ποσοστού τους στην κυκλοφορία του αυτοκινήτου και στην εμπορική εκμετάλλευση στερεί από τους πολίτες το δικαίωμα χρήσης τους. Οι δρόμοι που παλιότερα λειτουργούσαν ως τόπος συνάντησης, στάσης, παιχνιδιού, σήμερα έχουν καταληφθεί από τα αυτοκίνητα σε βαθμό που τους καθιστά απροσπέλαστους για τους πολίτες. Οι πλατείες, όπου δεν λειτουργούν ως κόμβοι κυκλοφορίας, έχουν καταληφθεί σε σημαντικό ποσοστό από καταστήματα αναψυχής, με την εκτεταμένη ανάπτυξη τραπεζοκαθισμάτων.

Ακόμη και τα πεζοδρόμια χρησιμοποιούνται συχνά από καταστήματα αναψυχής ή από εμπορικά καταστήματα για την έκθεση των προϊόντων τους. Οι λίγες πλατείες και τα πάρκα που απομένουν για χρήση των πολιτών είναι, τουλάχιστον στις μεγάλες πόλεις, τόσο υποβαθμισμένα και αφιλόξενα που δεν καταφέρουν να προσελκύσουν τους κατοίκους. Παρατηρείται μάλιστα η τάση να συγκεντρώνονται σε αυτούς περιθωριακές ομάδες. Η υποβάθμιση, σε συνδυασμό με τον σύγχρονο τρόπο ζωής που στερείται

ελεύθερου χρόνου και ευνοεί μοντέλα συνδυασμένων δραστηριοτήτων σε κέντρα τύπου Mall οδήγησαν σε σταδιακή εγκατάλειψη των δημόσιων χώρων. Η αυξανόμενη εγκληματικότητα είναι ένας επιπλέον ανασταλτικός παράγοντας επισκεψιμότητας.

Κυριαρχεί γενικά η αίσθηση πως το πράσινο σε σχέση με την ιδιοκτησία αποτελεί είδος πολυτελείας. Το θέμα διατήρησης των χώρων πρασίνου χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη βαρύτητα καθώς πολλοί χώροι διατηρούν τον τυπικό χαρακτήρα του κοινόχρηστου πράσινου χώρου αλλά στην πραγματικότητα το πράσινο είναι ανύπαρκτο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η δημιουργία παιδικής χαράς από το Δήμο Κηφισιάς (υπόθεση 9573/2004 Συνηγούρου του Πολίτη) σε άλσος της περιοχής αλλά και η δημιουργία οικοδομικού συγκροτήματος από το Δήμο Αμαρουσίου σε χώρο τριών πλατειών (υπόθεση 15597/2002 Συνηγούρου του Πολίτη), το οποίο σύμφωνα με δηλώσεις του Δημάρχου Αμαρουσίου, επρόκειτο να στεγάσει αθλητικούς συλλόγους, τοπικά σωματεία και άλλες κοινωφελείς δραστηριότητες.

Στην Αθήνα, εκτός από τους περιαστικούς ορεινούς όγκους, τα δάση και το παράκτιο μέτωπο, η μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας φιλοξενεί λίγους αλλά σημαντικούς χώρους πρασίνου, όπως το Πεδίο του Άρεως, το πάρκο Ριζάρη, το πάρκο Ελευθερίας, το άλσος Φιλοπάππου, το άλσος Νέας Φιλαδέλφειας, το κτήμα Συγγρού, το άλσος Γουδί, ο Αρδηττός, ο Εθνικός Κήπος κ.ά..

Εικόνα 34: Άποψη του λόφου Φιλοπάππου, στο βάθος η πυκνοδομημένη Αθήνα.

Πηγή:[http://www.gtp.gr/MGfiles/travel/image33242\[2117\].jpg](http://www.gtp.gr/MGfiles/travel/image33242[2117].jpg)

Η αστική συνείδηση, η έλλειψη ευαισθητοποίησης των πολιτών απέναντι στο δημόσιο χώρο, έρχεται να ενισχύσει την κατάσταση που επικρατεί στους χώρους πρασίνου. Ο τρόπος ζωής στη σημερινή εποχή συνδέεται έντονα το άγχος της επιβίωσης, τους έντονους ρυθμούς, με την έλλειψη ελεύθερου χρόνου, και ειδικότερα στην Αθήνα οι χρονοαποστάσεις ελαχιστοποιούν ακόμα περισσότερο τον ελεύθερο χρόνο ο άνθρωπος περιορίζεται στην στενή σφαίρα της καθημερινότητας τους αδιαφορώντας συχνά για το περιβάλλον (Κοσμίδου, 2012).

Η αστική συνείδηση καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από τις συνθήκες που επικρατούν συνολικά στον ελληνικό αστικό ιστό. Συγκριτικά με την διεθνή και ευρωπαϊκή πραγματικότητα όπου οι χώροι πρασίνου παίζουν σπουδαίο ρόλο στο σχεδιασμό, στον ελληνικό αστικό περιβάλλον οι πράσινοι χώροι πολλές φορές προέκυψαν ως αποτέλεσμα της δόμησης και όχι ως βασικό ζητούμενο μέσα στο χώρο. Η έλλειψη μέριμνας και φροντίδας των χώρων, η ελλιπής καθαριότητα, η ελλιπής περιποίηση του φυτικού βασιλείου αλλά και γενικότερα η έλλειψη κατάλληλων δράσεων για την ποιότητα του χώρου αποτελούν εμπόδια για την ελκυστικότητα και την επισκεψιμότητάς του, ενώ παράλληλα ενισχύεται το αίσθημα αδιαφορίας των πολιτών. Η ευαισθητοποίηση των πολιτών έγκειται στην αίσθηση εξοικείωσης με το πράσινο.

3.6.2 ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Σύμφωνα με τα παραπάνω, κρίνεται αναγκαία η αναβάθμιση του υφιστάμενου αστικού περιβάλλοντος, η οποία μπορεί να επιτευχθεί μέσω προγραμμάτων εξυγίανσης, ανάπλασης και συντήρησης (Αραβαντινός, 1997). Το χαρακτηριστικά του δομημένου περιβάλλοντος, οι διαθέσιμοι χώροι και η ιδιοκτησία τους καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τον προγραμματισμό και σχεδιασμό των πράσινων χώρων. Σε ένα πυκνοδομημένο αστικό συγκρότημα με ελάχιστους ελεύθερους χώρους είναι δυσκολότερο να γίνουν παρεμβάσεις για την αύξηση του αστικού πράσινου. Η ίδια η δομή της πόλης δίνει προκλήσεις στον σχεδιαστή αλλά και οδηγεί σε λύσεις για την βελτίωση του αστικού χώρου.

Όσο αφορά τον δημόσιο χώρο, η περίπτωση μικρών πάρκων διάσπαρτα μέσα στις γειτονίες, πάρκων τσέπης, τα δίκτυα πρασίνων, οι κάθετες φυτεύσεις και τα φυτεμένα δώματα σε δημόσια κτίρια, οι δενδροστοιχίες στα πεζοδρόμια είναι σημαντικοί τρόποι ενίσχυσης του πράσινου. Από την άλλη, αναφορικά με την ιδιωτική ιδιοκτησία το

πράσινο εντοπίζεται σε αυλές, κήπους, πρασιές, στοές και ακάλυπτους. Ο ρόλος των χώρων αυτών είναι αρκετά σημαντικός τόσο ως προς την συμβολή τους στη διαμόρφωση του τοπικού μικροκλίματος όσο και ως προς την αισθητική τους (Μπελαβίλας & Βαταβάλη, 2009).

Οι εσωτερικοί ακάλυπτοι χώροι πολλές φορές είναι παραμελημένοι και βρώμικοι ή δεν είναι ελεύθερη η πρόσβαση ούτε από τους ενοίκους των πολυκατοικιών. Η διαμόρφωση των χώρων αυτών σε εσωτερικές αυλές, σε χώρους πρασίνου ή η ενοποίηση τους όπου αυτό είναι δυνατό θα μπορούσε να ενισχύσει στην αύξηση χώρων πρασίνου της πόλης. Βέβαια θα πρέπει να μην θίγονται ζητήματα κυριότητας.

4. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΥΠΑΙΘΡΙΩΝ ΧΩΡΩΝ ΚΑΙ ΧΩΡΩΝ ΠΡΑΣΙΝΟΥ

Από την παραπάνω ανάλυση διαφαίνεται η σπουδαίος ρόλος των δημόσιων υπαίθριων χώρων και των χώρων πρασίνου μέσα στην πόλη. Όμως, όπως ένας χώρος μπορεί να δημιουργεί αισθήματα ευαρέσκειας ή δυσαρέσκειας, ασφάλειας ή ανασφάλειας, να κινεί το ενδιαφέρον, να έλκει ή να απωθεί, έτσι συμβαίνει και με τους χώρους αυτούς. Ο κατάλληλος σχεδιασμός, η σωστή διαχείριση, η φροντίδα των χώρων αποτελούν βασικά στοιχεία που μπορούν να επηρεάσουν την σχέση των χρηστών με τον εκάστοτε χώρο. Ένας καλά διαμορφωμένος υπαίθριος χώρος σε μία κατάλληλη θέση μπορεί να συμμετέχει ή όχι στο σύστημα τόπων και σημείων που έχουν ανάγκη να θυμούνται οι άνθρωποι.

Οι δημόσιοι υπαίθριοι χώροι σε περίπτωση κακής διαχείρισης, συνήθως παρουσιάζουν σημάδια εγκατάλειψης. Χώροι με σπασμένα καθίσματα, λερωμένο γρασίδι αποτελούν τόπους που όχι μόνο δεν έλκουν, αλλά απωθούν τους εν δυνάμει επισκέπτες. Σε αρκετές περιπτώσεις μπορεί να συγκεντρώνουν παραβατικές συμπεριφορές και να αποτελέσουν επικίνδυνα σημεία για την ασφάλεια του πολίτη, υποβαθμίζοντας τελικά την περιοχή.

Εικόνα 35: Σημάδια εγκατάλειψης στο Πάρκο Τρίτση, χώρος που απωθεί

Πηγή: <https://www.iefimerida.gr/news/167147>

Η ασφάλεια ενός χώρου πρασίνου δεν είναι μόνο θέμα αστυνόμευσης, αλλά συνάρτηση ορισμένων βασικών παραγόντων, που συντελούν θετικά στη διαχείριση των χώρων πρασίνου. Ο κατάλληλος σχεδιασμός των αστικών χώρων πρασίνου αποτελεί έναν από τους βασικούς παράγοντες για την δημιουργία του βέλτιστου αστικού περιβάλλοντος. Η ποσοτική διάσταση αποτελεί σίγουρα βασική συνιστώσα, όμως η δημιουργία ποιοτικών χώρων πρασίνου είναι καθοριστικής σημασίας για την συγκρότηση ενός υγιούς αστικού περιβάλλοντος.

Εξίσου σημαντικός παράγοντας είναι η χωρική διάσταση, όπου αναφέρεται, στις αποστάσεις των κατοικιών από τους χώρους αυτούς, καθώς και τον αριθμό επιλογών που εμφανίζονται, σε μια δεδομένη απόσταση από τους κατοίκους. Με λίγα λόγια είναι η κατανομή των χώρων πρασίνου στο αστικό περιβάλλον, θα πρέπει να είναι εύκολα και άμεσα προσβάσιμοι. Βασικός στόχος του σχεδιασμού θα πρέπει να είναι η μετατροπή των χώρου σε έναν ελκυστικό, πολυ-λειτουργικό χώρο, που να εμπνέει, να δημιουργεί αισθήματα ευαρεσκείας, να ζωογονεί τον κάτοικο άλλα και να βοηθά το γενικότερο περιβάλλον του αστικού ιστού.

Σπουδαίο ρόλο σε αυτό παίζει ο κατάλληλος φυσικός σχεδιασμός, που αναφέρεται στο είδος της βλάστησης, στην ύπαρξη διαδρόμων, καθισμάτων, στον φωτισμό και σε τεχνικά χαρακτηριστικά. Παράλληλα, καλό θα ήταν να προβλεφθούν χώροι που να

διεγείρουν την φαντασία, την εξερεύνηση, την δημιουργία χώρων που ευνοούν τις δραστηριότητες αναψυχής και αθλητισμού, που μπορούν να προσελκύουν πληθυσμό και να δίδουν ζωντάνια. Ο σχεδιασμός είναι ωφέλιμο να στρέφεται προς τον άνθρωπο και την ικανοποίηση των αναγκών των πολιτών.

4.1 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΑΣΙΝΩΝ ΧΩΡΩΝ

Στην σύγχρονη εποχή όπου οι συνθήκες αστικής διαβίωσης αλλάζουν συνεχώς, θα πρέπει να υπάρχει σταθερή παρακολούθηση για την μέριμνα του περιβάλλοντος. Για το λόγο αυτό, μεγάλοι διεθνείς οργανισμοί δημιούργησαν σειρές δεικτών που στοχεύουν στην παρακολούθηση της κατάστασης τους περιβάλλοντος και τον έλεγχο συγκεκριμένων περιβαλλοντικών ορίων και προδιαγραφών (ΕΕΑ, 1999). Δύο από τους σημαντικότερους διεθνείς οργανισμούς που ασχολούνται με δείκτες πρασίνου είναι ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (European Environmental Agency) και τα Ηνωμένα έθνη (United Nations).

Ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος έχει στόχο την βιώσιμη ανάπτυξη, την βελτίωση του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης αλλά και την εφαρμογή περιβαλλοντικών μέτρων για την αντιμετώπιση παγκόσμιων περιβαλλοντικών ζητημάτων. Ο ΕΟΠ δίνει πληροφορίες, εκτιμήσεις σχετικά με την κατάσταση του περιβάλλοντος, τις τρέχουσες τάσεις και πιέσεις, τις οικονομικές και κοινωνικές εξελίξεις, την αποτελεσματικότητα των εφαρμοσμένων πολιτικών, καθώς επίσης προβλέπει τις μελλοντικές τάσεις, τα ενδεχόμενα μελλοντικά προβλήματα και προσδιορίζει πιθανές λύσεις και μέτρα αντιμετώπισης.

Εκτός από τον ΕΟΠ, σημαντικές μελέτες έχουν πραγματοποιηθεί στα πλαίσια προσδιορισμού κριτηρίων και δεικτών για το πράσινο μέσα στον αστικό ιστό, την αναγκαιότητα του, την χωροθέτηση του και αλλά σημαντικά στοιχεία. Στα πλαίσια της εργασίας μελετήθηκαν έρευνες και προγράμματα βάσει των οποίων συγκεντρώθηκαν τα κριτήρια και οι δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν για την έρευνα στο δεύτερο μέρος. Η έρευνα στηρίζεται κυρίως σε δείκτες που χρησιμοποιήθηκαν από το πρόγραμμα URGE (Urban green environment) που υλοποιήθηκε με την υποστήριξη και τη

χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στο Θεματικό άξονα 4 «Πόλη του αύριο και Πολιτιστική κληρονομιά».

Σκοπός του προγράμματος ήταν η δημιουργία ενός οδηγού σύμφωνα με τον οποίο οι πόλεις της Ευρώπης θα μπορούσαν να βελτιώσουν, τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά τους αστικούς χώρους πρασίνου ώστε να συμβάλουν στην αειφόρο ανάπτυξη των πόλεων. Μέσω του προγράμματος τονιζόταν η αλληλεπίδραση μεταξύ περιβάλλοντος, κοινωνίας και οικονομίας αλλά η σημαντικότητα του προγραμματισμού και του σχεδιασμού δράσεων. Οι πόλεις που συμμετείχαν ως εταίροι είναι η Λειψία (Γερμανία), το Μπέρμινχαμ (Ηνωμένο Βασίλειο), η Γένοβα (Ιταλία) και η Βουδαπέστη (Ουγγαρία). Συμμετείχαν και άλλες πόλεις της Ευρώπης όπως το Δουβλίνο, Ελσίνκι, Τίρανα, Κωνσταντινούπολη, Μάλαγα, Μονπελιέ, Ζυρίχη κ.α.. Αντίστοιχες μελέτες από άλλες ερευνητικές ομάδες, υλοποιήθηκαν και σε άλλες πόλεις, όπως το Χονγκ Κονγκ και το Σαο Πάολο όπου αποτέλεσαν επιπλέον πηγές για την αναφορά δεικτών.

Σύμφωνα με τις παραπάνω μελέτες, το αστικό πράσινο θα πρέπει να μελετάται βάσει τεσσάρων βασικών κριτηρίων/παραμέτρων. Οι παράμετροι προσδιορίζουν τα βασικά ζητήματα που πρέπει να λάβει υπόψη ο μελετητής για τον καταλληλότερο σχεδιασμό και την σωστή διαχείριση των χώρων αστικού πρασίνου, και είναι οι παρακάτω:

1. Ποσότητα αστικού πρασίνου
2. Ποιότητα αστικού πρασίνου
3. Χρήση αστικών χώρων πρασίνου
4. Σχεδιασμός, ανάπτυξη και διαχείριση χώρων αστικού πρασίνου

Η πρώτη κατηγορία κριτηρίων είναι για την αξιολόγηση των φυσικών χαρακτηριστικών των πράσινων χώρων μέσα στον αστικό ιστό, μας δίνουν στοιχεία για την ποσότητα, τα ποσοστά πράσινων χώρων και άλλα ποσοτικά στοιχεία. Η δεύτερη κατηγορία κριτηρίων μας δίνει στοιχεία για την ποιότητα των χώρων όπως τα είδη φυτών, η βιοποικιλότητα, η ασφάλεια μέσα στο χώρο ενώ στη τρίτη κατηγορία παρέχονται πληροφορίες για τις χρήσεις και τις δραστηριότητες που μπορούν να αναπτυχθούν εντός των χώρων αυτών. Και τέλος παρέχονται κριτήρια για τον προγραμματισμό, το σχεδιασμό και την διαχείριση τους (Urge team, 2004).

4.1.1 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΣΟΤΗΤΑ ΤΩΝ ΠΡΑΣΙΝΩΝ ΧΩΡΩΝ

Σχετικά με την ποσότητα αστικού πρασίνου, εφαρμόζονται δείκτες που εστιάζουν στα φυσικά χαρακτηριστικά του χώρου. Σκοπός είναι η εξαγωγή πληροφοριών σχετικά με την ποσότητα, το σχήμα, τον κατακερματισμό και την προσβασιμότητα των χώρων αστικού πρασίνου σε μια πόλη (Urge team, 2004).

1. Δείκτης Συνολικής Έκτασης αστικών χώρων πρασίνου (surface area of urban green space indicator)

Ο υπολογισμός της διαθεσιμότητας των χώρων πρασίνου είναι αυτός που θα καθορίσει σε μεγάλο βαθμό εάν χρειάζεται μία περιοχή επιπλέον πράσινους χώρους. Η συνολική έκταση πράσινου σε μία περιοχή μπορεί να δώσει στοιχεία για τα περιβαλλοντικά οφέλη, τις ποιότητες και τις δυνατότητες που παρέχονται στην περιοχή (Caruso, Le Texier, Schiel, 2018).

Ο δείκτης υπολογίζεται με την ποσοστιαία αναλογία της έκτασης χώρων πρασίνου προς την συνολική έκταση της πόλης, εκφρασμένη επί τοις εκατό. Ο αριθμός των χώρων πρασίνου ασκεί επιρροή τόσο στο κοντινό όσο και στο ευρύτερο περιβάλλον της πόλης, στις οικολογικές συνθήκες και γενικότερα στην ικανοποίηση των κατοίκων (Urge team, 2004).

2. Δείκτης Καταμερισμού (fragmentation indicator)

Μία πόλη με μεγάλους σε έκταση χώρους πρασίνους και σε σχετικά μικρή απομόνωση μεταξύ τους παρέχουν καλύτερες περιβαλλοντικές συνθήκες και εξυπηρετούν καλύτερα τις ανάγκες των κατοίκων (Caruso et al., 2018). Ο δείκτης δείχνει την κατανομή των πράσινων χώρων μέσα στον αστικό ιστό και μπορεί να υπολογιστεί με δύο μεθόδους.

Σύμφωνα με την πρώτη μέθοδο, υπολογίζουμε τον παραπάνω δείκτη για τους δέκα μεγαλύτερους χώρους πρασίνου της πόλης και στη συνέχεια βρίσκουμε τον μέσο όρο τους. Κατά την δεύτερη μέθοδο υπολογίζουμε την τιμή του δείκτη για το 50% τουλάχιστον των χώρων πρασίνου της πόλης και έπειτα υπολογίζουμε το εύρος τιμών τους. Τιμές μικρότερες του 0.7 αντιστοιχούν σε μεγάλη κατανομή, τιμές από 0.07 έως

0.10 αντιστοιχούν σε μέτρια κατανομή και ενώ τιμές μεγαλύτερες του 0.10 αντιστοιχούν σε μικρή κατανομή των χώρων πρασίνου.

3. Δείκτης Απομόνωσης από άλλους χώρους πρασίνου (isolation from other green space indicator)

Με αυτό το δείκτη υπολογίζουμε την απόσταση ενός χώρου πρασίνου από έναν άλλο. Όσο μεγαλύτερος είναι ο βαθμός απομόνωσης, τόσο μικραίνει η διασπορά μεταξύ των χώρων. Τιμές μικρότερες των 500 μ. αντιστοιχούν σε μικρή απομόνωση, τιμές από 500 έως 1000 μ. αντιστοιχούν σε μέτρια απομόνωση ενώ τιμές μεγαλύτερες των 1000 μ. αντιστοιχούν σε μεγάλη απομόνωση (Urge team, 2004).

Ο δείκτης υπολογίζεται με τη μέθοδο του πλησιέστερου γείτονα, όπου δίνεται μετρώντας την μικρότερη απόσταση μεταξύ δύο χώρων. Μπορεί να υπολογιστεί παίρνοντας τη τιμή του δείκτη για τους δέκα μεγαλύτερους χώρους πρασίνου της πόλης και έπειτα υπολογίζεται ο μέσος όρος τους. Μία δεύτερη μέθοδος υπολογισμού είναι να λάβουμε υπόψη τους χώρους με έκταση τουλάχιστον 4 ha και να ελέγξουμε την εγγύτητά τους σε άλλους χώρους πρασίνου. Η τιμή για όλη την πόλη προκύπτει ως μέσος όρος του 50% του συνολικού αριθμού αστικών χώρων πρασίνου.

4. Δείκτης Πράσινο ανά κάτοικο (supply of urban green space/urban green space per resident)

Συμφώνα με αυτόν το δείκτη υπολογίζεται η αναλογία μεταξύ της συνολικής επιφάνειας των χώρων πρασίνου και του πληθυσμού της περιοχής, δηλαδή πόσα τετραγωνικά μέτρα χώρου πρασίνου αντιστοιχούν σε κάθε κάτοικο.

4.2 Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΣΤΟΝ ΔΗΜΟΣΙΟ ΥΠΑΙΘΡΙΟ ΧΩΡΟ

Στην ανάλυση του Montgomery J. (1998) υποστηρίζεται πως ο επιτυχημένος χώρος αναφέρεται στην ποιότητα του χώρου, η οποία συντίθεται από συγκεκριμένα φυσικά χαρακτηριστικά, που συνδέονται μεταξύ τους αλλά και βρίσκονται σε άμεση αλληλεπίδραση με τις κοινωνικές, ψυχολογικές και πολιτιστικές διαστάσεις του ίδιου του αστικού χώρου και δημιουργούν συνολικά την αίσθηση του τόπου (sense of place). Η ζωτικότητα με την οποία χαρακτηρίζεται ο εκάστοτε χώρος είναι ουσιαστικό στοιχείο της ποιότητας και επιτυχίας του ίδιου, αλλά και του περιβάλλοντα δημόσιου χώρου. Ο Montgomery συνδέει την ζωτικότητα του χώρου με τον αριθμό των

επισκεπτών στο χώρο στις διάφορες ώρες της ημέρας ή της νύχτας και μετέχουν ενεργητικά ή παθητικά στις εκδηλώσεις και υπηρεσίες που τους προσφέρει (Montgomery, 1998). Η ποιότητα ενός χώρου είναι συνδυασμός τριών ουσιαστικών συνιστωσών: το φυσικό χώρο, τη δραστηριότητα και την «εμπειρία των αισθήσεων» (Montgomery, 1998). Συμφώνα με την συγγραφέα, πέρα από αυτά τα πολύ ουσιαστικά στοιχεία, η ποιότητα συνδέεται με την προσβασιμότητα και τη δικτύωση, που αφορούν στην άνετη και ασφαλή προσέγγιση του χώρου, και την *κοινωνικότητα* του χώρου που συνδέεται με τη δημιουργία οικειότητας και δεσμών μεταξύ των επισκεπτών και την παρουσία ομάδων, που συζητούν μεταξύ τους αντί μεμονωμένων ατόμων. Ο χαρακτηρισμός ενός χώρου ως επιτυχημένου δεν προσδιορίζεται μόνο στα φυσικά χαρακτηριστικά, την αισθητική του τοπίου και τον άρτιο αρχιτεκτονικό σχεδιασμό, αλλά αξιολογείται επίσης με βάση το σύνολο των δραστηριοτήτων, που διαδραματίζονται καθημερινά με τη συμμετοχή των πολιτών.

4.2.1 Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ

Ο φυσικός χώρος συντίθεται από ένα σύνολο χαρακτηριστικών, που αφορούν στη θέση, στη διαμόρφωση και αισθητική του χώρου και τη βιοποικιλότητα (Dunnett et al, 2002). Τα χαρακτηριστικά της θέσης αφορούν στην τοποθεσία του χώρου στην πόλη, στα τοπογραφικά χαρακτηριστικά, όπως έκταση, ανάγλυφο, υψόμετρο, ύπαρξη σημείων θέας, κλιματολογικά χαρακτηριστικά, θερμοκρασία, κατεύθυνση και ένταση ανέμων (Urge team, 2018). Αφορά επίσης στα χαρακτηριστικά του άμεσου περιβάλλοντος στα όρια του χώρου, όπως το είδος και τις όψεις των κτιρίων και την κυκλοφοριακή κατάσταση των δρόμων που τον περιβάλλουν (Montgomery, 1998).

Η διαμόρφωση του χώρου αφορά στο σχεδιασμό διαδρόμων περιπάτου, χώρων φύτευσης, δημιουργία ζωτικών σημείων, όπως ανοίγματα για χώρους συγκέντρωσης και εκδηλώσεων, επιλογή θέσεων για δημιουργία υποδομών, μνημειακές αρχιτεκτονικές συνθέσεις, επιλογή υλικών, επιλογή θέσεων και δημιουργία καθιστικών, φωτιστικών και λοιπού εξοπλισμού του χώρου. Γενικότερα αφορά τη λειτουργικότητα και την αισθητική του χώρου. Η βιοποικιλότητα σχετίζεται με την ποσότητα και το είδος των στοιχείων φύσης, τις φυτικές συνθέσεις, την φιλοξενούμενη πανίδα, την ύπαρξη υδάτινων στοιχείων και υγροτόπων (Dunnett et al, 2002).

4.2.2. ΟΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ

Οι δραστηριότητες συνδέονται με το φυσικό χώρο και τις υποδομές για τα στοιχεία που παρέχει, όπως παιδική χαρά, γήπεδα αθλοπαιδιών, καταστήματα αναψυχής, πολιτιστικές υποδομές, κέντρα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Οι λόγοι για τους οποίους οι χρήστες επισκέπτονται τους υπαίθριους χώρους είναι πολλοί, όμως μπορούν να καταταχθούν σε κάποιες βασικές κατηγορίες. Πρωτεύον λόγος είναι η απόλαυση που δημιουργεί το περιβάλλον, η χαλάρωση και η αίσθηση απομάκρυνσης από τα προβλήματα. Άλλος λόγος είναι η συνοδεία παιδιών και άλλων ατόμων. Το περπάτημα και άλλες αθλητικές δραστηριότητες είναι επίσης βασικοί λόγοι επίσκεψης. Επίσης οι κοινωνικές συναντήσεις και οι κοινωνικές εκδηλώσεις που διαδραματίζονται παίζουν βασικό ρόλο στην επίσκεψη των δημόσιων υπαίθριων χώρων. Ακόμη, η παθητική αναψυχή, που αφορά την επίσκεψη για παρακολούθηση άλλων σε αθλητικές δραστηριότητες, για διάβασμα, ηλιοθεραπεία. Επίσης για επίσκεψη καταστημάτων αναψυχής για καφέ ή φαγητό που μπορεί να βρίσκονται μέσα σε αυτούς (Dunnett et al, 2002).

4.2.3 Η ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΩΝ ΑΙΣΘΗΣΕΩΝ

Η εμπειρία των αισθήσεων αναφέρεται στο συναισθηματικό και νοητικό αποτύπωμα που αφήνει ένας χώρος. Αναφέρεται στην εικόνα που έχει αποτυπωθεί στις μνήμες των ανθρώπων. Εμπεριέχει την εικόνα ως σημείο συνάντησης και δραστηριοτήτων και περικλείει και την ιστορικότητα του τόπου (Montgomery, 1998). Βασικοί παράγοντες εδώ είναι η πέντε ανθρώπινες αισθήσεις. Βασική προϋπόθεση για τον σχεδιασμό όλων των μορφών στο χώρο είναι η γνώση των πέντε αισθήσεων. Η όραση και η ακοή συνδέεται άμεσα με τις υπαίθριες δραστηριότητες, όπως άλλωστε η όσφρηση. Ο τρόπος που κοιτάει ο άνθρωπος, το τι κοιτάει, τι ακούει, η φασαρία ή η ησυχία μέσα σε έναν χώρο επηρεάζουν τον τρόπο αντίληψης και την εικόνα που δημιουργεί ο άνθρωπος για τον χώρο. Οι μυρωδιές που αναδύονται μέσα σε έναν χώρο δημιουργούν αισθήματα ευαρέσκειας ή δυσαρέσκειας. Έτσι συνδέονται άμεσα με τον σχεδιασμό της μορφής των χώρων (Gehl, 2013).

Εικόνα 36: Αγριολούλουδα φυτεμένα σε αστικό πάρκο, London Fields

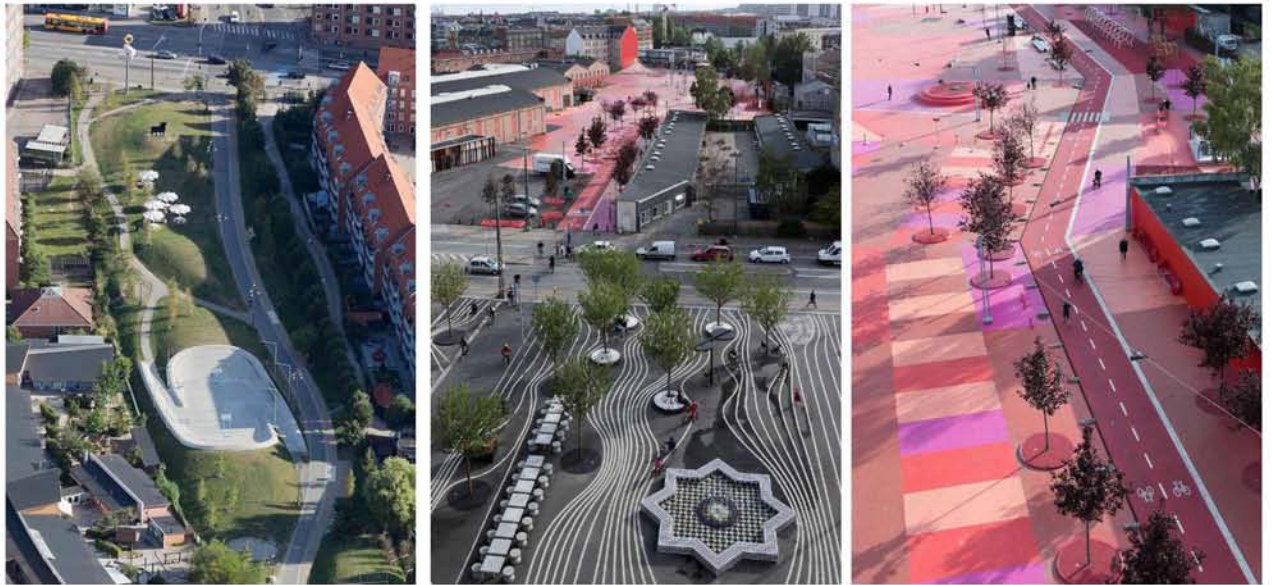

Πηγή: <https://www.naturepl.com/stock-photo-wildflower-meadow-full-of-native-and-non-native-annual-and-perennial-image01565303.html>

Η εμπειρία των αισθήσεων ουσιαστικά περικλείει όλα εκείνα τα στοιχεία που κάνουν ελκυστικό έναν χώρο, προκαλώντας τον άνθρωπο να θέλει ή να μη θέλει να επισκεφτεί έναν χώρο. Οι φυσικές αισθήσεις του ανθρώπου μεταφράζουν και ερμηνεύουν όλα όσα γίνονται γύρω του, δημιουργούν σκέψεις, εικόνες, μνήμες, συναισθήματα. Η «έννοια τη αίσθησης του τόπου» φανερώνει πως μία δυνατή εικόνα συμβάλλει στο τρόπο που αισθάνονται οι άνθρωποι μέσα στον χώρο, φανερώνοντας την επιθυμία των ανθρώπων να βρεθούν στο τόπο αυτό.

Εξαιρετικά παραδείγματα αποτελούν το πάρκο London fields, στην περιοχή Χάκνεϊ του Λονδίνου, όπου διαθέτει εγκαταστάσεις ιδανικές για αθλητικές, ψυχαγωγικές κ.α. δραστηριότητες, διαθέτει σημεία παιχνιδιού, χαλάρωσης, εστίασης και ταυτόχρονα η ύπαρξη αγριολούλουδων ενισχύει την εμπειρία των αισθήσεων. Στο σύνολο του ο σχεδιασμός του πάρκου, η επιλογή φυτών, οι διάδρομοι περιπάτου, οι ειδικά διαμορφωμένοι χώροι ενισχύουν την εικόνα και την αίσθηση του τόπου, συνεπώς αποτελεί έναν ελκυστικό χώρο (<https://www.hackney.gov.uk/london-fields>).

Εικόνα 37: Superkilen Park, Κοπεγχάγη

Πηγή: <https://eumiesaward.com/work/2780>

Ακόμη ένα παράδειγμα που ενισχύει την εικόνα ενός χώρου, είναι το πάρκο Superkilen, στην Κοπεγχάγη. Στο σύνολο του το πάρκο, χωρίζεται σε τρία πολύ διαφορετικά και ευδιάκριτα μεταξύ τους, αξιοποιώντας στοιχεία από διαφορετικές χώρες (Ιρακ, Αρμενία, ΗΠΑ, Ιαπωνία, Βραζιλία κ.α), συνθέτοντας με αυτό τον τρόπο πολιτισμικό μοτίβο της περιοχής (<https://arcSPACE.com/feature/superkilen/>).

4.2.4 ΠΡΟΣΒΑΣΙΜΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ

Η πρόσβαση σε έναν χώρο και η μετακίνηση μέσα και προς αυτό είναι σημαντικός παράγοντας για την επίσκεψη σε αυτόν. Το περπάτημα είναι μία κύρια μορφή μετακίνησης, περπατάει κανείς για να πάει εκεί που θέλει, να κάνει μία εργασία, να δει το περιβάλλον ή απλώς να κάνει μία βόλτα. Είναι μία διαδικασία που δίνει τη δυνατότητα στον άνθρωπο να είναι παρών στο χώρο. Έτσι η πρόσβαση θα πρέπει να διασφαλίζει την αυτόνομη, ασφαλή και άνετη προσέγγιση και χρήση του από όλους τους χρήστες (Gehl, 2013).

Οι χώροι πρασίνου εξετάζονται, όχι σαν αυτοτελή τμήματα του αστικού περιβάλλοντος, αλλά σε σχέση με τις χρήσεις γης που τους περιβάλλουν και τις διαδρομές πρόσβασης προς το χώρο. Η προσβασιμότητα καθορίζει την αρχική απόφαση και επιλογή του χρήστη, περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία και τις παραμέτρους που αποτελούν στην ουσία προαπαιτούμενες συνθήκες για την επίσκεψη στο χώρο. Τα

στοιχεία αυτά αφορούν στην άρση του αποκλεισμού και των εμποδίων που περιορίζουν την πρόσβαση και χρήση αυτών των χώρων από όλα τα άτομα. Τα εμπόδια αυτά κατατάσσονται σε δύο γενικές κατηγορίες (Harrison et al., 1995).

1. *Φυσικά εμπόδια*, που αφορούν στη φυσική πρόσβαση από τους τόπους κατοικίας και περιλαμβάνουν το ευρύτερο διαμορφωμένο αστικό περιβάλλον.
2. *Κοινωνικά εμπόδια*, που επηρεάζουν την επίσκεψη και χρήση των χώρων, όπως η ασφάλεια από ατυχήματα και η επιθετική συμπεριφορά.

Η ροή των πεζών θα πρέπει να γίνεται ανεμπόδιστα, ευχάριστα και να εύκολα, θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι ειδικές απαιτήσεις που έχει η «τροχοφόρα» κίνηση, το καροτσάκι του μωρού ή το αναπηρικό αμαξίδιο. Τα υλικά επίστρωσης και οι συνθήκες των επιφανειών επηρεάζουν σαφώς την κίνηση και θα πρέπει να ληφθούν υπόψη από τον σχεδιαστή (Gehl, 2013).

4.2.5 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΤΗΤΑ, ΟΙΚΕΙΟΤΗΤΑ ΣΤΟ ΧΩΡΟ

Τέλος, ιδιαίτερα σημαντική είναι η οικειότητα που δημιουργεί ένας χώρος όταν εδραιώνεται στις συνήθειες των ανθρώπων σαν σημείο συνάντησης και επικοινωνίας, σαν «στέκι», χώρος ανταλλαγής πολιτισμού διαφορετικών ομάδων, χώρος οικειοποιημένος και φιλόξενος. Η κοινωνικότητα του χώρου αποτυπώνεται στους «δεσμούς» των ατόμων, που επισκέπτονται το χώρο, στις ματιές, τα χαμόγελα και τους χαιρετισμούς μεταξύ τους, τη δημιουργία παρέας με συζητήσεις μεταξύ ατόμων όλων των ηλικιών και κοινωνικών ομάδων, άγνωστων μεταξύ τους μέχρι πρότινος.

4.3 Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

Προκειμένου να επιτευχθεί ένας κατάλληλος χώρος, θα πρέπει κατά τον σχεδιασμό να ληφθούν σοβαρά υπόψη οι ανάγκες του χρήστη, καθώς οι δημόσιοι χώροι πάνω από όλα σχεδιάζονται για την εξυπηρέτηση του κοινού. Ο ανθρώπινος παράγοντας μας υποδεικνύει και τον κοινωνικό ρόλο των χώρων αυτών και τη σπουδαιότητα της ανθρώπινης προσέγγισης κατά τον σχεδιασμό.

Εικόνα 38: Εμπορευματοποιημένος χώρος, Nokia Plaza, Los Angeles

Πηγή: <http://ndagallery.cooperhewitt.org/gallery/5483129/Nokia-Plaza-Los-Angeles-CA>

Στο βιβλίο «Public Space», τονίζεται πως η ανθρώπινη διάσταση σε αρκετές περιπτώσεις δεν λαμβάνεται υπόψη, τουλάχιστον στο βαθμό που θα έπρεπε. Σε πολλές περιπτώσεις η επιλογή και ο σχεδιασμός των χώρων καθορίζονται από τους στόχους των σχεδιαστών, των διαχειριστών και επικεντρώνονται στο ερώτημα «τι θα πρέπει να γίνει με αυτούς». Δεν γίνονται αντιληπτές οι ανάγκες των ανθρώπων της περιοχής και δεν υπολογίζεται ο ρόλος τους μέσα στον χώρο (Carri et al., 1992). Πλατεία, πάρκα και άλλοι υπαίθριοι δημόσιοι χώροι μερικές φορές καταλήγουν να εξυπηρετούν εμπορικούς και διαφημιστικούς σκοπούς ή να λειτουργούν ως εταιρικά εμβλήματα, πχ. Nokia Plaza LA.

Οι δημόσιοι χώροι θα πρέπει να σχεδιάζονται για τους ανθρώπους και αυτό θα πρέπει να αποτελεί τη βασικότερη παράμετρο για τον σχεδιασμό τους (Lefebvre, 1991). Οι κύριες ανθρώπινες ανάγκες που θα πρέπει να καλύπτει ένας δημόσιος αστικός χώρος, σύμφωνα με τους μελετητές (Carmona et al., 2003), είναι οι εξής:

1. Άνεση.
2. Χαλάρωση.
3. Έμμεση ενσωμάτωση στο κοινωνικό περιβάλλον (passive environment).
4. Άμεση ενσωμάτωση στο κοινωνικό περιβάλλον (active environment).
5. Εξερεύνηση.

Πολλές φορές η επίσκεψη σε ένα δημόσιο υπαίθριο χώρο μπορεί να ικανοποιεί περισσότερες από μία εκ των παραπάνω αναγκών, μάλιστα κάτι τέτοιο είναι επιθυμητό. Η αναλυτικότερη μελέτη αυτών των αναγκών βοηθά στην κατανόηση της χρήση αυτών των παραμέτρων κατά το σχεδιασμό ενός επιτυχούς χώρου.

Ο άνθρωπος μέσα σε έναν δημόσιο υπαίθριο χώρο έχει κάποιες δράσεις - δραστηριότητες, περπατάει, κάθεται, ξεκουράζεται, συναναστρέφεται ή ακόμα και παίζει. Από τις πιο απλές έως και τις πιο σύνθετες ανάγκες είναι σημαντικό να συνοδεύονται από έναν βαθμό άνεσης, ειδάλλως δεν θα υπάρχει κανένας λόγος να επισκεφτεί ή να παραμείνει στον χώρο αυτό. Το πιο απλό παράδειγμα είναι η προσέγγιση στον εν λόγω χώρο, το περπάτημα μέσα σε αυτόν και φυσικά η δυνατότητα στάσης είναι από τις βασικές ανάγκες που θα πρέπει να ικανοποιούνται. Αν αυτά δεν παρέχονται με ανάγκες με έναν ικανοποιητικό βαθμό άνεσης τότε είναι αμφίβολο τελικά κατά πόσο ο χώρος αυτός θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί (Carmona et al., 2003).

Επιπλέον, σχετικά με την άνεση, θα πρέπει να υπολογιστεί η παρουσία του ήλιου και η δυνατότητα προφύλαξης από αυτόν. Το φως είναι ένα στοιχείο που ο άνθρωπος το αναζητά, ιδιαιτέρως στους υπαίθριους χώρους, όμως θα πρέπει αν υπάρχει πρόβλεψη για προστασία από την ηλιακή ακτινοβολία. Η προστασία από τον ήλιο αλλά και από τα άλλα φυσικά στοιχεία, πχ. βροχή, άνεμος, χιόνι, κλπ., είναι απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου ένας δημόσιος χώρος να είναι άνετος. Ωστόσο, σε πολλές περιπτώσεις η παράμετρος αυτή δείχνει να παραμελείται, ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός του χώρου μερικές φορές φαίνεται να μην προβλέπει προστατευμένα σημεία για τον επισκέπτη (Carmona et al., 2003).

Σημαντικό είναι επίσης το στοιχείο χαλάρωσης, θα πρέπει να υπάρχει κατάλληλη πρόβλεψη για χώρο ανάπαυσης και ξεκούρασης. Η ύπαρξη άνετων καθισμάτων, σε ευνοϊκά σημεία ενισχύουν την επισκεψιμότητα στο χώρο, καθώς είναι σημαντικό ο χρήστης να μπορεί να καθίσει και να απολαύσει άνετα το περιβάλλον. Ο δημόσιος χώρος θα πρέπει να ικανοποιεί την ανάγκη για χαλάρωση και ξεκούραση, αλλά ταυτόχρονα να παρέχει τη δυνατότητα για δημιουργικές δραστηριότητες, έτσι ώστε να διατηρεί τη ζωντάνια του. Η χαλάρωση διακρίνεται από την άνεση και το αίσθημα απελευθέρωσης που δύναται να βιώσει κανείς και μπορεί να γίνει αντιληπτή ψυχολογικά και σωματικά.

Εικόνα 39: Περιπτώσεις σχεδιασμού με και χωρίς ιδιαίτερη πρόβλεψη για σκίαση, (αριστερά) Kiener Plaza St Louis, δεξιά κομψό στέγαστρο Wilsonville, Oregon

Πηγή: <https://www.bizjournals.com/stlouis/> (αριστερά)

<http://www.opsisarch.com/wp-content/uploads/-WilsonvilleParkShelters-07.jpg> (δεξιά)

Ένας δημόσιος χώρος είναι ευχάριστο να δημιουργεί συναισθήματα χαλάρωσης από τους έντονους ρυθμούς της πόλης, παράλληλα όμως καλό θα ήταν να προβλέπεται από το σχεδιασμό η δυνατότητα για άσκηση και εκτόνωση δραστηριοτήτων (Carmona et al., 2003). Ένας τρόπος για να επιτευχθεί αυτό είναι η ήρεμη και γαλήνια ατμόσφαιρα είναι μέσω της απομόνωσης ή τον πλήρη διαχωρισμό από τις οχλούσες πηγές της πόλης. Αυτό απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή ώστε η απομόνωση από την κυκλοφορία να μην επηρεάσει την ασφάλεια του χώρου στις ώρες μη αιχμής (Carr et al., 1992). Τα φυσικά στοιχεία και κυρίως το πράσινο, η βλάστηση, οι φυλλωσιές των δέντρων αλλά και το νερό βοηθούν στην χαλάρωση και ηρεμία του ανθρώπου. Ειδικά το υδάτινο στοιχείο, τόσο ως εικόνα αλλά και ως ήχος ενισχύει το συναίσθημα χαλάρωσης (Chatzicocoli and Syrakou, 2005). Σε έρευνα με τίτλο «Δημόσιοι αστικοί χώροι και ψυχική υγεία», απαντήθηκαν σχετικά ερωτηματολόγια από χρήστες δημόσιων αστικών χώρων, όπου φάνηκε ότι η έντονη παρουσία φυσικών στοιχείων προκαλεί θετικά συναισθήματα, όπως το συναίσθημα της χαλάρωσης (Σπυριδωνίδου, κ.α. 2009)

Εικόνα 40: Διαμόρφωση υπαίθριου χώρου για στάση και χαλάρωση, HafenCity, Αμβούργο.

Πηγή: http://www.mimoa.eu/images/22787_1.jpg

Βασικό επίσης είναι ένας δημόσιος χώρος να καλύπτει την ανάγκη έμμεσης ενσωμάτωσης με το κοινωνικό περιβάλλον ή αλλιώς παθητική κοινωνικοποίηση. Αυτή η έννοια αναφέρεται στην ανάγκη του ανθρώπου να νιώθει μέρος του περιβάλλοντός του, χωρίς ωστόσο να έχει ενεργή συμμετοχή με κάποιο τρόπο. Οι άνθρωποι πολλές φορές έχουν ανάγκη να απολαμβάνουν οπτικά τα όσα διαδραματίζονται γύρω τους χωρίς όμως να μετέχουν σε αυτά. Η οπτική επαφή όταν δεν συνοδεύεται από ομιλία ή κάποια μορφή δραστηριότητας, αποτελεί μία μορφή παθητικής διαδικασίας, έτσι η ένταξη στο περιβάλλον είναι έμμεση (Burk, 2003).

Η μορφή παθητικής κοινωνικοποίησης προέρχεται από παλαιότερες εποχές, οπού τα άτομα, κυρίως γυναίκες και παιδιά παρακολουθούσαν τα όσα διαδραματιζόταν στο δρόμο από τα παράθυρα των σπιτιών και τις αυλές τους. Η εικόνα γυναικών να κάθονται και να παρατηρούν το δρόμο είναι ιδιαίτερα γνώριμη στις μικρές κυρίως κοινωνίες. Η ανάγκη αυτή εμφανίζεται αρκετά στην ευρωπαϊκή κουλτούρα, κάτι το οποίο αντικατοπτρίζεται στο πλήθος των χώρων εστίασης και αναψυχής, πχ. café, που βρίσκονται σε δρόμους με κίνηση ή πλατείες. Είναι συνηθισμένο όταν κάποιος μετακινείται στην πόλη ταυτόχρονα να παρατηρεί τους ανθρώπους γύρω του, σε πολλούς δημόσιους χώρους ο χρήστης απλά κοιτά το άμεσο περιβάλλον. Σε πολλές

περιπτώσεις έχουμε συγκέντρωση κοινού με αφορμή μία αθλητική δραστηριότητα ή μία μορφή παράστασης από καλλιτέχνες του δρόμου (Largo, 2003).

Εικόνα 41: Το νερό ως στοιχείο αρχιτεκτονικού σχεδιασμού, με στόχο την κοινωνική επαφή, την αναψυχή και διασκέδαση των χρηστών, Cumberland Park, Nashville, USA.

Πηγή: http://images.adsttc.com/media/images/5017/f45d/28ba/0d49/f500/11ce/large_jpg

Πέρα όμως από την παθητική κοινωνικοποίηση, ο άνθρωπος μέσα σε ένα κοινόχρηστο χώρο έχει και την ανάγκη για άμεση ενσωμάτωση με το κοινωνικό περιβάλλον. Η ανάγκη αυτή αναφέρεται στην επιθυμία για άμεση αλληλεπίδραση με το περιβάλλον και όσων συμβαίνουν μέσα σε αυτό. Ο άνθρωπος καθότι κοινωνικό ον, απολαμβάνει ιδιαίτερα την επαφή με άλλα άτομα, σε ένα πάρκο ή πλατεία παρέχεται η δυνατότητα αυτή είτε γνωρίζουν τους άλλους χρήστες είτε όχι. Στους δημόσιους χώρους δίνεται πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη κοινωνικών επαφών, την γνωριμία μεταξύ ατόμων και γενικότερα την άμεση επαφή. Πολλοί δημόσιοι χώροι αποτελούν κατεξοχήν σημεία συνάντησης των ανθρώπων (Gehl & Gemzoe, 2000).

Σαφώς η μορφή της ενεργητικής κοινωνικοποίησης διαφέρει από χώρο σε χώρο, πχ σε έναν συνοικιακό πάρκο τα άτομα που συμμετέχουν μπορεί να γνωρίζονται μεταξύ τους αλλά μπορεί και όχι, η συχνή επαφή μπορεί να τους φέρει πιο κοντά καθώς ζουν στην ίδια γειτονία και μοιράζονται το ίδιο πάρκο. Από την άλλη σε μία δημόσια αγορά μπορεί τα άτομα να επικοινωνήσουν αλλά να μην βρεθούν ξανά. Σε γενικές γραμμές οι χώροι αυτοί προσφέρουν τη δυνατότητα κοινωνικοποίησης και επαφής, η οποία

έρχεται με φυσικό τρόπο όταν τα άτομα συναντιούνται στον χώρο συχνά. Μία άλλη τέτοια κατηγορία αφορά δημόσιους χώρους οι οποίοι συγκεντρώνουν άτομα με κοινά ενδιαφέροντα, όπως ένα skate park. Οι κοινές προτιμήσεις, αποτελούν αφορμή γνωριμιών και συζητήσεων (Burk, 2003). Σε αυτή την περίπτωση μπορεί συγκεκριμένοι δημόσιοι χώροι να συνδεθούν με τον χαρακτήρα του ενδιαφέροντος που τους καθιέρωσε ως χώρους συνάντησης.

Τόσο το είδος όσο και η μορφή των δημόσιων χώρων που επισκέπτεται κάποιος, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ηλικιακή και κοινωνική κατάσταση του ατόμου πχ. άνθρωποι νεαρών ηλικιών αναζητούν άλλα χαρακτηριστικά σε κάποιο δημόσιο χώρο από κάποιους οι οποίοι είναι γονείς ή ηλικιωμένοι. Επίσης, η κάθε κοινωνική και ηλικιακή ομάδα λειτουργεί με διαφορετικό τρόπο στους δημόσιους χώρους στους οποίους επιλέγει να βρεθεί (Σπυριδωνίδου, κ.α. 2009).

Τέλος, η ανάγκη για εξερεύνηση είναι στοιχείο της ανθρώπινης φύσης, στα πλαίσια ενός δημόσιου χώρου μπορεί να γεννηθεί η επιθυμία για εξερεύνηση που προκαλεί το άγνωστο και νέο. Η εξερεύνηση έγκειται στην παρατήρηση του διαφορετικού, υπό την έννοια ότι κάτι το διαφορετικό γεννά την περιέργεια του ανθρώπου να δει, να νιώσει, να επεξεργαστεί το διαφορετικό. Αυτό μπορεί να είναι από μία δραστηριότητα στο χώρο, από ένα ιδιαίτερο γλυπτό ή μνημείο, από μία διαφορετική μορφή εντός του χώρου. Όλα αυτά αποτελούν μία πρόκληση και αναμφίβολα μία ενδιαφέρουσα εμπειρία για τον χρήστη. Η πρόσκληση της διαμόρφωσης του χώρου για εξερεύνηση αποτελεί ενδιαφέρον στοιχείο του σχεδιασμού και μπορεί να συμβάλλει στην επισκεψιμότητα. Η εναλλαγή εικόνων και η εμβάθυνση στο χώρο συνεισφέρουν στην εξερεύνησή του (Larco, 2003).

4.4 Ο ΦΥΣΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ

Στη σημερινή εποχή, οι πόλεις έρχονται αντιμέτωπες με σοβαρά περιβαλλοντικά και πολεοδομικά ζητήματα, που σε συνδυασμό με το πρόβλημα της κλιματικής αλλαγής, εντείνουν την υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος και κατ' επέκταση την ποιότητα ζωής των κατοίκων. Για να επιτευχθεί περιβαλλοντική αναβάθμιση στον αστικό χώρο, θα πρέπει να υιοθετηθούν πολιτικές φιλικές προς το περιβάλλον, που θα ενισχύουν την «πράσινη» ανάπτυξη (Ανδρεαδάκη, 2006). Μία προσέγγιση που θα βοηθήσει σε αυτή την κατεύθυνση είναι η επιλογή και η αξιοποίηση φυσικών μηχανισμών θέρμανσης,

ψύξης και φωτισμού, έτσι ώστε να βελτιώνονται οι τοπικές κλιματικές συνθήκες (Ανδρεαδάκη, 2006).

Από τους βασικότερους περιβαλλοντικούς παράγοντες που διαμορφώνουν το αστικό μικροκλίμα είναι η ηλιακή ακτινοβολία και ο αερισμός. Η ηλιακή ακτινοβολία και η ροή του ανέμου παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των κλιματολογικών συνθηκών μέσα στο δομημένο περιβάλλον, η επίδραση των οποίων δεν είναι σταθερή κατά την διάρκεια του έτους. Στους υπαίθριους χώρους θα πρέπει να υπάρχει μέριμνα για την προστασία από ψυχρούς ανέμους το χειμώνα ενώ ταυτόχρονα θα επιτρέπει τον απαραίτητο αερισμό, όπως επίσης θα πρέπει να παρέχει την δυνατότητα ηλιασμού, καθώς τους κρύους μήνες η έκθεση στον ήλιο είναι επιθυμητή. Αντίστοιχα, στη θερινή περίοδο, ο σχεδιασμός στοχεύει στην ελαχιστοποίηση της θερμοκρασίας από τη ηλιακή ακτινοβολία (ηλιοπροστασία), στη βελτιστη αξιοποίηση των μεθόδων φυσικού δροσισμού και αερισμού (Χρονόπουλος, 2011).

Προκύπτουν έτσι οι παρακάτω περιβαλλοντικές παράμετροι που χρήζουν ιδιαίτερης προσοχής κατά τον βιοκλιματικό σχεδιασμό υπαίθριων χώρων:

1. ηλιασμός,
2. ανεμοπροστασία,
3. ηλιοπροστασία,
4. φυσικός δροσισμός
5. αερισμός.

Βέβαια οι παράμετροι αυτοί επηρεάζονται από τις γενικότερες κλιματολογικές συνθήκες, την τοπογραφία και την μορφολογία του τόπου, ακόμα και από την γεωμετρία του αστικού χώρου. Η γεωμετρία, τα ύψη των κτιρίων, η δομές και οι μορφές στο περιβάλλοντα χώρο καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό τη σκίαση, τη ροή του ανέμου αλλά και τον ηλιασμό (Καρανίκα, Κοσμόπουλος, 2008). Συγκεκριμένα, η ηλιακή πρόσβαση στους υπαίθριους χώρους διαφοροποιείται ανάλογα με τον προσανατολισμό του δρόμου, το ύψος των κτιρίων σε σχέση με τα απέναντι κτίρια, δηλαδή την απόσταση μεταξύ τους, αλλά και από το πλάτος του δρόμου (Oke, 1987). Επίσης η κλίση μίας επιφάνειας σε σχέση με το οριζόντιο επίπεδο επηρεάζει την πρόσπτωση της ηλιακής ακτινοβολίας, ενώ θα πρέπει να συνυπολογιστεί η ημερήσια τροχιά του ήλιου

κατά τη διάρκεια του έτους (Ανδρεαδάκη, 2006). Όσο αφορά την ηλιοπροστασία, η σκίαση ενός χώρου είναι καθοριστικός παράγοντας για τον έλεγχο της θερμοκρασίας και σημαντική παράμετρος οπτικής άνεσης. Μπορεί να επιτευχθεί με κατάλληλες φυτεύσεις ή μέσω της χρήσης εξοπλισμού σκίασης, στέγαστρα, πέργκολές και άλλες κατασκευές (Ανδρεαδάκη, 2006)

Εξίσου σημαντική είναι και η προστασία από τον άνεμο, ο ψυχρός άνεμος το χειμώνα δεν είναι ευχάριστος έτσι η ανακοπή ή η εκτροπή της διεύθυνσης του ανέμου θα πρέπει να υπολογίζεται κατά τον σχεδιασμό. Και αυτός ο φυσικός παράγοντας εξαρτάται από την γεωμετρία του χώρου, το ύψος και την απόσταση των κτιρίων. Αντίστοιχα, με κατάλληλη βλάστηση και την χρήση εξοπλισμού μπορεί να επιτευχθεί μία όσο τον δυνατόν καλύτερη αυτοπροστασία (Καρανίκα, Κοσμόπουλος, 2008). Το καλοκαίρι, η αξιοποίηση του ανέμου και η δημιουργία κίνησης του αέρα οδηγούν στον δροσισμό άρα και σε καλύτερες συνθήκες αερισμού, οπότε είναι ιδιαίτερα σημαντικό κατά το σχεδιασμό να υπολογίζονται οι διαφορετικές ανάγκες που προκύπτουν ανά εποχή. Αναφορικά με το δροσισμό, οι επιφάνειες νερού σε συνδυασμό με την εξατμισοδιαπνοή των φυτών ενισχύσουν τον δροσισμό της περιοχής (Καρανίκα, Κοσμόπουλος, 2008). Όλοι αυτοί οι παράγοντες, σε συνδυασμό με τα υλικά επίστρωσης, την επιλογή των φυτών παίζουν καθοριστικό ρόλο για τον επιτυχή σχεδιασμό ενός δημόσιου υπαίθριου χώρου.

Ανδρουλάκη Μαρία

ΜΕΡΟΣ Β

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ: ΚΥΨΕΛΗ ΠΑΡΚΟ ΚΥΠΡΟΥ

5. Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΚΥΨΕΛΗΣ

Περπατώντας στους δρόμους της Κυψέλης παρατηρεί κανείς την έλλειψη πρασίνου και την μικρή έκταση πάρκων και πλατειών. Η επιλογή της περιοχής έγινε ορμώμενη από ετούτη την σκέψη, την βαθιά ανάγκη για πράσινο μέσα στην αστική γειτονιά. Η έρευνα επικεντρώνεται στην μελέτη της περιοχής ακολουθώντας την ανάλυση που προηγήθηκε στα παραπάνω κεφάλαια και εφαρμόζοντας τεχνικές εστιάζοντας στο ζήτημα του σχεδιασμού δημοσίων χώρων και χώρων πρασίνου μέσα στον πολεοδομικό ιστό της Κυψέλης.

5.1 ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΕΡΙΟΧΗΣ

5.1.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΝΤΑΞΗ, ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΟΡΙΑ

Η Κυψέλη είναι μία περιοχή στην πόλη της Αθήνας, αποτελεί μία από τις ιστορικές γειτονιές του κέντρου της πόλης. Συγκεκριμένα βρίσκεται κεντρικά και προς τα βόρεια του λεκανοπεδίου Αττικής, βρίσκεται 1,5-3,0 χιλιόμετρα βόρεια από την πλατεία Ομονοίας, στο κέντρο της Αθήνας. Η έκταση της είναι περίπου 5 τ.χλμ με συντεταγμένες: ΓΠ 37,993613 – 38,014058 βόρεια και ΓΜ 23,728386 – 23,754333 ανατολικά. ανήκει διοικητικά στην έκτη δημοτική κοινότητα του Δήμου Αθηναίων στο βόρειο - βορειοδυτικό όριο αυτής.

Εικόνα 42: Χάρτης Οριοθέτησης δήμου Αθηναίων

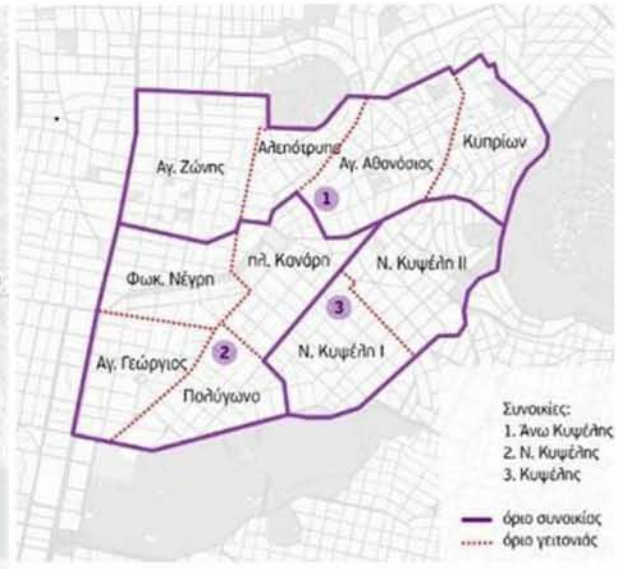
Πηγή: <https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%AE%CE%BC%>

Στα δυτικά οριοθετείται από την οδό Πατησίων, νότια από την οδό Ευελπίδων, ανατολικά από τις οδούς Κων. Τσαλδάρη, Οστρόβου, Γιαλούρου, Δράκου και τον δυτικό τμήμα της περιφερειακής οδου των Τουρκοβουνίων και βόρεια από την οριογραμμή με τον Δήμο Γαλατσίου, τις οδούς Ελικώνος, Τραυλαντώνη και Αμοργού. Συνορεύει βόρεια με την περιοχή Γαλάτσι, ανατολικά με τα όρια της περιοχής Τουρκοβούνια, νότια με την συνοικία Γκύζη και δυτικά με την περιοχή πλατεία

Εικόνα 43 : Διοικητικά όρια Δήμου Αθηναίων, 6ο δημοτικό διαμέρισμα

Εικόνα 44 : Οι συνοικίες της Κυψέλης

Πηγή: <https://el.wikipedia.org/wiki/>

Οι συνοικίες της Κυψέλης είναι συνολικά τρεις και η καθεμία έχει τις γειτονιές της, όπως φαίνεται στον παρακάτω χάρτη. Η συνοικία Άνω Κυψέλη (1) με τις γειτονιές Αγίας Ζώνης, Αλεπότρυπα, Άγιος Αθανάσιος, Κυπρίων, η Νέα Κυψέλη (2) με τις γειτονιές Νέα Κυψέλη I, Νέα Κυψέλη II και η συνοικία Κυψέλης (3) με γειτονιές την Φωκίωνος Νέγη, την πλατεία Κανάρη, τον Άγιο Γεώργιο, και το Πολύγωνο

5.1.2 ΦΥΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Το υψόμετρο της Κυψέλης ξεκινάει από 113μ. στην περιοχή Πατησίων, ανεβαίνοντας την οδό Φωκίωνος Νέγη προς την πλατεία Κυψέλης φτάνει στα 125μ., και σε

περιοχές της Άνω Κυψέλης με όρια Γαλατσίου φτάνει στα 170μ. Στον Λόφο Ελικώνα (γνωστό και ως Αλεπότρυπα) το ύψος φτάνει στα 186μ και έχει έκταση περίπου 140 στρέμματα. Οδεύοντας προς τα Τουρκοβούνια, βορειοανατολικά, στο όρια της Νέας Κυψέλης με τη Φιλοθέη, το υψόμετρο φτάνει τα 225μ (οδός Δοϊράνης). Τα Τουρκοβούνια είναι ο λόφος που πλαισιώνει την Κυψέλη και έχει μέγιστο ύψος 338μ.

Στην περιοχή σήμερα δεν συναντάμε κανένα ρέμα ή ποτάμι, στο παρελθόν η οδός Φωκίωνος Νέγρη ήταν ρέμα, το γνωστό ρέμα Λεβίδη, το όνομα προέρχεται από την οικογένεια Λεβίδη που ήταν μεγαλοκτηματίες της περιοχής. Την δεκαετία του '30 έγινε η «Πράσινη λεωφόρος» ενώ στην δεκαετία του '70 μετατράπηκε στον σημερινό πεζόδρομο.

Το κλίμα της Κυψέλης ακολουθεί το κλίμα της Αθήνας, οι υψομετρικές διαφορές είναι μικρές και δεν είναι σημαντικές ώστε να επηρεάσουν τις κλιματολογικές συνθήκες. Το κλίμα της Αττικής είναι εύκρατο και εντάσσεται στο μεσογειακό τύπο κλίματος, χαρακτηρίζεται από ήπιους και υγρούς χειμώνες και ξηρά, θερμά καλοκαίρια. Από κλιματολογικής πλευράς το έτος μπορεί να χωριστεί κυρίως σε δύο εποχές: την ψυχρή και βροχερή χειμερινή περίοδο που διαρκεί από τα μέσα του Οκτωβρίου και μέχρι το τέλος Μαρτίου και τη θερμή και άνομβρη εποχή που διαρκεί από τον Απρίλιο έως τον Οκτώβριο.

Κατά την χειμερινή περίοδο οι ψυχρότεροι μήνες είναι ο Ιανουάριος και ο Φεβρουάριος, όπου κατά μέσον όρο η μέση ελάχιστη θερμοκρασία κυμαίνεται από 5-10° C. Κατά τη θερμή και άνομβρη εποχή ο καιρός είναι σταθερός, με ηλιοφάνεια και ο ουρανός σχεδόν αίθριος, με την θερμοκρασία να κυμαίνεται από 29-35° C.

Αναλυτικότερα, έχουμε:

- **Θερμοκρασία:** Ο θερμότερος μήνας είναι ο Ιούλιος με μέγιστη θερμοκρασία στους 35°C και ψυχρότερος ο Ιανουάριος με ελάχιστη θερμοκρασία στους 4°C. Ο καύσωνας είναι συχνό φαινόμενο, με την θερμοκρασία να αγγίζει τους 40 – 42° C, ενώ η θερμοκρασία σπάνια θα πέσει κάτω τους 0ο C .
- **Βροχοπτώσεις:** Οι βροχερές ημέρες είναι συνήθως από τον Νοέμβριο έως τον Μάρτιο, με μέρες βροχόπτωσης 7-13 ανά μήνα. Δεν χαρακτηρίζονται ιδιαίτερα βροχεροί οι χειμώνες, με μέγιστο ποσό βροχόπτωσης το μήνα Δεκέμβριο

(69,1mm), ενώ το μήνα Ιανουάριο παρατηρούμε λίγο χαμηλότερο ποσό βροχόπτωσης (56,9mm) με τις μισές -όμως- μέρες του μήνα βροχερές.

- Υγρασία: Μέγιστη υγρασία παρατηρείται κατά τους χειμερινούς μήνες, ενώ το καλοκαίρι έχουμε πιο ξηρούς μήνες, με τον Ιούλιο να παρουσιάζει την ελάχιστη μέση υγρασία, περίπου 43%.
- Άνεμοι: Κατά κύριο λόγο η κατεύθυνση των ανέμων είναι ΒΑ, εκτός τους καλοκαιρινούς μήνες που επικρατούν ΝΔ άνεμοι. Ειδικά τα τελευταία χρόνια, τους μήνες αυτούς παρατηρείται μεταφορά «σκόνης Αφρικής», φαινόμενο που εντάθηκε το 2018, δημιουργώντας αφόρητες συνθήκες, ακόμα και στο λεκανοπέδιο. Η μέγιστη ένταση των ανέμων καταγράφεται τους τελευταίους θερινούς μήνες, Ιούλιο και Αύγουστο με μέση τιμή περί τα 6,5B.

Τα στοιχεία είναι από τον μετεωρολογικό σταθμό Φιλαδέλφειας οπου τελεί υπό την αιγίδα της Εθνικής Μετεωρολογικής Υπηρεσίας (<http://www.hnms.gr/emv/el/>).

5.1.3 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η περιοχή της Κυψέλης είναι από τις παλαιότερες περιοχές και τώρα πλέον από τις πιο πυκνοδομημένες της πρωτεύουσας, εντάχθηκε στο σχέδιο της πόλης το 1887 (ΒΔ.23/07/1887) και οριοθετήθηκε το 1908 (ΒΔ.07/06/1908). Τον 19ο αιώνα, η Κυψέλη ήταν μία από τις αγροτικές περιοχές της Αθήνας, μαζί με τα Πατήσια, τους Αμπελόκηπους, τα Σεπόλια, τη Κολοκυνθού. Η επέκταση της οδού Πατησίων, η χάραξη της λεωφόρου Αλεξάνδρας, η αποξήρανση των ρεμάτων της περιοχής και η επέκταση του σχεδίου πόλεως μετέτρεψε την Κυψέλη σε περιοχή αστικού χαρακτήρα, όπου άρχισε σταδιακά να διαμορφώνεται ο αστικός της ιστός. Η αρχή του 20ου αιώνα συνοδεύτηκε με μετακινήσεις πληθυσμών από την ύπαιθρο χώρα αλλά και μετακινήσεις προσφυγών από την Μικρά Ασία και αυτό ενίσχυσε την τάση αστικοποίησης της περιοχής. Στις αρχές του 20ου αιώνα, η οδός Πατησίων, από το Πολυτεχνείο μέχρι την πλατεία Αμερικής, άρχισε να συγκεντρώνει κατοικίες μεγαλοαστών της εποχής, με αρχοντικές ελιτιστικές και νεοκλασικές λεπτομέρειες. Στα ενδότερα της Κυψέλης διατηρείται ένας εξοχικός χαρακτήρας με αραιή δόμηση, αρκετές μονοκατοικίες, αυλές και περιβόλια (Βασενχόβεν, 2003).

Από το 1930, με τις επεκτάσεις του ρυμοτομικού σχεδίου αρχίζει να αποκτά έναν καθαρά αστικό χαρακτήρα, χτίζονται μονοκατοικίες και κατασκευάζονται οι πρώτες

σύγχρονες πολυκατοικίες στην Αθήνα, όπως και στο Κολωνάκι. Το 1937 σχεδιάζεται από τον αρχιτέκτονα Βασίλειο Τσαγρή, η διαμόρφωση του ρέματος Λεβίδη, σημερινή Φωκίωνος Νέγρη. Το ρέμα μετατρέπεται σε έναν γραμμικό κήπο με υψηλή και χαμηλή φύτευση, τρεχούμενα νερά, γλυπτά και χώρους παιχνιδιού. Μεσοπολεμικά, η γειτονιά της Κυψέλης προσελκύει κυρίως την εύπορη και μεσαία αστική τάξη, με έντονη την παρουσία διανοούμενων, ποιητών και συγγραφέων. Το 1938 ο Γκάτσος και ο Ελύτης «ιδρύουν» το πρώτο φιλολογικό καφενείο, το «Ηραϊόν», στη διασταύρωση των οδών Αγίου Μελετίου και Πατησίων, όπου σύχναζαν ο Ελύτης, ο Καραντώνης, ο Σαραντάρης, ο Εγγονόπουλος, ο Εμπειρικός. Τα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα εγκαθίστανται στις περιοχές βόρεια της Φωκίωνος Νέγρη και ανατολικά της οδού Σπετσών. Την ίδια περίοδο ξεκινούν να αναπτύσσονται οικονομικές και εμπορικές δραστηριότητες, εκμεταλλευόμενες την συνολική ανάπτυξη της περιοχής (Βασενχόβεν, 2003)

Εικόνα 45: Χάρτης οριοθέτησης Κυψέλης 1908.

Πηγή: <https://www.athenssocialatlas.gr/en/article/kypseli/>

Τις επόμενες δεκαετίες '50 - '60, η Κυψέλη βρίσκεται στην ακμή της οικιστικής ανάπτυξης. Το σύστημα της αντιπαροχής επηρεάζει την συνολική εικόνα της πόλης, με την Κυψέλη να οικοδομείται εντατικά. Η αστική τάξη της Αθήνας βρίσκει στέγη στις σύγχρονες πλέον πολυκατοικίες της Κυψέλης, αφού η περιοχή έχει δύο πολύ ισχυρά πλεονεκτήματα, πρώτον βρίσκεται πολύ κοντά στο κέντρο και δεύτερον γειτνιάζει με

τον Πεδίο του Άρεως, σημαντικό πάρκο στον αστικό ιστό της Αθήνας. Η αξία της περιοχής ενισχύεται με τα εμπορικά καταστήματα κατά μήκος της Πατησίων και την δενδροφυτεμένη Φωκίωνος Νέγρη που αποτελεί έναν πολυλειτουργικό χώρο και τόπο αναψυχής (Βασενχόβεν, 2003).

Στην επόμενη δεκαετία συνεχίζεται αδιάκοπα η οικοδομική δραστηριότητα, όμως σταδιακά χάνεται η αίγλη και ο χαρακτήρας της περιοχής. Ήδη από τα τέλη του '70 και το '80, μέρος του μεσοαστικού πληθυσμού της Κυψέλης μετακινείται προς τα προάστια της Αθήνας. Η πυκνή δόμηση, το νέφος, η ρύπανση στο κέντρο της Αθήνας, σε συνδυασμό με την οικονομικότερη και ευκολότερη απόκτηση ΙΧ όπου διευκολύνει την μετακίνηση, βοηθά στην αναζήτηση καλύτερων συνθηκών διαβίωσης σε πιο απομακρυσμένες περιοχές. Έως το 1990, οι εύπορες οικογένειες του κέντρου έχουν φύγει οριστικά προς τα προάστια της πόλης, αφού έχει υποβαθμιστεί αρκετά η αξία των διαμερισμάτων. Η πτώση αυτή δίνει τη δυνατότητα στα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα να κατοικήσουν στο κέντρο. Η Κυψέλη είναι μία από αυτές τις περιοχές.

Η δεκαετία του '90 υπήρξε κρίσιμη καμπή για την Κυψέλη με την έναρξη της εγκατάστασης των μεταναστών και τη δημογραφική ανασυγκρότηση που επέφερε αυτή. Η ύπαρξη κενών διαμερισμάτων και οι χαμηλές τιμές ενοικίασης στην περιοχή δίνουν χώρο για την εγκατάσταση των μεταναστών. Ημι-υπόγεια, ισόγεια κατοικούνται, μικρά διαμερίσματα γίνονται στέγες μεταναστών, τα μεσαία διαμερίσματα στεγάζουν χαμηλά εισοδηματικά στρώματα, ενώ στους υψηλότερους ορόφους παρέμειναν παλιοί κάτοικοι. Αυτό ο «κάθετος διαχωρισμός» υπήρξε και σε άλλες χρήσεις πέραν της κατοικίας, ισόγεια και ημι-υπόγεια αποτέλεσαν καταστήματα μεταναστών, ενώ οι μεσαίοι όροφοι έδωσαν χώρο σε γραφεία ελεύθερων επαγγελματιών.

5.1.4 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Σήμερα η συνοικία της Κυψέλης, δεν έχει αλλάξει δραματικά από την προηγούμενη δεκαετία. Εξακολουθεί να αποτελεί μία αστική γειτονιά, εξαιρετικά πυκνοδομημένη με υψηλή συγκέντρωση μεταναστών. Το κέντρο της Αθήνας ουσιαστικά έχει διαχωριστεί σε ένα ιδιότυπο δίπολο, ανεπτυγμένων και υποβαθμισμένων περιοχών, με ότι αυτό συνεπάγεται σε κοινωνικο-οικονομική διάσταση. Είναι ενδεικτικές οι μνήμες των κατοίκων από την «παλιά» γειτονιά της Κυψέλης, όπως αποτυπώθηκαν με

προφορικές συνεντεύξεις από την εθελοντική Ομάδα Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης και ακόμη πιο ενδιαφέρον τι λένε για τη σημερινή κατάσταση¹.

Η σταδιακή εγκατάσταση μεταναστών φαίνεται να οδήγησε στην διαμόρφωση ενός καθεστώτος «γκετοποίησης» των νόμιμων και παράνομων μεταναστών, το οποίο με την σειρά του έχει δυσάρεστες συνέπειες σε κοινωνικό-οικονομικό επίπεδο. Αυτό είχε ως αποτελέσματα την εγκατάλειψη της χρήσης κατοικίας από τους παλιούς ιδιοκτήτες γης, την κατακόρυφη πτώση των αξιών γης και των τιμών ακινήτων, την αλματώδη αύξηση του ποσοστού άτυπης εγκατάστασης μεταναστών και τέλος την εκδήλωση φαινομένων ξеноφοβίας και ρατσισμού.

Σύμφωνα με μία διαφορετική προσέγγιση η εικόνα της «γκετοποίησης» και της υποβάθμισης δεν είναι τόσο τραγική όσο παρουσιάζεται, αλλά η γειτονιά διακρίνεται από μια δυναμική, τα αίτια της αστικής και κοινωνικής αποσύνθεσης εντοπίζονται στις αποθαρρυντικές για την ποιότητα ζωής συνθήκες δόμησης, στις ελλείψεις ή και καταστροφές των δημόσιων υποδομών και στην εγκατάλειψη ιστορικών κτηρίων, ενώ από την άλλη πλευρά οι υποτιθέμενοι υπαίτιοι, οι μετανάστες, είναι ακριβώς εκείνοι που τα τελευταία χρόνια επενδύουν σε εμπορικές δραστηριότητες κρατώντας ζωντανή την τοπική οικονομία (Τράτσα, 2012)

Για κάποιους αυτή η πολυ-πολιτισμικότητα συμβάλλει σε μια καλύτερη αυριανή κοινωνία με τους μετανάστες να έχουν ενσωματωθεί, άλλωστε πλέον στην Κυψέλη τα πάντα μοιράζονται ανάμεσα σε ανθρώπους κάθε προέλευσης και φυλετικής καταγωγής (Δεμέτης, 2013). Η συνύπαρξη κατοίκων διαφορετικών εθνικοτήτων στην περιοχή της

¹ 'Η περιοχή δεν έχει καμία σχέση με αυτό που είναι τώρα. Κατ' αρχάς όλα τα σπίτια ήταν μονόροφα. Δεν υπήρχε καν διώροφο [...] Υπήρχε πολύ πράσινο, πολλά δένδρα [...] Για πολλά χρόνια ήταν πολύ ωραία η Κυψέλη. Τώρα λίγο είναι πιο δύσκολη η κατάσταση, έχει αλλάξει πάρα πολύ. Το γνωστό, δεν γνωρίζομαστε πλέον. Λίγους γνωρίζουμε στην πολυκατοικία [...] Κατά τη γνώμη μου, μετά το σεισμό του 1981 σιγά-σιγά έχουμε μια βαθμιαία αποχώρηση των παλαιών κατοίκων της περιοχής. Η αλήθεια είναι ότι είχε χτιστεί πάρα πολύ η Κυψέλη με πολυκατοικίες πενταώροφες και εξαώροφες, δεν υπήρχαν ελεύθεροι χώροι, δεν υπήρχε πράσινο, δεν υπήρχε πάρκινγκ, γενικά οι συνθήκες ήτανε ασφυκτικές [...] Αλλάζει το τοπίο της γειτονιάς. Αρχίζουν, όχι αρχίζουν γιατί είχαν αρχίσει, είπαμε, από το '81, αλλά σιγά-σιγά αποχωρούν οι παλαιοί κάτοικοι και αλλάζει η κοινωνική σύνθεση της γειτονιάς [...] αν εξαιρέσει κανείς την Πλάκα, που πάντα μάζευε κόσμο για διασκέδαση, που ήταν και οι μπουάτ και όλα αυτά, νομίζω η δεύτερη και μάλιστα ευρύτερη σε έκταση γειτονιά διασκέδασης της Αθήνας, ήταν ο συνδυασμός πλ. Βικτωρίας, Πατησίων, Κυψέλη [...] Θυμάμαι τη Φωκίωνος Νέγρη που ήτανε από τους ωραιότερους δρόμους της Αθήνας, υπήρχανε ακόμα και εμπορικά μαγαζιά, υπήρχανε ωραίες μπουτίκ, υπήρχανε μαγαζιά με διάφορα είδη και βέβαια οι κλασσικές καφετέριες [...] Η Κυψέλη, η Αγορά της Κυψέλης, ήτανε ένας καταπληκτικός τόπος συγκέντρωσης όλων των αναγκών μιας οικογένειας' (<http://tvxs.gr/news/istoria/i-istoria-tis-kypsellis-mesa-apo-mnimes>)

Κυψέλης μπορεί να θεωρηθεί σε γενικές γραμμές επιτυχής, καθώς έχουν μειωθεί τα κρούσματα ρατσισμού. Όμως, παρατηρούνται γενικότερες προσαρμογές στο ύψος της περιοχής και στο είδος των εμπορικών δραστηριοτήτων και αγαθών που διατίθενται, με σκοπό να καλύπτονται οι ανάγκες του νέου πληθυσμού (Βαΐου κ.ά., 2007).

Η συνακόλουθη απουσία αστικών υποδομών όπως πχ. σχεδιασμένα πάρκα, παιδικές χαρές, ελεύθεροι χώροι, αλλά και επιπλέον προβλήματα, πχ. κυκλοφοριακό, ελλιπής καθαριότητα επιτείνουν τις δυσκολίες κατοίκησης για την τοπική κοινωνία. Κυρίως όμως κινδυνεύουν να χαθούν οι παραδοσιακές αξίες της γειτονιάς και η συνεκτικότητα, δηλαδή η επικοινωνία, η αμοιβαιότητα, η εμπιστοσύνη, καθώς έχει αναπροσαρμοστεί πλήρως ο κοινωνικός χάρτης.

Σε αυτό το πλαίσιο έχουν υπάρξει πρωτοβουλίες των κατοίκων για οικειοποίηση του δημόσιου χώρου, όπως πχ. η επανάχρηση της Δημοτικής Αγοράς Κυψέλης, ένα κτήριο που έχει αποκτήσει ιδιαίτερο συμβολισμό για την περιοχή, όπως αντίστοιχα και η μακρόχρονη κατάληψη στην οδό Λέλας Καραγιάννη. Παράδειγμα αυτο-διαχείρισης και συλλογικής δράσης αποτελεί η πρωτοβουλία που αφορά τον χώρο της μελέτης (πάρκο Κύπρου και Πατησίων) που θα σχολιαστεί παρακάτω.

5.1.5 ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΝΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Σύμφωνα με την καταγραφή της ΕΛ.ΣΤΑΤ που πραγματοποιήθηκε το 2011 (διορθώσεις 2014) στην περιοχή της Κυψέλης καταμετρήθηκαν 65.731 μόνιμοι κάτοικοι. Ο μόνιμος πληθυσμός της, τις δύο τελευταίες δεκαετίες παραμένει, σύμφωνα με εκτιμήσεις, σχετικά σταθερός ενώ μεταβάλλεται στη σύνθεσή του. Τις τελευταίες δεκαετίες, το έντονο μεταναστευτικό ρεύμα επηρέασε σημαντικά την σύνθεση του πληθυσμού της Κυψέλης, με το 25% του πληθυσμού της να είναι μετανάστες. Αναλυτικότερα από το ποσοστό των μεταναστών, το 49,2% των μεταναστών είναι Αλβανοί, αμέσως μετά με 25,5% είναι μετανάστες από τις χώρες του πρώην Ανατολικού Μπλοκ, 10,5% κατάγονται από χώρες της Αφρικής, το 6% είναι από Ασιατικές χώρες, ενώ το 2,4% και 1,3% είναι από άλλες Ευρωπαϊκές χώρες και χώρες της Λατινικής Αμερικής (Βαΐου 2007:78-79).

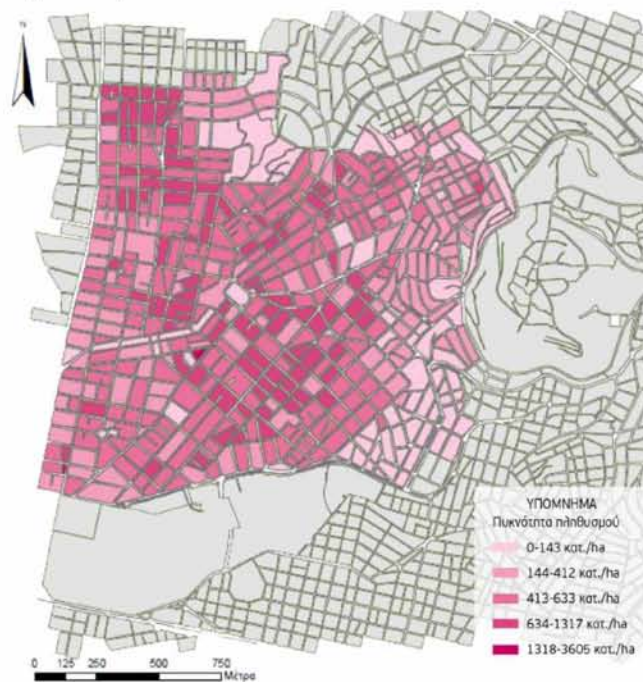
Σε παραπάνω κεφάλαιο αναλύθηκε η ιστορική εξέλιξη της περιοχής η οποία μας δείχνει και την δημογραφική εξέλιξη της. Ανακεφαλαιώνοντας, και σε σχέση με την πληθυσμιακή σύνθεση, έχουμε πέντε περιόδους που επηρέασαν σημαντικά στην

εξέλιξη της. Από το 1900-1940, περίοδος αστικοποίησης για την Αθήνα που δεν άφησε ανεπηρέαστη την Κυψέλη, με πληθυσμό από την ύπαιθρο χώρο και πρόσφυγες της Μικράς Ασίας (1922). Η περιοχή κατοικείται από όλα σχεδόν τα κοινωνικά στρώματα, με τις εύπορες οικογένειες, εφοπλιστές, χρηματιστές βιομήχανοι, εισοδηματίες να συγκεντρώνονται γύρω από την Πατησίων, από το Πεδίον του Άρεως έως την πλατεία Αγάμων (σημερινή πλατεία Αμερικής), η υπόλοιπη περιοχή κατοικείται από την μεσαία αστική τάξη ενώ πλησιάζοντας βόρεια της Φωκίωνος Νέγρη και προς τα Τουρκοβούνια εγκαθίστανται χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα, και την άτυπη εγκατάσταση προσφύγων στην περιοχή Πολύγωνο (1922). Επόμενη περίοδο 1950-1960 που συνδέεται με έντονη οικοδομική δραστηριότητα, δημογραφική έκρηξη και εγκατάσταση υψηλών και μεσαίων αστικών στρωμάτων. Η τρίτη περίοδος 1970 -1980, βρίσκει το οικιστικό απόθεμα της Κυψέλης κορεσμένο, ο πληθυσμός της επηρεάστηκε από την εσωτερική μετανάστευση, σταδιακά η αξίες ακινήτων μειώνονται και η περιοχή αρχίζει να κατοικείται από χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα. Τέλη δεκαετίας '80 (1989) και την δεκαετία του '90 έρχεται το πρώτο μεταναστευτικό ρεύμα από χώρες του ανατολικού μπλοκ, και τέλος από το 2000 και μετά υπάρχει έντονη υποβάθμιση και μετανάστες από χώρες της Αφρικής και της Ασίας.

Τώρα, σχετικά με την πυκνότητα του πληθυσμού, σύμφωνα με τα δεδομένα της ΕΣΥΕ (χάρτης 1), το 2011 η πυκνότητα του πληθυσμού στο κεντρικό και βορειοδυτικό τμήμα της περιοχής αγγίζει τους 3500 κατοίκους ανά εκτάριο (1ha=10στρ), αριθμός άνω του διπλάσιου σε σχέση με τον μέσο όρο ολόκληρου του Δήμου, γεγονός που καθιστά την Κυψέλη από τις πιο πυκνοκατοικημένες περιοχές της Αθήνας.

Όσον αφορά την απασχόληση (γράφημα 1), ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός αποτελείται κυρίως από ιδιωτικούς υπαλλήλους και ελεύθερους επαγγελματίες ενώ μεγάλο ποσοστό αφορά ανειδίκευτους εργάτες και τεχνίτες (χειρωνακτες). Το ποσοστό της ανεργίας υπολογίστηκε ότι ανέρχεται στο 21.77%, σύμφωνα με την καταμέτρηση του 2011. Στον παρακάτω πίνακα μπορούμε να δούμε αναλυτικά τα επαγγέλματα που ακολουθούν οι κάτοικοι της περιοχής.

Χάρτης 1: Πυκνότητα Πληθυσμού περιοχής Κυψέλης σύμφωνα με την τελευταία απογραφή και ακόλουθες διορθώσεις.

Πηγή: ΕΣΥΕ 2011 (διορθώσεις 2014).

Γράφημα 1: Κατανομή οικονομικών δραστηριοτήτων κατοίκων περιοχής Κυψέλης

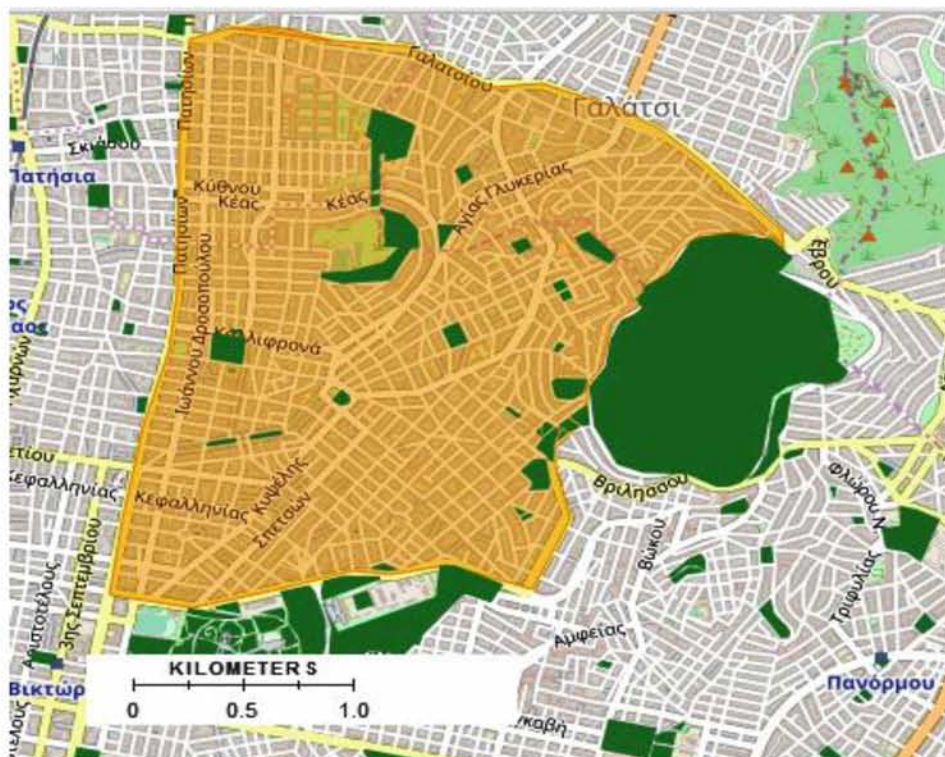
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. απογραφή 2011, διορθώσεις 2014.

Σχετικά με τους πράσινους χώρους, η Φωκίωνος Νέγρη μαζί με το μικρό κομμάτι της πεζοδρομημένης Αγίας Ζώνης και το πάρκο Κύπρου είναι από τους βασικούς πρασίνους της Κυψέλης. Ενώ στη Νέα και Άνω Κυψέλη έχουμε τον Λόφο Ελίκωνος, τμήμα των Τουρκοβουνίων και του Πεδίου του Άρεως και μικρά διάσπαρτα μικρά πάρκα. Μπορεί διοικητικά το Πεδίον του Άρεως και το πάρκο Ευελπίδων να μην ανήκουν στην Κυψέλη, όμως γειτνιάζουν άμεσα με την περιοχή και εξυπηρετούν τις ανάγκες των κατοίκων.

5.2 ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΥΠΑΙΘΡΙΟΙ ΧΩΡΟΙ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΟ ΠΡΑΣΙΝΟ ΣΤΗ ΚΥΨΕΛΗ

Οι δημόσιοι χώροι και χώροι αναψυχής στην περιοχή της Κυψέλης βρίσκονται σχετικά ανομοιόμορφα κατανομημένοι σε όλη την έκτασή της. Το ίδιο φαίνεται να συμβαίνει και με τους χώρους που μπορούν να χαρακτηριστούν ως περιοχές αστικού πρασίνου καθώς καλύπτουν συγκριτικά πολύ μικρό ποσοστό του συνολικού εμβαδού, ενώ βρίσκονται συγκεντρωμένοι κυρίως στο βόρειο-βορειοανατολικό τμήμα της με μερικές εξαιρέσεις, όπως είναι η πλατεία Κυψέλης η οποία βρίσκεται πιο κεντρικά (εικ.).

Χάρτης 3: Κατανομή χώρων αστικού πρασίνου στην περιοχή της Κυψέλης

Πηγή: msa.ypeka.gr.

Ο λόφος Ελικώνος ή Αλεπότρυπα, είναι ένας από τους ελάχιστους εναπομείναντες πράσινους χώρους στην Κυψέλη. Ο λόφος έχει έκταση περίπου 140 στρέμματα και βρίσκεται στη βόρεια πλευρά της περιοχής, στα όρια με το Γαλάτσι, με ένα τμήμα του λόφου να ανήκει διοικητικά στο δήμο Γαλατσίου. Πρόκειται για ένα βραχώδη λόφο, που όμως περιλαμβάνει σε μεγάλο τμήμα του, θαμνώδη και υψηλή βλάστηση, επίσης χωροθετούνται γήπεδα αθλητικών εγκαταστάσεων.

Εικόνα 46: Ο λόφος Ελικώνος

Πηγή: <https://fotomag.wordpress.com/category/>

Ο πεζόδρομος της Φωκίωνος Νέγρη παρουσιάζει έντονη βλάστηση σε σχέση με την περιοχή και αποτελεί σημαντικό πόλο έλξης κατοίκων της Κυψέλης αλλά και της πρωτεύουσας. Το φυσικό τοπίο ενδυναμώνεται με την παρουσία υδάτινων στοιχείων σε αρκετά σημεία του πεζόδρομου. Ο πεζόδρομος αποτελεί σημείο συνάντησης και άλλων ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, το οποίο ενισχύεται με τα μαγαζιά γύρω από τον πεζόδρομο.

Η πλατεία Κανάρη ή αλλιώς πλατεία Κυψέλης είναι ακόμη ένας δημόσιος υπαίθριος χώρος όπου μαζεύονται οι κάτοικοι. Αν και δεν έχει ιδιαίτερη βλάστηση, αρκετός κόσμος φαίνεται να χρησιμοποιεί την πλατεία για έναν περίπατο, για παιχνίδι ή απλά

για ξεκούραση. Οι εμπορικές δραστηριότητες γύρω από την πλατεία ενισχύουν την επισκεψιμότητα στην περιοχή.

Το ίδιο συμβαίνει και στην πλατεία Αγίου Γεωργίου, στη συμβολή των οδών Επτανήσου και Ιθάκης, με τον ομώνυμο ιερό ναό, είναι μικρότερη σε έκταση, έχει χαμηλή βλάστηση και λίγα δέντρα περιμετρικά της πλατείας.

Εικόνα 47: Ο δενδροφυτεμένος πεζόδρομος Φωκίωνος Νέγρη

Πηγή: <https://www.kathimerini.gr/930413/gallery/periodiko-k/reportaz/h-astikh-lamyh-ths-fwkiwnos-negrh-sygkinei-3ana>

Ακόμη μία πράσινη περιοχή βρίσκεται στη Νέα Κυψέλη, στη γειτονία του Πολύγωνου ο λόφος Γιαλούρου με το άλσος Πολυγώνου. Το άλσος περιλαμβάνει παιδική χαρά και γήπεδο καλαθοσφαίρισης. Η βλάστηση είναι υψηλή, αλλά παρατηρούνται ελλείψεις στην φροντίδα, καθαριότητα και στην συντήρηση του χώρου με συνέπεια να μην συγκεντρώνει αρκετό κόσμο. Διπλά από το άλσος, στον λόφο Πατάτσου υπάρχει ακόμη ένας μικρός χώρος πρασίνου.

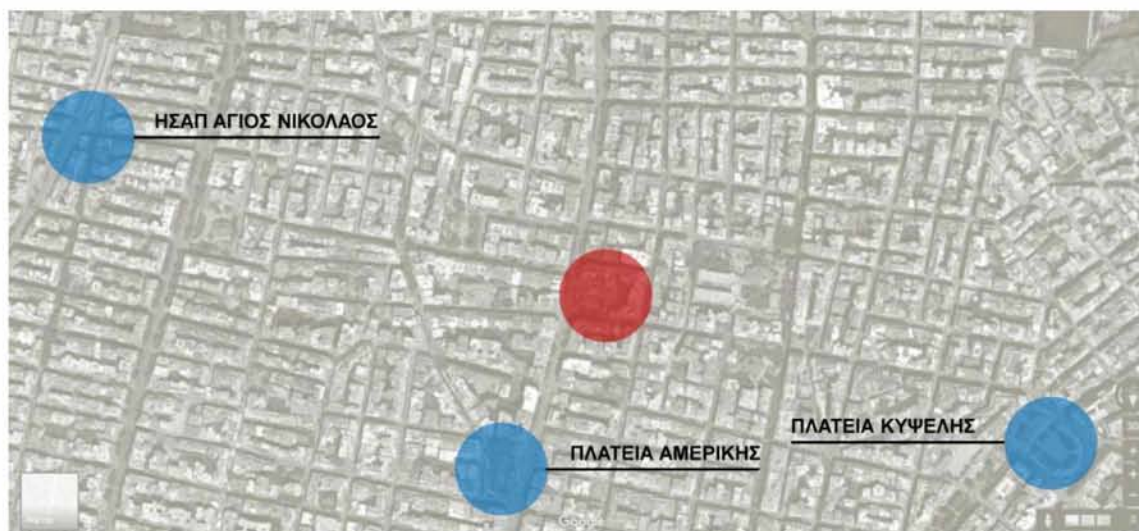
Στην υπόλοιπη έκταση της περιοχής τον ρόλο πυρήνων αστικού πρασίνου καταλαμβάνουν κυρίως δενδροφυτεμένα πεζοδρόμια, ιδιωτικοί δενδροφυτεμένοι χώροι και μικρότερα πάρκα, όπως το πάρκο Κύπρου, τα οποία δημιουργήθηκαν σε κενά μεταξύ κτηρίων ώστε να καλύπτουν τις καθαρά τοπικές ανάγκες.

5.3 ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ - ΠΑΡΚΟ ΚΥΠΡΟ

5.3.1 ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

Το οικόπεδο που επιλέχθηκε για την εφαρμογή του case-study βρίσκεται στην περιοχή της Κυψέλης και ορίζεται από τις οδούς Πατησίων, Κύπρου, λόγος που συχνά αναφέρεται ως πάρκο Κύπρου και Πατησίων. Η απόστασή του είναι 2,3 [km] από την Ομόνοια, 700 [m] από την Πλατεία της Κυψέλης και 800 [m] από το σταθμό ΗΣΑΠ Άγιος Νικόλαος, που είναι ο κοντινότερος. Πολύ κοντά βρίσκεται η γνωστή Πλατεία Αμερικής και ο Ιερός Ναός Αγίας Ζώνης, όπως και το κτήριο της Δημοτικής Αγοράς Κυψέλης.

Εικόνα 48: Χάρτης με τη θέση του οικοπέδου μελέτης και σημείωση σημαντικών θέσεων.

Πηγή: <https://www.google.gr/maps/@38.004751,23.7347523,744m/data=!3m1!1e3>

επεξεργασία συντάκτη

Στο τοπογραφικό σχέδιο του οικοπέδου, που εξασφαλίσαμε για τις ανάγκες της μελέτης από την αρμόδια Υπηρεσία, το οικόπεδο μελέτης ανήκει στο ΟΤ 8 και από την πολεοδομική αρχή σημαίνεται ως ‘κοινόχρηστος χώρος για πράσινο και παιδική χαρά’, ενώ επίσης προβλέπεται ‘κοινοφελής χώρος για κέντρο νεότητας’. Μάλιστα έχει σημειωθεί ενδεικτικά και θέση του συγκεκριμένου κτηρίου.

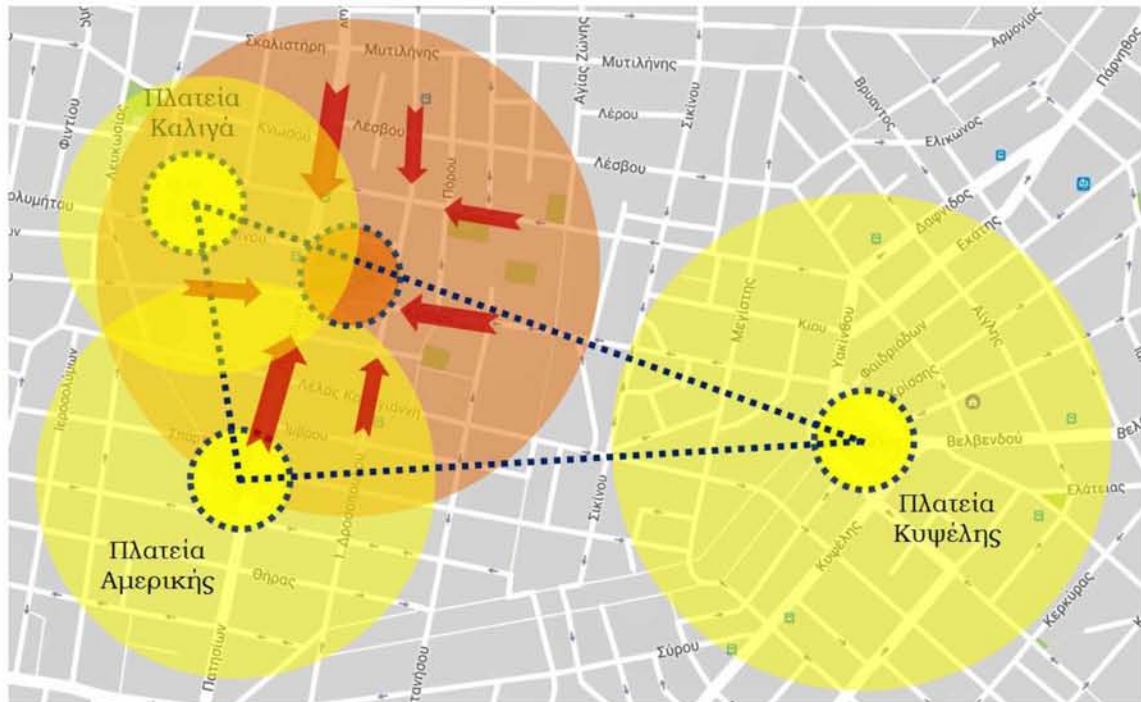
Εικόνα 49: Τοπογραφικό σχέδιο του ΟΤ που τροποποιεί το εγκεκριμένο ρυμοτομικό.

Πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Αθηναίων

Το πάρκο Κύπρου βρίσκεται ακριβώς στο δυτικό όριο της περιοχής της Κυψέλης και συνορεύει με την οδό Πατησίων, καλύπτει έκταση περίπου 3.100 m², αποτελούμενης κατά το μεγαλύτερο ποσοστό από πόες, θάμνους και γενικότερα χαμηλή βλάστηση.

Εικόνα 50: Συσχετισμός του οικοπέδου μελέτης με τις υφιστάμενες πλατείες της περιοχής.

Πηγή: googlemaps

Παρατηρούμε πως η θέση του οικοπέδου βρίσκεται περίπου μέσα στο τρίγωνο που σχηματίζουν οι ανωτέρω 3 πλατείες, καθεμία από τις οποίες έχει και διαφορετική σφαίρα επιρροής, όπως ενδεικτικά φαίνεται στο σχήμα. Θεωρώντας πως δυνητικά η παρέμβασή μας θα δημιουργήσει ένα χώρο εμβέλειας ανάλογης της Πλατείας Κυψέλης, τότε διακρίνονται στο χάρτη οι σχετικές διασυνδέσεις, αλλά και οι εκτιμώμενες κύριες προσβάσεις από την Πατησίων και δευτερεύουσες από άλλους άξονες, όπως και η σημαντική αλληλεπίδραση του οικοπέδου με τη γειτονιά από την άλλη πλευρά της οδού Πατησίων, δηλαδή η παρέμβαση αναμένεται να εξυπηρετεί και τις όμορες γειτονιές.

5.3.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Τα στοιχεία που παρατίθενται προέρχονται από το blog του ‘Αυτοδιαχειριζόμενου Πάρκου Κύπρου & Πατησίων’ όπου και αναφέρεται πως το 2009 κατόπιν προθέσεως του Δήμου κόπηκαν τα προ-υφιστάμενα δέντρα του χώρου με σκοπό τη δημιουργία

χώρου στάθμευσης, κάτι που προκάλεσε την οργανωμένη αντίδραση των κατοίκων, ώστε να μη καταστραφεί ένας ουσιαστικός χώρος πρασίνου της τοπικής γειτονιάς, τελικά με πρωτοβουλία των κατοίκων ο χώρος επαναφυτεύτηκε και πλέον η συνέλευση αυτο-διαχείρισης του Πάρκου φροντίζει για την προστασία και συντήρησή του (<http://kiproukairatisation.blogspot.gr/>).

Όπως αναφέρεται για το Δήμο: ‘Επί χρόνια είχε εγκαταλείψει την παιδική χαρά... Το πράσινο ήταν απεριποίητο. Δεν υπήρχε επαρκής φωτισμός. Το βράδυ ήταν επικίνδυνο... Οι κάτοικοι αποκόπηκαν σιγά-σιγά από το Πάρκο. Αυτοκίνητα άρχισαν να σταθμεύουν’ (<http://ecology-salonika.org/2009/?p=3145>). Η εμπειρία από παρόμοιες επεμβάσεις με υποτιθέμενο ‘υψηλό πράσινο’ πάνω από υπόγειους χώρους στάθμευσης δυστυχώς δεν είναι ενθαρρυντική για την ελληνική πραγματικότητα.

Οι κάτοικοι με δικαστικό αγώνα τελικά πέτυχαν την αναστολή εκτέλεσης εργασιών για τη δημιουργία χώρου στάθμευσης και την ακύρωση της σχετικής πολεοδομικής άδειας, θεωρώντας εφεξής πως η προστασία των κεκτημένων του χώρου πρέπει να αποτελεί ευθύνη και της Δημοτικής Αρχής, ώστε να αποδοθεί ως ελεύθερος χώρος στην πόλη (<https://kinisikatoikonektou.wordpress.com/eleftheroixwroi/parkokyproupathsiwn/>).

Όπως αναφέρεται στο blog (<http://kiproukairatisation.blogspot.gr/>) οι δραστηριότητες της ανοικτής συνέλευσης του Πάρκου συνοπτικά αφορούν στα εξής:

1. Αποτροπή κατασκευής χώρου στάθμευσης.
2. Δενδροφύτευση, καθαριότητα και φροντίδα των δέντρων.
3. Ανακαίνιση και εξοπλισμός της προ-υφιστάμενης παιδικής χαράς.
4. Οργάνωση εκδηλώσεων διαμαρτυρίας και έκδοση έντυπου πληροφοριακού υλικού.
5. Οργάνωση δράσεων πολιτισμού, πχ. συναυλίες, παραστάσεις.

Η παρακάτω εικόνα είναι απολύτως κατατοπιστική για το αποτέλεσμα της επέμβασης που αποφεύχθηκε με την πρωτοβουλία της τοπικής κοινωνίας, παρότι η αρχική φύτευση έχει εξολοκλήρου χαθεί, γεγονός που επιβάλλει την αποκατάστασή της.

Πηγή: google maps

Στη συνέχεια ακολούθησε κινητοποίηση με έναρξη στις 26/1/2009 των τοπικών φορέων καθώς και τοπικών οργανώσεων των κατοίκων της περιοχής (Κίνηση Κατοίκων του Διαμερίσματος) που απαίτησαν την λήξη των έργων. Μετά από ενέργειες τους το Δημοτικό Εφετείο προχώρησε σε ακύρωση της πολεοδομικής άδειας κατασκευής του υπόγειου χώρου στάθμευσης.

Δεν είναι όμως η πρώτη φορά που πολίτες διεκδικούν τον δημόσιο χώρο. Από τις πρώτες περιπτώσεις αποτελεί το People's Park στην πόλη Μπέρκλεϋ της Καλιφόρνια. Το 1956, στα πλαίσια ενός μακροπρόθεσμου αναπτυξιακού σχεδίου του Πανεπιστημίου Καλιφόρνιας, εντόπισε έκταση 2,8 στρ. με σκοπό την δημιουργία πανεπιστημιακών εγκαταστάσεων. Ενώ είχαν ξεκινήσει οι οικοδομικές δραστηριότητες στο χώρο, λόγω οικονομικών δυσχερειών σταμάτησαν και ο χώρος παρέμεινε κενός με τα μπάζα από τις εκσκαφές. Οι πολίτες του Μπέρκλεϋ αποφάσισαν να λάβουν δράση, να απομακρύνουν τα μπάζα και τα σκουπίδια από το χώρο, να φυτεύσουν δέντρα και να διαμορφώσουν τον χώρο. Μετά από λίγο καιρό, αφού βρέθηκαν οι οικονομικοί πόροι το Πανεπιστήμιο ήθελα να συνεχίσει το έργο του. Έτσι ξεκίνησε μια διαμάχη μεταξύ των δύο πλευρών, που πήρε την μορφή βίαιων και αιματηρών επιθέσεων. Χαρακτηριστική ήταν η φράση του τότε κυβερνήτη της Καλιφόρνια, Ρόναλντ Ρήγκαν, όπου στις 15 Μαΐου του '69 στο San Francisco είπε «Αν είναι απαραίτητο να δημιουργηθεί ένα λουτρό αίματος τότε ας γίνει να τελειώνουμε» (counterculture.wikia.com). Μετά από αγώνες, σήμερα το People's Park περιλαμβάνει μια μεγάλη έκταση γκαζόν, κοινοτικούς κήπους, αθλητικές εγκαταστάσεις και χώρο για καλλιτεχνικές δραστηριότητες (<http://www.peoplespark.org/wp/>).

5.3.3 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ

Στην παρούσα μελέτη ερευνάται κατά πόσο οι δημόσιοι χώροι πρασίνου είναι επαρκής για την περιοχή της Κυψέλης. Η προσέγγιση της μελέτης είναι βασισμένη στην μεθοδολογία που εφαρμόζεται σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες και η οποία θεωρεί ότι στο αστικό πράσινο συμπεριλαμβάνεται οποιοδήποτε είδους έκταση γης με φυτοκάλυψη στο εσωτερικό του αστικού ιστού, σε αυτό περιλαμβάνονται ιδιωτικοί ή δημόσιοι χώροι, ασχέτως μεγέθους (Strohbach, et al., 2012). Η μεθοδολογία αυτή βασίζεται στην αντίληψη του λεγόμενου «footprint» και τον υπολογισμό του

διαθέσιμου ελεύθερου (μη-δομημένου) χώρου που χρησιμοποιείται για αναψυχή και κοινές δραστηριότητες ανά κάτοικο (EU Commission, 2012).

Η υιοθέτηση αυτής της προσέγγισης έχει ήδη αποδειχθεί ιδιαίτερα αποδοτική για εκείνες τις πόλεις, όπου η προσφορά δημόσιων ανοιχτών χώρων δεν είναι αρκετή την για να ικανοποιήσει τις ανάγκες των πολιτών. Έτσι σε αυτές τις περιπτώσεις υπάρχει πρόβλεψη, μέσω των διοικητικών οργάνων και προσφέροντας ευνοϊκά φορολογικά κίνητρα, οι χώροι πρασίνου, που βρίσκονται σε ιδιωτική ιδιοκτησία να μπορούν να γίνουν προσβάσιμοι για το κοινό και να μπορούν να ενσωματωθούν στο αστικό πράσινο σύστημα της πόλης.

Για την εκπόνηση της μελέτη εφαρμόζεται μεθοδολογία βασισμένη σε χρήση γεωγραφικών πληροφοριακών συστημάτων και δορυφορικών εικόνων Landsat οι οποίες διατίθενται δωρεάν στο κοινό μέσω της εφαρμογής Google Earth, για τον προσδιορισμό των παραμέτρων και δεικτών. Ο υπολογισμός του συνολικού εμβαδού εδαφοκάλυψης από περιοχές αστικού πρασίνου στην περιοχή της Κυψέλης θα γίνει βάσει των διαθέσιμων δεδομένων τα οποία προέρχονται από την βάση του ΥΠΕΚΑ (Διεύθυνση Σχεδιασμού Μητροπολιτικών, Αστικών και Περιαστικών Περιοχών Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας). Εδώ να σημειωθεί πως μέρος των χώρων πρασίνου της περιοχής δεν συμπεριλαμβάνονται στα ποσοστά αστικού πρασίνου λόγω της μικρής τους έκτασης.

Εικόνα 53 : Πάρκο Κύπρου- υπολογισμός εμβαδού βάσει πολυγώνου σε υπόβαθρο εικόνας του συστήματος Landsat που διατίθεται δωρεάν από την εφαρμογή Google Earth.

Πηγή: google earth pro | επεξεργασία συντάκτη

Σε αυτά τα δεδομένα θα πραγματοποιηθούν οι απαραίτητες διορθώσεις ώστε ο συντελεστής υπολογισμού των περιοχών που μπορούν να χαρακτηριστούν ως αστικό πράσινο να συμπίπτει με τον δείκτη που εφαρμόζεται από το Εθνικό Κτηματολόγιο για τον χαρακτηρισμό των δασικών περιοχών. Ο δείκτης αυτός έχει καθοριστεί για τους νέους δασικούς χάρτες ίσος με 15% σε ποσοστό εδαφοκάλυψης από είδη συναθροίσεων φυτικών ειδών που συναντώνται ελλαδικό χώρο (π.χ. μακία βλάστηση κλπ).

Από τα αποτελέσματα των παραπάνω εκτιμήσεων σε συνδυασμό με τα δεδομένα που αφορούν σε δημογραφικές, πολεοδομικές κλπ καταγραφές θα πραγματοποιηθεί υπολογισμός των παρακάτω:

1. Δείκτης Συνολική Έκταση αστικών χώρων πρασίνου

Ορίζεται ως η ποσοστιαία αναλογία συνολικού εμβαδού έκτασης χώρων αστικού πρασίνου προς το συνολικό εμβαδό της περιοχής μελέτης.

2. Δείκτης Καταμερισμού

Αφορά στους μεγαλύτερους χώρους αστικού πρασίνου και υπολογίζεται ως ο λόγος της μεταξύ της μικρότερης διάστασης του κάθε χώρου και της περιμέτρου του. Εφαρμόζεται στο σύνολο των χώρων και ο μέσος όρος που προκύπτει εκτιμάτε ως εξής:

Πίνακας 1: Εύρη τιμών Δείκτη Καταμερισμού

Τιμές δείκτη	Χαρακτηρισμός καταμερισμού
>0.70	Μικρός
$0.70 > d > 0.10$	Μέτριος
<0.10	Έντονος

3. Δείκτης Απομόνωση από άλλους χώρους πρασίνου

Εφαρμόζεται η μέθοδος του «πλησιέστερου γείτονα» (natural neighboring) στους δέκα πιο σημαντικούς χώρους πρασίνου. Υπολογίζετε για τον κάθε ένα η ελάχιστη απόσταση από τον γειτονικό και στην συνέχεια ο μέσος όρος σε m και γίνεται σύγκριση με τις τιμές στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 2: Εύρη τιμών Δείκτη Απομόνωσης.

Τιμές δείκτη σε m	Χαρακτηρισμός βαθμού απομόνωσης
<500	Μικρή απομόνωση
$1000 > d > 500$	Μέτρια απομόνωση
>1000	Μεγάλη απομόνωση

4. Ποσοστό Πράσινο / κάτοικο

Υπολογίζεται από τον λόγο του συνολικού εμβαδού χώρων αστικού πρασίνου προς το σύνολο των μόνιμων κατοίκων της περιοχής.

5.3.4 ΕΦΑΡΜΟΓΗ- ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Για την μελέτη χρησιμοποιήθηκε το λογισμικό SAS Planet το οποίο διατίθεται ελεύθερα στο διαδίκτυο και λειτουργεί συμπληρωματικά με τα εργαλεία που προσφέρει η εφαρμογή Google Earth Pro. Μέσω του λογισμικού πραγματοποιήθηκε αυτόματη γεωαναφορά και διόρθωση της δορυφορικής εικόνας του 2017 (Landsat) όπως αυτή προήλθε από την εφαρμογή Google Earth Pro της περιοχής της Κυψέλης με συντελεστή stitching 20 και οπτικό zoom (μεγέθυνσης) της τάξης των 800 m. Πραγματοποιήθηκε μετατροπή του γεωδαιτικού συστήματος αναφοράς από το απλό κυλινδρικό που χρησιμοποιείται στην εφαρμογή Google Earth στο διεθνές WGS 84 / UTM zone 34N ώστε να γίνει υπολογισμός των εμβαδόν και άλλων διαστάσεων σε μέτρα. Στην συνέχεια έγινε μία ακριβέστερη μέτρηση του συνολικού εμβαδού της περιοχής της Κυψέλης, μέσω του σχεδιασμού πολυγώνων, το οποίο εκτιμήθηκε στα 3.465.924 m².

Στην δορυφορική εικόνα, η οποία είναι παγχρωματική (έγχρωμη στα τρία φάσματα: κόκκινο, μπλε, πράσινο) εφαρμόστηκε ένα πολύ απλό φίλτρο για την αναγνώριση των εικονοστοιχείων με υψηλή ένταση πράσινου χρώματος και ακολούθησε οπτική επαλήθευση του αποτελέσματος. Στις περιοχές που προσδιορίστηκαν ως αστικό πράσινο έγινε υπολογισμός του εμβαδού τους μέσω σχεδιασμού πολυγώνων και το άθροισμα αυτών έδωσε την συνολική έκταση για όλη την περιοχή μελέτης η οποία υπολογίσθηκε ίση με 290.296 m² (εικ.53).

Εικόνα 53: Απεικόνιση των περιοχών αστικού πρασίνου στην περιοχή της Κυψέλης όπως αυτές προσδιορίστηκαν στα πλαίσια της παρούσας μελέτης. Ποσοστό εδαφοκάλυψης από βλάστηση > 15%.

Πηγή: google earth pro | επεξεργασία συντάκτη

Από την σύγκριση με τις τιμές που προκύπτουν από τα δεδομένα της ΕΣΥΕ διαπιστώθηκε μία απόκλιση της τάξης του 14% το οποίο οφείλεται στον πιο ευρύ χαρακτηρισμό των περιοχών αστικού πρασίνου που εφαρμόσθηκε στην παρούσα μελέτη ώστε να συνάδει με την προσέγγιση που εφαρμόζεται σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες και από το Εθνικό Κτηματολόγιο.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι βάσει της τεχνικής όπως εφαρμόζεται στην παρούσα μελέτη το πάρκο Κύπρου συγκαταλέγεται πλέον στους κύριους χώρους αστικού πρασίνου.

Από τα προκαταρκτικά αποτελέσματα έγινε ο υπολογισμός των δεικτών 1 και 4 όπως αυτοί περιγράφονται στο κεφάλαιο της μεθοδολογίας. Ο Δείκτης Συνολική Έκταση αστικών χώρων πρασίνου (1) που αντιστοιχεί στον λόγο εμβαδού επιφάνειας αστικού πρασίνου προς το συνολικό εμβαδό της περιοχής υπολογίστηκε ίσος με 0,08376 και ο Δείκτης Αστικού Πρασίνου (εμβαδό επιφάνειας) (4) ανά κάτοικο ίσος με 4,42 m²

Οι τιμές των παραπάνω δεικτών δείχνουν, σε ότι αφορά την περιοχή μελέτης, ότι ανά μόνιμο κάτοικο η συνολική έκταση αστικού πρασίνου που του αντιστοιχεί περιορίζεται στα περίπου 4,5 τετραγωνικά μέτρα ενώ συνολικά το ποσοστό φυτοκάλυψης για την Κυψέλη φτάνει το ποσοστό του 8,4% επί του συνολικού εμβαδού της.

Στη συνέχεια επιλέχθηκαν τα 10 μεγαλύτερης έκτασης πολύγωνα (το πάρκο Κύπρου δεν συμπεριλαμβανόταν) που αντιστοιχούσαν σε περιοχές αστικού πρασίνου και σε κάθε ένα από αυτά υπολογίστηκε ο λόγος μεταξύ του μήκους της μικρότερης διάστασης τους και του μήκους της συνολικής περιμέτρου τους. Υπολογίστηκε η μέση τιμή αυτών και εκτιμήθηκε ο Δείκτης Καταμερισμού (2), όπως αναφέρατε στο κεφάλαιο περιγραφής της μεθοδολογίας, ίσος με 0,116.

Για τον υπολογισμό του Δείκτη Απομόνωσης στα 10 μεγαλύτερης έκτασης πολύγωνα (το πάρκο Κύπρου δεν συμπεριλαμβανόταν) εφαρμόστηκε η μέθοδος του «πλησιέστερου γείτονα». Ξεκινώντας από το κέντρο κάθε ενός από τα πολύγωνα, υπολογίστηκε η απόσταση μεταξύ αυτού και του κέντρου του επόμενου πλησιέστερου χώρου αστικού πρασίνου. Κατά αυτό τον τρόπο υπολογίστηκε η ελάχιστη απόσταση μεταξύ δύο συνεχόμενων περιοχών και στην συνέχεια ο μέσος όρος των μετρήσεων ο οποίος εκτιμήθηκε στα 473,4 m.

Αυτό που διαπιστώθηκε κατά την διάρκεια της αρχικής μελέτης ήταν μία άνιση κατανομή των περιοχών αστικού πρασίνου μεταξύ του βόρειου και νότιου τμήματος της Κυψέλης με την μεγαλύτερη συγκέντρωση να παρατηρείται στο πρώτο. Πιο συγκεκριμένα η περιοχή χωρίστηκε σε δύο υποτομείς. Ο διαχωρισμός έγινε πάνω στον άξονα ανατολής –δύσης ο οποίος έτεμνε το σύνορο που οριοθετεί την περιοχή στα

δυτικά, ακριβώς στην μέση. Ως σύνορο-μήκος αναφοράς του δυτικού συνόρου επιλέχθηκε η οδός Πατησίων.

Το εμβαδό του βόρειου και νότιου τμήματος της περιοχής μελέτης υπολογίστηκε από τα νέα πολύγωνα που δημιουργήθηκαν ίσο με 1.769.270 m² και 1.673.685 m² αντίστοιχα. Όπως φαίνεται και στην εικόνα ... το πάρκο Κύπρου συμπεριλαμβάνεται στο νότιο τμήμα.

Εικόνα 54: Απεικόνιση του βόρειου και νότιου τμήματος της περιοχής της Κυψέλης όπως πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της παρούσας μελέτης.

Πηγή: google earth pro, επεξεργασία συντάκτη

Η παραπάνω μεθοδολογία εφαρμόστηκε για κάθε ένα από τα δύο τμήματα ξεχωριστά υπολογίζοντας εκ νέου και τα εμβαδά και τους δείκτες, τα αποτελέσματα των οποίων δίνονται στον παρακάτω πίνακα (πιν. 3). Και στις δύο περιπτώσεις επιλέχθηκαν για τον υπολογισμό των δεικτών Κατακερματισμού και Απομόνωσης οι 10 μεγαλύτεροι σε έκταση χώροι πρασίνου (το πάρκο Κύπρου δεν συμπεριλαμβανόταν). Σε ότι αφορά το

ποσοστό κατοίκων σε κάθε ένα από τα τμήματα θεωρήθηκε ανάλογος του εμβαδού λόγω έλλειψης δεδομένων. Αυτό αποτελεί μία θεωρητική προσέγγιση αφού όπως γίνεται εμφανές από τις δορυφορικές εικόνες το βόρειο τμήμα της Κυψέλης είναι σαφώς πιο αραιοκατοικημένο από το νότιο τμήμα.

Πίνακα 3: Τιμές δεικτών μελέτης για το βόρειο και νότιο τμήμα της περιοχής της Κυψέλης.

Τμήμα	Συνολική έκταση τμήματος σε m ²	Εμβαδό χώρων πρασίνου υ σε m ²	Αριθμός κατοίκων ν	Δείκτης Συνολική Έκταση ή	Δείκτης Καταμερισμού ύ	Δείκτης Απομόνωσης η σε m	Ποσοστό Πράσινο / κάτοικο σε m ² /κάτοικο ο
Βόρειο	1.779.970	175.918	33.757	9,88%	0,138	385,0	5,21
Νότιο	1.685.924	114.378	31.974	6,78%	0,097	561,8	3,58

Στην συνέχεια σε ότι αφορά το νότιο τμήμα της Κυψέλης επιλέχθηκε να εφαρμοστεί ξανά η μεθοδολογία υπολογισμού των δεικτών Καταμερισμού και Απομόνωσης αυτή την φορά όμως συμπεριελήφθη και το πάρκο Κύπρου. Κατά αυτό τον τρόπο επιχειρείται να γίνει μία ποσοτικοποίηση της πρόσθετης αξίας που προσφέρουν ακόμη και μικρής έκτασης περιοχές, με φυτοκάλυψη, στο εσωτερικό του αστικού ιστού. Τα συγκριτικά αποτελέσματα δίνονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας 4: Τιμές δεικτών –νότιο τμήμα περιοχής Κυψέλης. Με τον συνυπολογισμό του πάρκου Κύπρου και χωρίς αυτόν.

Νότιο Τμήμα Κυψέλης	Δείκτης Κατακερματισμού	Δείκτης Απομόνωση σε m
Χωρίς το πάρκο Κύπρου	0,097	561,8
Με το πάρκο Κύπρου	0,115	497,3

5.3.5 ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης και όπως προκύπτει από τον συνοπτικό πίνακα (πιν. 5) η περιοχή τη Κυψέλης χαρακτηρίζεται από πολύ χαμηλή αναλογία ποσοστού εμβαδού αστικού πρασίνου ανά κάτοικο ιδιαίτερα στον νότιο πιο πυκνοκατοικημένο τμήμα της. Αυτό γίνεται εμφανέστερο εάν λάβουμε υπόψη μας την αναλογία που υπάρχει σε άλλες πρωτεύουσες της ευρωπαϊκής ένωσης όπως το Λονδίνο με 27m²/κάτοικο, την Στοκχόλμη με 87,5 m²/κάτοικο και με μέγιστο την Βιέννη με 120 m²/κάτοικο (πηγή: EUROSTAT 2014) οι οποίες μάλιστα χαρακτηρίζονται ως αστικές περιοχές με ιδιαίτερα έντονα προβλήματα ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι τα ποσοστά στην περιοχή της Κυψέλης είναι κατώτερα ακόμη και από αυτά της Νορβηγίας της οποίας λόγω των καιρικών συνθηκών, το οικοσύστημά της, στο βόρειο τμήμα, θεωρείται ότι ανήκει στο είδος «ψυχρή έρημος» ή «πολική έρημος».

Πίνακας 5: Συνοπτικός πίνακας αποτελεσμάτων.

Περιοχή	Δείκτης Συνολική Έκταση	Δείκτης Κατακερμα τισμού	Δείκτης Απομόνωσ η σε m	Ποσοστό Πράσινο / κάτοικο σε m ² /κάτοικο
Κυψέλη	8,4%	0,116	473,4	4,42
1.Βόρεια Κυψέλη	9,88%	0,138	385,0	5,21
2.Νότια Κυψέλη	6,78%	0,097	561,8	3,58
• Νότια Κυψέλη χώροι αστικού πρασίνου δεδομένα ΕΣΥΕ	6,82%	0,097	561,8	3,59
• Νότια Κυψέλη χώροι αστικού πρασίνου παρούσα μελέτη (με το πάρκο Κύπρου)	6,82%	0,115	497,3	3,59

Αντιστοίχως ο δείκτης συνολικής έκτασης παραμένει χαμηλός για το σύνολο της περιοχής ενώ η απόκλιση του μεταξύ του βόρειου και νότιου τμήματος ισούται σχεδόν με 3 ποσοστιαίες μονάδες. Υπολογίζοντας αυτή την διαφορά διαπιστώνεται ότι στο βόρειο τμήμα της Κυψέλης η αναλογία αστικού πρασίνου σε σχέση με την συνολική έκταση είναι περίπου 31% μεγαλύτερη από αυτή του νότιου τμήματος.

Σε ότι αφορά το δείκτη απομόνωσης γίνεται εμφανές ότι η περιοχή χαρακτηρίζεται από άνιση κατανομή χώρων αστικού πρασίνου σε όλη την έκτασή της. Οι μεγαλύτερης έκτασης χώροι βρίσκονται συγκεντρωμένοι σε μικρής ακτίνας ζώνες ενώ μεγάλα τμήματα αστικού ιστού φαίνεται να μην διαθέτουν σημεία αστικού πρασίνου πλησίον τους. Ιδιαίτερα έντονο είναι το φαινόμενο στο νότιο τμήμα της Κυψέλης, το οποίο εξεταζόμενο χωριστά προκύπτει ότι ανήκει στην κατηγορία περιοχών με «μεγάλη απομόνωση» σε αντιδιαστολή με το σύνολο της Κυψέλης και του βόρειου τμήματός της που ανήκουν στις περιοχές με «μέτρια απομόνωση» και μάλιστα με μεγάλη απόκλιση.

Κατά τον ίδιο τρόπο εξετάζοντας τον δείκτη καταμερισμού, διαπιστώνεται ότι οι χώροι αστικού πρασίνου στο σύνολο της περιοχής και κυρίως στο βόρειο τμήμα της, την κατατάσσουν οριακά στην κατηγορία με μέτριο καταμερισμό το οποίο σημαίνει εκτός των άλλων ότι υπάρχουν οι προϋποθέσεις για ευκολότερη πρόσβαση του πληθυσμού σε αυτούς. Αντιθέτως το νότιο τμήμα της πέφτει σε κατάταξη, εξεταζόμενο μόνο του, ανήκοντας πλέον στην κατηγορία των περιοχών με έντονο κατακερματισμό και επομένως δυσκολότερη πρόσβαση των κατοίκων στους «πράσινους χώρους» των οποίων οι διαστάσεις δεν επαρκούν.

Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον στην παρούσα μελέτη ωστόσο, παρουσιάζει η συγκριτική εξέταση των αποτελεσμάτων που αφορούν στο νότιο τμήμα της Κυψέλης με την προσθήκη μίας μικρής περιοχής αστικού πρασίνου και χωρίς αυτήν, στην συγκεκριμένη περίπτωση το πάρκο Κύπρου, και πως αυτή αλλάζει τις παραμέτρους του συστήματος. Η επιλογή της οφείλεται τόσο στην γεωγραφική της θέση στον αστικό ιστό όσο και στην απόστασή της από τις λοιπές περιοχές αστικού πρασίνου.

Συγκεκριμένα ο δείκτης καταμερισμού αφού συμπεριλήφθη το προαναφερθέν πάρκο παρουσιάζει βελτίωση της τάξης του 15,6% σε σχέση με τον αρχικό, αλλάζοντας την κατάταξη του νότιου τμήματος της περιοχής της Κυψέλης σε «μέτριου κατακερματισμού» φτάνοντας σχεδόν την ίδια τιμή με το σύνολο.

Αντιστοίχως ο δείκτης απομόνωσης μειώνεται σημαντικά (12,9%) αλλάζοντας και σε αυτή την περίπτωση την κατάταξη από περιοχή «μέτριας απομόνωσης» σε «μικρής» (πιν.6).

Πίνακας 6: Συνοπτικός πίνακας κατάταξης βάσει δεικτών.

Δείκτης κατακερματισμού	Χαρακτηρισμός κατακερματισμού	Δείκτης απομόνωσης σε m	Χαρακτηρισμός βαθμού απομόνωσης
>0.70	Μικρός	<500	Μικρή απομόνωση
0.70>d>0.10	Μέτριος	1000>d>500	Μέτρια απομόνωση
<0.10	Έντονος	>1000	Μεγάλη απομόνωση

5.5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της παρούσας μελέτης προκύπτει κυρίως η επίδραση όχι τόσο του μεγάλου μεγέθους χώρων αστικού πρασίνου όσο η σωστή κατανομή του συνόλου τους στο εσωτερικό του αστικού ιστού. Επίσης προκύπτει η ανάγκη για την αύξηση της προσβασιμότητας σε αυτούς η οποία επιτυγχάνεται μέσα από την βέλτιστη χωροθέτηση τους.

Μικρών διαστάσεων χώροι όπως το πάρκο Κύπρου που μπορούν να χαρακτηριστούν ως «υπαίθριοι πράσινοι» μπορούν να δημιουργηθούν σε ελεύθερους χώρους ακόμη και μικρού μεγέθους με χαμηλό κόστος συντήρησης, βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής των κατοίκων περιοχών με έντονη οικιστική ανάπτυξη. Η ύπαρξη παρόμοιων χώρων τοποθετημένων σε στρατηγικά σημεία έρχεται να καλύψει τυχόν κενά ενώ δημιουργεί πυρήνες σε επίπεδο «γειτονιάς».

Ιδιαίτερα σε ότι αφορά άτομα ευπαθών ομάδων, όπως αυτών που ανήκουν στην Τρίτη ηλικία ή ατόμων με κινητικά προβλήματα, διευκολύνει την επαφή τους με το «φυσικό περιβάλλον» όσο αυτό είναι δυνατό, καθώς μειώνει κατά πολύ τις αποστάσεις που πρέπει να διανύσουν από τον χώρο κατοικίας τους. Εδώ υπεισέρχεται σαφώς και ο οικονομικός παράγοντας του κόστους μετακίνησης ο οποίος παίζει σημαντικό ρόλο ιδιαίτερα σε περιοχές που αντιμετωπίζουν υψηλά ποσοστά ανεργίας όπως η περιοχή μελέτης.

Αστικοί υπαίθριοι χώροι αναψυχής όπως το πάρκο Κύπρου τείνουν συνήθως να προσελκύουν κατοίκους από προσκείμενες οδούς και ενδείκνυνται για την ανάπτυξη κοινών δραστηριοτήτων. Όπως αποδεικνύεται, κατά αυτό τον τρόπο, ενισχύεται η αίσθηση της κοινότητας με σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ του τοπικού πληθυσμού σε επίπεδο γειτονιάς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πάρκο Κύπρου το οποίο λειτούργησε ως σημείο αναφοράς για την λήψη πρωτοβουλιών και αποφάσεων της τοπικής κοινωνίας.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΗ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

6.1 ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ

Από τη σύντομη ιστορική αναδρομή που προηγήθηκε αναφορικά με το πάρκο Κύπρου και Πατησίων καθίσταται σαφές πως η ανάπλαση του χώρου επιβάλλεται να γίνει με σεβασμό στην προσπάθεια των ανθρώπων να το διασώσουν ως πνεύμονα πρασίνου και ως αυτο-διαχειριζόμενο δημόσιο χώρο. Ωστόσο η ιδιωτική πρωτοβουλία δε μπορεί να αντικαθιστά τον επίσημο φορέα αστικού σχεδιασμού και διαχείρισης του κοινόχρηστου χώρου, που είναι το κράτος δια των αρμοδίων κάθε φορά υπηρεσιών, αλλά και οι υπηρεσίες οφείλουν να ανταποκρίνονται ενεργά στο ρόλο τους.

Αυτό σημαίνει ότι οποιαδήποτε απόπειρα νέας παρέμβασης λαμβάνοντας υπόψη την ύπαρξη αρνητικού προηγούμενου, δηλαδή τη βίαιη καταστροφή της προ-υφιστάμενης βλάστησης του πάρκου προς μετατροπή σε χώρο στάθμευσης με καθαρά οικονομικά κίνητρα, πρέπει να πείσει για την ειλικρίνεια και ορθότητα των προθέσεων της με καθαρό διάλογο που θα στοχεύει στη σύγκλιση απόψεων, μέσα σε κλίμα σεβασμού της τοπικής κοινωνίας, ορθής ενημέρωσης και συνεργασίας στη λήψη αποφάσεων.

Με τις παραπάνω σκέψεις γίνεται η διατύπωση και της πρότασης ανάπλασης. Βασική αρχή της πρότασης την οποία επεξεργάζεται η παρούσα πτυχιακή είναι η ανάπλαση του κοινόχρηστου αυτού πάρκου να αποτελέσει έναν ισορροπημένο διάλογο ανάμεσα στις ανάγκες των κατοίκων της γειτονιάς και στις ανάγκες της περιοχής σε αστικές υποδομές.

6.2 ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Η κεντρική ιδέα της πρότασης βασίζεται στην ανάγκη του ατόμου να έρθει σε επαφή με τη φύση, να νιώσει, να βιώσει το φυσικό περιβάλλον μέσα στην πόλη όπου ζει. Στόχος είναι τόσο η κάλυψη των αναγκών των κατοίκων όσο και η κάλυψη των αναγκών της περιοχής σε αστικό πράσινο σε έναν χώρο που θα αποτελεί ανάσα για το επιβαρυσμένο αστικό περιβάλλον. Σκοπός είναι το πάρκο να αποτελέσει τοπόσημο, σημείο συνάντησης, κέντρο αναφοράς της γειτονιάς και όχι απλώς έναν φυτεμένο χώρο με διαδρόμους κυκλοφορίας και καθιστικά, διότι σε αυτή την προσέγγιση θα ήταν αρκετή και σχετικά εύκολη η επαναφορά στην αρχική μορφή. Πρέπει αυτή η ανάπλαση

να μπορεί να εξυπηρετήσει την επίσκεψη και συνεύρεση, αλλά και τις δραστηριότητες πολλών και διαφορετικών ομάδων, όπως πχ. των μικρών ηλικιών στην παιδική χαρά, των μεγαλύτερων σε ένα αμφιθέατρο, ενδεχομένως και σε χώρο υπαίθριων εκδηλώσεων, των ηλικιωμένων σε πιο ήσυχους χώρους στάσης, κλπ.

Βασικός στόχος είναι ο χώρος να προσκαλεί, να διευκολύνει, να προσελκύει την ελεύθερη έκφραση, το παιχνίδι, την ψυχαγωγία, την καλλιτεχνική έκφραση, να δίδει χώρο για πνευματικές και εκπαιδευτικές αναζητήσεις, να γίνεται πεδίο υγιούς συναναστροφής και κοινωνικοποίησης των κατοίκων μιας κοινωνικά ευαίσθητης, πολυ-πολιτισμικής γειτονιάς όπως η Κυψέλη. Κύριο μέλημα είναι όλες αυτές οι δραστηριότητες να λαμβάνουν χώρα σε ένα διαμορφωμένο φυσικό περιβάλλον που θα αποτελεί ταυτόχρονα και όαση πρασίνου για την επιβαρυσμένη αυτή περιοχή.

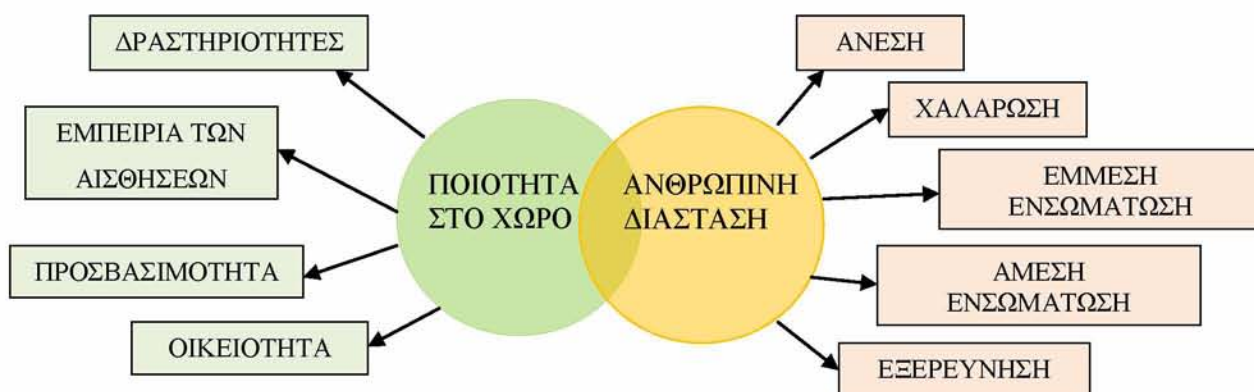
Ο σχεδιασμός της ανάπλασης βασίζεται στο θεωρητικό πλαίσιο που αναλύθηκε σε προηγούμενο κεφάλαιο (κεφ. 4), συγκεκριμένα για κάθε σχεδιαστική απόφαση ληφθήκαν υπόψη οι παράμετροι που αναφέρονται στο εν λόγω κεφάλαιο. Η ποιότητα στο χώρο και η ανθρώπινη διάσταση είναι οι βασικοί πυλώνες που στηρίχθηκε ο σχεδιασμός.

Είναι ξεκάθαρη η αντίληψη ότι οποιαδήποτε επέμβαση επιβάλλεται να μην αναιρεί το δημόσιο και κοινόχρηστο χαρακτήρα του χώρου και ο χώρος δε μπορεί επίσης να αποδοθεί στην ιδιωτική εκμετάλλευση, ούτε να λειτουργεί με αρχές ιδιωτικής κερδοσκοπικής επιχείρησης, διότι αυτό αντίκειται στην έννοια του δημόσιου αγαθού.

6.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Στο παρακάτω σχήμα αποτυπώνονται οι βασικοί παράμετροι της προτεινόμενης παρέμβασης που καθορίζουν τις αρχιτεκτονικές επιλογές. Παρακάτω αναλύεται πώς ακριβώς αυτοί οι παράμετροι μεταφράζονται σε κτηριακό έργο ή σε διαμορφωμένο περιβάλλον.

Σχήμα 4: Παράμετροι προτεινόμενης σχεδιαστικής παρέμβασης

Δραστηριότητες στο χώρο

1. Κέντρο νεότητας
2. Χώρος παιχνιδιού - παιδική χαρά
3. Χώρος υπαίθριων πολιτιστικών δραστηριοτήτων
4. Χώρος υπαίθριων μουσικών οργάνων
5. Δημοτικό Αναψυκτήριο
6. Χώρος ποιημάτων - χάραξη πάνω σε τοίχο

Εμπειρία των αισθήσεων

Σε αυτή την κατηγορία θα πρέπει να γίνουν επεμβάσεις που να αφήνουν στο χρήστη ένα συναισθηματικό και νοητικό αποτύπωμα, να του δίδονται ερεθίσματα που θα προκαλούν τις αισθήσεις του. Σε αυτή τη παράμετρο μπορεί εμπεριέχεται και η ιστορικότητα ενός τόπου καθώς αναδύει μνήμες για τους παλαιότερους και παρέχει γνώσεις, πληροφορίες για τους νεότερους.

Οι διαφορετικές υφές, ο τρόπος που πέφτει το φως σε ένα χώρο, ο ήχος αλλά και η οπτική επαφή του νερού, οι ωραίες μυρωδιές σε ένα χώρο ενισχύουν την εικόνα και την αίσθηση που αφήνει στον χρήστη ένας χώρος. Αυτό επιτυγχάνεται με την χρήση αρωματικών φυτών, την ύπαρξη ποικιλίας φυτών, την προσαρμογή υδάτινων

στοιχείων, την χρήση διαφορετικών υλικών αλλά αρμονικά συνδυασμένων μεταξύ τους, με τον καλό φωτισμό και με άλλα τέτοια στοιχεία.

Όσο αφορά την ιστορικότητα, το οποίο βέβαια ξυπνά και την εξερεύνηση γίνεται τοποθέτηση επιτυχιών επιγραφών με ποιήματα συγγραφέων και ποιητών που πέρασαν από την Κυψέλη. Με αυτό το τρόπο μπορεί να κινηθεί η περιέργεια του ατόμου και να έχει την επιθυμία να μπει στο πάρκο να δει τι γράφουν οι τοίχοι, συνάμα δίνεται ευκαιρία να έρθει σε επαφή με μία σημαντική μορφή τέχνης, να διαβάσει, να αφηθεί, να κάνει εικόνες με την σκέψη.

Προσβασιμότητα στο χώρο

Η πρόσβαση θα πρέπει να είναι εύκολη και άνετη για όλους τους εν δυνάμει χρήστες, είτε θέλουν να παραμείνουν στον χώρο, είτε θέλουν απλά να διανύσουν το πάρκο και να απολαύσουν έναν ευχάριστο περίπατο. Έτσι το πάρκο παραμένει ανοιχτό από τις πλευρές των πεζοδρομίων και με τους διαδρόμους διευκολύνεται η ροή και η κίνηση των πεζών προς όλες τις κατευθύνσεις. Στο παρακάτω σκίτσο αποτυπώνεται η πρόσβαση και η κίνηση εντός του χώρου.

Οικειότητα στο χώρο

Αυτή η παράμετρος ίσως είναι από τις δυσκολότερες κατά το σχεδιασμό, καθώς αναφέρεται σε πιο αφηρημένες έννοιες και δεν μπορεί εύκολα να προβλεφθούν τα στοιχεία που μπορεί να εδραιώσουν την αίσθηση της στον χώρο. Είναι μία συνάρτηση πολλών παραγόντων που συνδυαστικά θα αποδώσουν έναν φιλόξενο χώρο που θα διεγείρει την επιθυμία των ατόμων όχι μόνο να επισκεφτούν το πάρκο, αλλά να το εντάξουν μέσα στην ζωή τους.

Αυτό αναμένεται να επιτευχθεί μέσω των δραστηριοτήτων που δύναται κάποιος να κάνει εντός του πάρκου, μέσω της καλής ποιότητας εξοπλισμού, την προσεγμένη επιλογή σημείων στάσης, την φροντίδα, καθαριότητα, την συντήρηση του πάρκου, τον καλό φωτισμό ώστε να νιώθει ασφάλεια, όλοι αυτοί οι παράγοντες συντελούν για την δημιουργία ενός φιλικού προς τον χρήστη χώρο.

Τέλος, η ανθρωπινή διάσταση κατά την σχεδίαση παίζει από τους σπουδαιότερους ρόλους για την καλύτερη σχεδίαση των αρχιτεκτονικών προτάσεων. Οι παράγοντες

άνεση, χαλάρωση, έμμεση και άμεση ενσωμάτωση στον περιβάλλοντα χώρο, η εξερεύνηση προσπαθούν να αποδοθούν μέσω των παρακάτω τρόπων:

Άνεση

1. άνετη πρόσβαση και προσέγγιση
2. άνετη κίνηση
3. σημεία οπτικής άνεσης με διαφορετικά και ποικίλα σημεία θέασης, π.χ. θέαση προς το νερό, θέαση προς τα δέντρα κ.α.
4. άνετα καθίσματα
5. δυνατότητα ασφάλισης ποδηλάτων
6. δυνατότητα φύλαξης κατοικίδιων
7. Δυνατότητας προστασία από τον ήλιο και τον αέρα
8. Δυνατότητα έκθεσης στον ήλιο

Χαλάρωση

1. βλάστηση
2. υδάτινο στοιχείο
3. άνετα καθίσματα

Άμεση και έμμεση ενσωμάτωση στο χώρο

Σημεία προσαρμοσμένα στο πάρκο ώστε να παρέχουν την δυνατότητα απομόνωσης από τα κεντρικά σημεία δραστηριοτήτων και να επιτυγχάνεται η παθητική κοινωνικοποίηση. Αντίστοιχα οι χώροι δραστηριοτήτων προσφέρονται για την άμεση ενσωμάτωση και την ενεργή συμμετοχή των ατόμων.

Εξερεύνηση

Μέσω των δραστηριοτήτων, μέσω ιδιαίτερων στοιχείων (π.χ. μουσικά όργανα, επιγραφές), μέσων διαφόρων δομών και μορφών στο χώρο (πχ πέτρα, νερό, κάθετες φυτεύσεις) επιτυγχάνεται η πρόκληση για εξερεύνηση, που αυξάνει το ενδιαφέρον επισκεψιμότητας στο πάρκο.

Ροή κίνησης

Το οικόπεδο βρίσκεται στην διασταύρωση δύο οδών (Πατησίων και Κύπρου) και βασικό μέλημα του σχεδιασμού είναι η ελεύθερη και εύκολη πρόσβαση από τις δύο οδούς. Έτσι το πάρκο διατηρείται ανοιχτό προς τα πεζοδρόμια και από τις δύο πλευρές. Υπάρχουν 3 κύριοι εισοδοί, 1 από την οδό Πατησίων, 1 στην γωνία μεταξύ Πατησίων και Κύπρου όπου σε αυτό το σημείο υπάρχει φανάρι και διάβαση πεζών και 1 είσοδος στην οδό Κύπρου στην κορυφή του οικοπέδου. Εντός του πάρκου προβλέπονται 2 κεντρικοί διάδρομοι κυκλοφορίας, ο ένας μας οδηγεί από την Πατησίων στην Κύπρου, και ο άλλος από την Πατησίων στο κέντρο νεότητας που χωροθετείται στην βορειοανατολική γωνία του πάρκου. Από τους κεντρικούς άξονες ξεκινούν μικρότερα μονοπάτια που οδηγούν στα διάφορα σημεία ενδιαφέροντος του πάρκου. Με βάση τον συγκεκριμένο σχεδιασμό, βασική επιδίωξη είναι η πρόκληση αλλά η πρόσκληση του περαστικού να εισέλθει στο χώρο είτε θέλει να καθίσει είτε θέλει απλά να το διασχίσει.

Εικόνα 55: Βασική κάτοψη - ροές κίνησης

Εικόνα 56: Κάτοψη Πρότασης σχεδιασμού πάρκου Κύπρου και Πατησίων |
επεξεργασία συντάκτη

ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΤΟΨΗ

ΚΛΙΜΑΚΑ 1:500

ΤΡΙΣΔΙΑΣΤΑΤΗ ΑΠΕΙΚΟΚΙΝΗ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Είσοδος Α - Πατησίων - Κύπρου

Είσοδος Β - Πατησίων

Είσοδος Γ - Κύπρου

Κεντρικοί άξονες κυκλοφορίας

Όψη από κερκίδες

Όψη προς κερκίδες – Κάθετη φύτευση – Τοίχοι με σκαλισμένα ποιήματα

Μουσικά παιχνίδια – Παιδική χαρά – Κτίριο Κοινοφελών χρήσεων

6.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στη σημερινή εποχή, τα αστικά κέντρα έχουν να αντιμετωπίσουν δύο βασικά ζητήματα, το υποβαθμισμένο αστικό περιβάλλον και την χαμηλή ποιότητα ζωής των κατοίκων, τα οποία συνδέονται άμεσα μεταξύ τους. Στην προσπάθεια επίλυσης αυτών των ζητημάτων γίνεται κατανοητή η συμβολή των δημόσιων υπαίθριων χώρων και η ευεργετική επίδραση των χώρων αστικού πρασίνου μέσα στο περιβάλλον των πόλεων. Τα περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά οφέλη που προσφέρει το πράσινο κατέχουν καθοριστικό ρόλο για την αστική διαβίωση και μπορούν να διαμορφώσουν ένα υγιές αστικό περιβάλλον. Από τις πιο σημαντικές ωφέλειες του αστικού πρασίνου είναι η βελτίωση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα, η ρύθμιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης αλλά και η προστασία της βιοποικιλότητας στα αστικά κέντρα. Όσο αφορά τα κοινωνικά οφέλη, το αστικό πράσινο βοηθά την ψυχική και σωματική υγεία, καθώς παρέχει πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη κοινωνικής επαφής, δραστηριοτήτων αναψυχής, άθλησης κ.α. Αποτελεί χώρο έκφρασης της «δημόσιας ζωής», δίνει βήμα για την εκδήλωση πολιτιστικών δραστηριοτήτων, ενώ παράλληλα προσφέρει την δυνατότητα επαφής με το φυσικό περιβάλλον. Τα οικονομικά οφέλη δεν είναι άμεσα αντιληπτά εφόσον δεν μπορούν να μετρηθούν σε νομισματικούς όρους. Σχετίζονται όμως με την άνοδο της αξίας γης και ακινήτων, με την προσέλευση νέων επιχειρήσεων στην γύρω περιοχή, με την δημιουργία νέων θέσεων εργασίας αλλά και με την εξοικονόμηση ενέργειας.

Σχετικά με την επάρκεια των χώρων πρασίνου μέσα στον πολεοδομικό ιστό, υπάρχει μία σειρά κριτηρίων, παραμέτρων και δεικτών ώστε να εξασφαλιστεί ο έλεγχος της ποιότητας αλλά και ποσότητας πρασίνου σε μία πόλη. Στην περιοχή μελέτης υπολογίστηκαν ποσοτικοί δείκτες και τα αποτελέσματα ήταν αποθαρρυντικά. Σύμφωνα με την συγγραφέα, κρίνεται απαραίτητη η διαφύλαξη των εναπομεινάντων πράσινων χώρων, όπου με κατάλληλο σχεδιασμό, μέριμνα και συντήρηση θα μπορέσουν να αποδώσουν τις μέγιστες ωφέλειες για το κοινωνικό σύνολο.

Συμπερασματικά, ο δημόσιος υπαίθριος χώρος και το αστικό πράσινο είναι ο συνδετικός κρίκος για την εύρυθμη λειτουργία της πόλης και την εξασφάλιση ενός ποιοτικού αστικού περιβάλλοντος. Η απουσία αστικών πράσινων χώρων οδηγεί στην

διαμόρφωση δυσλειτουργικών περιοχών, με κακής ποιότητας αστικό περιβάλλον που επηρεάζει άμεσα την ποιότητα ζωής των κατοίκων. Εντούτοις, για την μέγιστη απολαβή των ωφελειών από το αστικό πράσινο, κρίνεται απαραίτητος ο ορθολογικός σχεδιασμός, η σωστή διαχείριση από τους αρμόδιους φορείς, η εξασφάλιση της καθαριότητας, συντήρησης και ασφάλειας των πράσινων χώρων. Ταυτόχρονα θα πρέπει να γίνει αντιληπτό και από την πλευρά του πολίτη πως έχει ευθύνη για την διατήρηση της καλής κατάστασης των χώρων. Η ποιότητα στο χώρο είναι αυτή που ως ένα βαθμό εξασφαλίζει την ποιότητα στην καθημερινή ζωή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΕλληνόγλωσση βιβλιογραφία

- Αθανασούλη-Ρογκάκου Θ., Αραβαντινός Α., Βλαστός Θ., Κοσμάκη Π., Μπιρμπίλη Κ., Παπαγιάννης Θ., Πολύζος Ι., Σκίκος Γ., Στάμου Α. (1999) *Σχεδιασμός, Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις και Μέθοδοι Εκτίμησής τους, Σχεδιασμός πόλεων και περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Τόμος Α΄*, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο: Πάτρα
- Αραβαντινός, Ι. Αθ. (2007) *Πολεοδομικός σχεδιασμός, για μια βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού χώρου*, β΄ έκδοση. Εκδόσεις Συμμετρία: Αθήνα
- Αραβαντινός, Ι. Αθ., Κοσμάκη, Π., (1988) *Υπαίθριοι Χώροι στην Πόλη. Θέματα ανάλυσης και πολεοδομικής οργάνωσης αστικών ελεύθερων χώρων και πρασίνου*. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο: Αθήνα
- Ανανιάδου - Τζημοπούλου, Μ. (1997) *Αρχιτεκτονική τοπίου, σχεδιασμός αστικών χώρων: κριτική και θεωρία, σύγχρονες τάσεις σχεδιασμού τοπίου*. Εκδόσεις Ζήτη: Θεσσαλονίκη
- Ανδρεαδάκη, Ε. (2006) *Βιοκλιματικός Σχεδιασμός: Περιβάλλον και Βιωσιμότητα*. Εκδόσεις University Studio Press: Θεσσαλονίκη
- Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα-Λατινοπούλου Μ., (2009). *Πόλη και πολεοδομικές πρακτικές*, Εκδόσεις Κριτική: Αθήνα
- Βάιου, Ν., (2007) *Διαπλεκόμενες καθημερινότητες και χωρικοινωνικές μεταβολές στην πόλη. Μετανάστριες και ντόπιες στις γειτονίες της Αθήνας*. ΕΜΠ - Σχολή Αρχιτεκτόνων Διαθέσιμο στο <http://iktinos2.arch.ntua.gr/genspace/pithagoras.pdf> (Ανακτήθηκε στις 18/10/2018)
- Βάιου, Ν., Λαφαζάνη, Ο., Λυκογιάννη, Ρ (2013). *Πρακτικές συνύπαρξης στις γειτονίες της πόλης. Συναντήσεις στην Κυψέλη*. 1η έκδοση: Ζαββού Α, Καμπούρη Ν, και Στρατηγάκη Μ, Εκδόσεις Νήσος: Αθήνα διαθέσιμο στο <http://www.academia.edu/> (Ανακτήθηκε στις 12/04/2018)
- Βασενχόβεν, Λ. (2003) *Η γενεαλογία της Κυψέλης*, Επτά Ημέρες, Η Καθημερινή, Αθήνα, τεύχος 23, Φεβρουάριος

- Βαταβάλη Φ., Μπελαβίλας Ν., (2009) *Οδηγός για το περιβάλλον: Πράσινο & ελεύθεροι χώροι στην πόλη*, WWF Ελλάς. Διαθέσιμο στο www.wwf.gr/images/pdfs/Odigos_AstikoPrasino.pdf (Ανάκτηση στις 2/9/2017)
- Billinge, M. (2004) *Ιστορικο-γεωγραφικές οπτικές πάνω στην πόλη και την αστικοποίηση: από τους προϊστορικούς στους μεταμοντέρνους χρόνους*, στο Λαγόπουλος Α. Φ. (επιμελήτης), *Η Ιστορία της Ελληνικής Πόλης*, Αρχαιολογία & Τέχνες 39-49, Ερμής: Αθήνα
- Βουτυράκης, Μ. (2007) *Τα προβλήματα των σύγχρονων πόλεων*. Διαθέσιμο στο <http://archive.patris.gr/articles/115531#.W4Ya2s4zbDc> (Ανάκτηση στις 19/12/2017)
- Γεωργιάδης, Α, Σταθόπουλος, Μ. (1996) *Αστικός Κώδιξ, Κατ' άρθρο ερμηνεία, V Εμπράγατο δίκαιο*, Εκδόσεις Σακκουλάς Π.Ν: Αθήνα
- Γοσποδίνη, Α., Μπεριάτος, Η. (2006) *Τα νέα αστικά τοπία και η ελληνική πόλη*, 1η έκδοση, Εκδόσεις Κριτική: Αθήνα
- Γκιζέλη, Δ., Βίκα, (2010) *Κοινωνικοί και πολεοδομικοί μετασχηματισμοί πριν και μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή*, στο Λαγόπουλος Α. Φ. (επιμελήτης), *Η Ιστορία της Ελληνικής Πόλης*, (σσ. 401-411), Εκδόσεις Ερμής: Αθήνα
- Δανιήλ, Ν. Μ. (2007) *Δημόσιος χώρος και δημόσια ζωή στη σύγχρονη πόλη. Κοινωνικοψυχολογική προσέγγιση του εμπορικού πολυλειτουργικού κέντρου στην Ελλάδα*. Διδακτορική Διατριβή. ΑΠΘ -Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών: Θεσσαλονίκη
- Δεμέτης, Χ. (2013) *Τα παγκάκια "τραγουδάνε" ακόμα.*, Διαθέσιμο στο <https://www.news247.gr/reportaz/to-news-247-stin-kypseli-ta-pagkakia-tragoydane-akoma.6208280.html> (πρόσβαση στις 4/5/2017)
- Δεσποτόπουλος, Ι. (1997) *Η ιδεολογική δομή των πόλεων*, Ν.Τ.Υ.Α. Press: Αθήνα
- Δημητριάδης, Π. Ε. (1995) *Ιστορία της πόλης και της πολεοδομίας: ευρωπαϊκοί πολιτισμοί - μνημειακοί χρόνοι ως τις αρχές του 20ου αιώνα*, Εκδόσεις Κυριακίδη: Αθήνα
- Gehl, J. (2013) *Η ζωή ανάμεσα στα κτήρια. Χρησιμοποιώντας το δημόσιο χώρο, μετάφραση-επιμέλεια Κατσαβουνίδου Γ., Ταράνη Π., Τουρνικιώτης Π.*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας: Βόλος

- Gehl, J. (2002) *Δημόσιοι υπαίθριοι χώροι στον 21ο αιώνα διεθνής εμπειρία* Διάλεξη στο συνέδριο η αρχιτεκτονική και η πόλη του 21ου αιώνα ΤΕΕ: Αθήνα
- Ελευθεριάδης, Α., Ματζίρης, Ε., *Αστικό πράσινο: Οφέλη, προβλήματα, σχεδιασμός, διαχείριση*. Διαθέσιμο στο http://www.citybranding.gr/2013/04/blog-post_8.html, (Ανάκτηση στις 6/12/2017)
- Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (1990) *Πράσινο βιβλίο για το αστικό περιβάλλον*. Υπηρεσία Επίσημη Εκδόσεων Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων: Βρυξέλλες
- Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, (2004) *Προς μία στρατηγική για το αστικό περιβάλλον*. Υπηρεσία Επίσημη Εκδόσεων Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων: Βρυξέλλες
- Ευρωπαϊκός οργανισμός περιβάλλοντος, (2012) *Ενημερωτικός οδηγός Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος*, Κοπεγχάγη. Διαθέσιμο στο <http://www.eea.europa.eu/el> (Ανάκτηση στις 15-10-2018)
- Ζυγούρη, Φ. (2007) *Κοινόχρηστοι χώροι: Νομικά εργαλεία και πολιτικές απόκτησής τους. Ανάλυση της ελληνικής πραγματικότητας και σύγκριση με τις χώρες της Γερμανίας, της Ολλανδίας και των ΗΠΑ*. Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας: Βόλος
- Hoerpfner, W. (2004) *Η πολεοδομία της Κλασικής περιόδου*, στο Λαγόπουλος Α. Φ. (επιμελητής), *Η Ιστορία της Ελληνικής Πόλης*, Αρχαιολογία & Τέχνες, (σσ. 205-215) Εκδόσεις Ερμής: Αθήνα
- Ιωακεμίδης, Ι., (2003) *Δημόσιος χώρος και Τοπική Αυτοδιοίκηση*, Πρακτικά Επιστημονικού Συνεδρίου, Η αισθητική των πόλεων και η πολιτική των παρεμβάσεων, Αθήνα
- Κανταρτζής, Ν., Τσαλικίδης, Ι. Α., (1981) *Αρχιτεκτονική τοπίου και περιβάλλον: συμβολή της αρχιτεκτονικής του τοπίου στο χειρισμό του φυσικού περιβάλλοντος από τον άνθρωπο, ιστορική εξέλιξη και προοπτικές*. Θεσσαλονίκη: ΑΣΕ Α.Ε
- Καρανίκα Σ., Κοσμόπουλος Ι. (2008) *Ελεύθεροι αστικοί χώροι και πράσινο*, στο Κοσμόπουλος, Π. (επιμελητής), *Κτίρια, ενέργεια και περιβάλλον*, University Studio Press
- Καρύδης, Δ. Ν., (2004) *Πόλη και χωριό στην πρώιμη Τουρκοκρατία*, στο Λαγόπουλος Α. Φ. (επιμελητής), *Η Ιστορία της Ελληνικής Πόλης*, Αρχαιολογία & Τέχνες, 335-349, Εκδόσεις Ερμής: Αθήνα

- Κασσιός Κ. (2005) *Η απορρυπαντική συμβολή του αστικού πράσινου στην ατμόσφαιρα της πόλης*, Εισήγηση στην Ημερίδα: Ποιότητα της ατμόσφαιρας στις αστικές περιοχές - Νέα δεδομένα και προοπτικές, ΤΕΕ: Αθήνα
- Κοσμάκη, Π., Λουκόπουλος, Δ. (2007) *Αστικά κενά - Μικρά πάρκα*, Τεύχος 1, Monumenta. Διαθέσιμο στο:
<http://www.monumenta.gr/article.php?IssueID=2&lang=gr&CategoryID=3&ArticleID=86> (Ανάκτηση στις 18/4/2018)
- Κοσμάκη Π., Λουκόπουλος Δ. (2002) *Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός Υπαίθριων Χώρων στην Πόλη*. Αθήνα. Διαθέσιμο στο:
<http://www.monumenta.gr/article.php?IssueID=2&lang=gr&CategoryID=3&ArticleID=86> (Ανάκτηση στις 9/02/2019)
- Κοσμάκη Τ., 1998, Προς μια πολιτική σχεδιασμού δημόσιων υπαίθριων χώρων στο λεκανοπέδιο της Αθήνας, περιοδικό Πυρφόρος, τεύχος 1, διαθέσιμο στο <http://courses.arch.ntua.gr/110176.html> (Ανάκτηση στις 9/02/2019)
- Κοσμάκη Τ. (2009) *Για μια στρατηγική σχεδιασμού βιώσιμων δημόσιων υπαίθριων χώρων στην πόλη*, Εκδόσεις ΕΜΠ: Αθήνα
- Κουκλαδάς Σ. (2002) Αξιολόγηση Του Αστικού Και Περιαστικού Πράσινου - Περίπτωση Του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Των Αθηνών. Διδακτορική Διατριβή, Σχολή Γεωτεχνικών Επιστημών, Τμήμα Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος, Α.Π.Θ: Θεσσαλονίκη.
- Κωτσάκης, Κ. (2004) *Ο νεολιθικός οικισμός: χώρος παραγωγής και ιδεολογίας*, στο Λαγόπουλος Α. Φ. (επιμελητής) *Η Ιστορία της Ελληνικής Πόλης*, (σσ. 55-68) Εκδόσεις Ερμής: Αθήνα
- Λαγόπουλος, Α. Φ., (2004) *Πόλη, χωριό και κοινωνικές επιστήμες*, στο Λαγόπουλος Α. Φ. (επιμελητής) *Η Ιστορία της Ελληνικής Πόλης*, (σσ. 17-29), Εκδόσεις Ερμής: Αθήνα
- Λαλένης, Κ. (2004) *Η εξασφάλιση δημόσιου χώρου στις ελληνικές πόλεις. Νομοθετικές ρυθμίσεις και η πρακτική των εφαρμογών τους*, στο Σαρηγιάννης Γ. Μ., Οικονόμου Δ., Σερράος Κ. (επιμελητές), *Πόλη και χώρος από τον 20ο στον 21ο αιώνα*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας: Βόλος
- Lefebvre, H., (1974) *Δικαίωμα στην πόλη: Χώρος και πολιτική*, μετάφραση: Παναγιώτης Τουρνικιώτης (2007), Εκδόσεις Κουκίδα: Αθήνα

- Λουκάκης, Π. Κ., (2004) *Σύγχρονη ελληνική πόλη: τάσεις μεταλλαγών στη χωρική διάχυση της αστικοποίησης*, στο Λαγόπουλος Α. Φ. (επιμελητής) *Η Ιστορία της Ελληνικής Πόλης*, (σσ. 413-422), Εκδόσεις Ερμής: Αθήνα
- Μαντουβάλου, Μ., (1998) *Στρατηγική για τους «δημόσιους» και τους «ελεύθερους» χώρους στην Αθήνα: Ζητήματα κοινωνικής συγκρότησης και περιβαλλοντικής αναβάθμισης στον πολεοδομικό σχεδιασμό*, Περιοδική έκδοση «Πυρφόρος», Τεύχος 1
- Μελισσάς, Κασσιός, Ζαμπάζα, Μακρή, Παναγοπούλου κ.α., (2009) *Το Αστικό Πράσινο και η Διαχείριση του από τους ΟΤΑ*. Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Διαθέσιμο στο <https://www.ita.org.gr/> (Ανάκτηση στις 15/10/2017)
- Μουτσόπουλος, Ν. Κ., (2004) *Η πρόμη βυζαντινή και η μεσοβυζαντινή πόλη*, στο Λαγόπουλος Α. Φ. (επιμελητής), *Η Ιστορία της Ελληνικής Πόλης*, (σσ. 271-293), Εκδόσεις Ερμής: Αθήνα
- Μπαγινέτας, Κ. (2012) *Η αξία και ο ρόλος του αστικού πρασίνου*. Διαθέσιμο στο <http://bagnetas.com/?p=98> (Ανάκτηση στις 13/09/2017)
- Μπαμπινιώτης, Γ. (1998) *Λεξικό της νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Έκδοση Δ. Κέντρο Λεξικολογίας: Αθήνα
- Μπελαβίλας, Ν., Βαταβάλη, Φ. (2009) *Πράσινο και ελεύθεροι χώροι στην πόλη*, WWF Ελλάς, Αθήνα. Διαθέσιμο στο http://www.wwf.gr/images/pdfs/Odigos_AstikoPrasino.pdf (Ανάκτηση στις 15/10/2017)
- Μπίρης, Κ. (1966) *Αι Αθήναι από τον 19ον εις τον 20όν αιώνα*. Εκδόσεις Μελισσάς: Αθήνα
- Νικολαΐδου, Σ. (1993) *Κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου*. Εκδόσεις Παπαζήση: Αθήνα
- Ντάφης, Σπ., (1989) *Δασοκομία Πόλεων*, Εργαστήριο Δασοκομίας και Ορεινής Υδρονομικής, ΑΠΘ, σελ. 1-78, Υπηρεσία δημοσιευμάτων: Θεσσαλονίκη
- Ντουνιαδάκη, Κ., (2006) *Πολεοδομικός Σχεδιασμός και αστικό πράσινο*, στην ημερίδα με θέμα «Το πράσινο μας αφορά όλους», ΤΕΕ/ΤΔΚ και ΤΕΔΚ, Χανιά
- Παπαργηγόριου, Β. (2009) *Πολεοδομία εισαγωγή, θεσμοί, πολιτική*. Εκδόσεις Σάκουλα.: Θεσσαλονίκη

- Πολύζος, Ι., (1986) *Αθήνα 1900-1940. Μετασχηματισμοί της Πρωτεύουσας και πολεοδομικές ρυθμίσεις*. Αθήνα
- Πολύζος, Ι., (2001) Ερευνητικό πρόγραμμα: Μητροπολιτικό Πάρκο Γουδί – Ιλισός, Εργαστήριου Αστικού Περιβάλλοντος, Τομέας Πολεοδομίας και Χωροταξίας, Ε.Μ.Π. και Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου, Αθήνα
- Park, R.E., (2010) *Η Πόλη: Προτάσεις για τη διερεύνηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς στο αστικό περιβάλλον*, στο Γεωργαντάς, Η. και Γκιούρας, Θ., (επιμελητές) *Χώρος, Πόλη και Εξουσία στη Νεωτερικότητα*. (σσ. 479-531) Εκδόσεις Σαββάλας: Αθήνα
- Ροδολάκης, Ν. (1997) *Από την πολεοδομία - χωροταξία στην περιφερειακή ανάπτυξη*. Εκδόσεις Δεδούση: Θεσσαλονίκη
- Σαρηγιάννης, Γ. Μ, (2011) *Ιστορία της πόλης και της πολεοδομίας: Η Αρχαία πόλη*. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο: Αθήνα
- Σαρηγιάννης, Γ. Μ. (1987) *Εισαγωγή στην ιστορία και θεωρία της πόλης*. Αθήνα
- Sennet R., (1999) *Η τυραννία της οικειότητας. Ο δημόσιος και ιδιωτικός χώρος στον Δυτικό πολιτισμό*, μετάφραση: Μέρτικας, Γ., Εκδόσεις Νεφέλη: Αθήνα
- Σημαιοφορίδης, Γ. (2000) *Οι πόλεις στο γόρσιμα του αιώνα*. Στο Μοδινός, Μ. & Ευθυμιόπουλος, Η. (επιμελητής) *Η βιώσιμη πόλη*, Εκδόσεις Στοχαστής: Αθήνα
- Σημαιοφορίδης, Γ., (2005) *Διελεύσεις κείμενα για την αρχιτεκτονική και την μετάπολη*, Metropolis press: Αθήνα
- Sombart, W., (2010) *Η έννοια της πόλης και η ουσία της αστιακής διαμόρφωσης*, στο Γεωργαντάς, Η. και Γκιούρας, Θ., (επιμελητές) *Χώρος, Πόλη και Εξουσία στη Νεωτερικότητα*. (σσ. 397-405) Εκδόσεις Σαββάλας: Αθήνα
- Σπυριδωνίδου Α., Καρούτσου Ο., Μανίκα Σ., Χατζηκοκόλη Σ, (Μάιος 2009) *Δημόσιοι αστικοί χώροι και ψυχική υγεία*. Έρευνα Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχιατρικής: Κέρκυρα
- Τράτσα, Μ., (2012). *Μια ξεπεσμένη αλλά ζωντανή πολυπολιτισμική γειτονιά*. Διαθέσιμο στο <https://www.tovima.gr/2012/11/04/society/mia-ksepesmeni-alla-zwntani-polypolitismiki-geitonia/>, (Ανακτήθηκε στις 4/5/2017)
- Τρατσέλα, Μ., (2011) *Η Αρχιτεκτονική του Τοπίου της Θεσσαλονίκης. Ο ρόλος της χρονικότητας στο σχεδιασμό του τοπίου*. Διδακτορική Διατριβή. Θεσσαλονίκη:

- Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Διαθέσιμο στο <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/27087> (Ανάκτηση στις 24/10/2017)
- Τρατσέλα, Μ., (2012). *Βιώσιμα αστικά τοπία και σύγχρονη ελληνική πόλη. Η συμβολή της Αρχιτεκτονικής Τοπίου*. Διαθέσιμο στο <http://www.greekarchitects.gr/gr/τοπια/> (Ανακτήθηκε στις 02-05-2018)
- Τσαλικίδης, Ι. Α. (2005) *Αρχιτεκτονική Τοπίου, στην θεωρία και στην εφαρμογή*, Εκδόσεις Επίκεντρο: Αθήνα
- Τριποδάκης Α. (2011) *Τα προβλήματα περιβάλλοντος στις Ελληνικές πόλεις*. Διαθέσιμο στο https://www.citybranding.gr/2011/08/blog-post_12.html (Ανάκτηση στις 4/2/2017)
- Χριστοφιλόπουλος, Γ. (1984) *Ιδιωτικοί Κοινόχρηστοι χώροι μέσα σε συγκεκριμένα σχέδια πόλεων*, Περιοδικό Νομικό Βήμα
- Χρονόπουλος, Ι. (2000). *Το πράσινο στις πόλεις*. Στο Μοδινός, Μ. & Ευθυμιόπουλος, Η. (επιμελητής) *Η βιώσιμη πόλη*, (σσ. 115-121), Εκδόσεις Στοχαστής: Αθήνα

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Arvanitidis, P. and Skouras, D. (2008) *Urban green, housing and property taxes: exploring the links in major English cities*, Department of Planning and Regional Development, University of Thessaly: Volos
- Benevolo, L., (1993) *The European City*, translated by Carl Ipsen, Blackwell: Cambridge
- Brander, L., Koetse, M. (2011) *The value of urban open space: Meta-analyses of contingent valuation and hedonic pricing results*. Journal of Environmental Management. Διαθέσιμο στο https://www.academia.edu/23322694/The_value_of_urban_open_space_Meta-analyses_of_contingent_valuation_and_hedonic_pricing_results (Πρόσβαση στις 22/1/2019)
- Burk, A., (2003) *A politics of visibility: public space, monuments and social memory*. PhD thesis, Simon Fraser University, Burnaby

- Carr S., Francis M., Rivlin G. L., Stone. M, A., (1992) *Public Space*. US: Cambridge University press
- Carmona M., Heath T., Oc T., Tiesdell S, (2003) *Public places, Urban spaces. The dimensions of Urban Design*. Great Britain: Architectural Press
- Chatzicocoli S, Syrakoy A.C., (2005b), *Platon and the cultural image of the city*, Technica Superior de Arquitectura de Barcelona, Διαθέσιμο στο https://www.researchgate.net/publication/299366143_Platon_and_the_Cultural_Image_of_the_City (Ανάκτηση στις 22/4/2019)
- Chen, W & Jim, C.Y (2008). *Assessment and Valuation of the Ecosystem Services*. In M. Carreiro, Yong-Chang S., Wu, J., *Ecology, Planning, and Management of Urban Forests: International Perspectives*, pp. 53-83. New York: Springer.
- Coley, R.L, Kuo, F.E, & Sullivan, W.C 1997, *Where does community grow? The social context created by nature in urban public housing, Environment and Behavior*, Vol.29, No.4, pp. 468-492.
- Choay, F. (1989) *The modern city: Planning in the 19th century*. 1st edistion, George Braziller: New York
- Council of Europe, (1986). *Open space. Public living room for the locality*. Council of Europe: Brussels.
- Design Centre for American Urban Landscape (2003), *Urban green space: Effects on water and climate*. Research funding by the McKnight Foundation, University of Minnesota. Διαθέσιμο στο <http://ccl.design.umn.edu/> (Ανακτήθηκε στις 02/02/2016)
- Dunnett, N., Swanwick, C., Wooley, H., (2002) *Improving Urban Parks, Play Areas and Green Spaces*. Διαθέσιμο στο <https://www.thenbs.com/PublicationIndex/?=259978> (Ανακτήθηκε στις 02/02/2016)
- Dunnett, N., Swanwick, C., Wooley, H., (2003) *Nature, Role and Value of Green Space in Towns and Cities: An Overview*, Built Environment, (p. 94-106) Διαθέσιμο στο <http://www.ingentaconnect.com/content/alex/benv/> (Ανάκτηση στις 13/12/2015)

- Dwyer, J, Kelly, J & Bowes. M (1977). *Improved procedures for valuation of the contribution of recreation to national economic development*, In Water Resources Center Research Report 128, University of Illinois
- European Environment Agency (1999) *Environment in the European Union at the turn of the century*. EEA: Copenhagen.
- Gehl, J. (2004) *Towards a fine city for people*, Gehl architects. Διαθέσιμο στο https://issuu.com/gehlarchitects/docs/issuu_270_london_psp1_2004 (Ανακτήθηκε στις 4/4/2016)
- Gehl, J., (1996) *Life Between Buildings: Using Public Space*. Island Press: London
- Georgi N.J., Dimitriou D. (2010) *The contribution of urban green spaces to the improvement of environment in cities: Case study of Chania, Greece, Building and Environment*, Διαθέσιμο στο διαδίκτυο, <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0360132309003564> (Ανακτήθηκε στις 12/9/2016)
- Gehl, J. Gemzoe, L. (2000) *New City Spaces*. The Danish Architectural Press: Copenhagen
- Gregory, D., Johnston, R., Pratt, G., Watts, M., Whatmore, S., (2009) *The dictionary of human geography edition*, United Kingdom: Wiley-Blackwell publication Ltd.
- Hall, P. (2002, 1st edition 1988) *Cities of Tomorrow: An Intellectual History of Urban Planning and Design in the Twentieth Century*. WileyBlackwell: Oxford
- Harrison, C., Burgess, J., Millward, A., Dawe, G., (1995) *Accessible natural greenspace in towns and cities: A review of appropriate size and distance criteria*, English Nature Research Reports No. 153, Peterborough, English Nature
- Harbemas, J. (1991) *The structural Transformation of the public sphere: an inquiry into a category of Bourgeois society*, translated by Thomas Burger. The MIT press: Cambridge
- Hartig, T, Evans, G. W, Jamner, L. D, Davis, D. S, & Gärling, T (2003) *Tracking restoration in natural and urban field settings*, *Journal of Environmental Psychology*, Vol.23, pp.109-123. Διαθέσιμο στο <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494402001093> (Ανακτήθηκε στις 28/4/2016)

- Hutchinson, J (2004) *Urban policy and social exclusion*, In: Percy-Smith, J.(ed.) *Policy responses to social exclusion. Towards inclusion*, Open University Press, Maidenhead.
- Loukaitou-Sideris, A., (1995) *Urban Form and Social Context: Cultural Differentiation in the Uses of Urban Parks*, Journal of Planning Education and Research, Vol. 14, January, pp. 89-102. Διαθέσιμο στο <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0739456X9501400202> (Ανακτήθηκε στις 17/07/2016)
- Heidt V., Neef M., (2008), *Benefits of urban green space and urban climate*, Department of Geography, University of Mains: Mains
- Lei Gao, Jin-Li Guo, Chao Fan, Xue-Jiao Liu, (2010) *Individual and Group Dynamics in Purchasing Activity*. Business School, University of Shanghai for Science and Technology, Shanghai, China Διαθέσιμο στο <https://dblp.uni-trier.de/pers/hd/l/Liu:Xue=Jiao> (Ανακτήθηκε στις 19/2/2019)
- Larco, N. (2003) *What is Urban?* University of California διαθέσιμο στο <http://escholarship.org/uc/item/1fv8r9sd> (Ανακτήθηκε στις 4/4/2016)
- Lefebvre, H. (1991) *The production of space*, translated by Donald Nicholson Smith Basil Blackwell: London
- Le Texier, M., Schiel, K., Caruso, G., (2018) *The provision of urban green space and its accessibility: Spatial data effects in Brussels*. University College: London
- Lynch K. (1972) *What time is the Place?* The MIT Publications: London
- Luttik, J., (2000) *The value of trees, water and open space as reflected by house prices in the Netherlands, Landscape and Urban Planning*. Διαθέσιμο στο <http://www.urbanforestrysouth.org/resources> (Ανακτήθηκε στις 20/08/2016)
- Mansfield, C., Pattanayak, S. K., McDow, W., McDonald, R., Halpin P., (2005) *Shades of Green: Measuring the value of urban forests in the housing market*, Journal of Forest Economics, Vol. 11, December, pp 177–199
- McPherson, G. E. (1992) *Accounting for benefits and costs of urban greenspace, Landscape and Urban Planning*. Διαθέσιμο στο <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/016920469290006> (Ανακτήθηκε στις 5/4/2017)

- Moranchó, A. B., (2003). *A hedonic evaluation of urban green space*, Landscape and Urban Planning Volume 66, Issue 1, 15 December, pp 35-41
- Montgomery, J., (1998) *Making a City: Urbanity, Vitality and Urban Design*. Journal of Urban Design, Vol 3, April pp 93-116, Διαθέσιμο στο <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13574809808724418> (Ανακτήθηκε στις 5/4/2017)
- Mumford L., (1961) *The city in history: its origins, its transformations and its prospects*. Penguin Books: London
- National Audit Office (N.A.O.) (2006) *Enhancing urban green space*. Report by the Comptroller and Auditor General, London. Διαθέσιμο στο <https://www.eurosaiwgea.org> (Ανακτήθηκε στις 19/4/2018)
- Noschis, K 1992, *Child development theory and planning for neighborhood play*. Children's Environments, Vol. 9, No.2, pp.3-9
- Nikol, C. & Blake. R, (2000) *Classification and use of open space in the context of increasing urban capacity*. Planning practice and research. Vol. 15, August, pp 193 -210
- Smith, M., Whitelegg, J., Williams, N., (1998) *Greening the built environment*. Earthscan: London
- Strohbach, M.W., Arnold, E. & Haase, D. (2012) *The carbon footprint of urban green space -A life cycle approach*. Landscape & Urban Planning. Vol.104, p:220-229. Διαθέσιμο στο <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii> (Ανακτήθηκε στις 9/5/2018)
- Oke, R. T. (1987). *Boundary layer climate*. Psychology Press: New York
- Tajima, K., (2003). *New Estimates of the Demand for Urban Green Space: Implications for Valuing the Environmental Benefits of Boston's Big Dig Project*. Journal of urban affairs. Διαθέσιμο στο <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j> (Ανακτήθηκε στις 3/2/2019)
- Taylor, A.F., Wiley, A., Kuo, F.E., & Sullivan, W.C., (1998) *Growing Up in the Inner City: Green Spaces as Places to Grow*, Environment and Behavior. Vol.30, No.1, January, pp. 3-27.

- Thompson, C. W., (2002) *Urban open space in the 21st century*. Landscape and urban planning, Vol. 60(2), July, pp 59-72. Διαθέσιμο στο <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0169204602000592> (Ανακτήθηκε στις 26/2/2017)
- Troy, A., Grove, M. (2008). *Property values, parks, and crime: a hedonic analysis in Baltimore*. Landscape and Urban Planning. Vol. 87(3), September, pp 233 – 245. διαθέσιμο στο <https://www.fs.usda.gov/treesearch/pubs/18507> (Ανακτήθηκε στις 8/2/2019)
- van den Berg, A., Maas, J., Verheij, R., and Groenewegen, P., (2010) *Green space as a buffer between stressful life events and health*, Social Science & Medicine, Vol. 70, April, pp 1203-1210 Διαθέσιμο στο <https://www.rug.nl/research/portal/> (Ανακτήθηκε στις 23/3/2019)
- Webb, M. (1990) *The City Square*. Thames & Hudson: London
- Ulrich, R. S (1984) *View through a window may influence recovery from surgery*, Science, Vol.27:224, No.4647, pp. 420-421.
- WHO, (2006) *Constitution of the World Health Organization*, Basic Documents, 45th edition, Supplement. Διαθέσιμο στο <https://www.who.int/governance/> (Ανάκτηση 13/4/2019)
- Urban Green Space, the EU 5th Framework Programme. (2006) *Action 4: City of Tomorrow and Cultural Heritage*. Διαθέσιμο στο <http://www.greencluster.org> (Ανάκτηση στις 24/5/2017)
- Urban Green Environment Team, (2004) *Making greener cities - a practical guide*, UFZ Centre for Environmental Research: Leipzig

Θεσμικά κείμενα

ΒΔ 3.4.-15.5.1835 «Διάταγμα περί υγιεινής, οικοδομής πόλεως και κωμών»

Ν.Δ. 17-07-1923 «Περί σχεδίων πόλεων, κωμών και συνοικισμών του Κράτους και οικοδομής αυτών», ΦΕΚ 228/Α/16-08-1923

Ν.947/1979 «Περί οικιστικών περιοχών», ΦΕΚ 169/Α/26-7-1979

Ν.1337/1983 «Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις», ΦΕΚ 33/Α/14-3-1983

Π.Δ.456/1984 «Αστικός Κώδικας και Εισαγωγικός του Νόμου», ΦΕΚ 164/Α/24-10-1984

ΠΔ/23-2-87 «Κατηγορίες και περιεχόμενο χρήσεων γης», ΦΕΚ-166/Δ/6-3-87

Π. Δ. 14-07-1999 «Κώδικας βασικής πολεοδομικής νομοθεσίας», ΦΕΚ 580/Δ/27-07-1999

Ν.3463/2006 «Κύρωση του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων» ΦΕΚ 114/Α/8-6-2006

Ν. 4067/2012 «Νέος Οικοδομικός Κανονισμός» ΦΕΚ 79/Α/09-04-2012

Ν. 4269/2014 «Χωροταξική και πολεοδομική μεταρρύθμιση - Βιώσιμη ανάπτυξη» στον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων ΦΕΚ 142/Α/28-6-2014
4280/2014

ΥΑ 10788/2004, Έγκριση Πολεοδομικών Σταθεροτύπων και Ανώτατα Όρια Πυκνοτήτων που εφαρμόζονται κατά την εκπόνηση των Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων, των Σχεδίων Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης «Ανοικτής Πόλης» και των Πολεοδομικών Μελετών». ΦΕΚ 285Δ/2004

ΥΑ 133384/6587, «Προδιαγραφές Σύνταξης των Μελετών Διαχείρισης Πάρκων και Αλσών.» ΦΕΚ 2828/Β΄/23-12-2015

Δικτυακοί τόποι

<http://www.hnms.gr/emv/el/>

<http://www.organismosathinas.gr>

<http://geodata.gov.gr>

<http://www.ypeka.gr>

<http://www.athenssocialatlas.gr/>

<http://www.iefimerida.gr/news/235860/fokionos-negri-i-apodeixi-tis-metallaxis-toy-astikoy-topioy-stin-athina-eikones>

<http://www.monumenta.org/article.php?IssueID=2&lang=gr&CategoryID=6&ArticleID=739>

<http://www.tovima.gr/relatedarticles/article/?aid=110476>

<http://www.tovima.gr/society/article/?aid=48240>

<http://anoihtipoli.gr/geitonies/kypseli>

<http://tvxs.gr/news/istoria/i-istoria-tis-kypselis-mesa-apo-mnimes>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Πάρκο Κύπρου – Όψη από Πατησίων

Προσωπικό αρχείο (λήψη 7/4/2019)

Κεντρική είσοδος από Πατησίων

Προσωπικό αρχείο (λήψη 5/6/2019)

Προσωπικό αρχείο (7/4/2019)

Προσωπικό αρχείο (λήψη 5/6/2019)